

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ:
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ, ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ
ΔΙΟΙΚΗΣΗ»

*Κατεύθυνση: «Εκπαιδευτικά Προγράμματα και Υλικό
(Συμβατικές και e- Μορφές)»*

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Θέμα: Ο ρόλος των Μουσικών Σχολείων στην ανάπτυξη
Πολιτισμικού Κεφαλαίου: στάσεις, αντιλήψεις, πρακτικές
μέσα από τα μάτια των εκπαιδευτικών**

Φοιτητής: Παπαχριστοδούλου Ιωάννης

Επιβλέπων Καθηγητής: Φωτόπουλος Νίκος

Κόρινθος, Ιούνιος 2021

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
ABSTRACT	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ

1.1 Εκπαίδευση και κοινωνία	12
1.2 Οι ανισότητες στην εκπαίδευση	12
1.3 Οι σημαντικότερες θεωρίες	14
1.3.1 Φονξιοναλισμός	14
1.3.2 Αναπαραγωγικές προσεγγίσεις	15

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

2.1 Εννοιολογικός Προσδιορισμός	19
2.2 Μορφές πολιτισμικού κεφαλαίου	19
2.3 Η έννοια του habitus	21
2.4 Η έννοια του πεδίου	21
2.5 Η έννοια της κουλτούρας	22
2.6 Πολιτισμικό κεφάλαιο και εκπαίδευση	22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

3.1 Εκπαιδευτική πολιτική και αισθητική αγωγή	25
3.2 Πολιτιστική εκπαίδευση	26
3.3 Τα οφέλη της μουσικής παιδείας	27
3.4 Η μουσική παιδεία στην Ελλάδα	29
3.5 Ο ρόλος του εκπαιδευτικού	30

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΩΝ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4.1 Εισαγωγή	32
4.2 Πρόγραμμα σπουδών	33

4.3 Καλλιτεχνική Επιτροπή και Εκπαιδευτικό Προσωπικό	33
4.4 Επιλογή μαθητικού δυναμικού	34
4.5 Αξιολόγηση και χορήγηση τίτλου σπουδών	35
4.6 Σχολικό περιβάλλον και κλίμα	36
4.7 Η διδασκαλία της παραδοσιακής μουσικής	38
4.8 Δυσκολίες και προβλήματα	39
4.9 Τα μουσικά σχολεία του εξωτερικού	40
4.10 Μια συνοπτική κριτική αποτίμηση	41

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1 Σκοπός και Ερευνητικά ερωτήματα	43
5.2 Μεθοδολογική προσέγγιση	44
5.3 Ερευνητικά εργαλεία	44
5.4 Δείγμα της έρευνας	45
5.5 Ηθική και Δεοντολογία της έρευνας	48
5.6 Διαδικασία των συνεντεύξεων	48
5.7 Ανάλυση δεδομένων	50

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ – ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ

6.1 Εισαγωγή	51
6.2 Μουσικά σχολεία και εκπαιδευτικές πρακτικές	53
6.2.1 Η επίδραση του μουσικού σχολείου στους εκπαιδευτικούς	53
6.2.2 Οι αλλαγές στις πρακτικές των εκπαιδευτικών	55
6.2.3 Το habitus των εκπαιδευτικών	56
6.3 Οι σπουδές στο μουσικό σχολείο	58
6.4 Τα μουσικά σύνολα και η εξατομικευμένη διδασκαλία	60
6.5 Μουσικά σχολεία και σχολική επίδοση	64
6.5.1 Οι επιδόσεις των μαθητών	64
6.5.2 Το διευρυμένο πρόγραμμα σπουδών	67
6.5.3 Η συμβολή της μουσικής στις ακαδημαϊκές γνώσεις	69
6.6 Η μετάδοση πολιτισμικού κεφαλαίου στα μουσικά σχολεία	72
6.6.1 Τρόποι μετάδοσης πολιτισμικού κεφαλαίου	72

6.6.2 Συμπεριφορές, στάσεις και διαμόρφωση της προσωπικότητας των μαθητών	76
6.6.3 Τα μουσικά σχολεία ως φορέας της πολιτιστικής κληρονομιάς και παράδοσης	81
6.6.4 Η διεύρυνση του μουσικού γούστου των μαθητών	84
6.6.5 Η επαφή με άλλους πολιτισμούς και κουλτούρες	85
6.7 Μουσικά σχολεία και εκπαιδευτικές ανισότητες	87
6.7.1 Το σύστημα εισαγωγής στα μουσικά σχολεία	87
6.7.2 Η συμβολή του σχολείου στην άμβλυνση των ανισοτήτων	90
6.8 Πλεονεκτήματα, μειονεκτήματα και διαφορές με τα γενικά σχολεία	92
6.8.1 Πλεονεκτήματα	93
6.8.2 Μειονεκτήματα	94
6.8.3 Οι διαφορές με τα γενικά σχολεία	96
6.9 Το μουσικό σχολείο ως χώρος εργασίας	98
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΣΥΖΗΤΗΣΗ	
7.1 Συμπεράσματα	100
7.2 Προτάσεις	109
 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	111
 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	
Πρωτόκολλο συνέντευξης	120
Απομαγνητοφωνήσεις συνεντεύξεων	122

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αν και ο θεσμός των μουσικών σχολείων μετρά πάνω από τρεις δεκαετίες ύπαρξης στη χώρα μας, το ζήτημα της ουσιαστικής αξιοποίησης των τεχνών και της καθιέρωσης πολιτισμικών πρακτικών μέσα από μια πιο δομική παρουσία των μαθημάτων αισθητικής αγωγής στη δημόσια εκπαίδευση παραμένει επίκαιρο, αποτελώντας πρόκληση για τις σύγχρονες εκπαιδευτικές πολιτικές. Το σχολείο, ως πεδίο διαμόρφωσης κοινωνικών και πολιτισμικών ταυτοτήτων, στάσεων, αξιών και συμπεριφορών, οφείλει να λειτουργεί ως βασικός φορέας μετάδοσης πολιτισμικού κεφαλαίου στους μαθητές του. Παρ' όλα αυτά, η δομή, οι μηχανισμοί και οι νόρμες των ισχυόντων εκπαιδευτικών συστημάτων, φαίνεται να ευνοούν την αναπαραγωγή των υφιστάμενων κοινωνικών ανισοτήτων στο χώρο της εκπαίδευσης.

Η ίδρυση των μουσικών σχολείων οδήγησε στην ενίσχυση της παρεχόμενης καλλιτεχνικής παιδείας στη δημόσια εκπαίδευση, με στόχο εκτός των άλλων να προωθηθεί η δημιουργική καλλιέργεια του πνεύματος και η ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας των μαθητών. Με ποιους τρόπους όμως τα μουσικά σχολεία στην Ελλάδα συμβάλουν στη μετάδοση πολιτισμικού κεφαλαίου στους μαθητές τους και πώς συντελούν στη διαμόρφωση και στην ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους; Καταφέρνουν μέσω της μουσικής παιδείας που παρέχουν να συντελέσουν στην άμβλυνση των κοινωνικών και πολιτισμικών ανισοτήτων με τις οποίες εισέρχονται οι μαθητές στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση; Ποιες οι διαφορές σε σχέση με τα γενικά σχολεία ως προς τις παραπάνω προβληματικές;

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να διερευνήσει τα ερωτήματα αυτά μέσα από τις απόψεις, τις στάσεις και τις αντιλήψεις εκπαιδευτικών που έχουν διδάξει σε μουσικά σχολεία της περιφέρειας Πελοποννήσου. Οι εμπειρίες των εκπαιδευτικών, οι οποίοι αποτελούν τους πρωταγωνιστές της εκπαιδευτικής διαδικασίας, μπορούν να οδηγήσουν στην εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με το ρόλο και τη σημασία αυτών των εξειδικευμένων σχολείων στη χώρα μας, σε μια εποχή που ο φορμαλιστικός και τυποποιημένος χαρακτήρας της γενικής εκπαίδευσης, διαρκώς περιθωριοποιεί και υποβαθμίζει τα μαθήματα της αισθητικής αγωγής, παρά το διαρκές κοινωνικό αίτημα για μια ολιστική και ποιοτική ανθρωπιστική παιδεία.

ABSTRACT

Even though the institution of music schools counts more than three decades of existence in our country, the question of the fundamental employment of arts and the establishment of cultural practices through a more structural presence of modules of art in public education remains topical, constituting a challenge for modern educational policies. School, as a field of shaping social and cultural identities, attitudes, values and behaviors, is obliged to function as a basic transmitter of cultural capital to its students. Nevertheless, the structure, the mechanisms and norms of the existing educational systems, seem to promote the recycling of the underlying social inequalities in the area of education.

The establishment of music schools led to the promotion of the art courses provided in public education, aiming -among others- to boost the creative cultivation of the intellect and the comprehensive development of the students' personality. Do they manage, to contribute in the mitigation of social and cultural inequalities with which students enter secondary education through the music education they provide? Which are the differences in relation to the schools providing general education as far as the above considerations are concerned?

The present study aims at investigating those questions through the opinions, attitudes and beliefs of educators who have taught in music schools at the prefecture of Peloponnese. The experiences of the educators, who are the subject of the educational process, can lead to the deduction of conclusions concerning the role and the meaning of these specialized schools in our country, in an era during which the formalistic and standardized character of the general education, continuously marginalizes and undervalues the art modules, despite the constant request for a holistic and qualitative humanitarian education.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην εποχή της τέταρτης βιομηχανικής επανάστασης που διανύουμε, οι συνεχώς μεταβαλλόμενες κοινωνικοπολιτικές, οικονομικές, τεχνολογικές και πολιτισμικές συνθήκες της πολυσύνθετης κοινωνίας, επηρεάζουν καθοριστικά όλους τους τομείς της ζωής των ανθρώπων. Η κυριαρχία της αγοράς εργασίας, η παγκοσμιοποίηση και οι μεταβολές που επιφέρει σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο, η διάβρωση των πολιτισμικών ταυτοτήτων, οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις και γενικότερα οι ανισότητες και οι αντιθέσεις που διογκώνονται κάτω από την ηγεμονία του άκρατου νεοφιλελευθερισμού, δε θα μπορούσαν να αφήσουν και το νευραλγικό τομέα της εκπαίδευσης ανεπηρέαστο.

Το σημερινό συγκεντρωτικό και τεχνοκρατικό εκπαιδευτικό σύστημα των εξετάσεων, του ανταγωνισμού, των στείρων και τυποποιημένων γνώσεων, της συνεχούς αναζήτησης πιστοποιημένων προσόντων οδηγεί στην εργαλειοποίηση του ανθρώπου και στην εμπορευματοποίηση της γνώσης. Οι σύγχρονες εκπαιδευτικές πολιτικές αναγκάζονται να υποκύπτουν στις πιέσεις και τις απαιτήσεις των κυρίαρχων μοντέλων της αγοράς εργασίας, υπηρετώντας τις ανάγκες για ένα καλά καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό που θα μπορεί να ανταποκριθεί στις επιταγές της παγκόσμιας οικονομίας. Τα εθνικά εκπαιδευτικά συστήματα αδυνατούν να εφαρμόσουν ανεξάρτητες εθνικές πολιτικές, καθώς καθορίζονται, αξιολογούνται και αποτιμώνται μέσα από «οικονομίστικους» και ποσοτικούς δείκτες αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, παρατηρούμε τη συνεχή περιθωριοποίηση και υποβάθμιση των ανθρωπιστικών σπουδών μέσα στα αναλυτικά προγράμματα, καθώς αμφισβητείται έντονα το κατά πόσο τα μαθησιακά αποτελέσματα που προσφέρουν, μπορούν να αξιοποιηθούν στις παραπάνω κατευθύνσεις.

Απ' την άλλη πλευρά όμως, το ζήτημα της ουσιαστικής καλλιτεχνικής παιδείας και των δημιουργικών πολιτισμικών πρακτικών στην εκπαίδευση έχει επανέλθει εμφαντικά τις τελευταίες δεκαετίες στα κείμενα των εκπαιδευτικών πολιτικών, καθώς αποδεικνύεται καθοριστικό για την κατανόηση των πολιτισμικών αντιθέσεων μέσα στη παγκόσμια κοινωνία, καθώς και για τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης και ισορροπημένης προσωπικότητας του σύγχρονου πολίτη. Πέρα από την ενίσχυση του πολιτισμικού και ανθρώπινου κεφαλαίου, έχει επισημανθεί η

ανάγκη για ανάπτυξη δεξιοτήτων που να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις και στα πραγματικά προβλήματα της σύγχρονης καθημερινής ζωής. Οι νέες αναδυόμενες δεξιότητες περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων την ανάπτυξη της δημιουργικότητας, της κριτικής σκέψης, της φαντασίας, της ευελιξίας, της έκφρασης ιδεών και συναισθημάτων, της συνεργασίας, της καλαισθησίας και της ενσυναίσθησης.

Επιπλέον, θα πρέπει να αναλογιστούμε πως ο άνθρωπος ερμηνεύεται μέσα στο κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιείται και το σχολείο αποτελεί έναν από τους πιο καθοριστικούς παράγοντες καλλιέργειας της προσωπικότητάς του μέσα από τη μεταβίβαση πολιτισμικών προτύπων, αξιών και συμπεριφορών. Είναι όμως αναγκαίο να ερμηνεύσουμε τον τρόπο με τον οποίο το σχολείο αξιολογεί και στέκεται απέναντι στις ήδη υπάρχουσες έξεις ενός παιδιού, οι οποίες προκύπτουν συνήθως «οσμοτικά» μέσα από την επίδραση και τις πρακτικές του οικογενειακού του περιβάλλοντος.

Το σχολείο αποτελεί ένα πεδίο – ίσως και το μοναδικό για κάποιους μαθητές από χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα- πρόσβασης στην κουλτούρα, αλλά κατά πόσο μπορεί να λαμβάνει σοβαρά τις αρχικές ανισότητες με τις οποίες εισέρχονται οι μαθητές σε αυτό λόγω της διαφορετικής οικονομικής και κοινωνικής τάξης από την οποία προέρχονται; Η «τυπική ισότητα» την οποία διατείνεται πως παρέχει μέσα από τους καθιερωμένους εκπαιδευτικούς μηχανισμούς, καθώς και η κουλτούρα η οποία διδάσκει και επιβραβεύει φαίνεται να αγνοεί πλήρως και εν τέλει να αναπαράγει τις αρχικές ανισότητες.

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, τίθεται το ερώτημα αν η πολιτισμική εκπαίδευση και ειδικότερα οι μουσικές σπουδές θα μπορούσαν να συμβάλουν σε κάποιο βαθμό στην αντιμετώπιση του προβλήματος. Είναι γνωστό ότι η μουσική ως κοινή και πανανθρώπινη γλώσσα, αποτελεί μέσο έκφρασης και σημείο επαφής ανάμεσα σε όλους τους ανθρώπους, από όποια κοινωνική τάξη και αν προέρχονται. Επιπλέον, η μουσική εκπαίδευση, πέρα των γνωστικών, ακαδημαϊκών και νοητικών δεξιοτήτων που αναπτύσσει, μπορεί να λειτουργήσει ως κινητήριος δύναμη για τη διάπλαση του χαρακτήρα και της προσωπικότητας του ατόμου, για την κοινωνικοποίησή του, καθώς και για τη διαμόρφωση ενός αξιακού συστήματος στάσεων και συμπεριφορών με τις οποίες θα πορευτεί στη ζωή του.

Αν και παλαιότερα στις νεωτερικές κοινωνίες η μουσική εκπαίδευση αποτελούσε παραδοσιακά προνόμιο των υψηλότερων στρωμάτων της κοινωνικής ελίτ, η επιστημονική ανάδειξη της μουσικής ως κοινωνικού αγαθού στο οποίο όλοι οι

άνθρωποι είναι ικανοί να συμμετέχουν, σε συνδυασμό με το αίτημα για μια εκπαίδευση με περισσότερο ανθρωπιστικό χαρακτήρα που θα ενισχύει το πολιτισμικό κεφάλαιο των ασθενέστερων κοινωνικών στρωμάτων μέσα από τον εκδημοκρατισμό της κουλτούρας, οδήγησε στην ίδρυση εξειδικευμένων καλλιτεχνικών σχολείων στη δημόσια εκπαίδευση, δίνοντας τη δυνατότητα πρόσβασης στη μουσική και την πολιτιστική παιδεία σε μαθητές όλων των κοινωνικών στρωμάτων. Στο γενικό σχολείο ο ρόλος των μαθημάτων της αισθητικής αγωγής παραμένει περιφερειακός, καθώς το αρκετά τυποποιημένο εκπαιδευτικό σύστημα που στοχεύει μονοδιάστατα στην προετοιμασία για τις πανελλήνιες εξετάσεις αδυνατεί να προσδώσει τις δημιουργικές και βιωματικές μεθόδους με τις οποίες επιβάλλεται να διδάσκονται τα μαθήματα που αφορούν τις τέχνες. Παρ' όλα αυτά, οφείλουμε να αναγνωρίσουμε πως τα μουσικά και καλλιτεχνικά σχολεία στην Ελλάδα, τα οποία σήμερα βρίσκονται στην τέταρτη δεκαετία της ύπαρξής τους, έχουν πλέον παγιώσει μια νέα πραγματικότητα στη διδασκαλία των πολιτισμικών πρακτικών στη δημόσια εκπαίδευση.

Μπορούν όμως τα μουσικά σχολεία ως μέρος της ελληνικής δημόσιας εκπαίδευσης με όλες τις χρόνιες παθολογίες από τις οποίες αυτή μαστίζεται, να προάγουν τις παραπάνω διαπιστώσεις, να προωθήσουν την ουσιαστική μετάδοση πολιτισμικού κεφαλαίου στους μαθητές τους και να καθιερώσουν τις πολιτισμικές πρακτικές ως βασικό πυλώνα μιας πολυδιάστατης, δημιουργικής και δημοκρατικής εκπαίδευσης; Η παραπάνω σκέψη αποτέλεσε την αφορμή και το μεγαλύτερο προβληματισμό του ερευνητή για τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας.

Τα τέσσερα πρώτα κεφάλαια αποτελούν το θεωρητικό και εννοιολογικό πλαίσιο της εργασίας. Στο πρώτο κεφάλαιο, οριοθετείται η σχέση εκπαίδευσης και κοινωνικής αναπαραγωγής, μέσα από τις σημαντικότερες θεωρίες που αναπτύχθηκαν τον 20^ο αιώνα για το ρόλο των κοινωνικών ανισοτήτων στην εκπαίδευση.

Ως καταλληλότερη για την παρούσα έρευνα επιλέχθηκε η θεωρία του πολιτισμικού κεφαλαίου του Γάλλου κοινωνιολόγου Πιέρ Μπουρντιέ, η οποία αναλύεται στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας. Μέσα από την αναφορά στα σημαντικότερα έργα του και τις έννοιες τις οποίες εισάγει ο Μπουρντιέ, επιχειρείται η σκιαγράφηση της κρισιμότητας που έχει η έννοια του πολιτισμικού κεφαλαίου στην εκπαίδευση, καθώς και του τρόπου με τον οποίον επηρεάζει και επηρεάζεται από τις δυνάμεις και τις σχέσεις κυριαρχίας μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών τάξεων.

Στο τρίτο κεφάλαιο επιχειρείται η ανάδειξη της σημασίας της πολιτιστικής εκπαίδευσης και ειδικότερα της μουσικής αγωγής μέσα από τα ευρύτερα οφέλη της για τον άνθρωπο. Παράλληλα, αποτυπώνεται το γενικότερο πλαίσιο της μουσικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα τις τελευταίες δεκαετίες. Τέλος, γίνεται αναφορά και στο ρόλο που καλείται να παίξει ο εκπαιδευτικός στο σημερινό εκπαιδευτικό σύστημα ως προς την παροχή πολιτισμικού κεφαλαίου στους μαθητές του.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται αναλυτικά ο θεσμός των μουσικών σχολείων στη χώρα μας. Μέσα από τους αντίστοιχους νόμους και τις υπουργικές αποφάσεις, αναλύονται οι στόχοι, το πρόγραμμα σπουδών και γενικότερα ο τρόπος λειτουργίας των σχολείων αυτών. Από την αναδίφηση της βιβλιογραφίας και τα αποτελέσματα εμπειρικών ερευνών, επιχειρείται μια προσέγγιση στο κλίμα που παρέχει το σχολικό περιβάλλον και οι σπουδές των μουσικών σχολείων, καθώς και η επίδρασή του στους μαθητές. Αναφέρονται επίσης όλα εκείνα τα σημαντικά στοιχεία που καθορίζουν τις εκπαιδευτικές διαδικασίες των μουσικών σχολείων και δε συναντώνται στον ίδιο βαθμό σε άλλα σχολεία της τυπικής εκπαίδευσης, όπως η εκμάθηση μουσικών οργάνων της δυτικοευρωπαϊκής και της παραδοσιακής μουσικής, η επαφή με την πολιτιστική κληρονομιά μέσω της μουσικής, η συμμετοχή των μαθητών σε μουσικά σύνολα, η διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων και συναυλιών εντός και εκτός του σχολικού χώρου κ.ά. Τέλος, παρουσιάζονται οι δυσλειτουργίες και οι προβληματισμοί που καταγράφονται στη βιβλιογραφία για τα σχολεία αυτά, καθώς και μια μικρή σύγκριση με τα αντίστοιχα σχολεία του εξωτερικού.

Τα τρία τελευταία κεφάλαια της εργασίας αποτελούν το ερευνητικό της μέρος. Αρχικά, στο πέμπτο κεφάλαιο αναλύεται η μεθοδολογία της έρευνας, διατυπώνονται τα ερευνητικά ερωτήματα και επιλέγονται τα κατάλληλα ερευνητικά εργαλεία, το δείγμα, ενώ τέλος αναλύεται η όλη διαδικασία της έρευνας που ακολουθήθηκε προκειμένου να συλλεχθούν τα στοιχεία που οδήγησαν στην εξαγωγή των συμπερασμάτων. Η έρευνα ακολουθεί την ποιοτική προσέγγιση μέσω των ημι-δομημένων συνεντεύξεων. Εστιάζει στους εκπαιδευτικούς των μουσικών σχολείων, καθώς μέσα από τις δικές τους απόψεις, στάσεις, αντιλήψεις, εμπειρίες και από τις πρακτικές που ακολουθούν στην εκπαιδευτική διαδικασία, μπορούν να απαντηθούν πιο αποτελεσματικά τα ερευνητικά ερωτήματα του θέματος.

Στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας μέσω της διαδικασίας της ανάλυσης των ευρημάτων και με βάση τους ερευνητικούς άξονες που

επιλέχθηκαν. Τέλος, στο έβδομο και τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας αποτυπώνονται τα συμπεράσματα που προέκυψαν, ενώ επίσης καταγράφονται ορισμένες προτάσεις για ζητήματα που αναδύθηκαν μέσα από την ερευνητική διαδικασία, ώστε να μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο μελλοντικών ερευνών.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ

1.1 Εκπαίδευση και κοινωνία

Στο σύγχρονο δυτικό κόσμο, η πρόσβαση και συμμετοχή στη δημόσια εκπαίδευση αποτελεί συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα όλων των πολιτών. Για το λόγο αυτό, η εκπαίδευση οφείλει να παρέχεται χωρίς διακρίσεις και αποκλεισμούς. Ο θεσμός της εκπαίδευσης, ως ένας από τους σημαντικότερους κοινωνικούς θεσμούς, επιχειρεί να μεταδώσει συστηματικά όλες τις απαραίτητες γνώσεις, ιδεολογίες και συμπεριφορές στα νεότερα μέλη της κοινωνίας με στόχο την ομαλή ένταξή τους στο κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό και πολιτιστικό σύνολο (Θάνος, 2017).

Παράλληλα, θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους φορείς κοινωνικοποίησης που διαμορφώνει την κουλτούρα των νεότερων γενεών, αφού ένα από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά κάθε κοινωνίας είναι η μεταβίβαση πολιτισμικών πεποιθήσεων και αξιών. Μέσω της κοινωνικοποίησης ένα άτομο *«αποκτά την κοινωνική του ταυτότητα και προσκτάται την κοινωνική κληρονομιά»* (Τσαούσης, 1993:145).

Η εκπαίδευση αποτελεί ένα αναπόσπαστο στοιχείο της οργάνωσης κάθε κοινωνίας, στοχεύοντας όχι μόνο στη μεταβίβαση της «κληρονομιάς» αυτής, αλλά και στην προσπάθεια για την περαιτέρω εξέλιξή της κοινωνίας.

1.2. Οι ανισότητες στην εκπαίδευση

Το σχολείο πιστοποιεί την κατοχή των παρεχόμενων γνώσεων μέσω διαδικασιών επιλογής και αξιολόγησης των μαθητών. Γενικότερα, οι εκπαιδευτικοί μηχανισμοί με τον τρόπο με τον οποίο έχουν δομηθεί, υπόσχονται ισότητα ευκαιριών, κάτι που θα πρέπει να συνεπάγεται και διεκδίκηση ισότητας ευκαιριών στην κοινωνική κινητικότητα (Νόβα- Καλτσούνη, 2010). Ο Parsons (1961) θεωρεί πως η ισότητα των ευκαιριών διασφαλίζεται από το ότι όλοι οι μαθητές μπορούν να φοιτούν στο σχολείο και να διδάσκονται τα ίδια μαθήματα, καθώς και να αξιολογούνται μέσω

αξιοκρατικών διαδικασιών όπως οι εξετάσεις (Κυρίδης, 1996). Μέσα από την επιτυχία στις διαδικασίες αυτές των εκπαιδευτικών συστημάτων μπορεί να επιτευχθεί η κοινωνική κινητικότητα και ως εκ τούτου να δοθεί η ευκαιρία σε μαθητές χαμηλότερων κοινωνικών στρωμάτων, βάσει των εκπαιδευτικών τίτλων που κατέχουν, να ανελιχθούν κοινωνικά (Νόβα-Καλτσούνη, 2010).

Παρ' όλα αυτά, αν και θεωρητικά ο τρόπος με τον οποίο γίνεται η αξιολόγηση αυτή μοιάζει να είναι ισότιμος και αξιοκρατικός για όλους, διαπιστώθηκε πως στην πραγματικότητα είναι άμεσα εξαρτώμενος από την υπάρχουσα κοινωνική διαστρωμάτωση, η οποία εξ ορισμού εμπεριέχει μεγάλες ανισότητες λόγω της ιεραρχικά και ταξικά δομημένης κοινωνίας (Bourdieu & Passeron, 1996).

Ήδη από τη δεκαετία του '60 παρατηρούμε πολλά ερευνητικά τεκμήρια που αμφισβητούν τον αξιοκρατικό χαρακτήρα της εκπαίδευσης, προβάλλοντας τη σχολική ιεραρχία ως απόρροια της κοινωνικής ιεραρχίας και τη σχολική επίδοση ως αποτέλεσμα της κοινωνικής προέλευσης. Οι ταξικές διαφορές σε θέματα κοινωνικής καταγωγής που προκύπτουν από την άνιση κατανομή αγαθών και εξουσίας και καθορίζουν ζητήματα όπως το μορφωτικό επίπεδο, την οικονομική κατάσταση, την κοινωνική θέση και το status των ατόμων, επηρεάζουν και επηρεάζονται από την εκπαίδευση και τους μηχανισμούς της, μέσω της οποίας αναπαράγονται οι κοινωνικές ανισότητες με τις οποίες εισέρχονται οι μαθητές στο σχολείο. Αν και το σχολείο επιβραβεύει θετικά τις όποιες προσπάθειες και «επιτεύγματα» του παιδιού, οι επιδόσεις φαίνεται συνήθως να εξαρτώνται και να οριοθετούνται σε μεγάλο βαθμό από την κοινωνικοοικονομική κατάσταση της οικογένειας (Νόβα-Καλτσούνη, 2010).

Επιπλέον, η υιοθέτηση αποδεκτών προτύπων συμπεριφοράς και η εφαρμογή κανόνων οι οποίοι προάγονται μέσα και από την επιβολή «κοινωνικού ελέγχου» από το σχολείο, είναι ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά που καθορίζουν τη γενικότερη «κουλτούρα» που προωθεί και επιβραβεύει το σχολείο.

Το σχολείο αγνοώντας τη μορφωτική ανισότητα των μαθητών, αφού τους αντιμετωπίζει σαν ίσους ως προς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις όσο άνισοι και αν είναι στην πραγματικότητα, *«οδηγείται στην πράξη να επικυρώνει με το βάρος της εγκυρότητάς του τις αρχικές ανισότητες»* (Φραγκουδάκη, 1985: 374).

Οι παραπάνω διαπιστώσεις λειτουργούν όπως είναι προφανές υπέρ των κυρίαρχων κοινωνικών τάξεων, αφού όπως θα αναλύσουμε παρακάτω η κουλτούρα που υιοθετεί ως «νόμιμη» το σχολείο, συγγενεύει με την κουλτούρα των υψηλότερων κοινωνικών στρωμάτων. Έτσι, οι μαθητές από τα μη προνομιούχα στρώματα

δυσκολεύονται περισσότερο να προσαρμοστούν στις απαιτήσεις των εκπαιδευτικών συστημάτων, αφού δεν είναι εξοικειωμένοι με την κουλτούρα αυτή.

1.3 Οι σημαντικότερες θεωρίες

Στον χώρο της κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης, έχουν αναπτυχθεί τις τελευταίες δεκαετίες πολλές θεωρίες που επιχειρούν να εξετάσουν το ρόλο των κοινωνικών ανισοτήτων στην εκπαίδευση και να ερμηνεύσουν τους τρόπους με τους οποίους τα εκπαιδευτικά συστήματα συμβάλλουν στην αναπαραγωγή των κοινωνικών δομών.

Ορισμένες προσεγγίσεις δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στο ρόλο του σχολείου για τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής (Θάνος, 2017). Οι περισσότερες όμως έρευνες που προσπαθούν να ερμηνεύσουν τις ανισότητες στις επιδόσεις των μαθητών καταλήγουν στο ότι η κοινωνική προέλευση του ατόμου παίζει τον πιο καθοριστικό ρόλο στην μετέπειτα εκπαιδευτική του πορεία με τις μεθόδους αξιολόγησης και επιλογής των εκπαιδευτικών συστημάτων να αναπαράγουν την προϋπάρχουσα κοινωνική διαστρωμάτωση και δομή (Φραγκουδάκη, 1985). Παρακάτω θα αναφερθούμε σε κάποιες από τις σημαντικότερες θεωρίες.

1.3.1 Φονξιοναλισμός

Τη δεκαετία του '60 αναπτύσσονται οι λεγόμενες φονξιοναλιστικές θεωρίες με κύριο εκφραστή τους τον T. Parsons, ο οποίος υποστήριξε πως το σχολείο ακολουθεί αξιοκρατικές επιλεκτικές λειτουργίες, επιβραβεύοντας την προσπάθεια του μαθητή, χωρίς η σχολική επίδοση να καθορίζεται από την κοινωνική προέλευση (Φραγκουδάκη, 1985). Θεωρείται δηλαδή πως η πορεία του μαθητή κρίνεται αποκλειστικά από την ευφυΐα, την προσπάθεια και τις ατομικές ικανότητές του, ο οποίος μέσα από το σχολείο αποκτά τις απαραίτητες γνώσεις και στάσεις για τη μετέπειτα ενήλικη ζωή του.

Στην ίδια λογική, η θεωρία των K. Davis και W.E. Moore υποστηρίζει ότι το εκπαιδευτικό σύστημα αναπαράγει με δίκαιο τρόπο τις ανισότητες που προκύπτουν από την κατανομή των πολιτών σε διάφορες κοινωνικές θέσεις. Το σχολείο δηλαδή επιλέγει τους μαθητές με τις καλύτερες επιδόσεις για την μελλοντική κατάκτηση θέσεων στην οικονομική και κοινωνική διαστρωμάτωση (Κυρίδης, 1996).

Οι εκπαιδευτικές ανισότητες δεν προκύπτουν ως απόρροια της κοινωνικής τάξης από την οποία προέρχονται οι μαθητές αλλά βρίσκονται μέσα στις εκπαιδευτικές διαδικασίες και μηχανισμούς (Φραγκουδάκη, 1985). Οι μηχανισμοί αυτοί επιλέγουν με αξιοκρατικά κριτήρια τους μαθητές με τις περισσότερες ικανότητες.

1.3.2 Αναπαραγωγικές προσεγγίσεις

Αντίθετα με τις παραπάνω θεωρίες, οι περισσότερες θεωρίες των τελευταίων δεκαετιών αναδεικνύουν την καθοριστική επιρροή της κοινωνικής προέλευσης στο ζήτημα της αναπαραγωγής της κοινωνικής δομής και των ανισοτήτων στην εκπαίδευση.

α. Η έκθεση Coleman

Η συσχέτιση εκπαίδευσης και κοινωνικής προέλευσης εκφράζεται έντονα τη δεκαετία του 1960 όταν ο ερευνητής Coleman το 1966 παραθέτει μια έκθεση που ερευνά το δικαίωμα των ίσων ευκαιριών στην εκπαίδευση των ΗΠΑ ανάμεσα σε λευκούς και μαύρους μαθητές. Μελετώντας ένα δείγμα 4000 σχολείων και 645.000 μαθητών, το συμπέρασμα της έκθεσης αναδεικνύει τη μεγάλη συσχέτιση της σχολικής επίδοσης του μαθητή με την κοινωνική τάξη, τη γεωγραφική περιοχή από την οποία προέρχεται, και κυρίως με το μορφωτικό επίπεδο των γονέων (Φραγκουδάκη, 1985).

β. Θεωρία των «ριζοσπαστών»

Την ίδια δεκαετία εμφανίζονται νέες, «ριζοσπαστικές» προσεγγίσεις με βασικούς εκπροσώπους τους S. Bowles και H. Gintis, οι οποίοι υποστηρίζουν πως το σχολείο αντιμετωπίζει με διαφορετικό τρόπο τους μαθητές από τα διαφορετικά κοινωνικά στρώματα. Επιπλέον, η σχολική επίδοση συνδέεται άμεσα με την ταξική προέλευση των μαθητών, καθώς οι μαθητές από τα περισσότερο προνομιούχα κοινωνικά στρώματα καταλαμβάνουν συχνότερα και τις υψηλότερες θέσεις στη σχολική ιεραρχία (Φραγκουδάκη, 1985). Γενικότερα, ο τρόπος με τον οποίο

λειτουργεί το σχολείο εξασφαλίζει την αναπαραγωγή της υπάρχουσας κοινωνικής διαστρωμάτωσης.

γ. Μαρξιστική ερμηνεία

Αν και η θεωρία του Karl Marx δεν αναφέρεται άμεσα στην εκπαίδευση, η ερμηνεία των μαρξιστικών προσεγγίσεων αναδεικνύει τον αναπαραγωγικό ρόλο του σχολείου. Σύμφωνα με την αντίληψη του Marx για την κοινωνία, η σύγκρουση που δημιουργείται από την πάλη μεταξύ άρχουσας και εργατικής τάξης, έχει αντίκτυπο σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας. Η κυρίαρχη τάξη επιθυμεί τη διατήρηση των προνομίων της και υπό αυτό το πρίσμα το εκπαιδευτικό σύστημα μεταδίδει την κυρίαρχη ιδεολογία, τις πεποιθήσεις και τις αρχές με τις οποίες είναι δομημένο το οικονομικό - καπιταλιστικό σύστημα της ταξικά ιεραρχημένης κοινωνίας. Με αυτόν τον τρόπο η εκπαίδευση αναπαράγει τις ανισότητες, μην επιτρέποντας την κοινωνική άνοδο σε μαθητές των λιγότερο προνομιούχων στρωμάτων (Κυρίδης, 1996).

Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και η θεωρία του Γάλλου μαρξιστή L. Althusser, ο οποίος θεωρεί την εκπαίδευση ως έναν από τους κυριότερους ιδεολογικούς μηχανισμούς σε ένα κράτος για τη διατήρηση και αναπαραγωγή των σχέσεων παραγωγής και της κυρίαρχης ιδεολογίας (Θάνος, 2017).

δ. Η θεωρία του Bernstein

Ένα άλλο ζήτημα που αξίζει να αναφερθεί, είναι αυτό των ταξικά διαφορετικών «κωδίκων επικοινωνίας», όπως διατυπώθηκε από τον Bernstein. Ο βρετανός κοινωνιολόγος παρατήρησε πως οι μαθητές που προέρχονται από τα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα εισάγονται στο σχολείο χωρίς να είναι τόσο εξοικειωμένοι με την πρότυπη γλώσσα και τους κώδικες επικοινωνίας που προωθούνται και απαιτούνται στο σχολικό περιβάλλον.

Λαμβάνοντας υπ' όψιν πως η κοινωνική δομή διαμορφώνει την ταυτότητα και το γλωσσικό κώδικα ενός ατόμου, αντιλαμβανόμαστε πως η κοινωνική κατάσταση της οικογένειας ενός μαθητή επηρεάζει καθοριστικά το είδος του κώδικα αυτού (Θάνος, 2017). Η γλώσσα του σχολείου είναι αναγνωρισμένη από τις υψηλότερες κοινωνικές ομάδες. Με αυτό τον τρόπο οι μαθητές της εργατικής τάξης αντιμετωπίζουν περισσότερες δυσκολίες τόσο στην προσαρμογή, όσο και στην

ανταπόκριση στις απαιτήσεις του σχολείου. Αντίθετα, οι μαθητές από τα ανώτερα στρώματα επιτυγχάνουν καλύτερες επιδόσεις και ευκολότερη προσαρμογή στο σχολείο, αφού είναι περισσότερο εξοικειωμένοι με το γλωσσικό κώδικα που χρησιμοποιείται σε αυτό (Φραγκουδάκη, 1985).

ε. Η θεωρία του P. Bourdieu

Στο έργο του Γάλλου κοινωνιολόγου Pierre Bourdieu, το φαινόμενο των εκπαιδευτικών ανισοτήτων ερμηνεύεται με όρους πολιτισμικής – πνευματικής κυριαρχίας. Ο Bourdieu δίνει μια διαφορετική διάσταση στο θέμα της αναπαραγωγής, αναδεικνύοντας το σημαντικό ρόλο των «πολιτιστικών διαδικασιών» και της «κουλτούρας».

Για να περιγράψει τους τρόπους διαμόρφωσης των σχέσεων κυριαρχίας στον κοινωνικό χώρο, καθιερώνει νέες έννοιες όπως μορφωτικό κεφάλαιο, πεδίο, έξη κ.ά., μεταφέροντας την μαρξιστική πάλη των τάξεων από το οικονομικό στο συμβολικό επίπεδο. Προσπαθεί να αποδείξει πως η κουλτούρα, αποτιμώμενη ως πολιτισμικό κεφάλαιο, λειτουργεί ως βάση νομιμοποίησης της συμβολικής κυριαρχίας των κυριάρχων έναντι των κυριαρχουμένων (Φραγκουδάκη, 1985). Η συμβολική κυριαρχία επιτυγχάνεται από την κυρίαρχη τάξη η οποία ασκεί «συμβολική βία» στην κυριαρχούμενη. Ο Μυλωνάς αναφέρει πως η προσέγγιση του Μπουρντιέ *«αφορά τις δομές οι οποίες προσδιορίζουν τις πρακτικές αλλά και τις πρακτικές οι οποίες αναπαράγουν τις δομές σε ένα πλαίσιο συγκρουσιακών σχέσεων»* (Μυλωνάς, 1994:78).

Ο Μπουρντιέ χρησιμοποιεί την έννοια του «κεφαλαίου», το οποίο ορίζει ως τη δύναμη η οποία είναι εγγεγραμμένη σε αντικειμενικές ή υποκειμενικές δομές. Το κεφάλαιο μπορεί να διακριθεί σε τρεις διαφορετικές μορφές: το οικονομικό, το κοινωνικό και το πολιτισμικό. Η ταξινόμηση των ανθρώπων στις διάφορες κοινωνικές τάξεις έχουν άμεση εξάρτηση από το ποσοστό κατοχής, κατανομής και της ικανότητας μετατροπής των τριών ειδών του κεφαλαίου (Bourdieu, 1986).

Το οικονομικό κεφάλαιο σχετίζεται με τους υπάρχοντες οικονομικούς πόρους και την υλική περιουσία ενός ανθρώπου. Το κοινωνικό κεφάλαιο αναφέρεται στα δίκτυα κοινωνικών - διαπροσωπικών σχέσεων – γνωριμιών που αναπτύσσει το άτομο μέσα στο κοινωνικό περιβάλλον. Υπάρχει έντονη αλληλεπίδραση μεταξύ των ειδών

του κεφαλαίου. Για παράδειγμα το κοινωνικό κεφάλαιο μπορεί να μετασχηματιστεί σε οικονομικό ή και το αντίθετο.

Τέλος, για το πολιτισμικό κεφάλαιο, θα αναφερθούμε αναλυτικά στο επόμενο κεφάλαιο της εργασίας, καθώς η αντίστοιχη θεωρία του Μπουρντιέ κρίθηκε ως η καταλληλότερη για την υιοθέτησή της ως βασικού θεωρητικού πλαισίου στην παρούσα έρευνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

2.1 Εννοιολογικός Προσδιορισμός

Ως πολιτισμικό κεφάλαιο ορίζεται από τον Pierre Bourdieu «*το σύνολο των πνευματικών, κατά κύριο λόγο στοιχείων, όπως γνώσεις, στάσεις, δεξιότητες, που το νεαρό άτομο αποκτά από το άμεσο οικογενειακό του περιβάλλον και που διαφοροποιείται ανάλογα με την κοινωνική τάξη προέλευσής του*» (Πατερέκα, 1986:9). Το πολιτισμικό κεφάλαιο σχετίζεται με όλα εκείνα τα κοινωνικοποιητικά στοιχεία (πχ μορφωτικό επίπεδο, αξιακό σύστημα, γλώσσα, εξοικείωση με τις διάφορες μορφές τέχνης, καλό γούστο, τρόποι συμπεριφοράς, αισθητικές προτιμήσεις) που η οικογένεια μεταδίδει στο παιδί μέσω μιας διαδικασίας που αποκαλείται «όσμωση» (Φραγκουδάκη, 1985). Περιλαμβάνει δηλαδή στοιχεία της «ελεύθερης κουλτούρας» ενός ατόμου, τα οποία προκύπτουν από τις πολιτιστικές πρακτικές που ακολουθεί το άτομο και τις οποίες αντλεί από το οικογενειακό του περιβάλλον (Bourdieu, 1994). Τα παραπάνω, ως δείκτες πολιτισμικού κεφαλαίου σε έναν άνθρωπο όμως, είναι κοινωνικά προσδιορισμένα, αφού ουσιαστικά η κυρίαρχη και αποδεκτή κουλτούρα καθορίζεται από την κοινωνική ελίτ.

Για τον Μπουρντιέ το πολιτισμικό κεφάλαιο αντανακλά την κοινωνική θέση του κατόχου του και αποτελεί κριτήριο κοινωνικής διάκρισης, θεμελιώνοντας σχέσεις εξουσίας και αναπαράγοντας τη συμβολική κυριαρχία της ελίτ έναντι των κατώτερων κοινωνικά στρωμάτων, διαιωνίζοντας τις κοινωνικές ανισότητες (Μπουρντιέ, 2002).

2.2 Μορφές Πολιτισμικού Κεφαλαίου

Το πολιτισμικό κεφάλαιο συναντάται σε τρεις διαφορετικές καταστάσεις-μορφές (Μπουρντιέ, 1994):

α. Η εγγενής ή ενσωματωμένη μορφή

Η ενσωματωμένη μορφή του πολιτισμικού κεφαλαίου αποτελεί κοινωνικό αγαθό και δεν κληρονομείται, ούτε μεταβιβάζεται. Αντίθετα, είναι μοναδική για κάθε άνθρωπο και παρατηρείται με τη μορφή εσωτερικών, μόνιμων και διαρκών

διαθέσεων (ο Μπουρντιέ χρησιμοποιεί τον όρο *habitus*- έξη, τον οποίο θα αναλύσουμε παρακάτω). Η μορφή αυτή του πολιτισμικού κεφαλαίου καλλιεργείται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του ατόμου και απαιτεί επένδυση χρόνου και κόπου για την απόκτησή του. Η διαδικασία ενσωμάτωσης του γίνεται με ασυνείδητο, βιωματικό και έμμεσο τρόπο από το κοινωνικό και κυρίως από το οικογενειακό περιβάλλον του ατόμου.

β. Η εξωτερική ή αντικειμενοποιημένη μορφή

Η μορφή αυτή του πολιτισμικού κεφαλαίου αφορά όλα εκείνα τα υλικά πολιτιστικά αγαθά που κατέχει ένα άτομο (πχ. πίνακες ζωγραφικής, ηχογραφήσεις μουσικών έργων, βιβλία κ.ά.). Τα υλικά αυτά στοιχεία είναι άμεσα μεταβιβάσιμα και απαιτούν οικονομικό υπόβαθρο για την απόκτησή τους. Ωστόσο, η απόκτησή τους δε συνεπάγεται αυτόματα και την κατανόησή τους, καθώς αυτό σχετίζεται και με την ενσωματωμένη μορφή κεφαλαίου και το *habitus* που διαθέτει το άτομο.

γ. Η θεσμοποιημένη μορφή

Η θεσμοποιημένη μορφή σχετίζεται με την κατοχή γνώσης μέσω της απόκτησης επικυρωμένων σχολικών τίτλων. Παρ' όλα αυτά, πρέπει να επισημάνουμε ότι ένα άτομο μπορεί να κατέχει μεγάλη ποσότητα πολιτισμικού κεφαλαίου χωρίς να είναι επικυρωμένο με τίτλους από τη θεσμική εκπαίδευση, αλλά και αντίθετα άνθρωποι με πολλούς τίτλους σπουδών των οποίων το πολιτισμικό κεφάλαιό τους δεν ανταποκρίνεται στην αξία των τίτλων που κατέχουν (Πατερέκα, 1986).

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, υπάρχει έντονη αλληλεπίδραση μεταξύ των ειδών του κεφαλαίου, κάτι που εξαρτάται μεταξύ άλλων και από τα κίνητρα του ατόμου. Για παράδειγμα κάποιος μπορεί να επενδύσει για να μετατρέψει οικονομικό κεφάλαιο που κατέχει σε πολιτισμικό και συγκεκριμένα στη θεσμοποιημένη μορφή του, ώστε με την απόκτηση ενός επικυρωμένου τίτλου σπουδών να μπορεί αργότερα να αποκτήσει μεγαλύτερη ποσότητα οικονομικού ή και κοινωνικού κεφαλαίου. Με αυτόν τον τρόπο μπορεί η ανώτερη τάξη να διατηρήσει τα προνόμια των κληρονόμων της. Παρ' όλα αυτά ο Μπουρντιέ θεωρεί πως αντίθετα με το κοινωνικό και το οικονομικό κεφάλαιο, το πολιτισμικό είναι βαθιά ριζωμένο στο υποσυνείδητο του

καθενός, πράγμα που σημαίνει πως μπορεί να εμποδίσει την οποιαδήποτε κοινωνική κινητικότητα (Bourdieu, 1977).

2.3 Η έννοια του habitus

Μια βασική έννοια για την κατανόηση της θεωρίας του πολιτισμικού κεφαλαίου είναι η έννοια του habitus (έξη). Το habitus αποτελεί εσωτερικευμένες μορφές μόνιμων και διαρκών διαθέσεων τις οποίες το άτομο αποκτά μέσα σ' ένα συγκεκριμένο κοινωνικό πεδίο και εξωτερικεύει με τη μορφή ιδιοτήτων σε διάφορες δράσεις και πρακτικές. Είναι ένα σύστημα που επηρεάζει τις προτιμήσεις, τις πεποιθήσεις, τις φιλοδοξίες και γενικότερα τις αντιλήψεις και συμπεριφορές που καθοδηγούν τις πρακτικές ενός ατόμου και διαμορφώνουν την προσωπικότητά του.

Το habitus σχηματίζεται μέσα από την κοινωνικοποίηση του ατόμου από τα πρώτα χρόνια της ζωής του καθώς παράγει και εγκαθιστά διαθέσεις - έξεις οι οποίες νοούνται ως τάσεις να σκέπτεται, να αντιλαμβάνεται, να αξιολογεί και να ενεργεί με σταθερό και χαρακτηριστικό τρόπο. Οι έξεις αυτές λειτουργούν ασυνείδητα και αλλάζουν δύσκολα, κάτω από διαφορετικές πολιτισμικές και εκπαιδευτικές συνθήκες (Μπουρντιέ, 1994).

Οι παραπάνω προδιαθέσεις καθορίζονται σε μεγάλο βαθμό από το πολιτισμικό κεφάλαιο και τις πρακτικές του οικογενειακού περιβάλλοντος ενός ατόμου, αντικατοπτρίζοντας την κοινωνική τάξη από την οποία προέρχεται. Για το λόγο αυτό, συχνά άτομα με κοινή κοινωνική προέλευση τείνουν να συμπεριφέρονται και να δρουν με παρόμοιους τρόπους, μετατρέποντας ουσιαστικά το ατομικό habitus σε κοινωνικό, από το οποίο και αναπαράγονται οι κοινωνικές τάξεις (Bourdieu & Passeron, 1996). Οι έξεις δηλαδή *«δημιουργούν τύπους δράσης, οι οποίοι έχουν την τάση να αναπαράγουν τις αντικειμενικές δομές, από τις οποίες προέρχονται»* (Bourdieu, 1977:72).

2.4 Η έννοια του πεδίου

Το πεδίο είναι μια ιδιαίτερα κρίσιμη έννοια στη θεωρία του Μπουρντιέ, καθώς το πολιτισμικό κεφάλαιο λειτουργεί στο πλαίσιο μιας ευρύτερης κοινωνικής δομής μέσα στην οποία διαμορφώνονται οι πρακτικές. Ως «πεδία» νοούνται διάφοροι τομείς του κοινωνικού κόσμου, μέσα στα οποία οι άνθρωποι προσπαθούν να

βελτιώσουν την κοινωνική τους θέση. Οι συγκρουσιακές σχέσεις που αναπτύσσονται σε ένα πεδίο μεταξύ των δρώντων υποκειμένων (ατομικά ή ομαδικά) συμβάλλουν στη δόμηση του πεδίου και εξυπηρετούν τον καθορισμό της ιεραρχίας σε αυτό (Bourdieu, 1994).

Ο Μπουρντιέ παρομοιάζει τις συγκρούσεις αυτές με ένα παιχνίδι στο οποίο το κάθε υποκείμενο προσπαθεί να κυριαρχήσει στο πεδίο θέτοντας τους δικούς του κανόνες, βάσει του όγκου των κεφαλαίων που διαθέτει. Στόχος των υποκειμένων είναι η διατήρηση ή η αλλαγή του συσχετισμού στις σχέσεις κυριαρχίας μεταξύ κυρίαρχων και κυριαρχούμενων. Παράλληλα, υπάρχει μια αμφίδρομη σχέση μεταξύ του πεδίου και του *habitus*, καθώς το *habitus* του υποκειμένου μπορεί να καθορίσει την κυριαρχία στο πεδίο, αλλά και το πεδίο «δομεί το *habitus*, συμβάλλοντας στη συγκρότηση του πεδίου ως κόσμος με νόημα και αξίες» (Μυλωνάς, 1994:50).

2.5 Η έννοια της κουλτούρας

Ο όρος κουλτούρα εμπεριέχει πολλές διαστάσεις, για αυτό και υπάρχει πλήθος ορισμών στη συγκεκριμένη έννοια. Χαρακτηριστικά του πολιτισμικού κεφαλαίου εκφράζονται μέσα από την κουλτούρα η οποία νοείται μέσα από διαθέσεις, πρακτικές και γνώσεις που φέρει το άτομο καθώς και την αισθητική του κρίση (Smith, 2006).

Για τον Μπουρντιέ, η κουλτούρα διαμορφώνεται μέσα στο περιβάλλον στο οποίο ένα άτομο ζει και αναπτύσσεται. Είναι ταξικά ιεραρχημένη, για αυτό και υπάρχουν διαφορετικοί τύποι κουλτούρας (Bourdieu & Passeron, 1996). Στην επόμενη ενότητα θα αναλύσουμε τον καθοριστικό ρόλο που διαδραματίζουν αυτές οι «διαφορετικές κουλτούρες» για την αναπαραγωγή των ανισοτήτων στην εκπαίδευση και τον τρόπο με τον οποίο μεταφέρεται το πολιτισμικό κεφάλαιο από την οικογένεια στο σχολείο.

2.6 Πολιτισμικό κεφάλαιο και εκπαίδευση

Όπως αναφέραμε, βασική έκφανση του πολιτισμικού κεφαλαίου αποτελεί η «ελεύθερη κουλτούρα» η οποία διαμορφώνεται σε μεγάλο βαθμό από τις πολιτισμικές πρακτικές της οικογένειας πριν καν το παιδί εισέλθει στους σχολικούς θεσμούς. Οι επισκέψεις των γονέων σε συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις, μουσεία κ.ά. διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του πολιτισμικού κεφαλαίου των παιδιών τους. Η κουλτούρα αυτή μεταβιβάζεται στα παιδιά μέσω της διαδικασίας

της «όσμωσης» που αναφέραμε παραπάνω και επιτυγχάνεται με αβίαστο τρόπο μέσα από καθημερινές πρακτικές (Πατερέκα, 1986).

Το σχολείο προϋποθέτει, απαιτεί και αξιολογεί, την κουλτούρα αυτή, χωρίς όμως να τη διδάσκει (Φραγκουδάκη, 1985). Άρα οι πολιτιστικές πρακτικές των γονέων αποτελούν στην ουσία εκπαιδευτικές πρακτικές (Bourdieu, 2002). Η επιτυχία ή αποτυχία του μαθητή στο σχολείο είναι συνάρτηση της απόστασης μεταξύ του μορφωτικού κεφαλαίου της οικογένειας και του σχολείου. Στα παιδιά από τα μη προνομιούχα κοινωνικά στρώματα συνήθως δε δίνεται η ευκαιρία να έρθουν σε επαφή με τις παραπάνω πολιτισμικές πρακτικές, οι οποίες απαιτούν κατοχή πολιτισμικού αλλά και οικονομικού κεφαλαίου από τους γονείς. Αντίθετα, στους μαθητές των κυρίαρχων κοινωνικών τάξεων, μεταβιβάζεται η αντίστοιχη κουλτούρα ως κάτι φυσικό και «έμφυτο» (Bourdieu & Passeron, 1996).

Στο έργο των Bourdieu και Passeron «Οι κληρονόμοι», αναδεικνύεται μέσα από την έρευνα σε φοιτητές των γαλλικών πανεπιστημίων, η σημασία της κοινωνικής προέλευσης στην εκπαιδευτική επιτυχία ή αποτυχία. Οι ερευνητές υποστηρίζουν πως το σχολείο είναι δομημένο με τέτοιο τρόπο ώστε η άνιση κατανομή του πολιτισμικού κεφαλαίου στην κοινωνία να διατηρείται και να αναπαράγεται μέσα σ' αυτό. Το εκπαιδευτικό σύστημα εγγαράσσει, προωθεί και επιβραβεύει ως κυρίαρχη, ένα είδος κουλτούρας το οποίο συγγενεύει με αυτό της ανώτερης κοινωνικής τάξης. Έτσι, οι εκπαιδευτικοί μηχανισμοί συμβάλλουν στην διαίωνιση των κυρίαρχων κοινωνικών δομών της ταξικά διαιρεμένης κοινωνίας. Οι μαθητές των υψηλότερων κοινωνικών στρωμάτων, οι οποίοι έχουν κληρονομήσει το πολιτισμικό τους κεφάλαιο μέσα από το οικογενειακό τους περιβάλλον, προσαρμόζονται ευκολότερα στο σχολείο, αφού έρχονται σε αυτό όντας εξοικειωμένοι με τη γλώσσα, τους κανόνες, και τις πρακτικές του. Αντίθετα, οι διαφορετικές κουλτούρες των μαθητών από τα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα απαξιώνονται ή τουλάχιστον δεν ενσωματώνονται από το σχολείο, με αποτέλεσμα οι μαθητές αυτοί να μειονεκτούν και να αδυνατούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του. Για να καλύψουν το χάσμα αυτό καλούνται να καταβάλουν μεγάλες προσπάθειες που σχετίζονται τόσο με τις επιδόσεις, όσο και με τη συμπεριφορά στο σχολικό περιβάλλον (Θάνος, 2012). Ωστόσο, για τους μαθητές αυτούς το σχολείο αποτελεί τον μοναδικό τρόπο πρόσβασης στην κυρίαρχη κουλτούρα (Bourdieu & Passeron, 1996).

Οι διαφορές αυτές έχουν ως συνέπεια τη διεύρυνση των εκπαιδευτικών ευκαιριών και πιθανοτήτων επιτυχίας των «κληρονόμων» της προνομιούχας τάξης

και αντίστοιχα τη μεγαλύτερη πιθανότητα σχολικής αποτυχίας για τους ασθενέστερους. Επομένως, τα άνισα εφόδια με τα οποία ξεκινούν οι μαθητές λόγω της διαφορετικής κοινωνικής διαστρωμάτωσης, δεν είναι δυνατόν να αντισταθμιστούν από τη βασική ιδεολογία του σχολείου για «τυπική ισότητα».

Στο έργο «Η αναπαραγωγή» των ίδιων ερευνητών, αναλύεται η λειτουργία νομιμοποίησης των κοινωνικών ανισοτήτων που επιτελεί ο θεσμός της εκπαίδευσης μέσω των μεροληπτικών μηχανισμών που ευνοούν ή εμποδίζουν την επιτυχία των μαθητών με διαφορετική κατοχή κληρονομημένου πολιτισμικού κεφαλαίου. Σύμφωνα με τους ερευνητές, το σχολείο με τη θεσμική του υπόσταση επιτυγχάνει την αναπαραγωγή των σχέσεων δύναμης μεταξύ κυρίαρχων και κυριαρχούμενων ομάδων ή τάξεων. Με αυτόν τον τρόπο παράγονται έξεις που οδηγούν σε πολιτισμικές πρακτικές σύμφωνες με την πολιτιστική αυθαιρεσία που επιβάλλεται από την κυρίαρχη τάξη (Μυλωνάς, 1994).

Στο έργο «Η διάκριση», ο Μπουρντιέ διατυπώνει τους τρόπους διαμόρφωσης των σχέσεων κυριαρχίας. Η κουλτούρα, ως αποτίμηση του πολιτισμικού κεφαλαίου, είναι απόρροια αποκλειστικά της κοινωνικής θέσης του καθενός και λειτουργεί διακριτικά ως προς τις κοινωνικές τάξεις. Οι αισθητικές κρίσεις δε μπορούν να διατυπωθούν με αντικειμενικά κριτήρια. Το καλό και το κακό γούστο είναι κοινωνικά προσδιορισμένα. Επισημαίνεται πως *«η διαφορετική κουλτούρα ανάμεσα στην ελίτ των κυρίαρχων και τη μάζα των κυριαρχούμενων δημιουργεί ένα πεδίο αντιθέσεων ανάμεσα στο ψηλό και στο χαμηλό, στο πνευματικό και στο υλικό, στο μοναδικό και στο κοινό»* (Μπουρντιέ 2002: 495-496).

Οι μαθητές των μη προνομιούχων στρωμάτων ουσιαστικά υποβάλλονται σε μια μορφή «συμβολικής βίας», η οποία περιλαμβάνει κάθε εξουσία που κατορθώνει να επιβάλλει σημασίες άξιες αναπαραγωγής, μέσω της διαλογής και του αποκλεισμού άλλων και αποτελεί τον τρόπο αναπαραγωγής της κυρίαρχης τάξης και διατήρησης των προνομίων της (Bourdieu & Passeron, 1996).

Με βάση τα όσα παρουσιάστηκαν, γίνεται αντιληπτή η διάσταση της έννοιας του πολιτισμικού κεφαλαίου, ως καθοριστικού παράγοντα αναπαραγωγής των ανισοτήτων στην εκπαίδευση. Για το λόγο αυτό κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικό να διερευνηθεί στα επόμενα κεφάλαια ο βαθμός αλλά και ο τρόπος με τον οποίο η εκπαίδευση μπορεί να παρέχει πολιτισμικό κεφάλαιο στους μαθητές, καθώς και ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη δυνατότητα διαμόρφωσής του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

3.1 Εκπαιδευτική πολιτική και αισθητική αγωγή

Στη σημερινή εποχή της παγκοσμιοποίησης και του νεοφιλελευθερισμού, ο σύγχρονος τρόπος ζωής και η κυριαρχία της διεθνοποιημένης αγοράς εργασίας, έχει επηρεάσει καθοριστικά τις κατευθύνσεις των εκπαιδευτικών πολιτικών των κρατών, όπως αυτές προωθούνται κυρίως από υπερεθνικούς οργανισμούς (Τσαούσης, 2007). Η ανάγκη για καλά καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό που προσαρμόζεται με ευκολία στις μεταβαλλόμενες εργασιακές συνθήκες, καθώς και η ανάγκη για αποδοτικότητα και αποτελεσματικότητα με κριτήρια που βασίζονται σε «οικονομίστικους» δείκτες, «εμπορευματοποιούν» την εκπαίδευση, υποτάσσοντάς την πλήρως στις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας. Ο χαρακτήρας της εκπαίδευσης παραμένει τεχνοκρατικός, φορμαλιστικός και τυποποιημένος. Σε αυτό το πλαίσιο, τα μαθήματα αισθητικής αγωγής συχνά υποβαθμίζονται, καθώς αμφισβητείται το κατά πόσον οι ανθρωπιστικές σπουδές μπορούν να επιφέρουν αξιοποιήσιμα μαθησιακά αποτελέσματα σε ένα ανταγωνιστικό εργασιακό περιβάλλον.

Ο κοινωνιολόγος της μουσικής C. Small (1983) τονίζει ότι η εκπαίδευση αντιμετωπίζεται ως προετοιμασία για την επαγγελματική ζωή και όχι ως κομμάτι της ίδιας της ζωής και ότι η εκπαιδευτική διαδικασία ελέγχει μόνο μερικές αυθαίρετα καθορισμένες κατηγορίες ικανότητας των παιδιών, ενώ παραμελούνται οι έμφυτες δημιουργικές μορφές ικανότητας.

Απ' την άλλη πλευρά τις τελευταίες δεκαετίες το ζήτημα της ολόπλευρης ανάπτυξης της προσωπικότητας και η καλλιέργεια «οριζόντιων» δεξιοτήτων (soft skills) όπως επικοινωνιακές και συνεργατικές δεξιότητες, δημιουργικότητα, κριτική σκέψη, καινοτομία, αυτογνωσία, ενσυναίσθηση, υπευθυνότητα κ.ά έχουν επαναφέρει στο προσκήνιο τη συζήτηση για το ρόλο και την κρισιμότητα των τεχνών στην εκπαιδευτική διαδικασία. Επιπλέον, η ανάγκη για παροχή ανθρωπιστικής παιδείας συνδυάστηκε και με το κοινωνικό αίτημα για εκδημοκρατισμό της κουλτούρας μέσα στο σχολείο μέσα από το αίτημα μιας ολιστικής προσέγγισης της εκπαίδευσης (Φωτόπουλος, 2018). Τέλος, σε μια παγκοσμιοποιημένη κοινωνία η ανάγκη για κατανόηση της πολιτισμικής ταυτότητας, της λαϊκής παράδοσης και της πολιτισμικής διαφορετικότητας κρίνεται πιο αναγκαία από ποτέ.

Σε αρκετά από τα σπουδαιότερα κείμενα που καθορίζουν τις εκπαιδευτικές πολιτικές στην Ευρώπη τις τελευταίες δεκαετίες (π.χ. Συνθήκη του Μάαστριχτ, 1993, Συνθήκη της Λισαβόνας, 2000) έχουμε αναφορές για την πολιτιστική εκπαίδευση και την πολιτιστική κληρονομιά. Όσον αφορά την εργασία μας, ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στη «Διακήρυξη της Βόννης για τη μουσική Εκπαίδευση» (2014) που επικεντρώνεται στην πρόσβαση στην μουσική εκπαίδευση για όλους, στην απαίτηση για υψηλής ποιότητας μουσική εκπαίδευση και εκπαιδευτικούς, στην προώθηση της διαφορετικότητας και στο ρόλο της μουσικής ως παιδαγωγικό εργαλείο για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού (Αργυρίου, 2018).

Είναι προφανές πως το ζήτημα της καθιέρωσης των πολιτισμικών πρακτικών στο σχολείο παραμένει πρόκληση για τις σύγχρονες εκπαιδευτικές πολιτικές (Θάνος, 2017). Για να κατανοήσουμε την κρισιμότητα του ρόλου της πολιτιστικής παιδείας και ειδικά της μουσικής αγωγής, κρίνεται απαραίτητο να αναφερθούμε στα ευρύτερα οφέλη τους.

3.2 Πολιτιστική εκπαίδευση

Ένας από τους γενικότερους στόχους της εκπαίδευσης είναι η κατανόηση της έννοιας τους Πολιτισμού ως *«το σύνολο των υλικών, κοινωνικών και πνευματικών εκδηλώσεων που συνιστούν μια κοινωνική ομάδα»* (Πασχαλίδης, 2002:229) και περιλαμβάνει τις τέχνες και τα γράμματα, τον τρόπο ζωής, συστήματα αξιών και παραδόσεις.

Οι τέχνες λειτουργούν ως συνεκτικός κρίκος πολιτισμών, ενώνοντας ανθρώπους και κοινωνικές ομάδες μέσα από κοινές εκφράσεις και συμβολισμούς (Αργυρίου, 2018). Ο πολιτισμός διατρέχει ολόκληρο το αξιακό εκπαιδευτικό πλέγμα και εισχωρεί βαθιά στα κύτταρα της εκπαιδευτικής διαδικασίας δομώντας και αναδομώντας το σύνολο των αντιλήψεων, στάσεων και ταυτοτήτων της εκπαιδευτικής κοινότητας (Ζορμπά, 2014). Ο πολιτισμός λοιπόν, με τις διάφορες εκφάνσεις του στις τέχνες, δε μπορεί να είναι αποκλεισμένος από καμία εκπαιδευτική πρακτική.

Όπως είδαμε το σχολείο αποτελεί χώρο όπου αναπτύσσονται και μεταβιβάζονται πολιτισμικά πρότυπα και αξίες και διαμορφώνονται στάσεις, συμπεριφορές και ταυτότητες. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, οι μαθητές πρέπει να

αντιμετωπίζονται σα δημιουργοί του πολιτισμού και όχι σαν καταναλωτές αξιών και πολιτισμικών αγαθών.

Γενικότερα, η ανάδειξη της πολιτιστικής δύναμης της εκπαίδευσης προάγει την επικοινωνία του παιδιού με το ιστορικό- κοινωνικό και πολιτισμικό του περιβάλλον (Παϊζης & Θεοδωρίδης, 1995). Ο Παπαζαρής αναφέρει πως η εκπαίδευση οφείλει να στοχεύει στη μετάδοση της πολιτιστικής κληρονομιάς μέσω των τεχνών ως στοιχεία πολιτιστικής ταυτότητας (Παπαζαρής, 1999). Η πολιτιστική εκπαίδευση αφορά ένα μοντέλο εκπαίδευσης που αποβλέπει στην ελεύθερη διακίνηση ιδεών, καθώς και στην αφομοίωση και στο σεβασμό της πολιτισμικής παράδοσης και ταυτότητας των λαών (Αργυρίου, 2018).

Έχει αναδειχθεί τα τελευταία χρόνια σε εργαλείο άσκησης εκπαιδευτικής πολιτικής στο διεθνές στερέωμα, καθώς έρχεται να καλλιεργήσει και να επαυξήσει τις αντιληπτικές και γνωστικές δυνατότητες των μαθητών. Την ίδια στιγμή όμως, επιτυγχάνεται και ο στόχος της ολόπλευρης ανάπτυξης της προσωπικότητας καθώς μέσω πολιτισμικών δραστηριοτήτων μετατρέπεται η τυπική παραδοσιακή διδασκαλία σε μια «ζωντανή» συλλογική διαδικασία που οδηγεί στη διεύρυνση των πολιτιστικών οριζόντων κάθε μαθητή.

3.3 Τα οφέλη της μουσικής παιδείας

Είναι ευρύτερα γνωστό πως η μουσική αποτελεί ένα αναπόσπαστο στοιχείο της διαπαιδαγώγησης του ανθρώπου από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Τόσο στην ελληνική όσο και στη διεθνή βιβλιογραφία, παρατηρούμε πλήθος ερευνών που δίνει έμφαση στη συμβολή της μουσικής παιδείας στη γνωστική, συναισθηματική, πνευματική και κοινωνική ανάπτυξη και καλλιέργεια.

Σύμφωνα με τον Petress (2005), η μουσική μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές να επιτύχουν στο σχολείο, στην κοινωνία αλλά και γενικότερα στη ζωή, ενώ ο Robinson (1999) ξεχωρίζει έξι τομείς: ανάπτυξη νοημοσύνης, δημιουργική σκέψη, καλλιέργεια συναισθήματος, διεύρυνση αξιών, κατανόηση πολιτισμικών αλλαγών, ανάπτυξη αντιληπτικών δεξιοτήτων. Η Χρυσοστόμου τονίζει πως ο ρόλος της μουσικής στο σχολείο είναι διττός: αφ' ενός η νοητική ανάπτυξη μέσω των γνώσεων και δεξιοτήτων που παρέχει, αφ' ετέρου η γενικότερη αισθητική και πνευματική καλλιέργεια (Χρυσοστόμου, 2007).

Η ενασχόληση με τη μουσική βοηθά στην ανάπτυξη της οπτικοακουστικής αντίληψης, στην ικανότητα αίσθησης του χώρου και του χρόνου, στη συγκέντρωση, στην ικανότητα απομνημόνευσης, στην ανάπτυξη κριτικής σκέψης κ.ά. (Wilson στο Κοκκίδου, 2008). Επίσης, παίζει καθοριστικό ρόλο στην αποδοχή της διαφορετικότητας, στην ανάδειξη της ομαδικότητας και της συνεργασίας, στην έκφραση ιδεών και συναισθημάτων, στην αισθητική κρίση, στην τόνωση της αυτοπεποίθησης και στη διαμόρφωση ενός υγιούς ψυχικού κόσμου (Σέργη, 1994).

Ο Hallam (2010) τονίζει τη σπουδαιότητα της μουσικής εκπαίδευσης και στην ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων. Αναφέρει πως μέσα από τη διδασκαλία μουσικών οργάνων και τη συμμετοχή σε σχολικά συγκροτήματα, αναπτύσσεται ομαδοσυνεργατικό πνεύμα, αλλά και η πειθαρχία, ο συντονισμός, η συγκέντρωση, η ευθύνη, η αυτοπεποίθηση και η ικανοποίηση από την επίτευξη των στόχων. Παράλληλα, η ενασχόληση με τη μουσική είναι και μια από τις σπουδαιότερες μορφές ψυχαγωγίας και διασκέδασης (Hallam, 2010). Η ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων τονίζεται και από τον Harland (2000), ο οποίος δίνει έμφαση στην ικανότητα έκφρασης μέσα από τη μουσική, ενώ οι Zillman & Gan (1997) ανέδειξαν το ρόλο της μουσικής στη ζωή των εφήβων μαθητών ως μέσο ανάπτυξης φιλιών, υποστήριξης, βελτίωσης της ψυχολογίας και διαμόρφωσης της προσωπικής ταυτότητας. Απ' τα παραπάνω, μπορούμε εύκολα να συμπεράνουμε πως η μουσική παιδεία λειτουργεί ως *«κινητήριος δύναμη για τη διάπλαση του χαρακτήρα του ανθρώπου»* (Campbell, 2007:230).

Σημαντικός όπως φαίνεται όμως, είναι ο ρόλος της μουσικής παιδείας και στην ανάπτυξη των γνωστικών ικανοτήτων. Η άποψη ότι η μουσική εκπαίδευση έχει μεγάλη επίδραση στην ακαδημαϊκή ανάπτυξη και στις επιδόσεις σε άλλες γνωστικές περιοχές, ιδιαίτερα όσων σχετίζονται με γλώσσα και λογοτεχνία, έχει υποστηριχθεί από πολλούς ερευνητές (Swanwick, 1979, Reimer, 1989, Plummeridge, 1991 στο Αργυρίου, 2013:118). Η έρευνα του Hallam (2010) δείχνει πως η μουσική βοηθά στην εκμάθηση της ανάγνωσης αλλά και πως τα παιδιά που είχαν αναπτύξει την αίσθηση του ρυθμού είχαν καλύτερες επιδόσεις στη γλωσσική ανάπτυξη. Τέλος, αρκετές έρευνες συνδέουν τη μουσική με τα μαθηματικά και τις καλύτερες επιδόσεις που μπορεί να έχουν οι μαθητές που διδάσκονται κάποιο μουσικό όργανο στο συγκεκριμένο αντικείμενο (Vaughn, 2000).

3.4 Η μουσική παιδεία στην Ελλάδα

Για πολλές δεκαετίες σχεδόν το σύνολο της μουσικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα, επαφιόταν σε ιδιωτικούς φορείς (πχ ωδεία, μουσικές σχολές) υπό την εποπτεία του Υπουργείου Πολιτισμού (Κυριαζικίδου, 1998).

Σε ό, τι αφορά τη δημόσια εκπαίδευση, στο ελληνικό τυπικό σχολείο, η επαφή των μαθητών με την τέχνη γίνονταν κυρίως μέσω σχολικών εορτών στις μεγάλες εθνικές επετείους, υποτάσσοντας την τέχνη στη σκοπιμότητα της εκπαίδευσης (Γραμματάς, 2004). Μόλις τις τελευταίες δεκαετίες αναγνωρίστηκαν οι ανάγκες για μια περισσότερο πολιτιστική κατεύθυνση στην εκπαίδευση και προωθήθηκαν μεταρρυθμίσεις για εισαγωγή εκπαιδευτικών προγραμμάτων με άξονα τον πολιτισμό και τις τέχνες στα σχολεία. Τα τελευταία χρόνια δημιουργήθηκαν πολλά προγράμματα πολιτισμικής και μουσικής εκπαίδευσης από ιδιωτικούς φορείς (πχ Μέγαρο Μουσικής), ερευνητικά κέντρα (πχ. Ινστιτούτο έρευνας Μουσικής και Ακουστικής), πολιτιστικούς οργανισμούς, καθώς και αρκετές θεσμοθετημένες προγραμματικές δράσεις από το κράτος (πχ. πρόγραμμα «Μελίνα»).

Παρ' όλα αυτά ακόμα και σήμερα, στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση αφιερώνονται συνολικά μόλις δυο με τρεις ώρες την εβδομάδα στα μαθήματα αισθητικής αγωγής και μόλις μία στο μάθημα της μουσικής. Όσον αφορά τη δευτεροβάθμια γενική εκπαίδευση, οι ώρες των αντίστοιχων μαθημάτων είναι ελάχιστες, ενώ προσφάτως υπήρξε ο εξοβελισμός όλων των καλλιτεχνικών μαθημάτων από τις τάξεις του λυκείου.

Το εκπαιδευτικό σύστημα διατηρεί το συγκεντρωτικό και επιλεκτικό χαρακτήρα του για την αισθητική αγωγή (Αργυρίου, 2018). Ο ρόλος των καλλιτεχνικών μαθημάτων στα γενικά σχολεία *«παραμένει περιφερειακός και δε διαφοροποιείται από την κυρίαρχη στρατηγική που προσανατολίζει την εκπαιδευτική πράξη προς το φορμαλισμό, την τυποποίηση και τη μη ουσιαστική εμπλοκή των μαθητών με το πρόταγμα που οι τέχνες φέρουν ως δημιουργικές και απελευθερωτικές μαθησιακές διαδικασίες»* (Φωτόπουλος, 2018:815).

Η αδήριτη ανάγκη όμως για παροχή μουσικής αγωγής στη δημόσια εκπαίδευση οδήγησε το ελληνικό κράτος στη θεσμοθέτηση των μουσικών σχολείων. Με την ίδρυση των σχολείων αυτών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, επιχειρήθηκε η πιο ουσιαστική και δομική παρουσία της μουσικής και της καλλιτεχνικής παιδείας στο σχολείο. Ο θεσμός των μουσικών σχολείων μετρά σήμερα 32 χρόνια ύπαρξης και

από την πρώτη στιγμή γνώρισε γρήγορη εξάπλωση και άμεση αποδοχή από την ελληνική κοινωνία. Για τα μουσικά σχολεία, θα αναφερθούμε αναλυτικά στο επόμενο κεφάλαιο.

3.5 Ο ρόλος του εκπαιδευτικού

Στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, το οποίο όπως αναφέραμε χαρακτηρίζεται από έντονο συγκεντρωτισμό, πολλές παράμετροι όπως το αναλυτικό πρόγραμμα, οι επιλεκτικοί μηχανισμοί του σχολείου, οι παιδαγωγικές μέθοδοι που ακολουθούνται, δεν καθορίζονται από τους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι καλούνται να λειτουργήσουν σε ένα αρκετά περιοριστικό πλαίσιο. Παρ' όλα αυτά, οι εκπαιδευτικές πρακτικές που ακολουθούν στη διδασκαλία τους μπορούν να καθορίζονται και να διαμορφώνονται από τους ίδιους. Οι πρακτικές και οι δράσεις των εκπαιδευτικών εξαρτώνται από πολλούς παράγοντες όπως οι γνώσεις τους, οι σπουδές τους, η ιδεολογία τους, οι συνθήκες εργασίας, το επίπεδο του μαθητικού δυναμικού, καθώς φυσικά και το πολιτισμικό κεφάλαιο που κατέχουν.

Υπάρχουν λοιπόν περιθώρια αυτονομίας που μπορεί να εκμεταλλευτεί ένας εκπαιδευτικός μέσα στο γενικότερο πλαίσιο της τυπικής εκπαίδευσης που θα βοηθήσουν στην άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων στο σχολικό περιβάλλον (Ασκούνη, 2007).

Σε αυτήν την κατεύθυνση μπορεί να συμβάλλει καθοριστικά η ενσωμάτωση πολιτιστικών πρακτικών στην εκπαιδευτική διαδικασία, μέσω των οποίων ο εκπαιδευτικός μπορεί να παρέχει τα κατάλληλα ερεθίσματα τα οποία δε βρίσκουν κάποιοι μαθητές στο οικογενειακό τους περιβάλλον και συντελούν στον εμπλουτισμό του πολιτισμικού τους κεφαλαίου (Πατερέκα, 1986).

Η καθημερινή εκπαιδευτική πρακτική επηρεάζεται από τις προσωπικές αντιλήψεις των εκπαιδευτικών, υπό το πρίσμα των πολιτισμικών κανόνων που τις διέπει (Αργυρίου, 2018). Εκτός από πομποί όμως, γίνονται και οι ίδιοι δέκτες πολιτισμικών στοιχείων, τα οποία ακολούθως ενσωματώνουν στη διδασκαλία τους (Σακελλαρίδης, 2008).

Στην περίπτωση της μουσικής, ο Small θεωρεί πως κάθε εκπαιδευτικός μουσικής μπορεί να συμβάλλει στη δημιουργία μιας διαφορετικής κοινωνίας μέσα από τις μεθόδους του, το ρεπερτόριο και τα μουσικά είδη που θα επιλέξει να διδάξει. Για τον Small η μουσική δε θεωρείται αντικείμενο, όπως αντιμετωπίζεται γενικότερα

η τέχνη συνήθως, αλλά διαδικασία στην οποία μετέχουν όλοι οι συμμετέχοντες (εκτελεστές, ακροατές, δημιουργοί κ.ά.). Η δύναμη της μουσικής τέχνης δε βασίζεται στην ακρόαση ή εκτέλεση ενός έργου αλλά στην ίδια την πράξη της δημιουργίας (“musicking”). Οπότε, έχει καθοριστική σημασία ο τρόπος με τον οποίο ο εκπαιδευτικός θα επιλέξει να αξιολογήσει τους μαθητές του, αφού δε θα πρέπει να κρίνονται τόσο για το αποτέλεσμα και την κατάκτηση των γνώσεων, όσο για την ίδια τη διαδικασία της επαφής με την τέχνη και τα νοήματα τα οποία μεταφέρει τόσο για τα ίδια τα άτομα όσο και για το κοινωνικό τους περιβάλλον (Small, 1998).

Στην έρευνα της Wright (2008) στην Ουαλία, τονίζεται η σημασία της ενσωμάτωσης των πολιτισμικών κεφαλαίων των μαθητών στο μάθημα της μουσικής μέσω της επαφής με διάφορα μουσικά είδη και πολιτισμούς. Επίσης, φαίνεται και η σημασία άτυπων εκπαιδευτικών πρακτικών ακόμα και εκτός σχολικού χώρου ή ωραρίου, καθώς με αυτόν τον τρόπο επετεύχθη η μεγαλύτερη συμμετοχή των μαθητών στο μάθημα της μουσικής. Σημαντική επισήμανση είναι και το γεγονός πως οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί δυσκολεύονται να απαρνηθούν τις δικές τους προτιμήσεις προκειμένου να αξιοποιήσουν τα μουσικά γούστα των μαθητών τους, κάτι που δείχνει την επιρροή που έχει το habitus των ίδιων των εκπαιδευτικών στις πρακτικές τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο:

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΩΝ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4.1. Εισαγωγή

Η ίδρυση των μουσικών σχολείων στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα κατοχυρώθηκε με το νόμο Ν.1824/ΦΕΚ 296/30-12-1988, στον οποίο αναφέρεται πως σκοπός αυτών των δημόσιων, εξειδικευμένων σχολείων είναι «η προετοιμασία και η κατάρτιση των νέων που επιθυμούν να ακολουθήσουν την επαγγελματική κατεύθυνση της μουσικής, με παράλληλη παροχή της γενικής παιδείας, ώστε να διατηρούν τη δυνατότητα επιλογής άλλου τομέα επιστημονικής και επαγγελματικής εξειδίκευσης» (Ν.1824/1988 παρ.1).

Από τον ιδρυτικό νόμο έως σήμερα, υπήρξαν αρκετές τροποποιήσεις σχετικά με τους κανόνες λειτουργίας των σχολείων αυτών (αναλυτικό πρόγραμμα, τρόπος εισαγωγής, προσόντα εκπαιδευτικού προσωπικού, σύστημα αξιολόγησης κ.ά). Οι σημαντικότερες από αυτές τις τροποποιήσεις καθορίζονται στην Υ.Α. Γ2/3850/16-6-1998 και στα Φ.Ε.Κ 1304/Β/2.7.2009, ΦΕΚ 1012/2011, ΦΕΚ 2478/2011, ΦΕΚ 1817/2015.

Επιπλέον, τα τελευταία χρόνια με την Υ.Α. 58167/Δ2/24-04-2018 «Λειτουργία Μουσικών Σχολείων» (Β' 1371), καθώς και με τις νέες υπουργικές αποφάσεις 73186/Δ2/16-05-19 και 73173/Δ2/16-05-19, αναφέρονται αλλαγές ως προς τους τρόπους αξιολόγησης μαθημάτων γενικής παιδείας και ως προς τον τρόπο εξαγωγής του βαθμού επίδοσης ανά μάθημα.

Το πρώτο «πειραματικό» Μουσικό Γυμνάσιο που ιδρύθηκε, ήταν αυτό στην Παλλήνη Αττικής (Υ.Α. 3345/12-09-1988) το 1988, με το χαρακτηρισμό «σχολείο γενικής αισθητικής καλλιέργειας με άξονα τη μουσική», όπου και εφαρμόστηκαν πειραματικά προγράμματα και μέθοδοι διδασκαλίας στις κατευθύνσεις της μουσικής παιδείας.

Σήμερα πια στην Ελλάδα, μετά από τριάντα δύο χρόνια ύπαρξης του θεσμού, λειτουργούν 49 μουσικά σχολεία στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση της χώρας (Κατάλογος Μουσικών Σχολείων, 2021).

4.2 Πρόγραμμα σπουδών

Στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών περιλαμβάνονται όλα τα μαθήματα της συμβατικής γενικής παιδείας που διδάσκονται στα δημόσια γενικά σχολεία, παράλληλα όμως με μουσικά και καλλιτεχνικά μαθήματα. Στις τάξεις του γυμνασίου περιλαμβάνεται η εκμάθηση δύο υποχρεωτικών μουσικών οργάνων (πιάνο ως όργανο αναφοράς για την ευρωπαϊκή μουσική και στα περισσότερα σχολεία ταμπουράς για την παραδοσιακή), καθώς και ενός οργάνου επιλογής. Επιπλέον, διδάσκονται μαθήματα ευρωπαϊκής και βυζαντινής θεωρίας της μουσικής, παραδοσιακή μουσική, καθώς και καλλιτεχνικά μαθήματα όπως ιστορία της τέχνης και θεατρική αγωγή. Βάσει του ιδρυτικού νόμου η διδασκαλία των μουσικών μαθημάτων μπορεί να είναι συλλογική ή και εξατομικευμένη.

Παράλληλα, στο πρόγραμμα έχουν ενταχθεί και τα μαθήματα μουσικών συνόλων κλασικής ή παραδοσιακής μουσικής, χορωδία και θεατρική ομάδα. Οι μαθητές είναι υποχρεωμένοι να λαμβάνουν μέρος σε κάποιο από αυτά τα ομαδικά σύνολα (Υφαντή & Ζορμπά, 2010).

Από την ίδρυση των σχολείων αυτών το αναλυτικό πρόγραμμα έχει διαμορφωθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να λειτουργούν ισάξια με τα αντίστοιχα δημόσια σχολεία της ίδιας βαθμίδας σε ότι αφορά τα παρεχόμενα μαθήματα γενικής παιδείας. Το σύνολο των γενικών μαθημάτων στο Γυμνάσιο καλύπτει το 61% του συνολικού χρόνου, ενώ τα καλλιτεχνικά μαθήματα το 39%, ενώ το διευρυμένο αυτό πρόγραμμα περιλαμβάνει 42 ώρες διδασκαλίας την εβδομάδα.

4.3 Καλλιτεχνική επιτροπή και Εκπαιδευτικό προσωπικό

Στον ιδρυτικό νόμο προβλέπεται η συγκρότηση μιας πενταμελούς καλλιτεχνικής επιτροπής και καθορίζεται ο τρόπος λειτουργίας της. Η επιτροπή αυτή απαρτίζεται συνήθως από εκπαιδευτικούς μουσικής, σχολικούς συμβούλους και καθηγητές πανεπιστημιακών σχολών σχετικών με την παιδαγωγική της μουσικής (Υ.Α. Γ2/2513/89 (ΦΕΚ477Β'). Η επιτροπή έχει διετή θητεία και συγκροτείται από τον Υπουργό Παιδείας. Σκοπός της είναι να εισηγείται και να καταθέτει προτάσεις σχετικά με θέματα που αφορούν τη διδασκαλία των μουσικών μαθημάτων, τη στελέχωση, τον εξοπλισμό και τον τρόπο αξιολόγησης των σχολείων αυτών έχοντας ουσιαστικά τη γενικότερη εποπτεία και αξιολόγηση της λειτουργίας των μουσικών

σχολείων. Το 2019 η καλλιτεχνική επιτροπή καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από την Επιστημονική Επιτροπή Μουσικής Παιδείας (Ν. 4610/2019, 205 και Ν. 4692/2020, 60), η οποία γνωμοδοτεί στο Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, στο οποίο ανατέθηκαν οι περισσότερες αρμοδιότητες.

Το διδακτικό προσωπικό των μουσικών σχολείων αποτελείται τόσο από εκπαιδευτικούς γενικών μαθημάτων, όσο και από καταρτισμένους εκπαιδευτικούς εξειδικευμένους στους τομείς των μουσικών μαθημάτων.

Ο ιδρυτικός νόμος 1824/1988 αναφέρει πως κριτήριο για την πρόσληψη καθηγητών γενικών μαθημάτων είναι η σχέση τους με τις τέχνες και ειδικότερα με τη μουσική (σπουδές ή καλλιτεχνικές δράσεις) ενώ για τους καθηγητές μουσικών μαθημάτων οι αναγνωρισμένοι τίτλοι σπουδών στη μουσική και η τουλάχιστον πενταετής ενασχόληση με το διδακτικό τους αντικείμενο. Έτσι, παρατηρείται η προσπάθεια διαμόρφωσης μιας σχολικής κουλτούρας που θα στοχεύει στην προαγωγή ενός αναβαθμισμένου και υψηλού επιπέδου διδασκαλίας τόσο στη μουσική όσο και στη γενική εκπαίδευση (Υφαντή & Ζορμπά, 2010).

Η νομοθετική μέριμνα που αφορά τα αυξημένα προσόντα των εκπαιδευτικών ακόμα και της γενικής παιδείας σχετικά με την κουλτούρα και την καλλιτεχνική τους δραστηριότητα είναι ένα ζήτημα που απασχολεί την παρούσα έρευνα, καθώς στις στάσεις και τις απόψεις τους θα διερευνηθεί ο ρόλος και η συμβολή της στην παροχή πολιτισμικού κεφαλαίου στους μαθητές.

4.4 Επιλογή μαθητικού δυναμικού

Η επιλογή των μαθητών που θα φοιτήσουν στα μουσικά σχολεία, πραγματοποιείται σε ετήσια βάση μέσω ειδικών εισαγωγικών εξετάσεων. Στην υπουργική απόφαση Γ2/3850/16-6-1998, αναφέρονται λεπτομέρειες σχετικά με τα θέματα των εξετάσεων, τους τρόπους βαθμολόγησης και τις εγγραφές των επιτυχόντων μαθητών.

Συνοπτικά, κάθε χρόνο οι μαθητές της ΣΤ' δημοτικού ενημερώνονται για το θεσμό των μουσικών σχολείων και μετά από την εκδήλωση ενδιαφέροντος των υποψηφίων, διενεργούνται ακροάσεις και γραπτές εξετάσεις (από 15-30 Ιουνίου) μέσω των οποίων οι υποψήφιοι αξιολογούνται σε γενικές γνώσεις μουσικής αντίληψης και εκτέλεσης με τις οποίες ανιχνεύονται οι μουσικές ικανότητές και κλίσεις τους. Η αξιολόγηση γίνεται μέσα από ειδικά σχεδιασμένα «μουσικά

παιχνίδια» και από ακρόαση για τη διαπίστωση των φωνητικών ικανοτήτων, της αντίληψης του ρυθμού καθώς και προαιρετικά της εκτέλεσης κάποιου μουσικού οργάνου.

Για το αδιάβλητο της διαδικασίας, οι εξετάσεις διενεργούνται ταυτόχρονα και διαδοχικά ανά ομάδες με ευθύνη του διευθυντή κάθε μουσικού σχολείου, ενώ η επιτροπή απαρτίζεται από πέντε μέλη, εκπαιδευτικούς με ειδικότητα στη μουσική και από διαφορετικό νομό από τον οποίο βρίσκεται το σχολείο. Τα μέλη της εξεταστικής επιτροπής ορίζονται από τον περιφερειακό Διευθυντή εκπαίδευσης του κάθε σχολείου και ύστερα από πρόταση της καλλιτεχνικής επιτροπής.

Βέβαια, σκεφτόμενοι ότι η επιτυχία ή αποτυχία στις εξετάσεις κρίνεται από μια επιλεκτική διαδικασία όπως αυτή των εξετάσεων που στοχεύει στη διαλογή παιδιών με μουσικές κλίσεις και ταλέντα, παρατηρούμε πως εμμέσως ευνοούνται πολλές φορές παιδιά που έχουν αποκτήσει τις ζητούμενες δεξιότητες, έχοντας ευκολότερη πρόσβαση στην προγενέστερη παρακολούθηση μαθημάτων μουσικής ή στην προετοιμασία μέσω ιδιωτικών μαθημάτων λόγω του οικονομικού και πολιτισμικού κεφαλαίου της οικογένειάς τους. Έτσι, έρχεται και πάλι στο προσκήνιο το ζήτημα των κοινωνικών και εκπαιδευτικών ανισοτήτων. Απ' την άλλη πλευρά, το μουσικό σχολείο φροντίζει στη συμπερίληψη όλων των μαθητών, ακόμα και αυτών που προέρχονται από τις πιο απομακρυσμένες περιοχές της έδρας του, παρέχοντας δωρεάν μεταφορά και σίτιση.

4.5 Αξιολόγηση και χορήγηση τίτλου σπουδών

Η αξιολόγηση των μαθητών γίνεται με βάση όλες τις ισχύουσες διατάξεις που αφορούν τα σχολεία γενικής παιδείας της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με τα ίδια κριτήρια να τηρούνται και στα μαθήματα μουσικής παιδείας (ΦΕΚ 2478/2011).

Μια σημαντική όμως διαφορά είναι πως αν ένας μαθητής αποτύχει σε ένα πρωτεύον μουσικό μάθημα, παίρνει υποχρεωτική μεταγραφή σε σχολείο γενικής παιδείας, κάτι που δημιουργεί ένα απαιτητικό αλλά και καλά οριοθετημένο παιδαγωγικό πλαίσιο στα μουσικά σχολεία. Στις λυκειακές τάξεις και ιδιαίτερα στη Γ' τάξη λυκείου το βάρος δίνεται στα γενικά μαθήματα λόγω Πανελληνίων εξετάσεων ενώ τα περισσότερα μουσικά μαθήματα γίνονται προαιρετικά χωρίς να εξετάζονται γραπτά. Οι Υφαντή και Ζορμπά (2010) σημειώνουν πως αυτό λειτουργεί

περισσότερο ως παράγοντας διαμόρφωσης της σχολικής κουλτούρας παρά ως προϋπόθεση σχολικής προόδου.

Οι απόφοιτοι ενός μουσικού Λυκείου έχουν τις ίδιες δυνατότητες επιλογής με τους απόφοιτους των γενικών Λυκείων για την είσοδο στην ανώτερη εκπαίδευση, μέσω του συστήματος των πανελλαδικών εξετάσεων.

Επιπλέον, σύμφωνα με την Υ.Α. Γ2/1050/4-3-2000 έχουν τη δυνατότητα απόκτησης πτυχίου μουσικής ειδικότητας στα αντικείμενα της Αρμονίας, της Βυζαντινής Μουσικής και των Παραδοσιακών μουσικών οργάνων, ύστερα από εξετάσεις που διενεργεί το Υπουργείο Παιδείας κάθε Σεπτέμβριο. Οι τίτλοι που δίνονται στους απόφοιτους είναι ισότιμοι με τους αντίστοιχους τίτλους των ωδίων και των μουσικών ιδρυμάτων.

Παρ' όλα αυτά ο νόμος αυτός δεν έχει εφαρμοστεί μέχρι σήμερα καθώς υπάρχουν αρκετές ενστάσεις από άλλους φορείς που χορηγούν πτυχία μουσικής ειδίκευσης (πχ. ωδεία, μουσικές σχολές) με βασικό επιχείρημα την ασυμφωνία του τρόπου εξέτασης καθώς και του περιεχομένου της εξεταζόμενης ύλης σε σχέση με τις αντίστοιχες διατάξεις για τα ωδεία και τις μουσικές σχολές της χώρας.

4.6 Σχολικό περιβάλλον και κλίμα

Τα μουσικά σχολεία δίνουν την ευκαιρία στους μαθητές να αποκτήσουν μια γενική μουσική καλλιέργεια, αλλά προσφέρουν επίσης ειδικές γνώσεις και δεξιότητες για όσους ενδιαφέρονται για τη συνέχιση των σπουδών τους σε μουσικές σχολές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και για όσους ενδιαφέρονται για μια επαγγελματική σταδιοδρομία στο αντικείμενο της μουσικής (Κυριαζικίδου, 1998). Βασικό χαρακτηριστικό όμως αποτελεί και το σχολικό περιβάλλον, στο οποίο όλοι οι μαθητές παράλληλα με τις σπουδές τους στα μαθήματα γενικής παιδείας, έχουν την ευκαιρία να έρθουν σε επαφή με τις τέχνες και τον πολιτισμό καθημερινά και μπορούν να εκφράζονται καλλιτεχνικά και δημιουργικά.

Ο Καψοκαβάδης (2017) παρατηρεί πως λόγω της καθημερινής συνύπαρξης των μαθητών των μουσικών σχολείων με μουσικούς, γαλουχούνται στην τέχνη των ήχων ως ομαλή πρακτική, καθώς η μουσική έρχεται στην καθημερινότητα των μαθητών ως λογική και φυσική ανθρώπινη διαδικασία.

Η ενασχόληση με τα μουσικά όργανα φαίνεται να λειτουργεί αγχολυτικά ως μέσο εξωτερίκευσης των συναισθημάτων και εξωστρέφειας, απέναντι σε όλους τους

παράγοντες άγχους που δημιουργεί ο σύγχρονος τρόπος ζωής στους εφήβους (Ρήτου & Ακογιούνου, 2019).

Επιπλέον, δίνονται σημαντικά περισσότερες ευκαιρίες στους μαθητές να κοινωνικοποιηθούν, καθώς μοιράζονται το κοινό τους ενδιαφέρον για τη μουσική και έχουν την ευκαιρία να δραστηριοποιούνται μέσα από τη συνύπαρξη σε ομαδικά σύνολα και τη συμμετοχή σε ενδοσχολικές και εξωσχολικές δραστηριότητες (διοργανώσεις μουσικών εκδηλώσεων, συναυλιών κ.ά). Τα κοινά μουσικά ακούσματα γίνονται τόπος συνάντησης και επαφής μεταξύ των ανθρώπων (Κοκκίδου, 2006). Παράλληλα, δημιουργούνται συνθήκες αποδοχής της μοναδικότητας του άλλου και της διαφορετικής κουλτούρας (Yeorgouli-Bourzoukou, 2004).

Σε αρκετές έρευνες αναδεικνύεται το ευχάριστο σχολικό κλίμα που παρατηρείται εντός των μουσικών σχολείων και αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στις ομαδικές δραστηριότητες που προσφέρουν ευκαιρίες για συνεργατική μάθηση και ουσιαστική επικοινωνία των μαθητών τόσο μεταξύ τους, όσο και με τους εκπαιδευτικούς (Τσιούκα, 2014, Κυριαζικίδου, 1998, Tsimpouri & Koliadi-Tiliakou, 2019).

Μέσα από τη συμμετοχή στα μουσικά σύνολα καλλιεργείται η αυτοεκτίμηση και η αυτοπεποίθηση των μαθητών και αναπτύσσονται αισθήματα ευθύνης και ασφάλειας (Tsimpouri & Vaioulli, 2017).

Σε έρευνα στο Μουσικό Σχολείο Ρόδου διαπιστώθηκε η θετική στάση των μαθητών απέναντι σε δια-σχολικές συνεργασίες και συμπράξεις με μουσικά σχολεία του εξωτερικού, αφού η συμμετοχή τους σε αυτές εμφάνισε σημαντική βελτίωση της αυτό-αντίληψής τους σχετικά με την καλλιτεχνική τους ανάπτυξη και το επίπεδο μουσικής εκτέλεσης. καθώς και δημιουργία κινήτρων για συνέχεια στις μουσικές τους σπουδές (Tsimpouri & Koliadi-Tiliakou, 2019). Η ανάπτυξη της συνεργατικότητας μέσω των καλλιτεχνικών συνόλων και των καινοτόμων δράσεων και εκδηλώσεων τονίζεται και από την Ντούρου (2014).

Ιδιαίτερη αναφορά θα πρέπει να γίνει στα αποτελέσματα της συγκριτικής έρευνας της Κολιάδη-Τηλιάκου (2009). Από το δείγμα των 490 μαθητών του αστικού πληθυσμού της πόλης των Αθηνών, οι 246 φοιτούσαν σε Μουσικά γυμνάσια και οι 244 σε Γενικά σχολεία της αντίστοιχης βαθμίδας. Μέσω της ποσοτικής μεθόδου έρευνας με τη χρήση ερωτηματολογίου, το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε η ερευνήτρια είναι πως τα μουσικά σχολεία αποτελούν δομές με ιδιαίτερα χαμηλή

εμφάνιση φαινομένων σχολικής βίας και εκφοβισμού, με τους μαθητές να παρουσιάζουν καλύτερη κοινωνική συμπεριφορά και χαμηλότερη επιθετικότητα (ειδικά σωματική) σε σύγκριση με συνομήλικούς τους που φοιτούν σε γενικά σχολεία. Φαίνεται λοιπόν ότι ο τύπος του σχολείου παίζει ρόλο στον παράγοντα κοινωνική συμπεριφορά η μουσική λειτουργεί κατασταλτικά σε φαινόμενα εμφάνισης βίας και επιθετικότητας (Κολιάδη-Τηλιάκου, 2009).

Ένα επίσης ενδιαφέρον στοιχείο της έρευνας αυτής είναι πως οι μαθητές των μουσικών σχολείων είχαν υψηλότερες επιδόσεις σε βασικά μαθήματα γενικής παιδείας σε σχέση με τους μαθητές των γενικών σχολείων.

Μέσα από τα παραπάνω μπορούμε να αντιληφθούμε πως το κλίμα του μουσικού σχολείου δίνει τη δυνατότητα για ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας των μαθητών, ζήτημα που κυριαρχεί στους στόχους του «Νέου Σχολείου» και των σύγχρονων εκπαιδευτικών πολιτικών.

4.7 Η διδασκαλία της παραδοσιακής μουσικής

Όπως αναφέραμε, σημαντική θέση στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών, κατέχουν τα μαθήματα παραδοσιακής και βυζαντινής μουσικής, καθώς και των λαϊκών και παραδοσιακών μουσικών οργάνων ως μέρος της πολιτιστικής εκπαίδευσης. Η διδασκαλία της μουσικής αυτής συμβάλλει στη διάδοση και διατήρηση μουσικών ειδών και πολιτιστικών αγαθών τα οποία αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της ελληνικής παράδοσης και κουλτούρας (Διονυσίου, 2002). Οι μαθητές έρχονται σε επαφή με μουσικά είδη με τα οποία συνήθως δεν είναι ιδιαίτερα εξοικειωμένοι στην καθημερινή τους ζωή. Η έρευνα της Παπαπαναγιώτου (2006) σε έφηβους μαθητές σχετικά με τις μουσικές τους προτιμήσεις, έδειξε πως οι μαθητές μουσικών σχολείων εκφράζονταν θετικά για τη βυζαντινή και παραδοσιακή μουσική, ενώ οι μαθητές των γενικών σχολείων έδειχναν απarέσκεια για αυτά τα μουσικά είδη.

Η επαφή με τα στοιχεία του πολιτισμού και της λαϊκής παράδοσης ενισχύει το αίσθημα συλλογικότητας και αυτογνωσίας στον πολιτισμικό χώρο και χρόνο και συμβάλλει στη συνειδητοποίηση της κοινής εθνικής, θρησκευτικής, πολιτισμικής και ιδεολογικής ταυτότητας. Ο Λυκουρέντζος αποτιμά τα μουσικά σχολεία (μαζί με τα καλλιτεχνικά) ως «*κυψέλες παραγωγής πολιτιστικής εκπαίδευσης που αξιοποιούν*

δημιουργικά το μουσικολογικό, αισθητικό και μορφωτικό πλούτο της μουσικής παράδοσης» (Λυκουρέντζος, 2007:9)

Όσον αφορά τις εκπαιδευτικές διαδικασίες, μέσα από τη διδασκαλία κυρίως των παραδοσιακών οργάνων παρατηρούνται και καινοτόμες μέθοδοι διδασκαλίας στα μαθήματα αυτά, οι οποίες συνδυάζουν πρακτικές της τυπικής και της άτυπης εκπαίδευσης (Διονυσίου, 2002). Αυτό συμβαίνει διότι στα συγκεκριμένα μουσικά είδη και όργανα κυριαρχεί η «κουλτούρα» της προφορικής παράδοσης και του αυτοσχεδιαστικού χαρακτήρα, μέσω της ακρόασης και της μίμησης. Βέβαια, η Διονυσίου (2002) παρατήρησε πως πολλοί εκπαιδευτικοί διδάσκουν με τυποποιημένες και φορμαλιστικές μεθόδους τα αντικείμενα αυτά λόγω της δυτικότερης παιδείας τους στη μουσική, με αποτέλεσμα να αλλοιώνεται ο χαρακτήρας και η φιλοσοφία αυτών των μουσικών ειδών.

Τέλος, θα πρέπει να αναφέρουμε πως η είσοδος της διδασκαλίας της παραδοσιακής μουσικής στην τυπική εκπαίδευση οδήγησε στο άνοιγμα και στην επέκταση δικτύων παραδοσιακής μουσικής. Η λαϊκή παράδοση κάθε χώρας μπορεί να αποτελέσει τόπο διαπολιτισμικής συνάντησης και επικοινωνίας για τη γνωριμία με άλλους πολιτισμούς, παραδόσεις και μουσικά είδη καθώς μέσω της μουσικής μπορεί να προωθηθεί ένα κλίμα συνεργασίας και επαφής μεταξύ των λαών (Δεληγιάννη, 1998).

4.8 Δυσκολίες και προβλήματα

Στον ιδρυτικό νόμο αναφέρεται μεταξύ άλλων, πως τα μουσικά σχολεία παρέχουν τις γνώσεις για όσους θέλουν να ασχοληθούν επαγγελματικά με τη μουσική. Κρίνοντας όμως από το πρόγραμμα και το επίπεδο των σπουδών και σύμφωνα με την Κυριαζικίδου (1998), τα μουσικά σχολεία μπορούν να προσφέρουν τις βάσεις και να αναπτύξουν τα μουσικά κίνητρα ενός μαθητή, αλλά δύσκολα οδηγούν στο στάδιο της εξειδίκευσης.

Η έρευνα των Ρήτου & Ακογιούνογλου (2019) δείχνει πως παρά το ότι αποτελεί πρόκληση το γεγονός ότι οι μαθητές διδάσκονται μέχρι και τρία μουσικά όργανα στο σχολείο, εν τούτοις υπάρχουν αρκετές ελλείψεις σε διδακτικό προσωπικό, τα ομαδικά μαθήματα δε μπορούν να προσφέρουν στοχευόμενη διδασκαλία στις προσωπικές ανάγκες κάθε μαθητή, ενώ και η διαφορετικότητα των μουσικών οργάνων φαίνεται να αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα μάθησης. Έτσι, οι μαθητές

νώθουν ότι δεν υπάρχει προσωπική εξέλιξη και οι προσδοκίες τους δεν ικανοποιούνται.

Φυσικά όπως και σε πολλά σχολεία γενικής εκπαίδευσης, αναφέρονται πολλά προβλήματα τόσο για τους χώρους στέγασης όσο και για τις υλικοτεχνικές υποδομές των σχολείων αυτών. Εδώ βέβαια θα πρέπει να τονιστεί πως οι αίθουσες για εξατομικευμένη διδασκαλία και η ιδιαίτερη υλικοτεχνική υποδομή, κυρίως λόγω των παρεχόμενων μουσικών οργάνων, αλλά και άλλοι παράγοντες όπως η σίτιση και η μεταφορά των μαθητών, καθιστούν το μουσικά σχολεία αρκετά πιο ακριβά σχετικά με τη χρηματοδότηση που λαμβάνουν από το κράτος σε σχέση με τα δημόσια σχολεία γενικής παιδείας.

Άλλα προβλήματα αποτελούν η όχι καλά καθορισμένη διδακτέα ύλη των μουσικών μαθημάτων και η απουσία σχολικών εγχειριδίων σε αυτά, οι ελλείψεις σε διδακτικό προσωπικό (Τσιούκα, 2014) και η έλλειψη κριτηρίων πιστοποίησης και παιδαγωγικής κατάρτισης των προσλαμβανόμενων εμπειροτεχνών μουσικών (Ζύγουρας, 2007).

Τέλος, ένα ζήτημα που απασχολεί γονείς και μαθητές, αποτελεί και το αρκετά μεγαλύτερο ωρολόγιο πρόγραμμα που υποχρεώνει τους μαθητές σε παρακολούθησεις περισσότερων διδακτικών ωρών σε σχέση με τους μαθητές των γενικών σχολείων κάτι που θεωρείται ιδιαίτερα κουραστικό, για αυτό και πολλοί μαθητές εγκαταλείπουν το μουσικό σχολείο και επιστρέφουν στη γενική εκπαίδευση, κυρίως στις λυκειακές τάξεις (Υφαντή & Ζορμπά, 2010).

4.9 Τα μουσικά σχολεία του εξωτερικού

Στην έρευνα της Κυριαζικίδου (1998) γίνεται ιδιαίτερη αναφορά και στον αντίστοιχο θεσμό σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, όπου σε πολλές από αυτές η μουσική παιδεία κατέχει ιδιαίτερα σημαντική θέση στα αναλυτικά προγράμματα.

Υπάρχουν αρκετές ομοιότητες ως προς τους γενικότερους στόχους και τους τρόπους λειτουργίας ακόμα και σε χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης, οι οποίες φημίζονται για την εκπαίδευση και προετοιμασία επαγγελματιών μουσικών και σολίστ.

Οι κυριότερες διαφορές είναι ότι στο εξωτερικό η εξειδικευμένη μουσική παιδεία ξεκινά από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς και το σημαντικά λιγότερο βεβαρημένο ωρολόγιο πρόγραμμα σε σχέση με αυτό της χώρας μας. Επιπλέον δίνεται

μεγάλη σημασία σε συνεργασίες με εξωτερικούς φορείς (πχ ωδεία, μουσικές σχολές) κάτι που δε συναντούμε τακτικά στην Ελλάδα (Μαρκέα, 2003). Σε χώρες όπως η Γερμανία και η Σουηδία η αξιολόγηση δε βασίζεται σε γραπτές εξετάσεις αλλά παρέχονται μεγαλύτερα περιθώρια αυτονομίας για ελεύθερη έκφραση των μαθητών και αξιολογούνται περισσότερο οι συναισθηματικοί στόχοι (Hargreaves, 2004).

4.10 Μια συνοπτική κριτική αποτίμηση

Τα μουσικά σχολεία αποτελούν ένα πρωτοποριακό θεσμό για την εκπαιδευτική πραγματικότητα στη χώρα μας. Λειτουργούν σαν «φυτώρια» τέχνης που συμβάλλουν στην ανάπτυξη της έκφρασης και της δημιουργικότητας των μαθητών, στη διάδοση και διατήρηση του πολιτισμού μας, τόσο στην τοπική κοινωνία κάθε σχολείου όσο και ευρύτερα (Κυριαζικίδου, 1998).

Η φιλοσοφία των σχολείων αυτών εναρμονίζεται πλήρως με τις κατευθύνσεις της Διακήρυξης της Βόννης, στην οποία θεμελιώνεται η αξία της Μουσικής Εκπαίδευσης στην Ευρώπη, καθώς και της «Αντζέντας της Σεούλ» η οποία αποτελεί βασικό ορόσημο για τη σημασία της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης στις σύγχρονες εκπαιδευτικές πολιτικές (Ζεπάτου, 2014).

Τα μουσικά σχολεία είναι προσιτά σε όλα τα κοινωνικά στρώματα. Εξασφαλίζεται η πρόσβαση σε μια ιδιαίτερη μορφή μουσικής εκπαίδευσης τόσο σε γεωγραφικό όσο και κοινωνικό επίπεδο (Κυριαζικίδου, 1998). Η Δεληγιάννη τονίζει πως ο θεσμός των μουσικών σχολείων βασίζεται σε τρεις αρχές: αυτές της αυτενέργειας, της ατομικότητας και της βιωματικότητας (Δεληγιάννη, 1998).

Οι μαθητές των μουσικών σχολείων έχουν την ευκαιρία να αναπτύξουν ολόπλευρα την προσωπικότητά τους και να κοινωνικοποιηθούν, καθώς βρίσκονται σε ένα περιβάλλον με χαμηλά ποσοστά σχολικής βίας και επιθετικότητας, το οποίο επιδιώκει να διαμορφώσει μια διαφορετική κουλτούρα στη δημόσια εκπαίδευση.

Στοιχεία όπως η υποχρεωτική (σύμφωνα με τον ιδρυτικό νόμο) διοργάνωση εξωσχολικών εκδηλώσεων για την ενίσχυση της πολιτιστικής ζωής της τοπικής κοινωνίας, η συμμετοχή χωρίς εξετάσεις σε μαθήματα αισθητικής παιδείας, καθώς και στα μαθήματα μουσικών συνόλων ενισχύουν τον παραπάνω ισχυρισμό. Θα μπορούσαμε να πούμε ακόμα πως ακόμα και ο τρόπος διαλογής των μαθητών αλλά και τα αυξημένα ζητούμενα προσόντα των εκπαιδευτικών, στοχεύουν στη δημιουργία ενός δημόσιου σχολείου με αναβαθμισμένο επίπεδο σπουδών.

Επιπλέον, δίνεται έμφαση στην ανάπτυξη και διατήρηση υψηλής αυτοαντίληψης και αυτοεκτίμησης ως σημαντικό στόχο της εκπαιδευτικής διαδικασίας και ως βασική μεταβλητή για την επίτευξη και άλλων γνωστικών και διανοητικών στόχων (Κολιάδη- Τηλιάκου, 2007).

Παρά τα όποια προβλήματα, τα οποία στηρίζονται κυρίως σε χρόνιες παθολογίες του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, σίγουρα δεν είναι τυχαίο ότι ο θεσμός συνεχώς εξελίσσεται με όλο και περισσότερα σχολεία στην επικράτεια και περισσότερους ενδιαφερομένους μαθητές. Το πολυδιάστατο έργο των μουσικών σχολείων αναγνωρίζεται τόσο από γονείς όσο και από μαθητές. Όπως αναφέρει η Πουλοπούλου (2019:342), *«τα Μουσικά Σχολεία έχουν τις προϋποθέσεις να είναι πρότυπα σχολεία, εφόσον υπάρχει συνεχής αγώνας για την αναβάθμισή τους και την υποστήριξή τους τόσο από την Πολιτεία, όσο και από την κοινωνία»*.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1 Σκοπός και ερευνητικά ερωτήματα

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνηθεί ο ρόλος των μουσικών σχολείων στη μετάδοση πολιτισμικού κεφαλαίου στους μαθητές τους. Για το λόγο αυτό εξετάζονται οι απόψεις, οι στάσεις και οι αντιλήψεις εκπαιδευτικών που διδάσκουν ή έχουν διδάξει σε μουσικά σχολεία της Ελλάδας. Η έρευνα εστιάζει στους εκπαιδευτικούς διότι αποτελούν τους πιο άμεσους πρωταγωνιστές της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Μέσα από την καθημερινή συνύπαρξη με τους μαθητές τους, την υλοποίηση του προγράμματος σπουδών και των εκπαιδευτικών πολιτικών, καθώς και τη γνώση για τον τρόπο λειτουργίας ενός μουσικού σχολείου, είναι οι ιδανικότεροι «κριτές» των παρεχόμενων γνώσεων, των επιδόσεων των μαθητών καθώς και του γενικότερου κλίματος στο περιβάλλον των σχολείων αυτών. Έτσι, με τις οπτικές και τις εμπειρίες τους, μπορούν να αναδείξουν με τον καλύτερο τρόπο όλες τις διαστάσεις του θέματος της έρευνας.

Τα ερευνητικά ερωτήματα που τίθενται είναι τα εξής:

- Πώς επηρεάζει το μουσικό σχολείο τις πρακτικές των εκπαιδευτικών και τη γενικότερη προσέγγισή τους στην εκπαίδευση;
- Πώς επιδρούν οι μουσικές σπουδές στις σχολικές επιδόσεις των μαθητών;
- Με ποιον τρόπο το μουσικό σχολείο μπορεί να συμβάλει στη μετάδοση πολιτισμικού κεφαλαίου και στη διαμόρφωση της προσωπικότητας και της συμπεριφοράς των μαθητών;
- Μπορεί το μουσικό σχολείο να συμβάλει στην άμβλυνση των εκπαιδευτικών και πολιτισμικών ανισοτήτων και τι διαφορετικό μπορεί να προσφέρει σε σχέση με τα γενικά σχολεία;

Τα παραπάνω ερωτήματα οδήγησαν στη κατάρτιση τεσσάρων ερευνητικών αξόνων, οι οποίοι παρατίθενται στο παράρτημα της παρούσας εργασίας μαζί με το πρωτόκολλο της συνέντευξης.

5.2 Μεθοδολογική προσέγγιση

Η φύση και ο σκοπός μιας εκπαιδευτικής έρευνας είναι οι βασικοί παράγοντες που καθορίζουν την επιλογή της κατάλληλης ερευνητικής μεθόδου. Ο όρος μέθοδος σχετίζεται με τις διαδικασίες και τα εργαλεία που χρησιμοποιεί ο ερευνητής για να συλλέξει, να οργανώσει και να ερμηνεύσει τα δεδομένα του (Clough & Nutbrown, 2002).

Ως καταλληλότερη για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας θεωρήθηκε η ποιοτική προσέγγιση, η οποία στοχεύει στην περιγραφή, ανάλυση, ερμηνεία και κατανόηση των κοινωνικών φαινομένων, καταστάσεων και χαρακτηριστικών, εστιάζοντας στη λεπτομέρεια και αποφεύγοντας την επιβολή a priori κρίσεων. Με αυτό τον τρόπο δίνεται η δυνατότητα στον ερευνητή να καταγράψει τις απόψεις, τις σκέψεις και τις στάσεις στη συμπεριφορά των υποκειμένων (Ιωσηφίδης, 2008). Στην ποιοτική μέθοδο δε μπορούμε να γενικεύσουμε τα αποτελέσματα. Επιτρέπει όμως στον ερευνητή να εμβαθύνει στα ερευνητικά ζητούμενα επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον του όχι σε αριθμούς και στατιστικά, αλλά περισσότερο στις λέξεις μέσα από τις προσωπικές εμπειρίες των συμμετεχόντων (Bell, 1999).

5.3 Ερευνητικά εργαλεία

Σε οποιαδήποτε έρευνα, η χρήση των κατάλληλων ερευνητικών εργαλείων και τεχνικών αποτελεί τον σημαντικότερο παράγοντα για να φτάσουμε σε αξιόπιστα και αντιπροσωπευτικά αποτελέσματα (Harrell & Bradley, 2009). Η πιο διαδεδομένη μέθοδος συλλογής ποιοτικού υλικού στις κοινωνικές επιστήμες είναι η συνέντευξη (Ιωσηφίδης, 2008).

Η συνέντευξη είναι μια διαπροσωπική συνάντηση που στοχεύει να οργανώσει την προφορική επικοινωνία μεταξύ των συμμετεχόντων στην έρευνα, προκειμένου να συλλεχθούν πληροφορίες για τα ερευνητικά ζητήματα που ενδιαφέρουν τον ερευνητή. Στηρίζεται στην ανθρώπινη επικοινωνία, την αλληλεπίδραση και την ουσιαστική εμπλοκή μεταξύ των συμμετεχόντων, χαρακτηρίζεται από αμεσότητα και

επιτρέπει την εξερεύνηση του θέματος σε βάθος, χωρίς να στοχεύει στη γενίκευση των συμπερασμάτων (Cohen et al, 2007).

Μέσω της συνέντευξης, η οποία επιτρέπει την ελεύθερη έκφραση των συμμετεχόντων, μπορούμε να κατανοήσουμε τον κοινωνικό κόσμο μέσα από τα μάτια και τις εμπειρίες των ερευνητικών υποκειμένων (Creswell, 2011). Η συνέντευξη δεν είναι απλά μια διαδικασία συλλογής, αλλά και παραγωγής δεδομένων. Παράλληλα με τις απόψεις και εμπειρίες που καταγράφονται, μπορούν να παρατηρηθούν συμπεριφορές, τρόποι αντίδρασης και επιπλέον πληροφορίες που θα ήταν αδύνατο να εξαχθούν μέσα από το γραπτό λόγο (Bell, 1999). Για την επιτυχία μιας συνέντευξης χρειάζεται λεπτομερής προετοιμασία και κατάλληλες επικοινωνιακές δεξιότητες από τον ερευνητή, καθώς επίσης ένα φιλικό και εμπιστευτικό κλίμα μεταξύ των συμμετεχόντων.

Στην παρούσα εργασία επιλέχθηκε ως καταλληλότερη η ημι-δομημένη συνέντευξη. Ο τύπος της συνέντευξης αυτής περιλαμβάνει προκαθορισμένες ερωτήσεις που επιδέχονται απαντήσεις ανοιχτού τύπου, αλλά προσφέρει παράλληλα ευελιξία και προσαρμοστικότητα, καθώς μπορούν να γίνουν τροποποιήσεις ή και προσθαφαίρεση στο περιεχόμενο και στη σειρά των ερωτήσεων ώστε να αποκτήσουμε λεπτομερή εικόνα για τις πεποιθήσεις, τις στάσεις και τις απόψεις του ερευνητικού υποκειμένου (Ιωσηφίδης, 2008). Έτσι, ο συνεντευξιαζόμενος δεν περιορίζεται από αυστηρές κατευθύνσεις, αλλά μπορεί να εκφραστεί ελεύθερα, να δικαιολογήσει τις απόψεις του και να συμπεριλάβει στις απαντήσεις του οποιεσδήποτε επιπλέον πληροφορίες που μπορεί να θεωρεί σημαντικές (Harrell & Bradley, 2009). Τέλος, μέσω της δυναμικής αλληλεπίδρασης των συμμετεχόντων, μπορούν να αναπτυχθούν και νέες, διαφορετικές πτυχές και οπτικές γωνίες, που θα βοηθήσουν τον ερευνητή να προσεγγίσει το θέμα με ακόμα πιο αποτελεσματικό τρόπο.

5.4 Δείγμα της έρευνας

Στην ποιοτική έρευνα δεν υπάρχουν περιορισμοί σε σχέση με το μέγεθος του δείγματος, ενώ καταλληλότερο θεωρείται το δείγμα που θα απαντήσει με μεγαλύτερη επάρκεια στους άξονες των ερευνητικών ερωτημάτων (Patton, 2002). Στην παρούσα έρευνα επιλέχθηκε η «βολική» ή «σκόπιμη» δειγματοληψία, καθώς το δείγμα της

έρευνας προέρχεται από εκπαιδευτικούς που γνωρίζει προσωπικά ο ερευνητής και οι οποίοι ήταν πρόθυμοι και διαθέσιμοι να συμμετέχουν στην έρευνα.

Η επιλογή του δείγματος έγινε με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι αντιπροσωπευτικό και να τηρείται η ανάλογη ισορροπία (Cohen et al, 2007). Μιας και όπως αναφέραμε το εκπαιδευτικό προσωπικό των μουσικών σχολείων αποτελείται από εκπαιδευτικούς και γενικής αλλά και μουσικής παιδείας, θεωρήθηκε απαραίτητο το δείγμα να περιλαμβάνει και τις δύο κατηγορίες εκπαιδευτικών, ώστε να φωτιστούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο όλες οι πτυχές των ερευνητικών αξόνων. Ιδιαίτερα για τους εκπαιδευτικούς μουσικών οργάνων, κρίθηκε σκόπιμο στο δείγμα να περιλαμβάνονται τόσο εκπαιδευτικοί που διδάσκουν όργανα της δυτικής-ευρωπαϊκής μουσικής, όσο και εκπαιδευτικοί λαϊκών και παραδοσιακών οργάνων. Επιπλέον, σημαντικό παράγοντα για την επιλογή του δείγματος αποτέλεσε και το ατομικό ή συλλογικό επίπεδο σχέσεων κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Έτσι, στους εκπαιδευτικούς των μουσικών μαθημάτων εμπεριέχονται τόσο καθηγητές μουσικών οργάνων, των οποίων το μάθημα πραγματοποιείται εξατομικευμένα για κάθε μαθητή ή σε μικρές ομάδες, όσο και καθηγητές θεωρητικών μουσικών μαθημάτων, των οποίων το μάθημα διεξάγεται με την ολομέλεια της τάξης. Τέλος, όσο κατέστη δυνατό από τη διαθεσιμότητα των εκπαιδευτικών, επιχειρήθηκε να υπάρχει ένα μεγάλο εύρος στον τομέα της προϋπηρεσίας στα μουσικά σχολεία, ώστε να εμπεριέχονται απόψεις τόσο των νεότερων όσο και των πιο έμπειρων εκπαιδευτικών.

Το δείγμα αποτελείται από 13 εκπαιδευτικούς που διδάσκουν ή έχουν διδάξει σε μουσικά σχολεία της περιφέρειας Πελοποννήσου. Οι 9 από αυτούς διδάσκουν μουσικά μαθήματα (είτε όργανα είτε θεωρητικά) και οι 4 μαθήματα γενικής παιδείας. Από τους 13 συμμετέχοντες, οι 9 έχουν εργαστεί και σε σχολεία γενικής παιδείας, κάτι που βοήθησε τον ερευνητή στο να συλλέξει συγκριτικά δεδομένα σχετικά με τις απόψεις τους μεταξύ των δύο τύπων σχολείων. Από τους 9 μουσικούς του δείγματος, οι 5 εκπαιδευτικοί έχουν αρκετή εμπειρία στα μουσικά σχολεία (10 έτη και πάνω). Δύο συμμετέχοντες (Σ4 και Σ5) έχουν εκπαιδευτική εμπειρία και από αντίστοιχα σχολεία του εξωτερικού, κάτι που ανέφεραν σε κάποιες από τις απαντήσεις τους. Τέλος, οι 4 καθηγήτριες των μαθημάτων γενικής παιδείας έχουν τα περισσότερα χρόνια προϋπηρεσίας τους σε γενικά σχολεία.

Στον παρακάτω πίνακα φαίνονται τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος:

Αριθμός Συμμετέχοντα	Φύλο	Ηλικία	Ειδικότητα	Διδακτικό αντικείμενο	Προϋπηρεσία σε μουσικά / γενικά σχολεία	Μεταπτυχιακές σπουδές	Ημερομηνία - Διάρκεια συνέντευξης
Σ1	A	40	Μουσικής	Πιάνο, χορωδία	13/0	ΝΑΙ	3/1/2021 43:40
Σ2	A	35	Μουσικής	Μπουζούκι, λαϊκά σύνολα	11/0	ΝΑΙ	4/1/2021 23:20
Σ3	Γ	52	Μαθηματικών	Μαθηματικά	5/16	ΝΑΙ	6/1/2021 38:00
Σ4	A	39	Μουσικής	Κλαρινέτο, θεωρητικά ευρωπαϊκής μουσικής, μουσικά σύνολα	8/1	ΝΑΙ	8/1/2021 49:20
Σ5	Γ	47	Μουσικής	Βιολί, χορωδία	4/6	ΝΑΙ	8/1/2021 39:20
Σ6	Γ	45	Γαλλικών	Γαλλικά	3/19	ΝΑΙ	9/1/2021 28:40
Σ7	A	34	Μουσικής	Τρομπέτα, σύνολα, θεωρητικά ευρωπαϊκής μουσικής	10/0	ΟΧΙ	14/1/2021 52:30
Σ8	Γ	46	Χημικός	Χημεία, Φυσική, Γεωγραφία	7/13	ΝΑΙ	16/1/2021 20:45
Σ9	A	38	Μουσικής	Παραδοσιακά κρουστά	12/2	ΝΑΙ	17/1/2021 34:10
Σ10	Γ	42	Μουσικής	Θεωρητικά Ευρωπαϊκής μουσικής	5/6	ΝΑΙ	27/1/2021 26:00
Σ11	A	27	Μουσικής	Θεωρητικά Βυζαντινής μουσικής	4/0	ΟΧΙ	28/1/2021 32:50
Σ12	Γ	39	Φιλολόγος	Φιλολογικά μαθήματα	3/13	ΝΑΙ	28/1/2021 21:00
Σ13	Γ	40	Μουσικής	Πιάνο, χορωδία	10/9	ΝΑΙ	30/1/2021 43:20

5.5 Ηθική και Δεοντολογία της έρευνας

Σε μια εκπαιδευτική έρευνα είναι λογικό να προκύπτουν ηθικά και δεοντολογικά ζητήματα, τα οποία θα πρέπει να οριοθετούνται προκειμένου να αποφευχθούν καταστάσεις εκμετάλλευσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μη σωστής διαχείρισης των προσωπικών δεδομένων ή κατάχρησης των αποτελεσμάτων. Κάθε ερευνητής οφείλει να αντιμετωπίζει τους συμμετέχοντες ως αυτόνομα άτομα της κοινωνίας και να σέβεται απόλυτα την άποψή τους. Έτσι, πρέπει να διασφαλίζεται και πλήρως η συναίνεση και η συνειδητή συμμετοχή των ερωτώμενων στη διαδικασία (Cohen et al, 2007).

Στην παρούσα έρευνα εξασφαλίστηκε εξ' αρχής η πλήρης ελευθερία των συμμετεχόντων. Αφού ο ερευνητής τους ενημέρωσε λεπτομερώς για το θέμα, τη φύση, το σκοπό και τη διαδικασία διεξαγωγής της έρευνας, διευκρινίστηκε ότι οι συνεντεύξεις θα καταγραφούν και τα δεδομένα που θα προκύψουν θα χρησιμοποιηθούν μόνο για τους ερευνητικούς σκοπούς. Επιπλέον, από την πρώτη στιγμή ανακοινώθηκε από τον ερευνητή η διασφάλιση της ανωνυμίας των συμμετεχόντων και η εμπιστευτικότητα, ο προαιρετικός χαρακτήρας της συμμετοχής στην έρευνα, η τήρηση του απορρήτου ως προς τα προσωπικά τους στοιχεία και η ισότιμη μεταχείρισή τους από τον ερευνητή. Τέλος, σε σχέση με την αξιοπιστία της έρευνας, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να είναι απόλυτα ειλικρινείς αφού δε θα δεχτούν καμία κριτική ως προς τις απόψεις τους.

5.6 Διαδικασία των συνεντεύξεων

Για τις ανάγκες της έρευνας πραγματοποιήθηκαν 13 ημιδομημένες συνεντεύξεις. Το πρωτόκολλο της συνέντευξης, το οποίο παρατίθεται στο παράρτημα της παρούσας εργασίας, αποτελείται από 4 ερευνητικούς άξονες και συνολικά 21 ερωτήσεις.

Οι συνεντεύξεις διεξήχθησαν από 3/1/2021 έως 30/1/2021. Λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών της πανδημίας και των περιοριστικών μέτρων που επικρατούσαν στο παραπάνω χρονικό διάστημα η δια ζώσης συνάντηση μεταξύ των συμμετεχόντων ήταν ανέφικτη. Για το λόγο αυτό, οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν εξ αποστάσεως από τα σπίτια των συμμετεχόντων, μέσω των εφαρμογών Skype και Messenger.

Το γεγονός αυτό μπορεί να μην επέτρεψε την αμεσότητα της δια ζώσης συνομιλίας, παρ' όλα αυτά δημιουργήθηκε ένα αρκετά καλό κλίμα, καθώς όπως όλοι σχεδόν οι συμμετέχοντες ανέφεραν, είναι πλέον αρκετά εξοικειωμένοι με τις τηλεδιασκέψεις, ενώ το γεγονός πως βρίσκονταν σε έναν οικείο χώρο για αυτούς τους έκανε να αισθάνονται άνετα. Επιπλέον, η εξ αποστάσεως επικοινωνία δε δημιούργησε ιδιαίτερες δυσκολίες ως προς την εύρεση του χρόνου διεξαγωγής των συνεντεύξεων, αν και κατά τη διάρκεια της διαδικασίας υπήρξαν φορές όπου τα προβλήματα σύνδεσης του δικτύου δυσχέραιναν την ομαλή επικοινωνία. Σε γενικές γραμμές όμως, αναπτύχθηκε ένα κλίμα εμπιστοσύνης μεταξύ ερευνητή και συμμετεχόντων, κάτι που είναι απαραίτητο ώστε να προκύψουν αληθή και ικανοποιητικά δεδομένα με πλούσιο περιεχόμενο (Ιωσηφίδης, 2008). Άλλωστε, από την αρχή όλοι οι συμμετέχοντες ήταν ιδιαίτερα πρόθυμοι στο να βοηθήσουν στην έρευνα κάτι που συνέβαλε στη δημιουργία φιλικής και θετικής διάθεσης για να αντιμετωπιστούν οι όποιες δυσκολίες της διαδικασίας.

Οι ερωτήσεις δεν ακολούθησαν μια αυστηρή δομή και διατύπωση, αλλά προσαρμόστηκαν στον κάθε ερωτώμενο ανάλογα με το αντικείμενο και τα ενδιαφέροντά του, καθώς όπως αναφέραμε στην έρευνα συμμετείχαν εκπαιδευτικοί μαθημάτων τόσο μουσικής όσο και γενικής παιδείας. Επίσης, πολλοί από αυτούς είχαν εργαστεί και σε γενικά και σε μουσικά σχολεία, οπότε μπορούσαν να απαντήσουν και σε συγκριτικές ερωτήσεις μεταξύ των δύο τύπων σχολείων. Αρκετές φορές οι απαντήσεις των συμμετεχόντων έδωσαν την αφορμή για νέες ερωτήσεις, καθώς ανέδειξαν καινούργιες διαστάσεις και οπτικές για το θέμα. Σε ορισμένες περιπτώσεις μάλιστα, η συζήτηση συνεχίστηκε και μετά το πέρας της συνέντευξης, όπου οι συμμετέχοντες είχαν την ευκαιρία να μιλήσουν πιο ελεύθερα και να εκφράσουν τις απόψεις τους πάνω και σε άλλα θέματα που αφορούν ευρύτερα τη μουσική εκπαίδευση στη χώρας μας. Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης όμως, θα μπορούσαμε να πούμε πως το πρωτόκολλο τηρήθηκε σε ικανοποιητικό βαθμό, ώστε να οδηγηθούμε με μεγαλύτερη ακρίβεια στις απαντήσεις των ερευνητικών ερωτημάτων που τέθηκαν εξ' αρχής.

Όλες οι συνεντεύξεις καταγράφηκαν ηχητικά. Μετά το πέρας της διαδικασίας, πραγματοποιήθηκε η απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων και η πιστή απόδοση του προφορικού λόγου σε γραπτό κείμενο, για να ακολουθήσει η διαδικασία της ανάλυσης και κωδικοποίησης των δεδομένων.

5.7 Ανάλυση δεδομένων

Η ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν από τις συνεντεύξεις απαιτεί αρχικά την πλήρη κατανόηση των απαντήσεων και έπειτα την αποκωδικοποίησή τους με στόχο την εξαγωγή συμπερασμάτων (Creswell, 2011). Ως μέθοδος ανάλυσης των ποιοτικών δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η «θεματική ανάλυση», μέσω της οποίας εντοπίζονται και κατηγοριοποιούνται τα «επαναλαμβανόμενα νοητικά μοτίβα» που προκύπτουν από τα δεδομένα. Η διαδικασία που ακολουθείται στη θεματική ανάλυση περιλαμβάνει την κατηγοριοποίηση των δεδομένων που συλλέχθηκαν σύμφωνα με τους στόχους της έρευνας, τον εντοπισμό των κυριότερων σημείων, την ομαδοποίηση και τη σύγκριση των δεδομένων και τέλος την εξαγωγή και παρουσίαση των συμπερασμάτων (Braun & Clarke, 2006).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ – ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ

6.1 Εισαγωγή

Σχετικά με την εισαγωγική ερώτηση που αφορούσε τη σχέση των συμμετεχόντων με τη μουσική και τις τέχνες, από τους μουσικούς του δείγματος, ορισμένοι ανέφεραν την αγάπη τους και την ενασχόλησή τους με διάφορα αντικείμενα και εκτός της μουσικής. Ενδεικτικά, παραθέτουμε:

- Σ1: *«Από μικρός ήθελα να γίνω μουσικός. Θυμάμαι πως πάντα έδειχνα ενδιαφέρον για όλα τα καλλιτεχνικά δρώμενα στην περιοχή μου. Μ' αρέσει πάρα πολύ ο χορός. Ο χορός και η μουσική είναι μέσα στη ζωή μου. Αγαπώ και το θέατρο. Συνθέτω μουσική για ταινίες και βιντεοκλίπ. Μ' αρέσει πολύ και η ζωγραφική και έχω ασχοληθεί λίγο και με την αγγειοπλαστική.»*
- Σ13: *«Μ' αρέσουν πολύ οι τέχνες. Μου αρέσει το θέατρο, ασχολούμαι με την όπερα.. Επίσης, η ποίηση, γράφω κιόλας,.. ασχολούμαι και με το χορό... Γενικότερα μου αρέσει η αισθητική σε όλα τα πράγματα. Επίσης, ασχολούμαι πολύ με τις εφαρμοσμένες τέχνες. Μου αρέσει πολύ η μόδα...»*

Κάποιοι από τους συμμετέχοντες στάθηκαν περισσότερο στις μουσικές τους σπουδές και στο αντικείμενό τους, αν και οι περισσότεροι τόνισαν τον πολυδιάστατο χαρακτήρα της μουσικής. Για παράδειγμα:

- Σ4: *«Από παιδί μου άρεσε η κλασική μουσική και τα πνευστά όργανα. Σπούδασα κλαρινέτο εδώ στην Ελλάδα και συνέχισα τις σπουδές μου στην Αγγλία όπου έκανα διδακτορικό επάνω στο κλαρινέτο. Έχω συμμετάσχει σε ορχήστρες κλασικής μουσικής. Μια δεύτερη αγάπη μου όμως είναι και η παραδοσιακή μουσική. Γενικότερα, δεν αντιμετωπίζω τη μουσική μονοδιάστατα. Ασχολούμαι με τη διεύθυνση ορχήστρας, την ενορχήστρωση...Ξέρετε ότι η μουσική είναι ένας κλάδος με πολλές κατευθύνσεις.»*
- Σ7: *«...Ξεκίνησα τη μουσική από μικρή ηλικία ερασιτεχνικά ως μέλος της φιλαρμονικής του δήμου. Αρχισα να μαθαίνω πνευστά όργανα και αργότερα πιάνο. Έχω μεγάλη αγάπη για τη μουσική, ξεκίνησα ως χόμπι αλλά γρήγορα κατάλαβα πως θέλω να ασχοληθώ πιο σοβαρά.»*
- Σ10: *«...Παίζω καθημερινά, ακούω, διαβάζω... Και οι σπουδές μου είναι όλες επάνω στη μουσική. Πτυχίο και μεταπτυχιακό στη μουσικολογία, διδακτορικό στο μουσικό θέατρο, συγγραφή, έρευνα, συμμετοχές σε επιστημονικά συνέδρια... Ασχολούμαι πολύ με το μουσικό θέατρο, την όπερα...»*
- Σ11: *«Από πολύ μικρή ηλικία άρχισα τις μουσικές μου σπουδές μου στο ωδείο. Παράλληλα όμως αγάπησα πολύ και τη βυζαντινή μουσική, μ' αρέσει πολύ να ψάλλω, για αυτό ακολούθησα και την κατεύθυνση αυτή στο πανεπιστήμιο.»*

- «Σ9: Εγώ μεγάλωσα με τη μουσική. Πρώτα έμαθα τις νότες και μετά την αλφαβήτα. Ξεκίνησα πιάνο από πολύ μικρός και έφτασα στο επίπεδο του πτυχίου, πήγα και εγώ σε μουσικό σχολείο και αργότερα στο μουσικό πανεπιστήμιο όπου πήρα την ειδίκευση στα παραδοσιακά κρουστά, τα οποία μου άρεσαν πολύ...»

Τέλος, κάποιοι συμμετέχοντες εστίασαν και στην επαγγελματική ενασχόλησή τους με τη μουσική εκτέλεση, αλλά και τη διδασκαλία, όπως:

- Σ2: «Ναι, εκτός από τη διδασκαλία δουλεύω και σε νυχτερινά κέντρα, στούντιο, ηχογραφήσεις, συναυλίες ως performer».
- Σ5: «Είμαι από παιδί μέσα στη μουσική. Είναι η ζωή μου. Η πρώτη μου ιδιότητα είναι καλλιτέχνης συμφωνικής ορχήστρας. Αλλά εργάζομαι και πολλά χρόνια ως μουσικοπαιδαγωγός και σε σχολεία και σε ωδεία».
- Σ7: «Σήμερα παίζω σε ορχήστρες και σε διάφορους χώρους της περιοχής και διδάσκω εκτός από το σχολείο, σε φιλαρμονικές και χορωδίες του νομού.»
- Σ9: «...Επίσης, παίζω κρουστά σε εκδηλώσεις, μαγαζιά είτε παραδοσιακά είδη είτε έντεχνα. Δε θέλω να μένω μόνο στη διδασκαλία...»

Όσον αφορά τους εκπαιδευτικούς γενικής παιδείας, μόλις μια συμμετέχουσα ανέφερε τις μουσικές της σπουδές ως προσόν για την πρόσληψη σε μουσικό σχολείο, όπως αναφέρει και ο ιδρυτικός νόμος 1824/1988.

- Σ6: «Για να πάρεις απόσπαση ή μετάθεση σε ένα μουσικό σχολείο απαιτείται να έχεις κάποιες μουσικές σπουδές. Εγώ έχω κάνει κάποια χρόνια πιάνο στο ωδείο Αθηνών και χρησιμοποιώ τη βεβαίωση των σπουδών αυτών ως προσόν για να μπορώ να προσληφθώ σε ένα μουσικό σχολείο. Αλλά δε λειτουργεί μόνο ως προσόν αλλά και ως αγαθό. Αγαπώ πολύ τη μουσική και θεωρώ ότι ένας άνθρωπος είναι πιο ολοκληρωμένος εάν έχει σπουδές και επαφή με τη μουσική.»

Οι υπόλοιπες απαντήσεις έδειξαν την αγάπη των εκπαιδευτικών για τη μουσική και την ερασιτεχνική ενασχόληση με τις τέχνες.

- Σ12: «Μουσικές σπουδές δεν έχω αλλά μου αρέσει πολύ η μουσική. Με εκφράζει, με ηρεμεί και τη θεωρώ απαραίτητη στη ζωή μου. Και τα τρία μου παιδιά τα έχω ωθήσει στη μουσική, οπότε αν μη τι άλλο έχω ακούσματα.»
- Σ3: «Ναι μ' αρέσει πολύ η μουσική, παίζω και λίγο κιθάρα, αλλά αγαπάω όλες τις τέχνες, το θέατρο, τον κινηματογράφο, το χορό. Μ' αρέσει να παρακολουθώ συναυλίες, παραστάσεις..»
- Σ8: «Αγαπάω τη μουσική, ακούω πολλά είδη μουσικής. Συμμετέχω σε χορωδία, μου αρέσει πολύ να τραγουδώ. Επίσης τα τελευταία χρόνια ασχολούμαι λίγο και με το χορό.»

6.2 Μουσικά σχολεία και εκπαιδευτικές πρακτικές

Ο πρώτος άξονας της έρευνάς εστιάζει στους ίδιους τους συμμετέχοντες, δηλαδή στους εκπαιδευτικούς και τις πρακτικές που ακολουθούν στα μουσικά σχολεία, καθώς και τη γενικότερη στάση τους για τα μαθήματα και τους στόχους των μουσικών σχολείων.

6.2.1 Η επίδραση του μουσικού σχολείου στους εκπαιδευτικούς

Στην ερώτηση εάν η εμπειρία τους από το μουσικό σχολείο έχει αλλάξει τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζουν γενικότερα τη μουσική και τη μουσική εκπαίδευση, οι απαντήσεις έδειξαν ότι οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί επαναπροσδιορίζουν τις πρακτικές και τις μεθόδους τους αφού η διδασκαλία νοείται ως δυναμική διαδικασία. Βέβαια, οι παρακάτω απαντήσεις θα μπορούσαν να δοθούν και από εκπαιδευτικούς ενός γενικού σχολείου.

- Σ10: *«Κάθε χρονιά έχεις απέναντί σου διαφορετικά παιδιά, οπότε προσαρμόζεις κάθε φορά τον τρόπο με τον οποίο διδάσκεις ανάλογα με τα δικά τους χαρακτηριστικά και τις δικές τους ανάγκες. Ακόμα και στο ίδιο σχολείο είναι διαφορετικά από τμήμα σε τμήμα. Μπορεί να διαφέρει το επίπεδο και οι ανάγκες των μαθητών.»*
- Σ1: *«Το να είσαι με παιδιά που ενδιαφέρονται για τη μουσική πολλές φορές σε εκπλήσσει. Τα ίδια τα παιδιά πολλές φορές σου ζητάνε να τους διδάξεις πράγματα που ίσως να μην τα σκεφτόσουν εσύ. Από τέτοια ερεθίσματα σίγουρα επηρεάζεσαι και ανακαλύπτεις συνεχώς νέες εμπειρίες.»*
- Σ11: *«Η διδασκαλία είναι μια δυναμική διαδικασία. Κάνω συνεχώς την αυτοαξιολόγησή μου. Και έτσι προσπαθώ να αλλάζω τον τρόπο με τον οποίο διδάσκω, τα παραδείγματα και το υλικό που χρησιμοποιώ.. για να κάνω καλύτερο το μάθημα.»*

Οι απαντήσεις που εστιάζουν περισσότερο στο μουσικό σχολείο, αφορούν κυρίως τη διεύρυνση των ακουσμάτων και των ερεθισμάτων μέσα από την εμπειρία του μουσικού σχολείου και προέρχονται κυρίως από τους εκπαιδευτικούς γενικής παιδείας. Για παράδειγμα:

- Σ12: *«Βέβαια, γιατί κατάφερα να έρθω σε επαφή με διάφορα είδη μουσικής που δε γνώριζα. Μου δόθηκε η ευκαιρία να ακούσω καινούργια πράγματα, να εκτιμήσω τη λαϊκή μας παράδοση.. Ναι, μπορώ να πω ότι έχει αλλάξει η θεώρησή μου.»*

- Σ8: «Βέβαια, γιατί στο μουσικό σχολείο ήρθα σε επαφή με πολλές και διαφορετικές μουσικές, που κάποιες από αυτές δεν τις είχα ακούσει ποτέ. Έχω πλέον πολύ μεγαλύτερη ποικιλία ακουσμάτων άλλα και γνώσεων πάνω στα μουσικά είδη.»

Ιδιαίτερη όμως σημασία θα πρέπει να δώσουμε και στις απαντήσεις των εκπαιδευτικών που αναδεικνύουν τη μουσική παιδεία των μουσικών σχολείων σε σχέση με τα ωδεία, τα αντίστοιχα σχολεία του εξωτερικού, αλλά και τα γενικά σχολεία, όπου διαφαίνεται η νοοτροπία για μια γενικότερη μουσική παιδεία και καλλιέργεια στα μουσικά σχολεία.

- Σ13: «Ναι, πάρα πολύ. Πλέον σκέφτομαι πιο ολιστικά. Η εμπειρία μου από το μουσικό σχολείο με έκανε να καταλάβω πως η μουσική δεν είναι για τους λίγους, αλλά για όλους τους ανθρώπους. Στο μουσικό σχολείο δεν πηγαίνουμε για να βγάλουμε μουσικούς, αλλά πηγαίνουμε για να διαμορφώσουμε μια γενικότερη αισθητική. Προσπαθούμε να κάνουμε τον άνθρωπο να έρθει σε επαφή περισσότερο με τα συναισθήματά του, κάτι που στις μέρες μας είναι απίστευτα σημαντικό.. Μέσα από την εκπαίδευση προσπαθώ να υπάρχει μεγαλύτερη ισορροπία μεταξύ του νου, του σώματος και της ψυχής. Αυτό σε ένα μουσικό σχολείο είναι πιο εύκολο να το διδάξεις λόγω της μουσικής και της τέχνης...»
- Σ7: «Η διδασκαλία σε ένα ωδείο με τη διδασκαλία σε ένα μουσικό σχολείο είναι εντελώς διαφορετικά πράγματα. Η προσωπική μου διδασκαλία έχει επηρεαστεί πάρα πολύ θετικά. Μαθαίνεις πώς να κατευθύνεις τα παιδιά να κατανοήσουν πιο γενικές έννοιες όπως το «τι είναι η μουσική», να τα εμπνεύσεις και να τα κάνουν να αγαπήσουν την τέχνη αυτή. Στο μουσικό σχολείο δηλαδή δεν υπάρχει και δεν πρέπει να υπάρχει αυτή η «αυστηρότητα» - η οποία βέβαια είναι με την καλή έννοια- που μπορείς να δεις σε ένα ωδείο.»
- Σ5: «Ναι φυσικά. Στο εξωτερικό εγώ είχα μάθει το σύστημα εκείνο που θέλει να προετοιμάζεις μελλοντικούς μουσικούς. Εδώ είναι διαφορετικά γιατί περισσότερο προετοιμάζεις τους μαθητές να έχουν μια γενική «μουσική καλλιέργεια». Άρα υπάρχει μια τελείως διαφορετική φιλοσοφία στη μουσική εκπαίδευση στα σχολεία της Ελλάδας.»
- Σ4: «Η αλήθεια είναι ότι η εμπειρία μου στο εξωτερικό καθόρισε αρκετά τον τρόπο με τον οποίο είδα και τα μουσικά σχολεία εδώ στην Ελλάδα...Ερχόμενος εδώ, δούλεψα στο Μουσικό Παλλήνης που θεωρείται από τα καλύτερα στην Ελλάδα, μου φάνηκε πολύ μέτριο τολμώ να πω σαν σχολείο, λόγω αυτής της προηγούμενης εμπειρίας... Αντιλαμβάνομαι όμως το χαρακτήρα της μουσικής εκπαίδευσης ως «παιδευτικό» και όχι με απώτερο στόχο να βγάλει επαγγελματίες μουσικούς...»

Αντίθετα, μόλις ένας εκπαιδευτικός απάντησε αρνητικά για την επιρροή του μουσικού σχολείου στη στάση του για τη μουσική.

- Σ9: «Η προσέγγιση για μένα στη μουσική είτε έχει να κάνει με εκπαίδευση είτε όχι, βασίζεται στην αγάπη για αυτήν. Ακριβώς επειδή ξεκίνησε για μένα ως χόμπι που έγινε επάγγελμα. Άρα στο πώς προσεγγίζω τη μουσική δεν άλλαξε κάτι.»

6.2.2 Οι αλλαγές στις πρακτικές των εκπαιδευτικών

Ως προς τις πρακτικές που ακολουθούν και αν έχουν αλλάξει κάτι στον τρόπο διδασκαλίας τους, μεγαλύτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών γενικών μαθημάτων, για το πώς αξιοποιούν τη μουσική ή τις τέχνες στο μάθημά τους.

- Σ3: «...Εγώ προσπαθώ να εμπλέκω και τη μουσική και τα καλλιτεχνικά για να κάνω πιο ενδιαφέρον το μάθημα και θεωρώ ότι αυτό αποδίδει. Και θεωρώ ότι έχουμε πολύ ικανοποιητικά αποτελέσματα. Σας είπα πριν για τις επιτυχίες που είχαμε πέρυσι. Θυμάμαι ακόμα πόσο εντυπωσιάστηκαν όταν έκανα μάθημα με ένα λογισμικό που μπορείς να οπτικοποιήσεις τα μαθηματικά και να μετατρέψεις μια συνάρτηση σε ήχο. Με αυτό τρελάθηκαν τα παιδιά.»
- Σ8: «Επειδή ξέρω πως όλα τα παιδιά που είναι εκεί αγαπάνε τη μουσική, κάνω πολύ συχνά αναφορές στη μουσική. Στη φυσική σε ό, τι έχει να κάνει με τον ήχο και στη χημείο αναφορά σε αναλογίες στον περιοδικό πίνακα και στις οκτάβες. Αλλά ακόμα και στη γεωγραφία συνδέω το μάθημα με τις μουσικές πχ της μεσογείου ή μουσικά κομμάτια από διάφορες περιοχές.»
- Σ12: «Κοίτα να δεις, εμένα έτσι κι αλλιώς οι πρακτικές μου είναι... «θεατρικές». Προσπαθώ να είναι απόλυτα παραστατικές. Έχουν να κάνουν με την έκφραση. Το αντικείμενό μου, η φιλολογία, έχει να κάνει με τις ανθρωπιστικές επιστήμες, οπότε έκφραση και ανθρωπισμός μπορούν να βρουν το δρόμο τους μέσω της μουσικής και των τεχνών. Άρα μπορώ να πω ότι κατάφερα στο σχολείο αυτό και εξέφρασα αυτό που είχα μέσα μου.»

Από τους μουσικούς του δείγματος, κάποιες από τις απαντήσεις τους αναδεικνύουν κυρίως τη στάση τους για τη μουσική εκπαίδευση όπως αναφέρθηκε παραπάνω.

- Σ7: «Ναι, άλλαξα πολλά πράγματα. Εγώ είχα στο μυαλό μου ότι η διδασκαλία στο μουσικό σχολείο θα ήταν όπως σε ένα ωδείο, αλλά δεν είναι έτσι. Οπότε από την αρχή άλλαξα τις εκπαιδευτικές μεθόδους. Γιατί έχεις να κάνεις με παιδιά που δεν είναι σε μια μουσική ακαδημία ή ένα μουσικό πανεπιστήμιο αλλά σε σχολείο όπου παράλληλα γίνονται και τα άλλα μαθήματα. Πρέπει λοιπόν να είσαι πιο ελαστικός, να έχεις λιγότερες απαιτήσεις και ίσως πιο αργούς ρυθμούς για να υπάρχει μια ισορροπία σε όλα αυτά τα μαθήματα που έχει το πρόγραμμα σπουδών του σχολείου.»
- Σ2. «...Όσον αφορά εμένα, εγώ στην αρχή έκανα ένα πολύ στατικό μάθημα και έδινα ρεπερτόριο. Τώρα χρησιμοποιώ τις νέες τεχνολογίες. Ακούμε πια πολλή μουσική, ακούμε βαλκανική μουσική, μουσικές της ανατολικής Μεσογείου. Εγώ θέλω οι μαθητές να έχουν άποψη για τη μουσική.»

- Σ1: «Εγώ προσωπικά στο τέλος κάθε χρονιάς ρωτάω τα παιδιά τι τους άρεσε, τι όχι, τι θα ήθελαν να αλλάξουν στο μάθημα. Οι απαντήσεις που παίρνω με βοηθούν και εμένα να βελτιωθώ και έχει τύχει να αλλάξω τον τρόπο που θα προσεγγίσω ένα θέμα που μπορεί να αφορά την τεχνική του οργάνου ή το ρεπερτόριο.. Και συχνά μου λένε πράγματα που ούτε καν τα είχα προσέξει. Θέλω να πω ότι πολλές φορές τελικά τα ίδια τα παιδιά σε βοηθούν να κάνεις καλύτερα το μάθημά σου.»

Δε λείπουν βέβαια και οι απαντήσεις που δείχνουν μια σταθερότητα στις πρακτικές και στον τρόπο διδασκαλίας που ακολουθείται, αναδεικνύοντας και άλλα ζητήματα (θετικά και αρνητικά) τα οποία θα αναλυθούν παρακάτω, όπως για παράδειγμα το ήρεμο κλίμα στην τάξη, ή η έλλειψη μόνιμου εκπαιδευτικού προσωπικού.

- Σ6: «Ο τρόπος διδασκαλίας μου όχι δεν άλλαξε ιδιαίτερα. Μπορώ να πω όμως πως ήμουν πιο ήρεμη. Και το να ακούς μουσική από κάποια διπλανή τάξη ή κάποιο σύνολο δε με ενοχλούσε. Αντίθετα, με βοηθούσε πάρα πολύ και εμένα και τα παιδιά θα έλεγα. Η τάξη ήταν πιο ήρεμη.»
- Σ9: «Τεχνικά όχι. Στα παραδοσιακά κρουστά υπάρχει μεθοδολογία, πλάνο για όλες τις τάξεις. Το θέμα είναι όμως ότι εμείς οι αναπληρωτές κάθε χρόνο αλλάζουμε σχολείο, δεν υπάρχει σταθερότητα ώστε να συνεχιστεί το έργο που ξεκινάς μια χρονιά. Άρα ξαναρχίζεις στην ουσία από την αρχή.»
- Σ5: «Ο βασικός κορμός είναι ο ίδιος, δηλαδή σε ό,τι αφορά την τοποθέτηση, την τεχνική του οργάνου. Από εκεί και πέρα εξαρτάται από το παιδί. Το κάθε παιδί μαθαίνει με το δικό του τρόπο οπότε εγώ προσαρμόζομαι με βάση την αντίληψη και το επίπεδο του παιδιού είτε διδάσκω στο μουσικό είτε σε ωδείο..»

6.2.3 Το habitus των εκπαιδευτικών

Η ερώτηση που σχετίζονταν με το αν οι πρακτικές των εκπαιδευτικών επηρεάζονται από τα ακούσματα και τις δικές τους προτιμήσεις (το δικό τους μουσικό habitus) ανέδειξε μεταξύ άλλων το ζήτημα της έλλειψης ενός καλά καθορισμένου πλαισίου ύλης, ειδικά στα παραδοσιακά μουσικά όργανα, με τους εκπαιδευτικούς να επιλέγουν οι ίδιοι το υλικό τους.

- Σ9: «Στα παραδοσιακά μαθήματα δεν υπάρχει μια επίσημη ύλη από το υπουργείο. Οπότε σε αφήνει να κάνεις το μάθημα όπως θέλεις εσύ. Αυτό έχει το θετικό ότι μπορείς να προσαρμόσεις τις ανάγκες σου στο κάθε μαθητή και πολλές φορές στις δικές του προτιμήσεις. Εγώ το κάνω αυτό. Δηλαδή δεν είσαι αναγκασμένος να ακολουθήσεις ένα πλάνο τάξης...»
- Σ2: «Ναι, στο μπουζούκι δεν υπάρχει κανένας οδηγός σπουδών απ' το υπουργείο, οπότε δυστυχώς ο εκάστοτε καθηγητής κάνει ό,τι κρίνει εκείνος. Συνήθως θα κάνω ρεμπέτικα και λαϊκά τραγούδια. Παρ' όλα αυτά έχει τύχει

στα σύνολα να πάρω ακόμα και ρόκ, κινηματογραφική μουσική ή ελαφρά τραγουδία. Γενικώς ό,τι χρειάζεται για να καλύψω και τις ανάγκες του σχολείου.»

Στα δυτικοευρωπαϊκά μουσικά όργανα παρατηρούμε μια ίσως πιο συντηρητική τάση, ενώ στα σύνολα υπάρχει μεγάλη ελευθερία και ο κάθε εκπαιδευτικός ουσιαστικά είναι αποκλειστικά υπεύθυνος για το ρεπερτόριο που θα χρησιμοποιήσει.

- Σ4: «Ναι. Όταν δεν υπάρχει κάποιος να μου καθορίσει τι θα διδάξω στο παιδί θα το κατευθύνω εγώ. Εγώ προσωπικά προσαρμόζομαι πάνω στο παιδί, τι του αρέσει, τι προτιμά. Αλλά στο κλασικό κλαρινέτο ακολουθώ το ρεπερτόριο της κλασικής μουσικής και σπάνια πάω σε άλλα είδη όπως παραδοσιακή, τζαζ...»
- Σ13: «Προσπαθώ πάντα να ακολουθώ το πρόγραμμα του υπουργείου ακόμα και αν κάποιες φορές διαφωνώ.. αλλά σίγουρα θα βρω έναν τρόπο να περάσω και κάτι δικό μου. Στο μάθημα του πιάνου όχι και τόσο αλλά επειδή τυχαίνει να διευθύνω και τη χορωδία του σχολείου, εκεί επειδή είναι πολύ πιο ευέλικτη η ύλη, σαφώς και τα ακούσματά μου επηρεάζουν το τι θα διδάξω...»
- Σ10: «Εννοείται ότι τις επηρεάζουν. Σε μεγάλο βαθμό. Ειδικά στο μάθημα της ιστορίας. Τα κομμάτια που θα επιλέξω να ακούσουν τα παιδιά, που θα αναλύσω στο μάθημα.. Επίσης, η αγάπη που έχω για το θέατρο φαίνεται και από το ότι έχουμε κάνει ένα θεατρικό σύνολο με τα παιδιά και ασχολούμαστε με το μουσικό θέατρο. Ο καθένας σε αυτό που ξέρει καλύτερα θα μιλήσει με μεγαλύτερο ενθουσιασμό, μπορεί να μεταδώσει περισσότερα στοιχεία, οπότε και να παρακινήσει περισσότερο τα παιδιά.»

Παρ' όλα αυτά, οι περισσότερες απαντήσεις εστιάζουν στην ποικιλία ερεθισμάτων, καθώς και στην επιλογή ρεπερτορίου που να αρέσει στους μαθητές, καθώς φαίνεται έντονα η διάθεση για προσαρμογή του υλικού ανάλογα με τις ανάγκες του κάθε μαθητή.

- Σ5: «Εγώ πάντα προσπαθώ να διαλέγω μουσική που να αρέσει στο παιδί. Συνήθως παίζω στο παιδί δύο τρία κομμάτια και το αφήνω να επιλέξει ποιο του άρεσε περισσότερο. Στη σημερινή εποχή τα παιδιά πρέπει να παίζουν και πιο σύγχρονο ρεπερτόριο οπότε επιλέγω συχνά κομμάτια που να έχουν ενδιαφέρον για το παιδί και μέσα από αυτό να περάσω τα στοιχεία που θέλω σε τεχνικό και καλλιτεχνικό επίπεδο. Μέσα σε αυτό το ρεπερτόριο που προτιμούν τα παιδιά βάζω και κανένα πιο κλασικό ή πιο τεχνικό κομμάτι.»
- Σ7: «Υπάρχουν πολλοί μουσικοί που ασχολούνται ή έχουν διδαχθεί μόνο ένα είδος μουσικής και καταπιάνονται αποκλειστικά με αυτό, αλλά πιστεύω ότι στην εποχή μας ένας μουσικός πρέπει να είναι «ανοιχτόμυαλος» και να ασχολείται με πολλά είδη μουσικής. Εγώ προσπαθώ να δίνω στους μαθητές πολλά και διαφορετικά ερεθίσματα, όπως προσπαθώ να κάνω και σε προσωπικό επίπεδο για να διευρύνω συνεχώς τις γνώσεις μου. Αυτό προσπαθώ να το περάσω και στα παιδιά γιατί είναι σημαντικό να έχουν μια ευρεία αντίληψη για το τι είναι μουσική.»

- Σ1: *«Σίγουρα κάποια πράγματα αποτελούν βιώματα. Οπότε θέλοντας και μη περνάνε και στα παιδιά. Παρ' όλα αυτά προσπαθώ να ακολουθώ και τις τάσεις της εποχής, τους στόχους των παιδιών αλλά φυσικά και τους στόχους του σχολείου, ώστε να διαμορφώσω μια πλούσια εκπαιδευτική δράση.»*

6.3 Οι σπουδές στο μουσικό σχολείο

Η άποψη των συμμετεχόντων ως προς το αν το μουσικό σχολείο μπορεί να προετοιμάσει τους μαθητές για να ακολουθήσουν μελλοντικά μια επαγγελματική πορεία στη μουσική είναι αρνητική.

- Σ5: *«Νομίζω είναι δύσκολο αυτό. Ειδικά σε όργανα όπως το βιολί δε μπορεί να γίνει αν το παιδί δεν πηγαίνει σε κάποιο ωδείο. Ένα παιδί πρώτης γυμνασίου είναι αδύνατο μέσα σε τρία χρόνια να βγάλει το πρόγραμμα σπουδών το οποίο θέλει πολλά χρόνια για να ολοκληρώσεις και να φτάσεις στο πτυχίο ή στο δίπλωμα. Είναι ελάχιστα τα άτομα που ξεκίνησαν σε μεγάλη ηλικία και γίνανε σολίστες σε τέτοια κλασικά όργανα.»*
- Σ10: *«...Αν ένα παιδί θέλει να ασχοληθεί επαγγελματικά, δε νομίζω ότι το μουσικό σχολείο έτσι όπως λειτουργεί σήμερα θα του δώσει τα απαραίτητα εφόδια. Θα πρέπει να ανατρέξει αλλού, στα ωδεία... Στο σχολείο είναι πιο γενική η εκπαίδευση, γιατί απευθύνεται και σε όλα τα παιδιά...»*

Οι περισσότερες απαντήσεις όμως δίνουν βαρύτητα στο στόχο του μουσικού σχολείου για μια ευρύτερη μουσική παιδεία και καλλιέργεια μέσα από τα οφέλη της ενασχόλησης με τη μουσική.

- Σ2: *«Όχι. Και θεωρώ ότι το μουσικό σχολείο δεν είναι κονσερβατόριο, να προετοιμάζει δηλαδή μελλοντικούς μουσικούς. Η μουσική είναι πρώτα παιδεία και μετά τέχνη. Δε σημαίνει ότι όταν θα πας σε ένα μουσικό σχολείο θα βγεις μουσικός.»*
- Σ3: *«Δεν είναι υποχρεωτικό. Ξέρω πολλά παιδιά που απέκτησαν μουσική παιδεία, που είναι πολύ σημαντικό για την ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους, και στη συνέχεια ακολούθησαν τελείως διαφορετικά επαγγέλματα. Αλλά η μουσική τους δίνει χαρά και ακόμα μετά από τόσα χρόνια ασχολούνται με τη μουσική.»*
- Σ9: *«Αυτό εξαρτάται από τον κάθε μαθητή. Αυτός που το αγαπά θα βρει τον τρόπο να το κάνει. Θα μελετήσει, θα προσπαθήσει να γίνεται όλο και καλύτερος. Για μένα όμως δεν είναι αυτός ο στόχος του σχολείου, αλλά η μουσική παιδεία.»*
- Σ10: *«Δε νομίζω ότι αυτός είναι ο σκοπός των μουσικών σχολείων. Περισσότερο στοχεύει στο να δώσει στα παιδιά μια μουσική παιδεία, μια καλλιέργεια.»*

- Σ13: «Το μουσικό σχολείο δίνει το έναυσμα για να γίνει κάποιος μουσικός. Δεν είναι μόνο τα μουσικά όργανα. Υπάρχουν χορωδίες, σύνολα.. Αναγκάζεσαι να κάνεις πράγματα ομαδικά, να βγεις μπροστά στη σκηνή να παίζεις στην παράσταση. Μπορεί να σου πουν την άλλη εβδομάδα θα πάμε να παίξουμε σε αυτήν την εκδήλωση ως σχολείο.. Οπότε τα παιδιά μπαίνουν σε αυτό το πνεύμα του μουσικού. Άρα το μουσικό δεν προετοιμάζει πλήρως πάνω στην ειδικότητα του οργάνου όπου είναι απαραίτητη και η συνέχεια στις σπουδές, αλλά μπορεί να του διαμορφώσει τη νοοτροπία του μουσικού που θα δουλέψει επαγγελματικά. Ξέρει ότι πρέπει να μελετήσει, να πάει στην πρόβα, να βγει στη σκηνή...»

Ορισμένοι εκπαιδευτικοί στέκονται στην πολύπλευρη μουσική παιδεία που παρέχεται σε ένα μουσικό σχολείο ως ανασταλτικό παράγοντα για την εξειδίκευση πάνω σε ένα μουσικό όργανο.

- Σ7: «Το κακό στο μουσικό σχολείο είναι πως με το που πάει ένα παιδί από το δημοτικό στο μουσικό γυμνάσιο «φορτώνεται» με πάρα πολλά μαθήματα. Έχει να μάθει 3!! όργανα μαζί με το όργανο επιλογής, πρέπει να είναι στη χορωδία και στα σύνολα, πρέπει να μάθει θεωρητικά ευρωπαϊκής, θεωρητικά βυζαντινής μουσικής... Όλα αυτά ναι μεν δίνουν μια ευρεία αντίληψη στη μουσική αλλά για να επικεντρωθεί κάποιος σε αυτό που τον ενδιαφέρει περισσότερο ώστε να ασχοληθεί μελλοντικά δεν είναι εύκολο. Βέβαια, υπάρχουν και παιδιά που δε δείχνουν ενδιαφέρον στην αρχή και αργότερα συνεχίζουν τις σπουδές τους στα μουσικά πανεπιστήμια ή στο όργανο που παίζουν. Ίσως θα έπρεπε να υπάρχει πιο συγκεκριμένο πρόγραμμα με λιγότερα αντικείμενα και περισσότερες ώρες στις μεγαλύτερες τάξεις στο αντικείμενο που ενδιαφέρει περισσότερο κάποια παιδιά και που θέλουν να ασχοληθούν με αυτό αργότερα επαγγελματικά.»
- Σ11: «Η γνώμη μου είναι όχι, δε μπορούν να προετοιμάσουν 100% τους μαθητές για την απόκτηση ενός πτυχίου ή για μια μελλοντική επαγγελματική ενασχόληση. Είναι πολλοί οι λόγοι, γιατί δεν είναι έτσι το πρόγραμμα ώστε να βοηθάει να τελειοποιηθείς σε ένα όργανο χωρίς άλλες σπουδές πάνω σε αυτό, αλλά το σχολείο σου δίνει κάποιες γενικές γνώσεις σε πολλά αντικείμενα για τη μουσική ώστε να σχηματίσεις μια ευρύτερη μουσική αντίληψη.»

Παρ' όλα αυτά, σε κάποιες απαντήσεις αναδεικνύονται τα ζητήματα της έλλειψης πιστοποίησης επάνω στις μουσικές σπουδές, καθώς και άλλα που αναφέραμε και πιο πάνω, όπως η έλλειψη ενός καλά καθορισμένου προγράμματος σπουδών.

- Σ1: «...όσον αφορά τα όργανα το μεγάλο πρόβλημα είναι ότι η πολιτεία δε δίνει το δικαίωμα για να κατοχυρώσουν τις σπουδές αυτές. Θα έπρεπε τα παιδιά να μπορούν μέσω δωρεάν εξετάσεων να πιστοποιούν τις γνώσεις τους, με έναν τίτλο ή τουλάχιστον να αναγνωρίζεται σε ποιο επίπεδο είναι. Αυτή τη στιγμή για να το καταφέρει αυτό πρέπει να πας σε ωδείο. Είναι μεγάλο πρόβλημα αυτό. Γιατί όλος αυτός ο χρόνος και η προσπάθεια για να παίζεις ένα μουσικό όργανο δεν αναγνωρίζεται.»

- Σ6: «...Από εκεί και πέρα όμως δεν υπάρχει καμία πρόβλεψη για τη μουσική. Δεν υπάρχει καμία πιστοποίηση, ούτε με κάποιο τρόπο να κατευθύνει το υπουργείο το παιδί.»
- Σ4: «Πιστεύω οι συνθήκες που επικρατούν στην Ελλάδα όσον αφορά στην εκπαίδευση δε βοηθούν. Στα ωδεία ας πούμε υπάρχει συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών, ανά τάξη, ανά όργανο, ανά επίπεδο. Υπάρχουν δηλαδή προκαθορισμένα προσόντα ανά επίπεδο και για το μαθητή και για τον εκπαιδευτικό που θα διδάξει. Στα μουσικά σχολεία δεν υπάρχει συγκεκριμένο και εγκεκριμένο πλάνο ύλης για τα περισσότερα όργανα που να ισχύει για όλα τα σχολεία. Επίσης, οι καθηγητές που προσλαμβάνονται δεν έχουν το ίδιο επίπεδο γνώσεων και οι περισσότεροι αλλάζουν σχολείο κάθε χρόνο. Άρα ένα παιδί συνήθως δεν ακολουθεί τη φιλοσοφία ενός καθηγητή στη διάρκεια των σπουδών του αλλά πολλών. Και πολλούς καθηγητές ειδικά για τα όργανα τους παίρνουν στη μέση της χρονιάς και όχι στην αρχή συνήθως. Για αυτό είναι δύσκολο ένα παιδί να ακολουθήσει ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα σπουδών για να μπορεί να επιτευχθεί ο στόχος που είπατε.»

Αντίθετες όμως είναι οι απόψεις που εκφράστηκαν ως προς την προετοιμασία για την είσοδο στα μουσικά πανεπιστήμια της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, όπου διαφαίνεται μια θετική στάση.

- Σ1: «Για ένα παιδί που θέλει να ασχοληθεί η μουσική εκπαίδευση σε ένα σχολείο είναι επαρκής. Όχι ιδανική, αλλά επαρκής. Έχουμε αρκετές περιπτώσεις παιδιών που χωρίς καθόλου εξωσχολικά μαθήματα έχουν περάσει σε μουσικά πανεπιστήμια ή μουσικές ακαδημίες του εξωτερικού. Επίσης, παρατηρείται το φαινόμενο στις τάξεις του λυκείου αρκετά παιδιά να φεύγουν λόγω της απόστασης ή για να έχουν πιο λίγες ώρες μαθημάτων σε ένα γενικό σχολείο και έτσι τα παιδιά που μένουν επειδή είναι πιο λίγα είναι σα να κάνουν ιδιαίτερο. Αν αποφασίσουν να περάσουν σε μουσική σχολή τότε ακριβώς επειδή είναι λίγα άτομα, οι καθηγητές είναι από πάνω τους και έτσι συνήθως τα καταφέρνουν. Στα μουσικά πανεπιστήμια της χώρας οι περισσότεροι φοιτητές προέρχονται από μουσικά σχολεία.»
- Σ6: «Ναι, θεωρώ πως ένα μουσικό σχολείο μπορεί να προετοιμάσει καλά τα παιδιά στα ειδικά μαθήματα για να δώσουν πανελλήνιες και να περάσουν σε ένα μουσικό πανεπιστήμιο. Αυτό δηλαδή είναι το αβαντάζ του μουσικού σχολείου σε σχέση με τα άλλα για τη μουσική. Και μάλιστα στο λύκειο (τουλάχιστον αυτό που ήμουν εγώ) είναι λίγα τα παιδιά και η προετοιμασία μοιάζει σαν ιδιαίτερο. Έτσι μπορούν να κάνουν τα παιδιά καλύτερη δουλειά και στα μουσικά μαθήματα και στη γενική παιδεία.»

6.4 Τα μουσικά σύνολα και η εξατομικευμένη διδασκαλία

Όπως έχει αναφερθεί, η υποχρεωτική συμμετοχή των μαθητών στα μουσικά σύνολα και η διεξαγωγή ατομικών μαθημάτων στα μουσικά όργανα, είναι δύο στοιχεία που δε συναντάμε στα γενικά σχολεία. Είναι ενδιαφέρον πως όλοι οι

συμμετέχοντες ανέδειξαν με έντονα θετική στάση το θεσμό των μουσικών συνόλων ως ένα από τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα του μουσικού σχολείου, για την επίτευξη και διδακτικών, αλλά κυρίως των κοινωνικοποιητικών στόχων στην εκπαίδευση. Ακριβώς επειδή ιδιαίτερα η ύπαρξη των μουσικών συνόλων δείχνει να παίζει καθοριστικό ρόλο για την ανάπτυξη του πολιτισμικού κεφαλαίου των μαθητών, αν και οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών θα μπορούσαν να αφορούν ζητήματα που θα αναλυθούν και σε άλλους ερευνητικούς άξονες της εργασίας, κρίθηκε απαραίτητο να αφιερώσουμε την ενότητα αυτή στα παραπάνω ζητήματα.

Στις απαντήσεις των συμμετεχόντων τονίζεται ιδιαίτερα η συνεργασία και η ομαδικότητα που αναπτύσσεται μεταξύ των παιδιών όλων των ηλικιών και τάξεων, κάτι που βοηθά στην κοινωνικοποίησή τους, στην άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων και στην ανάπτυξη οριζόντιων δεξιοτήτων που αποτελούν βασικά ζητούμενα στη σύγχρονη εκπαίδευση. Ενδεικτικά αναφέρουμε τις παρακάτω απαντήσεις:

- Σ1: *«Τα μουσικά σύνολα είναι το σημαντικότερο που έχουν τα μουσικά σχολεία. Αυτή είναι η μαγεία του μουσικού σχολείου. Εκεί μαθαίνει κάποιος μουσική. Μουσικός δεν είναι αυτός που παίζει μόνος του αλλά αυτός που μπορεί να παίζει και να συνεργάζεται με άλλους. Τα παιδιά έρχονται πιο κοντά μεταξύ τους. Σε κανένα άλλο σχολείο δε θα δεις να κάνει παρέα ένα παιδί πρώτης γυμνασίου με ένα παιδί δευτέρας λυκείου. Πουθενά! Και υπάρχει και μεγάλη ποικιλία. Ροκ, κλασική, παραδοσιακή, λαϊκά, βυζαντινή μουσική... Βλέπεις να ενώνει τα παιδιά η μουσική και έτσι κάνουν παρέα και στο διάλειμμα και έξω από το σχολείο. Δεν υπάρχουν κλίκες στο σχολείο. Πολύ σπάνια βλέπεις παιδιά να μένουν μόνα τους στα διαλείμματα.»*
- Σ2: *«Θεωρώ όμως ότι το πιο σημαντικό είναι τα σύνολα. Γιατί με τα σύνολα πέρα από όλα τα άλλα επιτυγχάνεται και η εξάλειψη του bullying. Σκεφτείτε ότι ένα παιδί της πρώτης γυμνασίου συμμετέχει στο ίδιο σύνολο με το ίδιο ρεπερτόριο με ένα παιδί της τρίτης λυκείου. Τόσο μεγάλο χάσμα και όμως καλούνται να συνεργαστούν μαζί.»*
- Σ4: *«Ναι, μέσω των μουσικών συνόλων ένα παιδί μπορεί να αναπτύξει πολύ την κοινωνικότητά του. Πρέπει να συντονιστεί με όλα τα άλλα παιδιά, να ακούσει τους διπλανούς του, να υπακούσει στις οδηγίες του «μαέστρου». Ακόμα και αν υπάρχει διαφορά στο επίπεδο των μαθητών που συμμετέχουν βλέπουμε πολλές φορές οι μεγαλύτεροι και εμπειρότεροι μαθητές να «τραβάνε» τους μικρότερους και έτσι να τους βοηθάνε να εξελιχτούν αλλά και να τους δημιουργήσουν κίνητρα για να προσπαθούν να γίνουν καλύτεροι. Και τα μεγαλύτερα παιδιά μαθαίνουν να έχουν υπομονή και να συνεργάζονται με τους άλλους.»*
- Σ5: *«...Υπάρχουν τα σύνολα στα οποία αγωνίζονται όλοι για ένα κοινό αποτέλεσμα. Δρουν λιγότερο εγωιστικά. Δεν υπάρχει το «εγώ είμαι καλύτερος,*

ξέρω καλύτερα το μάθημα». Και υπάρχει υπευθυνότητα απέναντι στην ομάδα. Τα παιδιά μαθαίνουν να συνεργάζονται μεταξύ τους.»

- Σ10: *«Εγώ θεωρώ σημαντικότερο τα σύνολα. Τα βοηθάει και σαν.. υπάρξεις. Δένονται μεταξύ τους, συνεργάζονται μεταξύ τους, το ένα γνωρίζει καλύτερα το άλλο, μαθαίνουν να ακούνε το ένα το άλλο που είναι πολύ βασικό.. Λειτουργούν ακριβώς σαν σύνολο και όχι σαν μονάδες. Αυτό το στοιχείο δεν το συναντά κανείς εύκολα στα σχολεία της γενικής παιδείας. Αυτός είναι και ένας από τους βασικούς λόγους που προτιμώ και εγώ να δουλεύω σε μουσικό. Πώς να το πω; Είναι πιο καλά παιδιά, πιο ευγενικά, πιο συνεργάσιμα. Και μ' αρέσει που είναι δεμένα μεταξύ τους. Το ένα στηρίζει το άλλο. Πιστεύω ότι αυτό το μαθαίνουν μέσα από τα σύνολα.»*
- Σ13: *«...με τα σύνολα τα παιδιά «αναγκάζονται».. γιατί μέσω της «ανάγκης» κοινωνικοποιούνται και μαθαίνουν να σέβονται τα άλλα παιδιά που μπορεί να είναι από διαφορετικά κοινωνικοπολιτισμικά και οικονομικά στρώματα... Όταν έρχεται σε επαφή με το διπλανό του στη χορωδία, θα το κάνει και στο διάλειμμα και πιο μετά στη ζωή του. Μαθαίνει πως δεν έχει σημασία το πόσο διαφορετικός είναι ο άλλος.»*

Για τη σημασία των μουσικών συνόλων θα αναφερθούμε και στην ανάλυση των επόμενων ερευνητικών αξόνων.

Όσον αφορά την εξατομικευμένη διδασκαλία, όλοι οι εκπαιδευτικοί μουσικών οργάνων που ερωτήθηκαν είχαν μόνο θετική γνώμη. Οι περισσότεροι επεσήμαναν την κατά πολύ καλύτερη ποιότητα στην επικοινωνία και στη γενικότερη σχέση εκπαιδευτικού και μαθητή. Για παράδειγμα:

- Σ1: *«Εγώ θεωρώ τον εαυτό μου πολύ τυχερό γιατί καταφέρνω με αυτόν τον τρόπο να έρθω κοντά με τα παιδιά και φυσικά και αυτά με εμένα. Δεν υπάρχουν εντάσεις μέσα στο μάθημα, τους αρέσει αυτό γιατί ξέρετε ότι τα παιδιά θέλουν να έχεις την προσοχή απάνω τους. Τα παιδιά ανοίγονται σου λένε πράγματα πιο προσωπικά που δε θα λέγανε σε όλη την τάξη. Δημιουργείται μια παραγωγική ατμόσφαιρα.»*
- Σ2: *«Αδιαμφισβήτητα. Και όχι μόνο στο τι μαθαίνει, αλλά και στη σχέση που έχουμε. Σκέψου ότι ξέρω πράγματα που ίσως δεν τα ξέρουν ούτε οι γονείς, γιατί στο ατομικό μάθημα το παιδί ανοίγεται πιο εύκολα.»*

Είναι λογικό στο ατομικό μάθημα τα παιδιά να «ανοίγονται» περισσότερο και να αναπτύσσουν μια πιο ουσιαστική σχέση με τους εκπαιδευτικούς. Όπως αναφέρει ο Σ7:

- *«...ο εκπαιδευτικός μπορεί να λειτουργεί και σαν φίλος ή ακόμα και σαν «δεύτερος γονιός». Δε θα πάει να διδάξει ένα τμήμα με 20-25 άτομα και θα φύγει, αλλά θα μιλήσει προσωπικά με το παιδί, θα το ακούσει, θα το συμβουλέψει και θα του μεταβιβάσει κάποιες γενικότερες αξίες πέρα από τη μουσική.»*

Ενδιαφέρουσα είναι και η άποψη που παρουσιάζει τα ατομικά μαθήματα να αποτελούν έναν από τους λόγους για μειωμένη παραβατικότητα στα σχολεία.

- Σ13: «Είναι ένα πολύ μεγάλο συν σε σχέση με τα γενικά σχολεία. Γιατί έρχεσαι πιο κοντά με το μαθητή, τον γνωρίζεις πολύ καλύτερα, καταλαβαίνεις τα προβλήματά του. Αυτός είναι ένας απ' τους λόγους που η παραβατικότητα στα μουσικά σχολεία είναι πολύ μικρή. Γιατί έχουμε δει στοιχεία από πιο πριν που δείχνουν ότι κάτι δεν πάει καλά, οπότε πιάνεις συζήτηση μαζί του προσωπικά.. προλαβαίνεις δηλαδή την όποια κατάσταση.»
- Σ9: «Στα ατομικά μαθήματα ο καθηγητής μπορεί να προσεγγίσει καλύτερα τα παιδιά και να τους μιλήσει και για θέματα συμπεριφοράς στο σχολείο. Οπότε τα παιδιά είναι «πιο μαζεμένα», έχουν καλύτερη συμπεριφορά.»

Στις αφηγήσεις αναφέρονται και τα μαθησιακά οφέλη, στηριζόμενοι στην αποτελεσματικότητα της ατομικής διδασκαλίας ως προς την κατανόηση της γνώσης και τη συγκέντρωση των μαθητών.

- Σ4: «Ε σίγουρα είναι καλύτερο από το να μπεις σε ένα τμήμα με 20-25 παιδιά γιατί η προσοχή σου είναι στραμμένη μόνο σε έναν και του μαθητή επίσης σε εσένα οπότε αυτά που θα πω θα τα καταλάβει πολύ πιο εύκολα απ' ότι αν ήταν σε ένα τμήμα.»
- Σ5: «Ναι όταν κάνεις ένα μουσικό όργανο είναι αναγκαίο να κάνεις ατομικά. Γιατί εξηγείς στο κάθε παιδί ξεχωριστά και το κάθε παιδί έχει διαφορετικό ρυθμό για να προχωρήσει. Και πολλά παιδιά έχουν κάνει ήδη βιολί οπότε είναι σε διαφορετικό επίπεδο από τα άλλα.. Αλλά το ατομικό μάθημα βοηθά και στο να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις των μουσικών συνόλων.»
- Σ7: «Ναι γιατί τους βοηθά να είναι πιο συγκεντρωμένοι και δεν αποσπάται η προσοχή τους.»
- Σ1: «...Επειδή κάνω θεωρία σε τάξη, μπορεί να πω κάτι στο μάθημα και να μην το κατανοήσει ένα παιδί και να πω το ίδιο ακριβώς πράγμα με τα ίδια λόγια στο ατομικό μάθημα του πιάνου «κοιτώντας το στα μάτια» και λένε «Α, τώρα το κατάλαβα!»».
- Σ9: «Σαφώς. Επιβάλλεται να είναι ατομικό. Το όργανο έχει να κάνει με πράξη και ο καθένας έχει το δικό του ρυθμό να προχωρά.»

Μια διαφορετική πρόταση είναι και η ύπαρξη μικρών ομάδων στα ατομικά μαθήματα ως ακροατές, κάτι που όμως δεν είναι εύκολα εφικτό λόγω χρόνου.

- Σ7: «...Αυτό που θα μπορούσε να γίνει κατά την άποψή μου θα ήταν να υπήρχαν άλλα παιδιά που να συμμετέχουν ως ακροατές στα ατομικά μαθήματα. Γιατί και αυτό είναι ένα σπουδαίο μάθημα που μπορείς να πάρεις πολλά. Και για τους μαθητές που ακούνε αλλά και για το παιδί που κάνει μάθημα. Γιατί το

βοηθά να συνηθίζει και να αποβάλλει το άγχος που υπάρχει συνήθως όταν πρέπει να παίζεις μπροστά σε κοινό.»

6.5 Μουσικά σχολεία και σχολική επίδοση

Ο δεύτερος άξονας της έρευνας σχετίζεται με τη σχολική επίδοση των μαθητών, τόσο στα μουσικά, όσο και στα γενικά μαθήματα. Επίσης, διερευνάται η επιρροή του διευρυμένου σχολικού ωραρίου, αλλά και η ευρύτερη συμβολή της μουσικής παιδείας για την επίτευξη ακαδημαϊκών γνώσεων.

6.5.1 Οι επιδόσεις των μαθητών

Ως προς το πώς κρίνουν το επίπεδο και τις επιδόσεις των μαθητών τους, οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί δείχνουν ικανοποιημένοι. Ιδιαίτερα θετικές είναι οι απόψεις των εκπαιδευτικών γενικής παιδείας, κάτι που ίσως να συμφωνεί με την άποψη για καλύτερο επίπεδο των μαθητών των μουσικών σχολείων που είδαμε σε κάποιες από τις εμπειρικές έρευνες που αναφέρθηκαν στο θεωρητικό μέρος της εργασίας. Επίσης, συχνά κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων οι συμμετέχοντες αναφέρονταν στις επιτυχίες των μαθητών τους στις πανελλήνιες εξετάσεις. Τονίζεται το καλό κλίμα και η προθυμία των μαθητών.

- Σ6: *«Ναι. Για να μην πω οι καλύτεροι, θα πω με βεβαιότητα ότι ήταν από τους καλύτερους μαθητές που είχα. Συνεργάζονταν, ήταν συνεπείς, είχαν αντίληψη. Θεωρώ ότι ήταν από τα καλύτερα σχολεία που πέρασα. Και είναι ένα μουσικό σχολείο της επαρχίας που δε θεωρείται και από τα καλύτερα μουσικά της Ελλάδας.»*
- Σ8: *«Είμαι ευχαριστημένη με τις επιδόσεις των περισσότερων μαθητών στο μάθημά μου. Με χαροποιεί που βλέπω την πορεία τους από την Α' γυμνασίου έως την Γ' λυκείου. Επίσης πολλά παραδείγματα υπάρχουν που παρακολουθούμε την πορεία τους στις σπουδές τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και τις επιτυχίες τους πχ με μεταπτυχιακές σπουδές, στην επιστήμη της χημείας ή σπουδές στην ιατρική και φυσικά στα μουσικά πανεπιστήμια και της Ελλάδας και του εξωτερικού. Χαιρόμαστε για όλους γιατί είμαστε σαν οικογένεια. Χαιρόμαι ιδιαίτερα και για τους μαθητές που χωρίς καμία εξωσχολική βοήθεια πέρασαν σε σχολές που ήθελαν και μάλιστα σχολές αξιόλογες.»*
- Σ12: *«Δεδομένων των συνθηκών και των πολλών υποχρεώσεων των μαθητών έχουμε ένα καλό επίπεδο. Φυσικά υπάρχουν και οι αδύναμοι μαθητές, όπως σε όλα τα σχολεία, φυσικά ξεχωρίζει πάντα ένα ποσοστό με πολύ υψηλούς βαθμούς, αλλά δε μπορώ να πω ότι ο μέσος όρος είναι χαμηλός. Αντιθέτως,*

θεωρώ ότι έχουν καλό γνωστικό επίπεδο και μπορούν να βελτιώνονται συνεχώς γιατί παρατηρώ πως κάνουν και μεγάλη προσπάθεια.»

- Σ2: *«...Αλλά και τα άλλα μαθήματα δεν πάνε πίσω. Για παράδειγμα, απ' την περσινή Τρίτη λυκείου μόνο 2 παιδιά ακολούθησαν τη μουσική, και πολλά παιδιά πέρασαν σε σχολές με πολύ υψηλές βάσεις. Ιατρικές, νομικές...»*
- Σ3: *«...Με πολλή χαρά σας λέω ότι πέρσι τα 19 από τα 20 παιδιά πέρασαν σε πολύ καλές σχολές που αποτελούσαν την πρώτη ή τη δεύτερη επιλογή τους. Ιατρικές, πολυτεχνεία, φιλολογίες...»*

Στα μουσικά μαθήματα παρατηρούμε μια σχετική ικανοποίηση στους εκπαιδευτικούς για το επίπεδο των μαθητών τους, αν και τονίζουν πως η δήλωση αυτή γίνεται με βάση τις συνθήκες και το πλαίσιο στο οποίο γίνεται η διδασκαλία.

- Σ1: *«Με βάση αυτά που τους προσφέρουμε, με τη δομή που υπάρχει σαν πολιτεία, εγώ θεωρώ πως είναι αρκετά ικανοποιητικό. Έχουμε μόνο 1 ώρα την εβδομάδα. Με αυτό το κριτήριο το λέω, γιατί νομίζω ότι με 1 ώρα αγγλικά την εβδομάδα δε μαθαίνεις αγγλικά, πόσο μάλλον ένα μουσικό όργανο. Αλλά στις εκδηλώσεις και τις συναυλίες βλέπουμε ένα πολύ ικανοποιητικό αποτέλεσμα. Υπάρχουν και παιδιά - ταλέντα που με μία ώρα την εβδομάδα κάνουν θαύματα, αλλά υπάρχουν και παιδιά που θεωρώ ότι μία ώρα δεν αρκεί.»*
- Σ5: *«Εντάξει δε μπορείς να περιμένεις ότι ένα παιδί θα φτάσει στο δίπλωμα αλλά τα παιδιά μπορούν να φτάσουν να παίζουν ικανοποιητικά. Και πάλι όμως εξαρτάται από το παιδί και από το πόσο μελετάει στο σπίτι. Υπάρχουν και παιδιά που προσπαθούν πολύ και άλλα που προσπαθούν λιγότερο.»*
- Σ13: *«Γενικότερα είναι καλές. Εντάξει, στο πιάνο δε μπορώ να πω ότι τα παιδιά μπαίνουνε στη διαδικασία της καθημερινής μελέτης με σύστημα. Ελάχιστα το κάνουν. Σε σχέση πάντως με τα ωδεία επειδή ίσως πάμε πολύ πιο γρήγορα στο σχολείο βλέπω καλά αποτελέσματα. Επειδή σου λένε ότι σε ένα μήνα έχουμε μια εκδήλωση και θέλω να παίζεις μπαίνεις στη διαδικασία να προετοιμαστείς καλά γιατί ξέρεις ότι θα εκτεθείς στο κοινό.»*
- Σ10: *«Πάντα υπάρχουν πολύ καλοί μαθητές, άλλοι μέτριοι και άλλοι που δεν ενδιαφέρονται τόσο, όπως σε κάθε σχολείο. Δε μπορώ να πω ότι οι επιδόσεις είναι εξαιρετικές. Θα έλεγα μέτριες προς καλές.»*

Ο εκπαιδευτικός Σ4 συγκρίνει τα σχολεία της επαρχίας με τα αντίστοιχα της πρωτεύουσας και αναφέρεται στη διαφορά του επιπέδου που παρατηρεί ανάμεσά τους.

- Σ4: *«Επειδή τα τελευταία τρία χρόνια είμαι στο ίδιο σχολείο έχω ένα μέτρο σύγκρισης της εξέλιξης των μαθητών και μπορώ να πω ότι είναι αρκετά ικανοποιητικό το επίπεδο. Αλλά παραδοσιακά στην επαρχία επειδή τα παιδιά δεν έχουν τα τόσα πολλά ερεθίσματα (πχ παραστάσεις, συναυλίες) είναι δύσκολο*

το επίπεδο να είναι υψηλό. Στα μουσικά της Αθήνας ήταν πολύ καλύτερο το επίπεδο γιατί εκεί όλα τα παιδιά πήγαιναν και σε ωδεία, είχαν γενικά περισσότερο ζήλο και... καλώς εννοούμενο ανταγωνισμό για τη μουσική.»

Με λιγότερο θετικά λόγια ως προς τις επιδόσεις των μαθητών αναφέρονται δύο εκπαιδευτικοί από τον τομέα της παραδοσιακής μουσικής.

- Σ2: *«Στα τόσα χρόνια που διδάσκω τα ταλέντα, πραγματικά ταλέντα όμως, έχω βρει ελάχιστα. Όλοι είναι σε κακό επίπεδο και μόνο λίγοι σε μέτριο επίπεδο. Αλλά προσπαθούμε για το καλύτερο και όντως βλέπεις να κάνουν σπουδαία πράγματα στο τέλος. Αλλά δε στέκομαι εκεί. Το βασικό είναι ότι έρχονται σε επαφή με τη μουσική. Αυτό με ενδιαφέρει. Είναι μια διέξοδος για τα παιδιά, όποιος θέλει να μάθει, θα μάθει.»*
- Σ11: *«Σε κάποιους μαθητές βλέπεις με τον καιρό μεγάλη βελτίωση και να φτάνουν σε πολύ καλό επίπεδο. Στο μεγαλύτερο ποσοστό της τάξης όμως δεν το βλέπεις αυτό. Εγώ τουλάχιστον δε μπορώ να το πετύχω, νομίζω πως δε γίνεται.»*

Σε ορισμένες απαντήσεις οι εκπαιδευτικοί ανέδειξαν κάποιους από τους λόγους που κατά τη γνώμη τους μπορούν να επηρεάσουν την επίδοση των μαθητών. Ο Σ4 αναφέρεται και πάλι στην έλλειψη μόνιμων καθηγητών, ο Σ9 στις κακές υποδομές, και ο Σ7 στο διευρυμένο πρόγραμμα σπουδών, στο οποίο θα αναφερθούμε αναλυτικά παρακάτω.

- Σ4: *«Οι επιδόσεις εξαρτώνται και από τους καθηγητές. Όταν κάθε χρόνο ο καθηγητής αλλάζει ή δεν υπάρχει καθόλου και προσλαμβάνεται στα μέσα της χρονιάς, είναι δύσκολο για το μαθητή να προχωρήσει όπως θα έπρεπε.»*
- Σ9: *«Οι επιδόσεις είναι καθαρά θέμα του μαθητή. Εμείς πάντα πρέπει να προσπαθούμε να κάνουμε τα παιδιά να αγαπήσουν το μουσικό όργανο που επέλεξαν και να τους κινούμε το ενδιαφέρον. Υπάρχουν όμως και παιδιά που είναι αδιάφορα. Οπότε οι επιδόσεις ποικίλλουν ανάλογα και με τους μαθητές. Όμως θέλω να τονίσω ότι πολλές φορές οι συνθήκες του μαθήματος είναι άθλιες. Όταν ο μαθητής κάνει μάθημα σε υπερβολικά μικρές αίθουσες, δε βλέπει εξοπλισμό.. μπορεί να «ζενερώνει». Παίζουν και αυτοί οι εξωτερικοί παράγοντες πολλές φορές ρόλο στις επιδόσεις τους.»*
- Σ7: *«Το επίπεδο είναι ικανοποιητικό. Αλλά με δεδομένο ότι οι μαθητές δεν είναι σε ένα ωδείο που ασχολούνται αποκλειστικά με τη μουσική. Όπως είπα και πριν από την αρχή «βομβαρδίζονται» με πολλά και διαφορετικά μαθήματα. Αν δεν υπήρχαν τόσα πολλά μαθήματα, σίγουρα στο όργανο που οι ίδιοι επιλέγουν θα είχαν καλύτερες επιδόσεις γιατί θα είχαν και περισσότερο χρόνο για μελέτη. Και όχι μόνο στα όργανα αλλά και στα άλλα μαθήματα.»*

6.5.2 Το διευρυμένο πρόγραμμα σπουδών

Ένας από τους κυριότερους προβληματισμούς που συναντάμε στη βιβλιογραφία για τα μουσικά σχολεία είναι το διευρυμένο ωράριο και τα πολλά διδακτικά αντικείμενα του προγράμματος σπουδών, καθώς ιδιαίτερα στις λυκειακές τάξεις φαίνεται μια έντονη διαρροή προς τα γενικά σχολεία, κυρίως από τα παιδιά που θέλουν να μην ακολουθήσουν μουσικές σπουδές στην ανώτερη εκπαίδευση. Η άποψη των περισσότερων συμμετεχόντων καταδεικνύει ακριβώς αυτόν τον προβληματισμό.

- Σ6: *«Ναι. Θεωρώ πως είναι αρκετά απαιτητικό και κουραστικό το ωράριο. Αν ακολουθείται ακριβώς το πρόγραμμα, είναι για μαθητές οι οποίοι έχουν αρκετές αντοχές. Όταν τελειώνουν κάποιες μέρες 3:30 και 4 η ώρα, είναι δύσκολο για τους μαθητές και για αυτό το λόγο βλέπουμε πως υπάρχει μεγάλη διαρροή στο λύκειο. Κουράζει πολύ τα παιδιά και ακριβώς επειδή έχουν τόσα πολλά να κάνουν αυτό μπορεί να επηρεάσει και το χρόνο που έχουν για να διαβάσουν μετά.»*
- Σ7: *«Ναι βεβαίως. Τα παιδιά γυρνάνε αργά από το σχολείο και έχουν και άλλες εξωσχολικές δραστηριότητες. Έτσι, δεν έχουν καθόλου χρόνο για μελέτη στη μουσική και αν δεν αφιερώνουν αρκετό χρόνο για μελέτη είναι δύσκολο να προχωρήσουν.»*
- Σ10: *«Ναι. Κουράζει και πολλές εξαντλεί τους μαθητές. Είναι ένας σοβαρός λόγος που «χάνουμε» μαθητές στο λύκειο. Και μάλιστα συχνά φεύγουν και παιδιά που είναι εξαιρετικοί μουσικοί. Είναι πειστικό πολύ το ωράριο.»*
- Σ8: *«Για μονόωρα μαθήματα όπως η χημεία, η διδασκαλία τις τελευταίες ώρες – ειδικά την 9^η – είναι επιβαρυντικός παράγοντας καθώς όλοι είμαστε κουρασμένοι. Χρειάζεται και μια πιο ορθολογική κατανομή ωρών και αντικειμένων. Θα πρότεινα λιγότερα αντικείμενα ανά ημέρα και περισσότερες ώρες ανά αντικείμενο.»*

Σε άλλες απαντήσεις οι εκπαιδευτικοί συνδυάζουν το ωράριο και με το ζήτημα της μεγάλης απόστασης που διανύουν καθημερινά οι μαθητές από μακρινές περιοχές, μιας και στους περισσότερους νομούς της χώρας υπάρχει μόνο ένα μουσικό σχολείο.

- Σ11: *«Η πραγματικότητα είναι πως επηρεάζει αρνητικά το ωράριο. Έχουμε απώλειες και είναι φυσικό επακόλουθο γιατί οι ώρες είναι πολλές όπως και οι υποχρεώσεις των παιδιών. Και μη ξεχνάμε πολλά μουσικά σχολεία βρίσκονται έξω από τις πόλεις και αυτό σημαίνει πολλά χιλιόμετρα καθημερινά για πολλούς μαθητές.»*
- Σ9: *«Το πρόβλημα είναι κυρίως στο ότι πολλά παιδιά έρχονται από μακρινές περιοχές του νομού και χάνουν πολύ χρόνο καθημερινά στη μετακίνησή τους από και προς το σχολείο.»*

Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί όμως αναφέρουν πως τα παιδιά φεύγουν στις μεγαλύτερες τάξεις αν και δε θέλουν, λόγω της ανάγκης τους για προετοιμασία για τις πανελλήνιες εξετάσεις, καθώς δεν προλαβαίνουν να ανταποκριθούν και στο πρόγραμμα του μουσικού σχολείου.

- Σ2: *«Αυτό γίνεται λόγω της παραεκπαίδευσης. Και μόνο. Επειδή τα φροντιστήρια ξεκινάνε στις τρεις η ώρα..»*
- Σ12: *«Βέβαια. Και αυτός είναι ο μεγάλος πόνος. Γιατί έχεις παιδιά για 3 χρόνια και θα ήθελες να συνεχίσεις να τα βλέπεις στο λύκειο. Και αυτά φεύγουν με πόνο γιατί απλώς δεν προλαβαίνουν.. Τους αρέσει το σχολείο, οι φίλοι τους, τα μουσικά μαθήματα. Δεν είναι ότι δεν το αγαπούν το σχολείο, ή μετάνιωσαν. Απλώς δεν προλαβαίνουν.»*
- Σ3: *«Επηρεάζει τους μαθητές γιατί πολλοί απ' αυτούς διανύουν καθημερινά μεγάλη απόσταση για να έρθουν από το σπίτι τους. Ειδικά όταν φτάνουν στις τελευταίες τάξεις με «πόνο» αφήνουν το μουσικό και πηγαίνουν σε πιο κοντινά σχολεία για να μπορούν να παρακολουθούν τα φροντιστήρια και να προετοιμαστούν για τις πανελλήνιες.»*
- Σ13: *«Ένας καλός μαθητής είναι καλός παντού. Βέβαια, ένας μαθητής που είναι και στο μουσικό και πάει και στο ωδείο και έχει και τις άλλες δραστηριότητες σίγουρα θα είναι κουραστικό για αυτόν. Τώρα, η καθαρά προσωπική μου γνώμη είναι ότι στο λύκειο να αν θες να χτυπήσεις κάποια σχολή με υψηλή βάση, ακόμα και η μία ώρα παραπάνω που μπορεί να κάνεις για να πας σπίτι πρέπει να αφιερώνεται στο διάβασμα. Αλλά μιλάω για δευτέρα και τρίτη λυκείου επειδή είναι έτσι δομημένο το σύστημα με τις πανελλήνιες.»*

Απ' την άλλη υπήρξαν και απόψεις εκπαιδευτικών που θεωρούν ότι το πρόγραμμα δεν είναι κουραστικό και δεν επηρεάζει τους μαθητές.

- Σ4: *«Εγώ δε θεωρώ ότι τους κουράζουν τα μαθήματα τόσο πολύ. Είναι και στη δίψα και στη διάθεση του παιδιού να ακολουθεί αυτό το πρόγραμμα. Το ότι βλέπουμε πολλά παιδιά να φεύγουν στη δευτέρα και τρίτη λυκείου είναι θέμα του γενικότερου εκπαιδευτικού συστήματος που τους θέλει να αφοσιώνονται περισσότερο στις πανελλήνιες.»*
- Σ5: *«Δε νομίζω ότι τους κουράζει γιατί τα μαθήματα γίνονται με τέτοιο τρόπο ώστε να ξεκουράζονται με τη χορωδία, το όργανο κλπ. Πιο κουραστικό είναι να έκαναν μόνο μαθηματικά, φυσική, χημεία... Το ότι φεύγουν παιδιά εξαρτάται από το σύστημα. Φεύγουν γιατί θέλουν να προετοιμαστούν για τις πανελλήνιες οπότε πάνε στα φροντιστήρια. Δε ξέρω βέβαια αν όλο αυτό τους κάνει καλό, αλλά έτσι είναι η εκπαίδευση στην Ελλάδα.»*
- Σ9: *«Και αυτό εξαρτάται από τους μαθητές κατά τη γνώμη μου. Υπάρχουν και μαθητές που ήταν σε μουσικά σχολεία και πέρασαν σε μεγάλες σχολές (ιατρική, νομική κ.ά), υπάρχουν και μαθητές που το πρόγραμμα μπορεί να αποτελεί και μια δικαιολογία για να μην κάτσουν να διαβάσουν. Αν θέλει ένας μαθητής να βρίσκεται στο σχολείο αυτό, δε νομίζω πως τον επηρεάζει το πρόγραμμα.»*

Τέλος, κάποιοι εκπαιδευτικοί αν και αναγνωρίζουν ότι το πιεστικό πρόγραμμα μπορεί να επιβαρύνει τους μαθητές, στέκονται περισσότερο στο ευχάριστο κλίμα που δημιουργούν τα μουσικά μαθήματα (όπως αναφέρθηκε και από τη Σ5), βοηθώντας και στις επιδόσεις των υπόλοιπων μαθημάτων.

- Σ3: *«Υπάρχουν όμως και παιδιά που συνεχίζουν. Αυτό θα ήταν το σωστό για όλα τα παιδιά απλά δεν το καταλαβαίνουν. Το μουσικό σχολείο τους δίνει μεγάλη δύναμη, γιατί είναι πολύ σημαντικό πως αφήνουν λίγο το μυαλό τους ελεύθερο από τα άλλα μαθήματα και κάνουν μουσική κατά τη διάρκεια της ημέρας. Αυτό ανατροφοδοτεί την ενέργεια τους...»*
- Σ8: *«Η αλήθεια είναι πως το να έχεις 8 και 9 αντικείμενα την ημέρα είναι άθλος. Βέβαια περνά πιο ευχάριστα η ώρα από τα γενικά σχολεία με τα ατομικά και τα μουσικά μαθήματα, τις συνεργασίες με συμμαθητές διαφόρων ηλικιών, τα μουσικά σύνολα και τα συχνά projects.»*

Επίσης, εκφράστηκε και η άποψη πως στις μεγαλύτερες τάξεις οι εκπαιδευτικοί των μουσικών μαθημάτων είναι πιο ελαστικοί για τους μαθητές που δεν ενδιαφέρονται να ακολουθήσουν μουσικές σπουδές και προετοιμάζονται για τις πανελλήνιες.

- Σ1: *«...και κάτι που παρατηρώ είναι πως όταν ένα παιδί ενδιαφέρεται για κάποια σχολή που δεν έχει σχέση με τη μουσική στη δευτέρα και τρίτη λυκείου οι καθηγητές των μουσικών μαθημάτων είναι λίγο πιο ελαστικοί, ώστε τα παιδιά να αξιοποιούν το χρόνο τους περισσότερο σε αυτό που έχουν ως στόχο.»*
- Σ13: *«...Και στις μεγάλες τάξεις πάντα υπάρχει μεγαλύτερη ελαστικότητα από τους καθηγητές και όχι τόσο μεγάλες απαιτήσεις στα μουσικά μαθήματα.»*

6.5.3 Η συμβολή της μουσικής στις ακαδημαϊκές γνώσεις

Όπως αποδείχθηκε και από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση, η μουσική παιδεία παίζει καθοριστικό ρόλο στην απόκτηση γνωστικών, νοητικών, αλλά και κοινωνικών δεξιοτήτων. Σε κάποιες από αυτές αναφέρονται αρκετοί συμμετέχοντες, οι οποίοι παρατηρούν τη θετική επίδραση των μουσικών μαθημάτων και στα υπόλοιπα μαθήματα.

- Σ1: *«Είμαι βέβαιος πως ναι. Έχω δει περιπτώσεις παιδιών που τα ίδια ήρθαν αφ' ότου πέρασαν στο πανεπιστήμιο και μας είπαν πως «αν δεν ήμασταν σε αυτό το σχολείο δε θα είχαμε περάσει στη σχολή». Αλλά και η ίδια η μουσική παίζει το ρόλο της. Όταν μαθαίνεις ένα όργανο ουσιαστικά χρησιμοποιείς σχεδόν όλες σου τις αισθήσεις. Άλλα παιδιά είναι ακουστικοί τύποι, άλλα οπτικοί. Αυτό το εκπαιδεύεις μέσα από τη μουσική. Για παράδειγμα, οι μουσικές φράσεις, οι ανάσες, ο ρυθμός σου δείχνουν τον τρόπο που πρέπει να διαβάξεις ένα κείμενο. Εγώ παρατηρώ πως μετά την πρώτη χρονιά στο σχολείο τα παιδιά αρχίζουν και μιλάνε πιο όμορφα, δε βιάζονται, τονίζουν πιο σωστά τις λέξεις.»*

- Σ2: «Βέβαια. Σε κάνει πιο διαυγή, βοηθά στη μνήμη, σε κάνει πιο υπομονετικό, ομαδικό, διαμορφώνει χαρακτήρα.»
- Σ3: «Σίγουρα, γιατί αποκτούν πολύπλευρη μόρφωση. Και μόνο το να προσεγγίσουν ένα μουσικό όργανο και να μελετούν τις νότες θέλει μεγάλη αυτοπειθαρχία. Και εγώ που προσπαθώ να μάθω τις νότες στην κιθάρα βλέπω πόσο δύσκολο είναι. Είναι μαθηματική λογική αυτή που χρειάζεται για να τα καταφέρεις. Για εμένα είναι συγκλονιστική η προσπάθεια αυτή των παιδιών και είμαι σίγουρη ότι βιώνοντάς το έχει αντίκτυπο και στη μαθηματική νοημοσύνη τους.»
- Σ7: «Ναι. Γενικά είναι πολλές οι έρευνες που έχουν δείξει πόσο βοηθά η μουσική ειδικά στις μικρές ηλικίες στην καλύτερη αντίληψη, στην ταχύτητα της σκέψης, στη μνήμη. Έτσι, πιστεύω ότι μέσα από την ενασχόληση με τη μουσική γίνονται και πιο κατανοητά και πιο εύκολα και τα υπόλοιπα μαθήματα. Και από την εμπειρία μου βλέπω παιδιά που είναι καλοί στη μουσική να τα πηγαίνουν εξαιρετικά και στα άλλα μαθήματα του σχολείου.»
- Σ8: «Η μουσική από την αρχαιότητα είχε σημαντικό ρόλο στην εκπαίδευση. Σίγουρα δίνει διέξοδο έκφρασης, ευκαιρίες συνεργασία, βοηθά στην καλή ψυχική υγεία και διδάσκει πειθαρχία. Όλα αυτά μπορεί να μην φαίνονται ότι σχετίζονται άμεσα με τις επιδόσεις στα γενικά μαθήματα, αλλά παίζουν καθοριστικό ρόλο για την κατάκτηση γνώσεων.»
- Σ9: «Μπορεί να βοηθήσει με την έννοια ότι μέσω της μουσικής διαμορφώνεται ένας καλύτερος χαρακτήρας. Οπότε μπορεί να είναι πιο συνειδητοποιημένος ώστε να αποδίδει καλύτερα και στα άλλα μαθήματα.»
- Σ10: «Σαφώς. Η μουσική λειτουργεί θετικά γιατί οργανώνει τη σκέψη των παιδιών. Βοηθά να είναι πιο συγκεντρωμένα, να ενεργοποιεί ταυτόχρονα πολλές λειτουργίες του σώματος... Στη μορφολογία όταν αναλύουμε ένα κομμάτι προσπαθούμε να δούμε πίσω από τις νότες. Αυτή η αναλυτική σκέψη θα τους βοηθήσει και σε πολλά άλλα μαθήματα. Μαθαίνει τρόπους σκέψης. Και νομίζω ότι όντως τα περισσότερα παιδιά σε μουσικά σχολεία έχουν καλύτερες επιδόσεις στα γενικά μαθήματα.»
- Σ12: «Η μουσική μπορεί να βοηθήσει το επίπεδο όλων να γίνει καλύτερο. Και η διαδικασία του να αφιερώσω χρόνο σε κάτι που αγαπώ για να το τελειοποιήσω με κάνει καλύτερο. Και φυσικά έχει αποδειχθεί, έχουν μιλήσει και ο Πυθαγόρας και ο Πλάτωνας, για να κάνω και εγώ την επίκληση στην αυθεντία μου, για την «τροποποιό» δύναμη της μουσικής. Επηρεάζει όλες τις ανθρώπινες χορδές. Από τη στιγμή που σε κάνει πιο επιδεκτικό ως άνθρωπο, γιατί ελευθερώνεις και τα συναισθήματά σου και κατανοείς και τον άλλον, κάνεις και μεγαλύτερη προσπάθεια ... Έχει σημασία αυτό γιατί είναι η προσπάθεια που σε κάνει να πας ένα βήμα παραπάνω και ας μη γίνουν όλοι οι... τέλειοι φιλόλογοι για παράδειγμα.»
- Σ13: «Η μουσική βοηθά πολύ στη συγκέντρωση και στην πειθαρχία. Στο πώς και πόσο θα καθίσει ο μαθητής να διαβάσει τα μαθήματά του. Μαθαίνει να

οργανώνει καλύτερα το διάβασμά του δηλαδή. Για μένα το πρόβλημα είναι αυτό που είπαμε πριν, το ωράριο που είναι πιο πιεστικό.»

Αντίθετα, τρεις εκπαιδευτικοί του δείγματος, αν και αναγνωρίζουν τη σημασία της μουσικής στην εκπαίδευση, δεν συσχετίζουν τις μουσικές σπουδές με γενικότερα καλύτερες επιδόσεις στους μαθητές.

- Σ6: *«Δε θεωρώ ότι κάποιος που ασχολείται με τη μουσική είναι απαραίτητα και καλός μαθητής. Σίγουρα το να μαθαίνεις μουσική βοηθά στην καλύτερη συγκέντρωση, στην πειθαρχία, στη μνήμη.. είναι πολύ πιο ήρεμα από τα παιδιά της γενικής παιδείας.., αλλά αυτό δε σημαίνει ότι θα είναι και άριστοι στις επιδόσεις τους. Υπάρχουν παιδιά που είναι πολύ καλά στα μουσικά όργανα που μαθαίνουν αλλά δεν αποδίδουν το ίδιο καλά και στα άλλα μαθήματα του σχολείου. Νομίζω ότι η μουσική έχει μεγαλύτερη επίδραση στο χαρακτήρα τους, στο ταπεραμέντο τους και όχι τόσο στις επιδόσεις τους.»*
- Σ5: *«Νομίζω ότι εξαρτάται από το παιδί, από το ζήλο, από τη θέληση που έχει και τη μελέτη που κάνει. Και πολλοί που δεν κάνουν μουσική είναι άριστοι μαθητές και κάποιοι που κάνουν μουσική δεν είναι, αλλά και το αντίθετο. Εγώ θα έλεγα πως αν είχαμε καλή μουσική παιδεία από την πρώτη δημοτικού με όργανα, με χορωδίες κλπ θα είχαμε και άλλα παιδιά, άλλη νεολαία. Και στη μόρφωση και στο χαρακτήρα.»*
- Σ4: *«...Βέβαια όσον αφορά τους βαθμούς, υπάρχουν και περιπτώσεις που βλέπεις παιδιά να είναι εξαιρετικοί στα μουσικά μαθήματα και να έχουν κάτω από τη βάση στις γενικής. Και το αντίθετο βέβαια. Και εκεί λέμε «τώρα τι κάνουμε, θα περάσει την τάξη;»*

Όπως παρατηρούμε, οι περισσότεροι συμμετέχοντες τονίζουν τη συμβολή της μουσικής παιδείας περισσότερο στη διαμόρφωση του χαρακτήρα των παιδιών, κάτι το οποίο μπορεί να επιφέρει και καλύτερα αποτελέσματα στη σχολική επίδοσή τους. Τέλος, όπως και στην προηγούμενη ερώτηση, κάποιοι συμμετέχοντες αναφέρθηκαν στο πρόγραμμα σπουδών του μουσικού σχολείου, θεωρώντας πως τα μουσικά μαθήματα μπορούν να λειτουργήσουν θετικά για την εκπαιδευτική διαδικασία στο σχολείο, άρα και στα άλλα μαθήματα.

- Σ4: *«Τα γενικής παιδείας μαθήματα πολλές φορές κουράζουν τα παιδιά, οπότε με ένα διάλειμμα για μία ώρα μάθημα ατομικού οργάνου ή μουσικό σύνολο μπορούν και αναζωογονούν τη σκέψη τους.»*
- Σ11: *«Ναι, γιατί κάνουν κάτι που τους ευχαριστεί. Και μέσα από αυτό αντλούν ενέργεια και όρεξη για τα υπόλοιπα μαθήματα. Τους ξεκουράζει που κάνουν αυτά τα μουσικά μαθήματα ανάμεσα στα άλλα.»*

- Σ3: «.. Είναι πολύ σημαντικό ότι ανάμεσα στα δικά μας μαθήματα που είναι λίγο πιο «στεγνά» και θεωρητικά, υπάρχουν τα μαθήματα των μουσικών οργάνων ή των μουσικών συνόλων που τα κάνει και ξεφεύγουν.»

6.6 Η μετάδοση πολιτισμικού κεφαλαίου στα μουσικά σχολεία

Ο τρίτος ερευνητικός άξονας της εργασίας αφορά τη σχέση των μουσικών σχολείων με το πολιτισμικό κεφάλαιο. Από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων, παρατηρούμε μια ευρεία αποδοχή του μουσικού σχολείου ως τόπος μετάδοσης και ανάπτυξης πολιτισμικού κεφαλαίου στους μαθητές τους. Πέρα, από τις σπουδές και τις γνώσεις που παρέχονται σχετικά με τη μουσική και τις τέχνες, όλοι ανεξαιρέτως οι εκπαιδευτικοί ανέδειξαν τα οφέλη στην ανάπτυξη και τη διαμόρφωση του χαρακτήρα και της προσωπικότητας των μαθητών, μέσα από το περιβάλλον, το κλίμα και τη ευρύτερη εκπαιδευτική νοοτροπία που αναπτύσσεται στα μουσικά σχολεία. Ειδικότερα, οι περισσότεροι συμμετέχοντες αναφέρονται μεταξύ άλλων και στις καλές σχέσεις ανάμεσα στους μαθητές, στο ήρεμο και δημιουργικό κλίμα, στην προθυμία να συνεργαστούν μεταξύ τους αλλά και με τους εκπαιδευτικούς, καθώς και στα χαμηλότερα επίπεδα επιθετικότητας, ρατσισμού και σχολικού εκφοβισμού που παρατηρούν.

6.6.1 Τρόποι μετάδοσης πολιτισμικού κεφαλαίου

Στην πρώτη, πιο γενική ερώτηση σχετικά με το πολιτισμικό κεφάλαιο που μπορεί να μεταδώσει ένα μουσικό σχολείο το μεγαλύτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η διάσταση των μουσικών σχολείων ως φορείς και εκφραστές του πολιτισμού μέσα και από τις εκδηλώσεις που πραγματοποιούν. Ως παραδείγματα, παραθέτουμε τις παρακάτω απαντήσεις:

- Σ9: «Τα μουσικά σχολεία είναι κατ' αρχάς η καλύτερη διαφήμιση του πολιτισμού για κάθε τόπο. Κάθε χρόνο πραγματοποιούνται πολλές εκδηλώσεις όχι μόνο μέσα στα σχολεία αλλά και στην τοπική κοινωνία. Μέσα από τις εκδηλώσεις αυτές τα παιδιά μαθαίνουν όχι μόνο τον πολιτισμό, αλλά και αξίες και τρόπους συμπεριφοράς.. Τα γούστα τους και οι προτιμήσεις τους διαμορφώνονται μέσα από τις εμπειρίες που τους προσφέρει το μουσικό σχολείο και αυτές οι εμπειρίες είναι πολλές. Από τις συναυλίες και τα προγράμματα ανταλλαγής μαθητών με άλλες χώρες ή πόλεις, μέχρι και τα καθημερινά μουσικά μαθήματα.»
- Σ7: «Και τα δύο σχολεία μπορούν να μεταδώσουν στα παιδιά πολιτισμικά στοιχεία. Το μουσικό σχολείο όμως έχει όλες αυτές τις εκδηλώσεις και

συναυλίες. Κάθε χρόνο τα παιδιά καλούνται να παίξουν σε μέρη που ίσως να πήγαιναν ποτέ, όπως μουσεία, θέατρα, εκδρομές σε χώρες του εξωτερικού. Η μουσική πολλές φορές τους δίνει το εισιτήριο να γνωρίσουν και άλλες κουλτούρες και να πάρουν στοιχεία από αυτές. Και τα άλλα σχολεία ίσως το κάνουν αυτό, αλλά σε μικρότερο βαθμό και πιο «τυποποιημένα». Η μουσική βοηθά στο να μη γίνεται τόσο «τυποποιημένα» η μετάδοση των διαφόρων πολιτισμικών στοιχείων.»

- Σ11: «Σίγουρα. Η μουσική είναι βασικός πυλώνας του πολιτισμού. Οι μαθητές έρχονται σε επαφή με πολλά ακούσματα και πολιτισμούς μέσα από τη μουσική. Επίσης, καλούνται να προετοιμάσουν εκδηλώσεις, συναυλίες κλπ που είναι πολύ σημαντικό, διότι μαθαίνουν πως να δημιουργούν κάτι όλοι μαζί ομαδικά, άρα να κοινωνικοποιούνται.»

Άλλοι εκπαιδευτικοί δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα στη συνεργασία, στα κοινά ενδιαφέροντα και στις καλές σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των μαθητών λόγω της μουσικής. Δηλαδή, θεωρούν το σχολικό περιβάλλον ως καταλληλότερο για την ανάπτυξη του πολιτισμικού κεφαλαίου.

- Σ2: «Για μένα τα μουσικά σχολεία παράγουν πολιτισμό. Δε νομίζω ότι έχει να κάνει με τα μουσικά μαθήματα όσο με το περιβάλλον. Οι συζητήσεις μεταξύ των μαθητών και οι μουσικές «ζυμώσεις» που γίνονται στα σύνολα ή ακόμα και στα διαλείμματα. Αυτή η ανταλλαγή απόψεων που γίνεται με άξονα τη μουσική είναι πολύ πιο σημαντική από το ίδιο το μάθημα.»
- Σ3: «Δε μπορεί να συγκριθεί με τα άλλα σχολεία από άποψη πολιτισμού. Στα μουσικά μπορείς να δεις τα παιδάκια της πρώτης γυμνασίου να έχουν παρέες και καλές σχέσεις με παιδιά της τρίτης λυκείου. Όλα τα παιδιά είναι μια ομάδα. Παίζουν μαζί στα ίδια μουσικά σύνολα. Δεν υπάρχει ο «μικρός» και ο «μεγάλος» όπως σε άλλα σχολεία που θα δεις τα μεγαλύτερα να σνομπάρουν τα μικρότερα παιδιά. Θεωρώ ότι η έννοια του πολιτισμού είναι σε πολύ καλύτερο επίπεδο από ότι στα άλλα σχολεία.»
- Σ4: «...Και λειτουργεί σαν μια μικρή κοινωνία που αποτελείται από άτομα όχι διαφορετικών... «κόσμων» άλλα με κοινά ενδιαφέροντα και κοινό τρόπο σκέψης. Και αυτό βοηθά πολύ στο να διαμορφώσει το χαρακτήρα, τη συμπεριφορά τους και την κοινωνικότητά τους.»

Και στην απάντηση της Σ12 βλέπουμε την αγάπη για τη μουσική και τη θέληση για τη φοίτηση σε μουσικό σχολείο να αποτελεί βασικό παράγοντα για την ανάπτυξη του πολιτισμικού κεφαλαίου των μαθητών.

- Σ12: «Ναι, το μουσικό σχολείο θα μιλήσει στη ψυχή τους, μέσω της μουσικής θα τους καλλιεργήσει τα ανθρωπιστικά τους αισθήματα.. Η προσπάθεια να πετύχουν τους στόχους τους.. όχι γιατί πρέπει αλλά γιατί το θέλουν.. Γιατί για να μπεις σε ένα μουσικό σχολείο σημαίνει ότι το θες. Ξέρεις ότι θα χεις πολλά μαθήματα και πολλές ώρες. Αλλά η μουσική μιλάει στη ψυχούλα τους. Άρα τους αγγίζει, τους εκφράζει, τους ελευθερώνει, αυτό που είπαμε πριν, ποιεί ήθος.»

Σε άλλες απαντήσεις βλέπουμε τους εκπαιδευτικούς να εστιάζουν στα μαθήματα που διδάσκονται, λέγοντας πως τα μουσικά σχολεία δίνουν περισσότερα πολιτισμικά ερεθίσματα και περισσότερες ευκαιρίες για επαφή με πολιτιστικές αξίες σε σχέση με τα αντίστοιχα γενικά σχολεία.

- Σ6: *«Στο μουσικό τα παιδιά ασχολούνται με όλα τα είδη της μουσικής. Άρα γνωρίζουν και εμβαθύνουν σε πολλά μουσικά είδη, άρα και στο μεγαλύτερο μέρος του πολιτισμού. Έχουν πολύ καλύτερη «πρόσβαση» στο να γνωρίσουν τα πολιτιστικά στοιχεία, τις παραδόσεις, ακριβώς γιατί ασχολούνται και με την ιστορία της τέχνης και με τη μουσική παράδοση. Έχουν καλύτερη «οπτική» της ιστορίας και της παράδοσης σε σχέση με τους μαθητές των γενικών σχολείων.»*
- Σ4: *«Το σχολείο έχει το ρόλο να εκπαιδεύσει ένα παιδί. Να του δώσει ερεθίσματα, να το καθοδηγήσει να διαμορφώσει τις στάσεις του, να πλάσει το χαρακτήρα του. Σε ένα γενικό σχολείο για παράδειγμα το μάθημα της μουσικής είναι κάτι θεωρητικό, δε δίνονται τα ερεθίσματα στο παιδί για να εμβαθύνει στην πράξη, όπως γίνεται στο μουσικό. Δηλαδή στο μουσικό σχολείο υπάρχει πιο ενεργητική συμμετοχή του παιδιού.»*
- Σ8: *«Σίγουρα υπάρχουν σε μικρό ή μεγάλο βαθμό διαφορές. Μουσικά μαθήματα όπως η βυζαντινή μουσική, η ιστορία της μουσικής ή η διδασκαλία παραδοσιακών οργάνων φέρνουν σε επαφή τους νέους με τομείς του πολιτισμού και παλαιότερων και τωρινών περιόδων καθώς και τοπικών και ευρύτερων πολιτισμών. Και μέσω αυτής της επαφής διαμορφώνονται οι προτιμήσεις, το γούστο και τα αισθητικά κριτήρια των μαθητών.»*

Διαφορετική άποψη εκφράζουν οι Σ13 και Σ10, οι οποίοι καταδεικνύουν τον εκάστοτε εκπαιδευτικό ως κύριο υπεύθυνο για το πολιτισμικό κεφάλαιο.

- Σ13: *«Αυτό δεν αφορά μόνο τα μουσικά σχολεία άλλα όλα. Παντού όμως μπορείς να βρεις ένα δάσκαλο που να σου διαμορφώσει τις αντιλήψεις σου και να σε κάνει να αλλάξεις τον τρόπο που σκέφτεσαι. Το μουσικό σχολείο όμως σου δίνει περισσότερα ερεθίσματα. Αν θες τα παίρνεις, αν δε θες, δεν τα παίρνεις.»*
- Σ10: *«Αυτό εξαρτάται και από το ανθρώπινο δυναμικό κάθε φορά. Πόσο καλά και ο εκπαιδευτικός κατέχει το αντικείμενό του και το τι θα μεταφέρει στο μαθητή.»*

Όπως είδαμε στο πρώτο μέρος της εργασίας, η οικογένεια έχει καθοριστικό ρόλο στο πολιτισμικό κεφάλαιο των μαθητών, μέσω κυρίως των ωσμωτικών διαδικασιών. Στη σχετική ερώτηση, όλοι οι συμμετέχοντες αναγνώρισαν το κυρίαρχο ρόλο της οικογένειας, θεωρούν όμως ότι το σχολείο μπορεί να συμβάλει αποφασιστικά στη διαμόρφωση και στην ανάπτυξη του πολιτισμικού κεφαλαίου.

- *«Σ12: Εγώ πιστεύω πάντα στη «μαγική δύναμη» του σχολείου. Του σχολείου με την έννοια της γνώσης. Αν προσλάβω τη γνώση και καταφέρει να με αγγίξει, να με επηρεάσει, να με μετακινήσει από τα στερεότυπά μου έστω και λίγο, αυτό είναι κέρδος. Τα παιδιά έρχονται σε μεγαλύτερη ηλικία οπότε ήδη έχουν διαμορφώσει στάσεις, αντιλήψεις και συμπεριφορές, αλλά το σχολείο μπορεί να κάνει κάποια.. βηματάκια. Εννοείται ότι η οικογένεια παίζει μεγάλο ρόλο, αλλά είναι σημαντικά και αυτά τα βηματάκια.»*
- *Σ5: «Ναι, πιστεύω ότι η οικογένεια παίζει μεγάλο ρόλο. Αλλά αυτό δεν ισχύει πάντα γιατί βλέπεις και παιδιά από φτωχές και «δύσκολες» οικογένειες, μόνα τους αγωνίζονται και φτάνουν ψηλότερα από παιδιά από οικογένειες που είναι συνεχώς από πάνω τους. Και έχουμε πολλά παιδιά κάθε χρόνο από «δύσκολες» οικογένειες που είναι πολύ ταλαντούχα..»*

Με τις παραπάνω στάσεις φαίνεται να συμφωνεί και ο Σ1, δίνοντας ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα:

- *Σ1: «... Έχουν έρθει γονείς και μου είπαν αστειευόμενοι «μην κάνετε τόσο καλά το μάθημά σας γιατί το παιδί θέλει να γίνει πιανίστας και εμείς θέλουμε να περάσει στην ιατρική». Τελικά, το παιδί έγινε πιανίστας και οι γονείς του ήρθαν μετά και με ευχαρίστησαν. Και το παιδί αυτό είναι χαρούμενος που έγινε πιανίστας. Οπότε ναι, μπορεί να συμβάλλει σε αυτό...»*

Ένα σημαντικό ζήτημα που τέθηκε από δύο ερωτώμενους είναι το γεγονός πως ο καθοριστικός ρόλος της οικογένειας φαίνεται και από το ότι είναι οι ίδιοι κατευθύνουν τα παιδιά στο μουσικό σχολείο, κάτι που ίσως απαιτεί ένα ανεπτυγμένο πολιτισμικό κεφάλαιο και από τους ίδιους, εγείροντας ζήτημα κοινωνικών ανισοτήτων. Το θέμα της γονεϊκής επιλογής είναι από τα σημαντικότερα θέματα στην κοινωνιολογία της εκπαίδευσης και θα ήταν χρήσιμο να διερευνηθεί περαιτέρω.

- *Σ3: «Σαφώς η οικογένεια έχει κάποιο ρόλο. Αλλά οι οικογένειες που κατευθύνουν τα παιδιά στο μουσικό σχολείο είναι συνήθως οι οικογένειες που αποτελούνται από σκεφτόμενα μέλη. Πρέπει και οι ίδιοι οι γονείς να έχουν μια καλλιέργεια για να πάνε τα παιδιά στο μουσικό σχολείο. Και το σχολείο όμως έχει σημαντικό ρόλο.»*
- *Σ6: «Η οικογένεια σίγουρα έχει το κυριότερο ρόλο. Άλλωστε η οικογένεια αποφασίζει αν ένα παιδί θα ακολουθήσει ένα μουσικό σχολείο ή όχι. Άρα το καθοδηγεί στο να ακολουθήσει τέτοιους δρόμους σε σχέση με τη μουσική. Και τα παιδιά που τελειώνουν σήμερα ένα μουσικό σχολείο είμαι σίγουρη πως σε κάποια χρόνια θα θέλουν να εμφυσήσουν αυτή την κουλτούρα στα δικά τους παιδιά.»*

6.6.2 Συμπεριφορές, στάσεις και διαμόρφωση της προσωπικότητας των μαθητών

Σχετικά με τα οφέλη του μουσικού σχολείου στην ανάπτυξη της προσωπικότητάς των μαθητών, η μουσική παιδεία που παρέχεται στο σχολείο και η καθημερινή επαφή με τη μουσική, είναι παράγοντες που συντελούν καθοριστικά στα παραπάνω, κάτι που εξέφρασαν οι περισσότεροι συμμετέχοντες.

- Σ4: *«Σε πολλούς τομείς. Μέσα από τη μουσική αποκτάς ρυθμό, άρα πειθαρχία, υπομονή, συνεργασία. Καλλιεργείται η μουσικότητα, μαθαίνει να «βάζει χρώμα» στη ζωή του και εννοώ τον τρόπο που μιλάει, το πώς συμπεριφέρεται, τις ευαισθησίες που αναπτύσσει... Δεν αποξενώνει το παιδί, δε μπαίνει σε ένα «καλούπι».. Αυτός για μένα είναι ο σημαντικότερος ρόλος του μουσικού σχολείου και θεωρώ πως επιτυγχάνεται 100%. Αν και κάποιοι που «κρίνουν» τα μουσικά σχολεία ενδιαφέρονται περισσότερο στο επαγγελματικό και στις μουσικές δεξιότητες που αποκτούν οι μαθητές παρά στο αν γίνονται καλύτεροι άνθρωποι.»*
- Σ5: *«...Μα η ίδια η μουσική βοηθά το παιδί να είναι πιο καλλιεργημένο, πιο εύτροφο και να έχει καλούς τρόπους και σωστή συμπεριφορά.»*
- Σ1: *«...Παίρνεις ερεθίσματα και μέσα απ' αυτά διαμορφώνεις και την προσωπικότητά σου και τις προτιμήσεις σου και γενικότερα τον τρόπο που σκέφτεσαι και αντιλαμβάνεσαι τον κόσμο. Στο πιάνο ξέρεις πολύ καλά ότι δεν έχει σημασία μόνο να παίζεις τη σωστή νότα αλλά και με ποιον τρόπο. Τους χρωματισμούς. Εγώ θεωρώ ότι όταν μαθαίνεις να έχεις χρωματισμούς στον τρόπο που παίζεις, μαθαίνεις να έχεις χρωματισμούς και στη ζωή σου...»*

Οι περισσότεροι συμμετέχοντες έκαναν λόγο για περισσότερο ήρεμα παιδιά και για έντονη διάθεση συνεργασίας και ομαδικότητας μεταξύ των μαθητών, κάτι που αναφέρθηκε και παραπάνω. Οι δύο αυτοί παράγοντες θεωρούν ότι μπορούν να επηρεάσουν και να διαμορφώσουν την προσωπικότητα και τους τρόπους συμπεριφοράς των μαθητών εντός και εκτός του σχολείου. Ενδεικτικά παραθέτουμε τις απαντήσεις:

- Σ6: *«...Αυτό που παρατηρώ είναι πως είναι πολύ πιο ήρεμα από τα παιδιά της γενικής παιδείας.. και πιο συγκεντρωμένα. Επίσης, είναι πολύ πρόθυμα να ετοιμάσουν μια παράσταση. Και παίζουν μουσική στον ελεύθερο χρόνο τους, στα διαλείμματα για να διασκεδάσουν, όχι απαραίτητα για το μάθημα. Συνεργάζονται και επικοινωνούν καλύτερα μεταξύ τους αλλά και με τους καθηγητές. Πλάθεται λοιπόν ένας καλύτερος χαρακτήρας»... «... Δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να γίνουν πολύ πιο πειθαρχημένα, πιο συγκροτημένα, βάζουν στόχους.. μαθαίνουν όργανα, μπαίνουν στη διαδικασία να παρουσιάζουν τη δουλειά τους στις συναυλίες.. Όλα αυτά βοηθάνε τα παιδιά στο να ολοκληρωθούν ως προσωπικότητες.»*

- Σ3: «...Αυτό που με έχει εντυπωσιάσει περισσότερο είναι πως σε όσες εκδρομές και σε όσα φεστιβάλ έχω πάει με το σχολείο βλέπω πόσο συνεργάσιμα είναι τα παιδιά. Πόσο πειθαρχημένα και με πόση υπευθυνότητα, με σεβασμό και σοβαρότητα. Εγώ αυτό δε θεωρώ ότι δεν έχει να κάνει με την οικογένεια που με ρώτησες πριν αλλά με το σχολείο. Έχω δουλέψει σε σχολεία με παιδιά από πολύ καλές οικογένειες αλλά αυτό δεν το βλέπεις σε τέτοιο βαθμό.»
- Σ11: «...Από εκεί και πέρα νομίζω είναι αυτό που έλεγα για την κοινωνικοποίηση, την ομαδικότητα και τη συνεργασία που αναπτύσσεται λόγω της μουσικής και λόγω των περισσότερων ερεθισμάτων που δίνονται στους μαθητές.»

Για πιο ευαισθητοποιημένα παιδιά κάνουν λόγο σχεδόν όλοι οι εκπαιδευτικοί, με αρκετούς να συγκρίνουν τα μουσικά σχολεία με τα αντίστοιχα συμβατικά της γενικής εκπαίδευσης ως προς αυτόν τον τομέα.

- Σ13: «...Το μουσικό σχολείο προσφέρει πολύ μεγαλύτερη ηρεμία. Μεγαλύτερη αυτοπειθαρχία και επαφή με τον εαυτό μας. Παρατηρείς ότι τα παιδιά έχουν πιο καλούς τρόπους συμπεριφοράς. Ευαισθητοποιεί σε θέματα κοινωνικά και ανθρωπιστικά. Το βλέπεις αυτό στα παιδιά, έχουν μεγαλύτερες ευαισθησίες...»...«Το σημαντικότερο είναι η πολύ πιο μειωμένη παραβατικότητα στο μουσικό. Μαθαίνουν να αγαπάνε ο ένας τον άλλον περισσότερο. Υπάρχει πιο εύχαρο κλίμα στο σχολικό περιβάλλον.»
- Σ12: «Τα παιδιά είναι πιο συνεννοήσιμα, με μεγαλύτερη κατανόηση και ενσυναίσθηση, συνεννοούνται και συνεργάζονται, έχουν ανθρωπιστικά αισθήματα, αποδέχονται...»
- Σ1: «Αυτό που παρατηρώ εγώ είναι ότι τα παιδιά στο μουσικό σχολείο είναι πιο ήρεμα. Δεν έχουμε επιθετικές συμπεριφορές, bullying.. Τα παιδιά μέσα από τη μουσική μαθαίνουν να συνεργάζονται, να προσπαθούν με επιμονή να καταφέρουν στόχους.»
- Σ3: «...τα παιδιά είναι καλλιεργημένα, είναι ήρεμα αφού η μουσική αποτελεί για αυτά διέξοδο. Βρίσκονται και στην έντονη φάση της εφηβείας και η μουσική βοηθά πολύ σε αυτό. Μαθαίνουν να συνεργάζονται, έχουν κοινούς σκοπούς, σέβονται ο ένας τον άλλον, δεν υπάρχει bullying, είναι χαρούμενα.»
- Σ9: «Η άποψή μου είναι πως αν παίρναμε τον ίδιο μαθητή της έκτης δημοτικού και πήγαινε σε ένα γενικό σχολείο και ο ίδιος μαθητής να πήγαινε σε ένα μουσικό μέχρι την τρίτη λυκείου θα είχαμε σε πολλούς τομείς ένα διαφορετικό άτομο... Αυτό κάνει το μουσικό σχολείο, διαμορφώνει το χαρακτήρα και μάλιστα στις δύσκολες ηλικίες της εφηβείας. Όταν βγαίνουν στις συναυλίες με τα σύνολα και ο μαέστρος κάνει νόημα τότε να ανοίξουν όλοι μαζί το ντοσιέ, τότε θα ανέβουν ή θα κατέβουν από τη σκηνή, όλα αυτά είναι μεγάλα μαθήματα για την ανάπτυξη της προσωπικότητας και του χαρακτήρα, για την πειθαρχία, την ομαδικότητα...»

- Σ10: *«Περισσότερο σε κοινωνικούς τομείς... Τα μουσικά παρέχουν περισσότερες ευκαιρίες σε σχέση με τα γενικά. Βγαίνουν μπροστά στον κόσμο να παίζουν. Με αυτό αποκτούν αυτοπεποίθηση, διώχνουν τις ανασφάλειές τους, εκθέτουν τον εαυτό τους.. Δέχονται το χειροκρότημα, λειτουργούν σαν ομάδα.»... «...Σίγουρα παρατηρώ πως τα παιδιά ενός μουσικού είναι πιο ευγενικά...»*

Η διάσταση της καλύτερης κοινωνικοποίησης στο σχολικό περιβάλλον εκφράστηκε από όλους τους συμμετέχοντες. Η Σ8 αναφέρθηκε και στο μεγαλύτερο κοινωνικό δίκτυο που μπορεί να αναπτύξει ένας μαθητής μουσικού σχολείου, έχοντας στο δυναμικό του μαθητές από όλες τις διαφορετικές περιοχές ενός νομού.

- Σ8: *«Μπορούν να ανοίγουν τους ορίζοντές τους και να γνωρίζονται με πληθώρα ειδικοτήτων αλλά και με συμμαθητές τους από άλλες μακρινές περιοχές του νομού. Διευρύνεται δηλαδή και ο κοινωνικός τους κύκλος, οι εμπειρίες τους και οι επιλογές τους.»*

Η ανοχή στη διαφορετικότητα είναι ένα ζήτημα ιδιαίτερα επίκαιρο και σημαντικό στη σημερινή κοινωνία. Αναφερθήκαμε πριν στη σημασία των μουσικών συνόλων στο ζήτημα της αποδοχής της διαφορετικότητας. Στις απαντήσεις τους ορισμένοι εκπαιδευτικοί δίνουν κάποια παραδείγματα στο πώς αντιμετωπίζεται η διαφορετικότητα στο περιβάλλον του μουσικού σχολείου.

- Σ1: *«Τα τελευταία χρόνια έχουμε και παιδιά με «ιδιαιτέρες δεξιότητες» που όταν πρωτοήρθαν από άλλα σχολικά περιβάλλοντα και αντιμετώπιζαν πολλά προβλήματα, αλλά μέσα σε λίγο καιρό άλλαξαν. Ήρθαν οι γονείς τους και έλεγαν «ευχαριστούμε». Και τα υπόλοιπα παιδιά τα αγκαλιάζουν, κάνουν παρέα μαζί τους. Όταν δέχεσαι αγάπη, τη γυρίζεις πίσω και τώρα και αργότερα στην κοινωνία που θα βγεις. Τα παιδιά δέχονται τη διαφορετικότητα σε ένα τέτοιο περιβάλλον. Δέχονται να ακούνε πολλά διαφορετικά είδη μουσικής. Μαθαίνουν να ακούνε τη μουσική για αυτό που είναι, χωρίς «ταμπέλες».*
- Σ3: *«Μ' αρέσει πολύ να συζητάω με τα παιδιά και το βλέπω στις απόψεις τους. Είναι πολύ δεκτικά να ακούσουν, να καταλάβουν την αξία που υπάρχει στη διαφορετικότητα...»*
- Σ7: *«Η μουσική ενώνει. Δεν υπάρχουν αψιμαχίες, τσακωμοί και διαφορές. Παιδιά από διαφορετικές χώρες παίζουν μαζί, την ίδια μουσική. Έτσι μαθαίνεις και ως άνθρωπος να μη σκέφτεσαι διαφορετικά για το συνάνθρωπό σου, είτε έχει να κάνει με το χρώμα του, είτε με τη θρησκεία του, είτε με τις προτιμήσεις του.»*
- Σ8: *«Η διεύρυνση των οριζόντων που παρέχει αυτό το σχολείο σε συνδυασμό με ένα καλό κλίμα στη σχολική μονάδα βοηθάει στην αποδοχή και αξιοποίηση των ιδιοτήτων κάθε ατόμου. Στο σχολείο μας πολλά ιδιαίτερα παιδιά λόγω χρώματος ή καταγωγής ή σωματικής διάπλασης ή και πνευματικής κατάστασης έγιναν αποδεκτά μέσα στην κοινότητα. Πολύ σπάνια έτυχε να δω περιπτώσεις*

περιθωριοποίησης κάποιου παιδιού. Μπορώ μάλιστα να σας πω ότι μερικά από αυτά τα παιδιά γίνανε τόσο αγαπητά σε σημείο που να ψηφίζονται στο δεκαπενταμελές.»

- Σ13: *«Αυτόν που θα τον θεωρούσαν «φυτό» στο σχολείο γενικής παιδείας ή κάποιο παιδί με αυτισμό ή άλλη ιδιαιτερότητα, το βλέπεις και το αγκαλιάζουνε όλα τα άλλα παιδιά. Τα άλλα παιδιά είναι που θα το αγκαλιάσουνε και θα προσπαθήσουνε να το φέρουνε κοντά τους. Όχι το παιδί αυτό να προσπαθεί να πλησιάσει τα άλλα. Αυτό δεν το βλέπεις σε κανένα άλλο σχολείο. Προσωπικά πιστεύω ότι αυτό γίνεται και λόγω των συνόλων για αυτό είπα ότι τα σύνολα σε «αναγκάζουν» να έρθεις κοντά με τον διπλανό σου, όποιος και αν είναι αυτός.»*

Παρ' όλα αυτά παρακάτω η τελευταία εκπαιδευτικός επισημαίνει:

- *«..Βέβαια, πρέπει να πω ότι στο δικό μας σχολείο δεν έχουμε έρθει σε επαφή με ρομά. Από άλλες χώρες έχουμε παιδιά που δεν περιθωριοποιούνται σε καμία περίπτωση. Αλλά αν είχαμε ρομά δε ξέρω τι θα γινόταν...»*

Το καλό κλίμα συνεργασίας και κοινωνικοποίησης στο περιβάλλον του μουσικού σχολείου αναφέρθηκε ήδη από τις παραπάνω απαντήσεις. Ο εκπαιδευτικός Σ2 το αναδεικνύει με έναν αρκετά παραστατικό τρόπο, αναφερόμενος και στις παραβατικές συμπεριφορές στο σχολικό περιβάλλον, συγκρίνοντας τα μουσικά με τα γενικά σχολεία μέσα και από τις δικές του εμπειρίες ως μαθητής:

- Σ2: *«Θα σας πω μιλώντας με τις δικές μου εμπειρίες. Όταν ήμουν μαθητής ήμουν σε γενικό λύκειο της Αθήνας. Εκεί υπήρχαν κακές παρέες, απαγορευμένες ουσίες, bullying και δυστυχώς σε κάποια απ' αυτά είχα παρασυρθεί και εγώ. Και ήταν στο κέντρο της Αθήνας. Εγώ τώρα έχω διδάξει και σε μουσικά σχολεία της επαρχίας αλλά και μέσα στην Αθήνα. Πραγματικά προκαλώ οποιονδήποτε που μπορεί να βλέπει αρνητικά τα μουσικά σχολεία, να έρθει να δει ένα διάλειμμα στο μουσικό σχολείο. Θα δει τους μαθητές να παίζουν με μουσικά όργανα στο προαύλιο, να παίζουν ρεπερτόριο που εκείνοι επιλέγουν, θα δει όμορφες εικόνες που απέχουν πολύ από αυτά που έβλεπα στο δικό μου λύκειο σαν μαθητής.»*

Η μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση των μαθητών φαίνεται και στην παρατήρηση του εκπαιδευτικού Σ4 ο οποίος ανέφερε ότι:

- Σ4: *«...όταν πάει να δημιουργηθεί μια τέτοια κατάσταση, πολλές φορές οι ίδιοι οι συμμαθητές τους επεμβαίνουν για να την αποτρέψουν και όχι κάποιος εκπαιδευτικός»*

Στην ερώτηση για το αν έχουν παρατηρήσει φαινόμενα σχολικού εκφοβισμού, ξενοφοβίας, σεξισμού, ρατσισμού και επιθετικών συμπεριφορών στο σχολείο τους ουσιαστικά όλοι οι εκπαιδευτικοί απάντησαν πως είναι σπάνιο φαινόμενο, ενισχύοντας τα συμπεράσματα τα οποία προκύπτουν από την ανάλυση των προηγούμενων ερωτήσεων. Και σε αυτή την περίπτωση, αρκετοί εκπαιδευτικοί

συνέκριναν τα μουσικά με τα γενικά σχολεία, εκφράζοντας την άποψη για ένα καλύτερο σχολικό κλίμα στα μουσικά σχολεία, με λιγότερα περιστατικά παραβατικών συμπεριφορών.

- Σ7: «Από τη δική μου εμπειρία δεν έχω παρατηρήσει κάποιο σοβαρό περιστατικό και αν γίνει κάποιο, αυτό συμβαίνει σπάνια...»
- Σ12: «Όχι, ούτε έχω ακούσει. Είναι και μικρό το ποσοστό ξένων μαθητών στο σχολείο από ότι σε άλλα σχολεία. Άλλα όχι, εγώ πιστεύω ότι είναι καθαρά θέμα αποδοχής και αυτό το καλλιεργεί η μουσική...«...Είναι τόσο καλό το κλίμα μεταξύ των παιδιών που σπάνια έχουμε φαινόμενα επιθετικών συμπεριφορών. Και σε μηδαμινά ποσοστά μαθητών...»
- Σ10: «Για το ρατσισμό και τη ξενοφοβία εξαρτάται από το τι υλικό έχουμε και πως είναι δομημένη η κοινωνία των παιδιών. Πάντως εγώ δεν έχω συναντήσει ποτέ περιπτώσεις bullying στα μουσικά. Στα γενικά έχω δει...»... «Σε ότι αφορά τη βία, θεωρώ ότι τα παιδιά είναι πολύ πιο ήρεμα, δεν έχουν εκρήξεις και επιθετικές συμπεριφορές όπως έχω δει στα σχολεία της γενικής παιδείας. Είναι πιο εξευγενισμένα, σίγουρα και λόγω της μουσικής παιδείας που αναπτύσσουν.»
- Σ13: «...επιθετική συμπεριφορά έχω δει μόνο μία φορά μέσα σε 10 χρόνια στο μουσικό. Ενώ στα σχολεία γενικής παιδείας που ήμουν έβλεπα συχνά. Στο μουσικό σχολείο είναι κάτι πολύ πολύ σπάνιο.»
- Σ2: «Εγώ αυτά δεν τα έχω βιώσει ποτέ σε μουσικά σχολεία. Ξέρω πολύ καλά πως αυτά υπάρχουν σε άλλα σχολεία, όπως και έντονα στοιχεία παραβατικότητας. Εμείς δεν είχαμε ποτέ τέτοια. Δεν είναι τόσο το σχολείο, όσο ότι μιλάνε όλοι την ίδια γλώσσα και όλοι έχουν κοινή διέξοδο, οπότε όλα «ξεσπάνε» στη μουσική.»
- Σ6: «...μπορεί να μην εξαλείφονται, αλλά μειώνονται τα ποσοστά bullying, κακής συμπεριφοράς... Όχι ότι δεν υπάρχουν, αλλά μειώνονται αισθητά σε σχέση με τα σχολεία γενικής παιδείας όπου βλέπεις τέτοιες συμπεριφορές πολύ πιο συχνά.»
- Σ11: «Δε μπορώ να πω πως δεν υπάρχουν ποτέ όλα αυτά σε ένα μουσικό σχολείο. Αλλά κατά γενική ομολογία όλες αυτές οι παραβατικές συμπεριφορές νομίζω υπάρχουν σε μικρότερο βαθμό στα μουσικά. Ίσως και λόγω της επαφής με τη μουσική, τα παιδιά είναι κάπως πιο... πολιτισμένα στη συμπεριφορά τους. Στο δικό μου το σχολείο σπάνια έχει τεθεί κάποιο τέτοιο θέμα.»
- Σ5: «Όταν ίσως πάει να ξεκινήσει κάποια φασαρία εκεί επεμβαίνουμε και λέμε ότι «εσείς επιλέξατε να μπειτε στο μουσικό, δώσατε αγώνα για να μπειτε. Από τη στιγμή που είστε εδώ είμαστε όλοι το ίδιο». Η μουσική δίνει χαρά, είναι διασκέδαση οπότε είναι και πιο δύσκολο να γίνουν φασαρίες στα διαλείμματα ή στις τάξεις..»

- Σ4: *«Μη ξεχνάτε και ότι στο μουσικό φοιτούν και παιδιά με ιδιαιτερότητες ή ειδικών ερεθισμάτων οπότε κάποιο παιδί που έχει κάποιες ευαισθησίες ή είναι αντικοινωνικό μπορεί να αντιμετωπίσει κάποιο τέτοιο πρόβλημα κακής συμπεριφοράς. Αλλά είναι ελάχιστες οι περιπτώσεις. Πολύ σπάνια να φτάσει κάποιο παιδί στο γραφείο του διευθυντή για τέτοια ζητήματα.»*

6.6.3 Τα μουσικά σχολεία ως φορέας της πολιτιστικής κληρονομιάς και παράδοσης

Η επαφή με την παραδοσιακή, τη λαϊκή και τη βυζαντινή μουσική, μέσα από τα αντίστοιχα μουσικά όργανα, τα θεωρητικά μαθήματα και τις εκδηλώσεις που πραγματοποιούν τα μουσικά σχολεία, αποδεικνύεται ως ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου μας.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Σ13:

- *«...Μη ξεχνάμε ότι ο μόνος τόπος που διδάσκεται υποχρεωτικά η παραδοσιακή μας μουσική είναι το μουσικό σχολείο. Έτσι, έρχονται σε επαφή με την πολιτιστική μας κληρονομιά.»*

Όλοι οι συμμετέχοντες (εκτός μιας περίπτωσης) είναι κατηγορηματικοί πως το μουσικό σχολείο συμβάλλει καθοριστικά στην καλύτερη γνωριμία και επαφή των μαθητών με την ελληνική παράδοση μέσα από τη μουσική.

Κάποιοι εκπαιδευτικοί αναφέρθηκαν στο γεγονός πως το υποχρεωτικό παραδοσιακό μουσικό όργανο είναι κατά τόπους διαφορετικό ώστε οι μαθητές να διδάσκονται το εκάστοτε τοπικό όργανο της μουσικής της περιοχής τους, κάτι που τους φέρνει ακόμα πιο κοντά στην τοπική ιστορία και παράδοση. Το στοιχείο αυτό παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον αν αναλογιστούμε την ολοένα και μεγαλύτερη απομάκρυνση του ανθρώπου από την πολιτισμική του ταυτότητα στο πλαίσιο της σημερινής παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας.

- Σ9: *«Τα μουσικά σχολεία παίζουν καθοριστικό ρόλο σε αυτό. Είναι βέβαια ισάξια με την δυτική μουσική, αλλά υπάρχει και το υποχρεωτικό παραδοσιακό όργανο το οποίο σε πολλά σχολεία καθορίζεται από την τοπική παράδοση. Για παράδειγμα στη Χαλκίδα έχουν το λαϊκό βιολί, στην Ήπειρο το παραδοσιακό κλαρίνο, στη Λέσβο το σαντούρι. Αυτό είναι πολύ καλό. Τα παιδιά έρχονται σε επαφή όχι μόνο με τη μουσική αλλά και με την ιστορία του τόπου τους.»*
- Σ11: *«Προφανώς και η παραδοσιακή μας μουσική είναι ένα μεγάλο κομμάτι της πολιτιστικής μας ταυτότητας του τόπου μας και τα παιδιά στο μουσικό σχολείο έρχονται σε επαφή με αυτήν τη μουσική, μαθαίνουν τα τραγούδια κάθε περιοχής, παίζουν τα παραδοσιακά όργανα.. Μάλιστα, σε κάποια σχολεία ως υποχρεωτικό παραδοσιακό όργανο ορίζεται το όργανο που συνδέεται με την περιοχή στην οποία ανήκει το σχολείο. Για παράδειγμα, στη Θράκη απ' όπου κατάγομαι έχουν ως παραδοσιακό όργανο την γκάιντα. Άρα σκεφτείτε ότι 250*

παιδιά σε ένα σχολείο, παίζουν και μαθαίνουν όλα γκάντα. Οπότε έρχεσαι σε άμεση επαφή με την τοπική σου παράδοση.»

- Σ4: *«Ειδικά σε κάποια σχολεία πχ στα νησιά ξέρω ότι δίνεται μεγαλύτερη βαρύτητα στην παραδοσιακή και στην τοπική μουσική, πολύ περισσότερο απ' ότι στην κλασική.»*

Άλλοι εκπαιδευτικοί δίνουν μεγάλη βαρύτητα στις συναυλίες και στις εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται κάθε χρόνο με τις οποίες η παραδοσιακή μουσική προβάλλεται από τους μαθητές και στην τοπική κοινωνία, επιβεβαιώνοντας και την άποψη που αναφέρεται στα μουσικά σχολεία ως σημαντικούς πολιτισμικούς φορείς του τόπου μας. Μάλιστα, κάποιοι από τους συμμετέχοντες αναφέρθηκαν και σε συνεργασίες που κάνουν τα σχολεία με επαγγελματίες και καταξιωμένους μουσικούς.

- Σ8: *«Βέβαια. Είναι όλα αυτά που σας είπα. Συμβάλλει και στους μαθητές και στις οικογένειές τους και στην τοπική κοινωνία με τις δράσεις που γίνονται. Γιατί κάθε χρόνο, εκτός φυσικά από φέτος, γίνονται εκδηλώσεις. Και όχι μόνο αυτό, αλλά σε αυτές τις συναυλίες πολλές φορές συμμετέχουν και επαγγελματίες καλλιτέχνες που παίζουν μαζί με τα παιδιά. Επίσης γίνονται φεστιβάλ που συμμετέχουν πολλά μουσικά σχολεία και γίνονται συνεργασίες μεταξύ τους, εκπαιδευτικά ταξίδια και συναυλίες.»*
- Σ12: *«Πάρα πολύ. Εγώ έχω πάθει την πλάκα μου με τις εκδηλώσεις που γίνονται. Που κάνουν περάσματα από διάφορες χρονικές περιόδους, από κουλτούρες, ιδεολογίες... Και σίγουρα εκφράζει τον ελληνικό πολιτισμό. Και μόνο για αυτό αξίζει τον κόπο να πας σε ένα μουσικό σχολείο. Ο πολιτισμός έχει μια συνέχεια και εκφράζεται μέσω της μουσικής. Έχουμε αποποιηθεί τη γλώσσα μας, ας μη χάσουμε και τον πολιτισμό μας, το τραγούδι μας, την πολιτιστική μας ταυτότητά μας.»*
- Σ1: *«Φυσικά, είναι και οι συναυλίες, οι εκδηλώσεις με παραδοσιακή μουσική που κάθε χρόνο γίνονται, το υποχρεωτικό παραδοσιακό όργανο.. Θεωρώ ότι η παραδοσιακή μουσική μέσα στο σχολείο είναι ισάξια με την ευρωπαϊκή μουσική.»*
- Σ7: *«Επίσης γίνονται συνεργασίες με καταξιωμένους μουσικούς της παραδοσιακής μουσικής και τα παιδιά συμμετέχουν μαζί τους σε συναυλίες. Έτσι μένουν αλλά και εξελίσσονται τα ήθη και τα έθιμα του τόπου.»*
- Σ3: *«Εγώ ανεβάζω στο ιστολόγιο του σχολείου τις δραστηριότητες που γίνονται. Να, σήμερα ανεβάσαμε τα κάλαντα των φώτων όπου συνεργάστηκαν εξ αποστάσεως τα παιδιά των βυζαντινών χορών από τέσσερα μουσικά σχολεία μέσα στα οποία και το δικό μας. Κάνουν απίστευτα πράγματα. Υπό κανονικές συνθήκες βγαίνουν κάθε χρόνο από μόνα τους σε ομάδες και λένε τα κάλαντα*

εκπροσωπώντας το σχολείο. Είναι αυτό που σας έλεγα πριν: ομάδα. Τα παιδιά από άλλα σχολεία δεν έχουν καμία επαφή με όλα αυτά.»

Σημαντικό στοιχείο αποτελεί και η αναφορά εκπαιδευτικών για το γεγονός πως οι περισσότεροι νέοι μουσικοί που ασχολούνται με αυτό το είδος προέρχονται από τα μουσικά σχολεία.

- Σ1: *«Σε πολύ μεγάλο βαθμό. Οι περισσότεροι νέοι επαγγελματίες μουσικοί που παίζουν παραδοσιακά είναι απόφοιτοι μαθητές μουσικών σχολείων.»*
- Σ13: *«Και βλέπουμε ότι τα τελευταία χρόνια πολλοί από τους μουσικούς σήμερα που παίζουν παραδοσιακά, προέρχονται από μουσικά σχολεία. Και εγώ που είμαι μουσικός πρώτη φορά στο μουσικό σχολείο είδα παραδοσιακά όργανα που δεν ήξερα ή άκουσα πολλά είδη από κάλαντα που δεν είχα ξανακούσει, από διάφορες περιοχές.»*

Ιδιαίτερη αναφορά θα πρέπει να κάνουμε στη σημασία που δίνουν οι εκπαιδευτικοί στο μάθημα της βυζαντινής μουσικής, το οποίο θεωρούν πολύ σημαντικό για την επαφή των μαθητών με την παράδοση. Ορισμένοι συμμετέχοντες θεωρούν πως χωρίς το μουσικό σχολείο δε θα γνώριζαν και θα ασχολούνταν τόσοι νέοι με αυτό το είδος.

- Σ5: *«Ήθελα να το πω για τη βυζαντινή μουσική που είναι υποχρεωτικό μάθημα. Για μένα κάθε Έλληνας πρέπει να ξέρει βυζαντινή μουσική. Η βυζαντινή μουσική είναι κάτι το μοναδικό και υπάρχει μόνο στην Ελλάδα. Σπάνια ακούγεται στις εκκλησίες σωστή βυζαντινή μουσική. Οι περισσότεροι είναι εμπειρικοί ψάλτες. Για αυτό είναι πολύ σημαντικό να ξέρουν όλοι βυζαντινή μουσική. Μακάρι να μπορούσαν να μάθουν όλοι και όχι μόνο τα παιδιά του μουσικού σχολείου.»*
- Σ1: *«Επίσης, δίνεται η δυνατότητα να γνωρίσουν τα παιδιά τη βυζαντινή μουσική, με την οποία πολύ σπάνια θα ασχοληθεί κάποιος που δεν είναι σε μουσικό.»*

Η εκπαιδευτικός Σ10 βέβαια, τονίζει τη διαφορά της βυζαντινής με την παραδοσιακή μουσική, θεωρώντας ότι κακώς η βυζαντινή εντάσσεται ως μάθημα στον τομέα της παραδοσιακής μουσικής.

- Σ10: *«...Δίνεται μεγάλο βάρος στη βυζαντινή η οποία όμως δεν είναι το ίδιο με την παραδοσιακή μουσική...»*

Ο μόνος εκπαιδευτικός που εξέφρασε την άποψη πως η μεταβίβαση της πολιτιστικής κληρονομιάς δεν αφορά τόσο το μουσικό σχολείο, αλλά τον εκάστοτε καθηγητή που διδάσκει τα συγκεκριμένα μαθήματα είναι ο Σ2. Γενικότερα, το ζήτημα της όχι τόσο καλά καθορισμένης ύλης που δίνει το υπουργείο, ειδικά στα μαθήματα των

παραδοσιακών οργάνων αναφέρθηκε από αρκετούς εκπαιδευτικούς όπως θα δούμε και παρακάτω.

- Σ2: *«Δυστυχώς αυτό εξαρτάται αποκλειστικά από τον εκπαιδευτικό των μαθημάτων αυτών, ο οποίος είναι ελεύθερος να κάνει ό,τι θέλει. Εμένα δε μ' αρέσει αυτό. Θα έπρεπε να ήταν πιο οργανωμένο το πλαίσιο. Αυτό είναι ένα κενό για τα μουσικά σχολεία. Το τι θα μάθεις εξαρτάται από το ποιον καθηγητή θα έχεις, αφού το υπουργείο δε δίνει καμία ύλη σ' αυτά τα μαθήματα.»*

Ως εκπαιδευτικός που διδάσκει ένα λαϊκό όργανο όπως το μπουζούκι, θεωρεί πως η λαϊκή μουσική δε στηρίζεται τόσο όσο η δυτικοευρωπαϊκή μουσική στο σχολείο.

- Σ2: *«Βέβαια, με λύπη θα εκφράσω ότι σε όσα μουσικά σχολεία έχω δουλέψει στηρίζεται κυρίως η κλασική μουσική. Γενικότερα θεωρώ ότι το λαϊκό τραγούδι θα έπρεπε να αναδεικνύεται περισσότερο στην εκπαίδευση.»*

Σε κάθε περίπτωση, είναι σημαντικό να παραθέσουμε και τις απόψεις που μιλούν για διαμόρφωση μιας θετικής στάσης ως προς την παραδοσιακή μουσική από τους μαθητές, ακόμα και αν είναι ένα μουσικό είδος το οποίο δεν ανήκει στα ακούσματα και τις προτιμήσεις τους.

- Σ7: *«Και πολλά παιδιά αναθεωρούν τη στάση τους απέναντι στην παραδοσιακή μουσική, που για τα περισσότερα δεν περιλαμβάνεται στα ακούσματά τους, ακριβώς επειδή έχουν την ευκαιρία να τη γνωρίσουν καλύτερα μέσα από το σχολείο.»*
- Σ4: *«Αυτό το έχω δει στην πράξη στους μουσικούς αγώνες του Υπουργείου Παιδείας. Από εκεί γνώρισα και τα μουσικά σχολεία και τη δουλειά που κάνουν πάνω στην παραδοσιακή μουσική. Έβλεπα τα παιδιά να απολαμβάνουν την παραδοσιακή μουσική.»*

6.6.4 Η διεύρυνση του μουσικού γούστου των μαθητών

Ως προς το θέμα των μουσικών γούστων οι εκπαιδευτικοί στέκονται στο ότι στο μουσικό σχολείο δίνεται η ευκαιρία στους μαθητές να έρθουν σε επαφή με διαφορετικά ακούσματα και πολλές φορές τα αποδέχονται, κάτι που είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τη διεύρυνση του πολιτισμικού τους κεφαλαίου.

- Σ10: *«...τα βλέπω πρόθυμα να θέλουν να πειραματιστούν με νέα για αυτά ακούσματα. Ενώ στην αρχή είναι πάρα πολύ κλειστά και ακούς πολλές φορές να λένε «Τι είναι αυτά; Βάλτε μας κάτι πιο σύγχρονο». Στη συνέχεια βλέπεις ότι θέλουν να ακούσουν κάτι το διαφορετικό. Δε λέω ότι θα το αγαπήσουν, αλλά είναι επιτυχία το ότι μπορούν να ακούσουν κάτι με το οποίο δεν είναι εξοικειωμένα στο μουσικό σχολείο.»*
- Σ13: *«Ερχόμενοι σε επαφή με άλλες μουσικές που δε γνωρίζουν, κάποιες από αυτές θα τους κεντρίσουν το ενδιαφέρον. Θα ανοίξουν το youtube και θα*

ψάζουν και κάτι διαφορετικό. Δε θα μείνουν σε αυτά που ακούνε όλοι. Αυτό σε ένα γενικό σχολείο θα το κάνανε ένας – δύο. Στο μουσικό σίγουρα το κάνουνε πολλοί περισσότεροι.»

- Σ2: *«Αυτό έχει να κάνει και με την ηλικία και με την εποχή και τη μόδα. Δε μπορεί ένας ανήλικος να «φιλτράρει» το τι ακούει. Δεν υπάρχει η παιδεία για να το κάνει. Στο μουσικό σχολείο τους δίνεται η ευκαιρία να αποκτήσουν την παιδεία για να μπορούν να αποκτήσουν άποψη και για αυτά τα μουσικά είδη.»*

Χαρακτηριστικό για την παραπάνω θέση είναι και το παράδειγμα που δίνει ο Σ1:

- Σ1: *«Όταν έκανα χορωδία τους έδωσα κάποιο κλασικό κομμάτι που όταν πρώτη φορά τα είδαν δε θέλανε και λέγανε «που ζούμε στο 1800;». Όταν όμως το μαθαίνουν θέλανε να το λένε συνέχεια και το θυμούνται και το ζητάνε και τις επόμενες χρονιές. Είναι σα να σου φέρνουν ένα καινούργιο φαγητό που δεν έχεις δοκιμάσει ποτέ. Στην αρχή θα σου φανεί παράξενο, μετά το συνηθίζεις και στο τέλος το ζητάς από μόνος σου. Όταν δώσεις στα παιδιά κάτι που καταλαβαίνουν πως έχει αξία, το αποδέχονται ακόμα και αν δεν τους αρέσει.»*

6.6.5 Η επαφή με άλλους πολιτισμούς και κουλτούρες

Οι αναφορές για την ποικιλία μουσικών ερεθισμάτων που προσφέρει το μουσικό σχολείο, οδήγησαν στο να συμπεριληφθεί και η ερώτηση για το αν τα μουσικά σχολεία φέρνουν σε επαφή τους μαθητές με διαφορετικές κουλτούρες και πολιτισμούς, ώστε να διερευνηθούν οι τρόποι και ο βαθμός στον οποίο οι μαθητές διευρύνουν τα ακούσματά και τις μουσικές εμπειρίες τους στο σχολείο. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων έδωσε μεγάλη βαρύτητα στα ταξίδια και τις εκδρομές στο εξωτερικό, όπου η συνεργασία με αντίστοιχα μουσικά σχολεία εκτός της Ελλάδας συντελεί στο να γνωρίσουν καλύτερα τη μουσική και την κουλτούρα άλλων χωρών.

Ενδεικτικά αναφέρουμε τα παρακάτω αποσπάσματα:

- Σ6: *«Δε μπορώ να σας πω για τα μουσικά μαθήματα αλλά τα παιδιά έρχονται σε επαφή με άλλους πολιτισμούς με τα προγράμματα Erasmus, τα οποία είναι πιο συχνά από ότι στα γενικά σχολεία. Οι συναντήσεις που έχουν με τα άλλα παιδιά του εξωτερικού έχουν κοινό θέμα τη μουσική. Σε άλλα σχολεία γίνεται ανταλλαγή μαθητών, εδώ γίνεται κάτι περισσότερο. Ανταλλαγή και πολιτισμού, ακουσμάτων και παράδοσης λόγω της μουσικής και της συμμετοχής σε συναυλίες.»*
- Σ7: *«Επίσης, στο δικό μου σχολείο τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει πολλά ταξίδια στο εξωτερικό και έχουν έρθει και εδώ παιδιά από διάφορες χώρες. Έτσι, ο ένας ακούει και γνωρίζει τη μουσική του άλλου, ανταλλάσει ιδέες για τη μουσική και τον πολιτισμό του καθενός και διευρύνει τα ακούσματά του.»*

- Σ4: *«Πολύ συχνά όμως μουσικά σχολεία από την Ελλάδα συμμετέχουν σε συναυλίες στο εξωτερικό ή καλούν σχολεία από διάφορες χώρες για συνεργασία και έτσι έχουμε «συναντήσεις» διαφορετικής κουλτούρας. Το σχολείο στο οποίο είμαι εγώ έχει κάνει πολλές συνεργασίες από χώρες όπως Αυστραλία, Αμερική όπου έπαιζαν τζαζ... Τα παιδιά είχαν την ευκαιρία να δουν τη φιλοσοφία των άλλων παιδιών, να ακούσουν τη μουσική τους...»*
- Σ1: *«Αναμφισβήτητα. Έχουμε κάνει τρία ταξίδια ανταλλαγής με παρόμοια σχολεία στο εξωτερικό τα πέντε τελευταία χρόνια. Αυτό είναι πολύ σπουδαία εμπειρία για τα παιδιά. Βλέπουν πως δουλεύουν στην πράξη τα παιδιά, πως ζουν, τις μουσικές που ακούν και παίζουν... Τι καλύτερος τρόπος για να έρθεις σε επαφή με άλλους λαούς;»*
- Σ5: *«Υπάρχουν επίσης πολλά προγράμματα με ανταλλαγές μαθητών στο εξωτερικό και συναυλίες με παραδοσιακές μουσικές από διάφορες χώρες. Αυτό θυμάμαι και εγώ από τις δικές μου σπουδές. Τα ταξίδια, τις συναυλίες γιατί διασκεδάσαμε και βρισκόμασταν με ξένους ανθρώπους που είχαμε κοινά ενδιαφέροντα και τραγουδούσαμε εμείς τα δικά μας και αυτοί τα δικά τους...»*

Και σε αυτήν την ερώτηση βέβαια, αναδεικνύεται η αξία των μουσικών συνόλων, καθώς κάποιος μαθητής μπορεί να συμμετέχει σε σύνολα από διαφορετικά μουσικά είδη.

- Σ7: *«Ναι, διότι τα παιδιά εκτός από τα ατομικά μαθήματα συμμετέχουν στα σύνολα διαφορετικών μουσικών ειδών. Για παράδειγμα ένα παιδί που μαθαίνει κλασικό πιάνο μπορεί να παίζει πιάνο σε μια λαϊκή ορχήστρα σε μια εκδήλωση του σχολείου. Άρα έρχεται σε επαφή με ένα άλλο είδος μουσικής που δε διδάσκεται στο μάθημά του.»*

Τέλος, όπως αναφέρθηκε παραπάνω η ευελιξία για την επιλογή του ρεπερτορίου στο μάθημα της χορωδίας, μπορεί να φέρει τους μαθητές σε επαφή με πολλά μουσικά είδη και τραγούδια άλλων χωρών. Η Σ5, η οποία διδάσκει χορωδία, αναφέρει:

- Σ5: *«Στο μάθημα της χορωδίας τραγουδάνε κομμάτια από πολλά και διαφορετικά είδη. Και μάλιστα τραγουδάνε όχι μεταφρασμένους στίχους αλλά στην πρωτότυπη γλώσσα. Αυτό είναι το πιο σημαντικό.»*

Η επαφή με άλλα μουσικά είδη εκτός των άλλων συμβάλλει και στη διαμόρφωση αντιλήψεων απέναντι στη διαφορετικότητα, στοιχείο που αναλύθηκε παραπάνω. Ο εκπαιδευτικός Σ7 αναφέρει:

- *«Όταν γνωρίζεις μέσα από τη μουσική και άλλες κουλτούρες και άλλους λαούς, για παράδειγμα η επαφή με την τζαζ ή την αφρικανική μουσική, μαθαίνεις και να αναγνωρίζεις το διαφορετικό και αποβάλλεις τις προκαταλήψεις που πιθανόν μπορεί να έχεις για τους άλλους...»*

6.7 Μουσικά σχολεία και εκπαιδευτικές ανισότητες

Ο τελευταίος ερευνητικός άξονας εξετάζει το φαινόμενο των κοινωνικών και εκπαιδευτικών ανισοτήτων στα μουσικά σχολεία. Όπως είδαμε στο πρώτο μέρος της εργασίας, το ζήτημα των κοινωνικών ανισοτήτων συνδέεται άμεσα με τη θεωρία του πολιτισμικού κεφαλαίου, οπότε κρίθηκε απαραίτητο οι εκπαιδευτικοί να ερωτηθούν για θέματα που σχετίζονται με τις ανισότητες αυτές, καθώς και το αν και πώς το μουσικό σχολείο μπορεί να συμβάλει στην άμβλυνσή τους.

6.7.1 Το σύστημα εισαγωγής στα μουσικά σχολεία

Μία από τις σημαντικότερες διαδικασίες που εγείρει ζήτημα ανισοτήτων είναι η διεξαγωγή εισαγωγικών εξετάσεων, μέσα από τις οποίες γίνεται κάθε χρόνο η διαλογή των μαθητών που θα φοιτήσουν στα μουσικά σχολεία.

Οι περισσότεροι συμμετέχοντες υποστήριξαν πως θεωρούν τις εξετάσεις αυτές απαραίτητες για να μπορούν να ανταποκριθούν οι μαθητές στις απαιτήσεις των μουσικών μαθημάτων, καθώς και για το ότι οι υποδομές δε μπορούν να υποστηρίξουν περισσότερους μαθητές, ενώ κάποιοι επεσήμαναν πως οι δεξιότητες που αξιολογούνται δεν απαιτούν ιδιαίτερη προετοιμασία.

- Σ3: *«Δε γνωρίζω αν είναι σωστές αυτές οι εξετάσεις γιατί δεν είναι το αντικείμενό μου αλλά έχω ρωτήσει και μου έχουν πει πως ο στόχος δεν είναι να δούμε αν τα παιδιά ξέρουν μουσική αλλά αν έχουν κάποια κλίση προς τη μουσική. Με δεδομένο αυτό, πιστεύω πως αφού τα παιδιά θα ασχοληθούν κάθε μέρα 2-3 ώρες με τη μουσική είναι λογικό να πρέπει να έχουν μια αντίληψη στη μουσική. Θυμάμαι κάποιες περιπτώσεις παιδιών που ξέρω από πρώτο χέρι πως η οικογένειά τους είχε τεράστια οικονομικά προβλήματα. Αυτά τα παιδιά μπήκαν γιατί είχαν μια κλίση στη μουσική και όχι γιατί είχαν προετοιμαστεί για τις εξετάσεις αυτές κάνοντας μαθήματα.»*
- Σ2: *«Εντάξει, δε νομίζω ότι γίνεται και κάποια πολύ σοβαρή διαλογή ή υπάρχει κάποια αδικία. Απλά δε μπορούν να τους πάρουν όλους όποτε αναγκαστικά κάποιοι μένουν εκτός. Δε νομίζω ότι οι εξετάσεις αυτές απαιτούν μεγάλη προετοιμασία. Πολύ γενικά ζητήματα εξετάζουν.»*
- Σ6: *«Οι εξετάσεις πρέπει να υπάρχουν. Δεν είναι τόσο αυστηρές. Πρέπει να γίνει επιλογή. Δεν έχουν όλοι το ταλέντο και την ικανότητα να εξελίξουν αυτές τις δυνατότητες. Δε μπορεί κάποιος να λέει ότι θέλω να μπω στο μουσικό γιατί μ' αρέσει το περιβάλλον ή γιατί είναι πιο προστατευμένο σχολείο ή γιατί έχει και φαγητό.. Πρέπει να έχει και μια αντίληψη ώστε να μπορεί να εξελιχθεί στη μουσική. Άρα μπορεί να γίνεται ας πούμε μια περιθωριοποίηση κάποιων μαθητών, αλλά για να πούμε ότι έχουμε σωστό μουσικό σχολείο πρέπει να*

υπάρχει μια οριοθέτηση. Αν δεν «πιάνει καθόλου το χέρι μου» και δε ξέρω να ζωγραφίζω γιατί να πάω σε ένα καλλιτεχνικό σχολείο; Για να περάσω την ώρα μου;»

- *Σ8: «Είναι αναγκαίες αυτές οι εξετάσεις. Μακάρι να ήταν τόσα τα μουσικά σχολεία ώστε όποιος επιθυμούσε να μπορούσε να βρίσκεται σε αυτά. Με τα σχολεία που έχουμε δεν υπάρχει αυτή η δυνατότητα οπότε πρέπει κάποια παιδιά αναγκαστικά μένουν εκτός.»*
- *Σ11: «Η άποψή μου είναι πως πρέπει απαραίτητα να υπάρχουν αυτές οι εξετάσεις. Για να μπορεί να ανταπεξέλθει μετά ο μαθητής στις απαιτήσεις των μουσικών μαθημάτων. Αυτό είναι που ελέγχεται. Δεν είναι καθόλου αυστηρές αυτές οι εξετάσεις και δεν είναι απαραίτητο να έχεις κάνει μαθήματα στη μουσική για να μπει. Και καμιά φορά αυτό είναι και αρνητικό για τους εκπαιδευτικούς γιατί έτσι δημιουργούνται τάξεις δύο και τριών ταχυτήτων. Τις θεωρώ λοιπόν απαραίτητες τις εξετάσεις.»*

Υπήρξαν όμως και απόψεις που υποστήριζαν πως μπορεί με τον τρόπο που γίνονται οι εξετάσεις να βοηθούν τους μαθητές που έχουν μια καλύτερη προετοιμασία μέσα από τις εξωσχολικές μουσικές σπουδές.

- *Σ1: «...Οι εξετάσεις για μένα θα έπρεπε να γίνονται με ακόμα πιο απλό τρόπο. Όχι ότι είναι δύσκολα αλλά κάποιες ασκήσεις μπορεί να μπερδέψουν τα παιδιά. Οπότε από την άποψη ότι κάποιο παιδί που είναι πιο καλά προετοιμασμένο στο τι να περιμένει στις εξετάσεις αυτές ίσως έχει πλεονέκτημα. Και όταν απ' τα 120 παιδιά πρέπει να πάρεις τα 50 οι διαφορές στο τέλος για πολλά παιδιά είναι πάρα πολύ μικρές και σίγουρα είναι άδικο για κάποια παιδιά που μένουν έξω.»*
- *Σ7: «Οι εξετάσεις δεν είναι ιδιαίτερα δύσκολες. Τις περισσότερες φορές όμως τα παιδιά δεν έχουν κάνει μαθήματα μουσικής και θέλουν μέσα από το σχολείο να έρθουν σε επαφή με τη μουσική. Κατά τη γνώμη μου θα έπρεπε να υπήρχε μια διαφορετική διαδικασία. Εννοώ δηλαδή πως δεν είναι καλό που μέσα στα πέντε λεπτά των εξετάσεων καθορίζεται το αν είσαι άξιος να είσαι στο μουσικό σχολείο ή όχι. Είναι ίσως άδικο για ένα παιδί που δεν έκανε πχ σωστά το ρυθμό την ώρα των εξετάσεων να χάνει το δικαίωμα να μάθει μουσική. Χρειάζεται να υπάρχει μεγαλύτερη ελαστικότητα. Άλλωστε οι εξετάσεις είναι πέντε λεπτά και η μουσική ολόκληρη η ζωή.»*

Πάνω σε αυτήν την άποψη, ορισμένοι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι θα έπρεπε η πρωτοβάθμια εκπαίδευση να προετοιμάζει καλύτερα για τις εξετάσεις αυτές τους μαθητές που ενδιαφέρονται να φοιτήσουν σε μουσικό σχολείο.

- *Σ13: «...Δεν είμαι σίγουρη.. Απ' τη μία είναι ένα μέσο αποκλεισμού έτσι όπως το θέτετε. Επειδή φέτος πήγα για πρώτη φορά σε δημοτικό θα πω πως αν λειτουργούσε καλύτερα η μουσική εκπαίδευση στο δημοτικό και γίνονταν μια καλύτερη προετοιμασία, θα μπορούσαν τα παιδιά να είναι έτοιμα για τις εξετάσεις. Οι εξετάσεις δεν είναι ούτε απαιτητικές, ούτε παράλογες. Και πρέπει να υπάρχουν εξετάσεις για να μπορεί να ανταπεξέλθει ένας μαθητής στα μαθήματα του μουσικού σχολείου. Άρα, θεωρώ ότι δεν υπάρχει η σωστή*

προετοιμασία από το δημοτικό για αυτό και πολλοί αναγκάζονται να κάνουν ιδιαίτερα για να προετοιμαστούν.»

- Σ9: *«Για να μην υπάρχει αυτό θα πρέπει να γίνει ολόκληρη αλλαγή συστήματος. Το ίδιο ισχύει και για ένα παιδί από γενικό σχολείο που θέλει να περάσει σε μουσικό πανεπιστήμιο. Το γενικό σχολείο δε διδάσκει τα ειδικά μαθήματα που καλείται να δώσει στις πανελλήνιες. Άρα αποκλείεται από αυτές τις σχολές. Θέλω να πω ότι είναι γενικότερα έτσι το σύστημα. Είναι μεγάλη συζήτηση, αλλά είναι σα να λέμε να καταργήσουμε τις πανελλήνιες... Στη Γερμανία για παράδειγμα απ' όσο ξέρω δίνουν κλίση από μικρές ηλικίες στα παιδιά και προχωρούν χωρίς εξετάσεις στα αντικείμενα που τους ενδιαφέρουν.. Είναι θέμα συστήματος δηλαδή».*

Η παραπάνω τοποθέτηση είναι σημαντική καθώς επισημαίνεται και το ζήτημα των ειδικών μαθημάτων που απαιτούνται για την είσοδο στα μουσικά πανεπιστήμια, όπου στους μαθητές ενός γενικού σχολείου δεν παρέχεται καθόλου αυτή η δυνατότητα.

Μια διαφορετική οπτική δίνει η εκπαιδευτικός Σ12 η οποία αναφέρει πως η πιθανή αποτυχία ενός παιδιού στις εισαγωγικές εξετάσεις μπορεί να αποτελεί παράγοντα για να ωθήσει τους γονείς στην εξωσχολική ενίσχυση.

- Σ12: *«Μπορεί δηλαδή ο γονιός να σκέφτεται ότι αν δεν περάσει θα απογοητευτεί το παιδί, θα είναι δύσκολα και θα πρέπει να το προετοιμάσω, να πληρώσω...»*

Τέλος, αναφέρθηκε για μία ακόμη φορά το ο διαχωρισμός μεταξύ μουσικών σχολείων των κέντρων με τα σχολεία της επαρχίας και για τη διαφορά στο επίπεδο του ανταγωνισμού που υπάρχει λόγω των πολλών περισσότερων αιτήσεων στις μεγάλες πόλεις.

- Σ4: *«Αυτό είναι κάτι που συμβαίνει στα μεγαλύτερα σχολεία όπως αυτά της Αθήνας, όπου περνά περίπου ένας στους τέσσερις και ο τελευταίος έχει ένα ποσοστό κοντά στο 92-93% συνήθως. Υπάρχει μεγάλος συναγωνισμός, περιορισμένες θέσεις και τεράστια ζήτηση, γι' αυτό πολλά παιδιά προετοιμάζονται σε ωδεία ακόμα και δύο ή και τρία χρόνια για αυτό. Στην επαρχία όμως οι αιτήσεις που γίνονται είναι πολύ λιγότερες. Υπάρχει και μια λογική του ότι δε χρειάζεται κάποιος να κοπιήσει και τόσο πολύ για να μπει στο μουσικό σχολείο. Πολλές φορές σε εμένα έχει τύχει να μπαίνουν όλα ή σχεδόν όλα τα παιδιά γιατί ο αριθμός των αιτήσεων είναι ίδιος με τον αριθμό των εισακτέων. Στην Αθήνα είναι ένα άλλο καθεστώς και δεν πρέπει να τα συγκρίνουμε.»*
- Σ10: *«Υπάρχουν σχολεία στην πρωτεύουσα ή στα μεγάλα κέντρα που το επίπεδο είναι πολύ υψηλό και εκεί υπάρχει τρομερός ανταγωνισμός για τις θέσεις. Ωστόσο σε κάποια σχολεία της επαρχίας δε νομίζω ότι παίζει μεγάλο ρόλο. Συνήθως μπαίνουν όλα τα παιδιά και μάλιστα ξεκινάνε από το μηδέν.»*

- Σ5: *«Όπως είπα, μακάρι να ήταν όλα τα σχολεία έτσι. Είναι λίγα τα σχολεία και σε κάποιες πόλεις υπάρχει πολύ μεγάλος ανταγωνισμός. Για παράδειγμα στο μουσικό γυμνάσιο του Ιλίου είναι 11 παιδιά για μια θέση...»*

6.7.2 Η συμβολή του σχολείου στην άμβλυνση των ανισοτήτων

Όλοι σχεδόν οι συμμετέχοντες εξέφρασαν την άποψη πως το μουσικό σχολείο μπορεί να γεφυρώσει το μορφωτικό και πολιτισμικό χάσμα μεταξύ των μαθητών που προέρχονται από διαφορετικά κοινωνικά στρώματα, κυρίως λόγω της ίδιας της φύσης της μουσικής που μπορεί να λειτουργήσει ως κοινή γλώσσα έκφρασης.

- Σ2: *«Δεν το συζητώ. Νομίζω ότι είναι το νούμερο ένα σχολείο που μπορεί να καταφέρει κάτι τέτοιο. Είπα και πριν ότι υπάρχουν μαθήματα που έρχονται όλα τα παιδιά και γίνονται ένα. Υποχρεωτικά. Οπότε βρίσκουν πράγματα που τους ενώνουν και αναγκάζονται να μιλήσουν την ίδια γλώσσα, να μάθουν ο ένας τον άλλον, αφού πρέπει να παίζουν μαζί μουσική.»*
- Σ7: *«Στη μουσική δεν υπάρχει το «είμαι πλούσιος άρα είμαι καλύτερος μουσικός ή είμαι φτωχός άρα χειρότερος». Εγώ προσωπικά προσπαθώ να βρω τρόπο για να μελετάν οι μαθητές μαζί σε μικρές ομάδες, ακόμα και το ατομικό όργανο. Θεωρώ τη μουσική ομαδικό άθλημα. Είναι μοναχικό στη μελέτη αλλά στην πράξη και στην εκτέλεσή της είναι ομαδικό. Άρα για να είσαι μουσικός πρέπει να μπορείς να συναναστρέφεται και να συνυπάρχεις με άλλους μουσικούς, από οποιαδήποτε χώρα προέρχονται ή από οποιοδήποτε οικονομική κατάσταση και αν βρίσκεται η οικογένειά τους. Όλα αυτά είναι κριτήρια που η ίδια η μουσική και η αγάπη για τη μουσική δεν επιτρέπει να καθορίζουν την ουσία της.»*
- Σ8: *«Ναι. Διότι η μουσική είναι μια διεθνής γλώσσα, όπως άλλωστε και η χημεία. Η μουσική μιλά στο συναίσθημα και στην ψυχή. Και η ψυχή για μένα δεν έχει να κάνει με την τσέπη ή την καταγωγή κάποιου. Αν κάτι έχει τη δύναμη να παραμερίσει τις διαφορές μεταξύ των ανθρώπων σίγουρα αυτό είναι η μουσική.»*
- Σ11: *«Πιστεύω πως ναι. Όπως είπα και πριν οι συνεργασίες και οι ομάδες που φτιάχνουν και το ενδιαφέρον για τη μουσική, μπορούν να αποτελέσουν το εφαλτήριο για να έρθουν πιο κοντά και έτσι να καμφθούν οι διαφορές αυτές μεταξύ τους. Όταν παίζεις μουσική ή τραγουδάς μαζί με τον άλλον δεν έχει σημασία το μορφωτικό επίπεδο του καθενός.»*
- Σ5: *«Ναι γιατί τους ενώνει το κοινό ενδιαφέρον, η μουσική. Και στη μουσική δεν υπάρχει το ότι ο πατέρας σου είναι γιατρός ή δικηγόρος. Μπορεί ένα παιδί από πολύ φτωχή οικογένεια να έχει τέτοιο ταλέντο που να το θαυμάζουν όλοι και αυτοί που ίσως τον έβλεπαν σαν κατώτερό τους.»*

- Σ4: «Ναι το κάνει. Υπάρχουν παιδιά που δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να αγοράσουν ένα μουσικό όργανο, παιδιά που δεν έχουν την ίδια αντίληψη ή «ευστροφία». Το μουσικό σχολείο προσπαθεί να γεφυρώσει αυτά τα χάσματα ή καλύτερα δεν τα βλέπει. Αυτός είναι ο σωστός όρος. Δε ξεχωρίζει κανένα παιδί. Εφ' όσον μπήκε στο σχολείο σημαίνει ότι είναι ικανό να βρίσκεται εκεί.»
- Σ3: «Βέβαια. Και όχι μόνο στους μαθητές από τα διάφορα κοινωνικά στρώματα, αλλά και στους μαθητές οι οποίοι έχουν μαθησιακές δυσκολίες, αυτισμό κλπ. Βλέπεις πόσο τα βοηθά η μουσική να εκφραστούν με ένα διαφορετικό τρόπο. Και έτσι αισθάνονται πιο «ισχυρά» και αποκτούν αυτοπεποίθηση.»

Η εκπαιδευτικός Σ12 αναγνωρίζει τις εκπαιδευτικές ανισότητες στο σχολείο, αλλά συμφωνεί με την παραπάνω άποψη για την επίδραση της μουσικής παιδείας σε αυτές.

- Σ12: «Από τη στιγμή που επικοινωνούν μέσα από τη μουσική όπως είπαμε, έχουν κοινά συναισθήματα, κοινές ανησυχίες, κοινούς στόχους... Πιστεύω ότι τελικά γίνεται.. έστω σε κάποιο βαθμό. Φυσικά το σχολείο δε μπορεί να τα λύσει όλα, αλλά η συνεργασία, η κατανόηση, η ομόνοια και η κοινωνικοποίηση είναι σημαντικά να καλλιεργηθούν. Και καλλιεργούνται. Οι ανισότητες δε θα πάνε ποτέ, αλλά θα αμβλυθούν οι διαφορές.»

Παραδεχόμενος τις διαφορές με τις οποίες εισέρχονται στο σχολείο, ο εκπαιδευτικός Σ1 κάνει λόγο για περιπτώσεις μαθητών από χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα που είχαν καλύτερες επιδόσεις από πιο προνομιούχους μαθητές.

- Σ1: «Τις διαφορές αυτές τις βλέπεις και στις εισαγωγικές εξετάσεις. Αλλά πολύ συχνά μετά από δύο – τρία χρόνια αυτό μπορεί να αντιστραφεί. Παιδιά που δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να κάνουν όργανο σε ωδείο να προχωράνε με την επιμονή τους πολύ περισσότερο από τα παιδιά που και κάνουν εξωσχολικά μαθήματα και μπήκαν πιο εύκολα στο μουσικό σχολείο. Και από αυτό βγαίνουν κερδισμένοι όλοι. Γιατί και τα άλλα παιδιά βλέπουν ότι αυτός γίνεται καλύτερος από μένα χωρίς ιδιαίτερο. Άρα σου λένε μήπως πρέπει να διαβάσω και εγώ παραπάνω;»

Για την ενίσχυση του σχολείου μέσω της δωρεάν παροχής οργάνου στους οικονομικά ασθενέστερους μαθητές έκανε λόγο η Σ10:

- Σ10: «Εγώ νομίζω ότι το μουσικό σχολείο παρέχει τις ίδιες ευκαιρίες σε όλα τα παιδιά. Και μάλιστα σε πολλά σχολεία εάν κάποια παιδιά δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να αγοράσουν ένα μουσικό όργανο, μπορούν να δανειστούν κάποιο όργανο για τη σχολική χρονιά. Έχω δει να δίνουν κιθάρες, ταμπουράδες, ακόμα και πνευστά... Αυτό είναι μια περίπτωση που γεφυρώνει το χάσμα..»

Στην ερώτηση αυτή έγινε και αναφορά στην ανάγκη για καλή συνεργασία όλων των πλευρών, κάτι που πρέπει να ισχύει και στα γενικά σχολεία, ώστε να είναι σε θέση το σχολείο να αμβλύνει τις κοινωνικές ανισότητες που προκύπτουν.

- Σ6: *«Τα κριτήρια για να μπει κάποιος σε ένα μουσικό σχολείο είναι αυστηρά μουσικά. Δε θεωρώ πως υπάρχουν διακρίσεις με βάση την κοινωνική τάξη του καθενός. Στο σχολείο που ήμουν είχαμε παιδιά από διάφορες τάξεις. Για να καταφέρει να γεφυρώσει το σχολείο αυτές τις αποστάσεις όμως πρέπει και οι γονείς αλλά και οι ίδιοι οι μαθητές να είναι δεκτικοί. Δε θα πρέπει να βρίσκουν δικαιολογίες οι μαθητές για παράδειγμα να πουν «επειδή δεν έχω στο σπίτι αρμόνιο δε μπορώ να διαβάσω». Πρέπει γονείς, μαθητές και σχολείο να συνεργάζονται.»*

Τέλος, δύο εκπαιδευτικοί δείχνουν να μη δέχονται τον αναπαραγωγικό ρόλο του σχολείου στο ζήτημα των ανισοτήτων.

- Σ9: *«Αυτό εξαρτάται από το κάθε σχολείο, τους εκπαιδευτικούς, τη διεύθυνση. Αυτό υπάρχει και στα γενικά σχολεία. Απλά στα μουσικά είναι καλύτερο το περιβάλλον και το προσωπικό είναι πιο κοντά στους μαθητές.»*
- Σ10: *«Πιστεύω πως κάθε σχολική μονάδα μπορεί να το κάνει αυτό και πολύ περισσότερο το μουσικό. Στο ίδιο σύνολο είναι όλα τα παιδιά...»*

Παρ' όλα αυτά, θα πρέπει να αναφερθούμε και στη θέση του εκπαιδευτικού Σ4, ο οποίος αναφέρει πως το μάθημα του ατομικού οργάνου σχετίζεται με το επίπεδο στο οποίο βρίσκεται κάθε μαθητής. Μπορεί οι μαθητές να διδάσκονται τις ίδιες διδακτικές ώρες ένα μουσικό όργανο, αλλά φαίνεται πως ένας μαθητής που έχει και εξωσχολικές γνώσεις για κάποιο αντικείμενο, μπορεί να αποκτά κάποιου είδους πλεονέκτημα σε ότι έχει να κάνει με τις σπουδές του στο μουσικό σχολείο.

- Σ4: *«Βέβαια, εγώ αν δω ότι κάποιο παιδί βρίσκεται σε κάποιο επίπεδο στο όργανο θα προσπαθήσω να το πάω ένα σκαλοπάτι παραπάνω. Δε θα ξεκινήσω από το μηδέν ώστε να κάνω τα ίδια με ένα παιδί που δεν έχει ξαναφυσήσει ποτέ κλαρινέτο στη ζωή του. Οπότε όλα είναι σχετικά».*

6.8 Πλεονεκτήματα, μειονεκτήματα και διαφορές με τα γενικά σχολεία

Αν και σε όλες τις παραπάνω ερωτήσεις αναφέρθηκαν αρκετά από τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των μουσικών σχολείων κατά την άποψη των συμμετεχόντων, κρίθηκε σκόπιμο να ερωτηθούν στην καταληκτική ερώτηση για τα θετικά και τα αρνητικά που έχει η φοίτηση σε ένα μουσικό σχολείο, ώστε να εξαχθούν πιο πειστικά συμπεράσματα στα θέματα που τέθηκαν στους παραπάνω άξονες.

6.8.1 Πλεονεκτήματα

Κάποια από τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα του μουσικού σχολείου που εκφράστηκαν, όπως η συνεργασία μεταξύ των παιδιών, η ομαδική μουσική δημιουργία και τα μουσικά σύνολα, καθώς και η έκθεση στο κοινό και τα οφέλη που προκύπτουν, είναι ζητήματα τα οποία θίχτηκαν και κατά τη διάρκεια των προηγούμενων ερωτήσεων. Αρκετοί συμμετέχοντες στάθηκαν στη δύναμη της μουσικής παιδείας για τη διαπαιδαγώγηση του ανθρώπου, καθώς και για την ευκαιρία να γνωρίσουν την τέχνη της μουσικής στο δημόσιο σχολείο. Ενδεικτικά παραθέτουμε τις άποψεις:

- Σ9: *«Το μουσικό σχολείο «πλάθει χαρακτήρες» μέσω της μουσικής παιδείας. Για εμένα «βγάζει στην κοινωνία» καλύτερους ανθρώπους. Αυτό είναι το σημαντικότερο.»*
- Σ12: *«Η ανθρωπιά, η ελευθερία έκφρασης που προσφέρει στον άνθρωπο η μουσική, το καλύτερο γνωστικό επίπεδο και κυρίως.. η επαφή με τον πολιτισμό και την κουλτούρα...»*
- Σ11: *«Είναι ένα ιδιαίτερο σχολείο, διαφέρει από τα άλλα που υπάρχουν σε όλη τη χώρα. Τα παιδιά θέλουν να πάνε εκεί, γιατί στο σχολείο θα έρθουν πιο κοντά σε αυτό που αγαπάνε, τη μουσική. Μαθαίνουν τη μουσική μέσα από πολλά και διαφορετικά αντικείμενα. Μπορούν να έρθουν στην επιφάνεια ταλέντα που τα ίδια δεν έχουν ανακαλύψει ακόμη. Έχουν τη δυνατότητα να παρουσιάσουν αυτά τα ταλέντα και να εκφραστούν μέσα από τις εκδηλώσεις, οι οποίες είναι πολλές κάθε χρόνο. Είναι συνεχώς σε συνεργασία με συμμαθητές μικρότερων ή μεγαλύτερων τάξεων. Γνωρίζω πως σε πολλά μουσικά σχολεία υπάρχουν καθηγητές που είναι κορυφαίοι στα αντικείμενά τους. Οπότε οι μαθητές τους πραγματικά έχουν την τύχη να τους διδάσκουν τέτοιες προσωπικότητες δωρεάν.»*
- Σ4: *«Στα θετικά είναι η καλύτερη δυνατή διαπαιδαγώγηση ενός παιδιού, μέσα και από τα μουσικά και καλλιτεχνικά μαθήματα που προσφέρει. Και το ότι έχει άτομα ίδιας σκέψης και ευαισθησίας ώστε να λειτουργεί πιο αποτελεσματικά για τη μάθηση.»*
- Σ10: *«Το μεγαλύτερο πλεονέκτημα είναι ότι τα παιδιά έρχονται σε επαφή με την τέχνη της μουσικής. Με ακούσματα που σε άλλη περίπτωση δε θα γνώριζαν. Είτε με τη δυτική μουσική είτε με τη μουσική του τόπου μας. Τα παιδιά μαθαίνουν βυζαντινή σημειογραφία, μουσικά όργανα.. και μάλιστα δωρεάν. Φυσικά, όπως είπα και πριν ίσως το σημαντικότερο είναι τα σύνολα. Το ότι βγαίνουν στη σκηνή, το ότι ταξιδεύουν...Είναι πολλά...»*

Όσον αφορά την κοινωνικοποίηση των μαθητών, η εκπαιδευτικός Σ3 δίνει και μια διάσταση που δεν αφορά τη μουσική εκπαίδευση, αλλά χαρακτηρίζει τα μουσικά σχολεία στα οποία υπάρχουν τα καθιερωμένα σχολικά γεύματα.

- Σ3: «...Θεωρώ επίσης ότι είναι πολύ όμορφο το ότι τρώνε μαζί! Είναι μια κατάσταση που άλλα παιδιά δεν έχουν τη δυνατότητα να τη ζήσουνε. Και αυτό τους φέρνει πιο κοντά.»

Τέλος, για την καλή συνεργασία του προσωπικού του σχολείου με τους γονείς έκανε λόγο η εκπαιδευτικός Σ8.

- Σ8: «Το σημαντικότερο στοιχείο είναι το καλό κλίμα που παρατηρούμε μεταξύ των μαθητών, μεταξύ των εκπαιδευτικών αλλά και των γονέων. Σκεφτείτε ότι οι ίδιοι οι γονείς επιλέγουν αυτό το σχολείο άρα έχουν πάντα την καλή διάθεση να συνεργαστούν με τους ανθρώπους του σχολείου. Όταν υπάρχει μια τέτοια καλή συνεργασία από όλους τότε σίγουρα και τα αποτελέσματα της εκπαιδευτικής διαδικασίας είναι καλύτερα.»

6.8.2 Μειονεκτήματα

Όταν ρωτήθηκαν για τα μειονεκτήματα του μουσικού σχολείου, σχεδόν όλοι οι εκπαιδευτικοί του δείγματος αναφέρθηκαν στο διευρυμένο ωράριο και στη μεγάλη απόσταση που διανύουν πολλοί μαθητές για να πάνε στο σχολείο, θέματα τα οποία αναλύθηκαν παραπάνω. Κάποιοι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν τα παραπάνω ως το βασικότερο πρόβλημα του μουσικού σχολείου. Για παράδειγμα η παραθέτουμε τις αναφορές:

- Σ10: «..Το άλλο είναι το εξουθενωτικό ωράριο που λέγαμε πριν. Δε γίνεται να ξεκινάς με 50 παιδιά στην πρώτη γυμνασίου και να καταλήγεις με ένα τμήμα λειψό στην τρίτη λυκείου. Αυτό πρέπει να το δούμε..»
- Σ12: «...Έχουμε παιδιά που έρχονται από την άλλη άκρη του νομού. Ξέρετε τι ώρα πηγαίνουν αυτά τα παιδιά σπίτι τους κάθε μέρα; Με όλες τις παραπάνω υποχρεώσεις και μαθήματα. Κάνουν θυσίες δηλαδή για να είναι στο σχολείο..»
- Σ7: «...Ίσως θα έπρεπε τα μουσικά σχολεία να στεγάζονται σε πιο κεντρικές περιοχές κάθε νομού για να είναι ευκολότερη η πρόσβαση για τα περισσότερα παιδιά και μικρότερος ο χρόνος για τη μεταφορά τους.»

Παρ' όλα αυτά η εκπαιδευτικός Σ3 δίνει μια διαφορετική διάσταση για αυτό:

- Σ3: «...Αυτό όμως από μια άλλη άποψη προστατεύει το σχολείο γιατί αν ήταν προσιτό πχ μες στο κέντρο της πόλης, τότε δε θα έρχονταν μόνο τα παιδιά που έχουν μεράκι για να έρθουν και το θέλουν, αλλά και άλλα παιδιά μόνο και μόνο επειδή είναι μουσικό.»

Επίσης, επισημάνθηκε και η έλλειψη πιστοποίησης στα μαθήματα των μουσικών οργάνων, κάτι που αναγνωρίστηκε και από εκπαιδευτικούς γενικών μαθημάτων. Για παράδειγμα:

- Σ6: «...ένα από τα σημαντικότερα μειονεκτήματα που ανέφερα και πριν είναι και ότι δεν παρέχεται κάποια πιστοποίηση για όλα αυτά τα μουσικά μαθήματα που γίνονται οπότε δε δίνεται και ένα μεγαλύτερο κίνητρο στα παιδιά να ασχοληθούν σοβαρότερα με τη μουσική.»

Η άλλη μεγάλη κατηγορία μειονεκτημάτων που προκύπτει από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών σχετίζεται με θέματα υλικοτεχνικής φύσεως, υποδομών και τρόπου διάρθρωσης των σπουδών. Όπως τονίστηκε και παραπάνω πολλά μαθήματα δεν έχουν ακόμη μια καλά καθορισμένη ύλη και σχολικό εγχειρίδιο και επαφίεται στον κάθε εκπαιδευτικό η ύλη που θα διδάξει. Επιπλέον, υπήρξαν σχόλια για την απουσία μόνιμου προσωπικού ή αργοπορία στην πρόσληψη εκπαιδευτικών, ζητήματα που σχετίζονται με τις χρόνιες παθογένειες του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Γενικότερα πάντως, ένα μεγάλο μέρος του δείγματος κατέδειξε την ανάγκη για περισσότερη ενίσχυση των μουσικών σχολείων από την πολιτεία.

- Σ4: «Τα μειονεκτήματα δεν έχουν να κάνουν με το ρόλο του μουσικού σχολείου. Δεν υπάρχει έγκαιρη και μόνιμη στελέχωση προσωπικού. Και οι συνθήκες δεν είναι ιδανικές. Πολλά κτήρια έχουν προβλήματα, ειδικά στην επαρχία. Και φυσικά η έλλειψη σταθερής ύλης στα μουσικά όργανα.»
- Σ10: «Το μεγαλύτερο μειονέκτημα τώρα των μουσικών σχολείων αυτή την στιγμή θεωρώ ότι είναι η έλλειψη βιβλίων και αυτό δημιουργεί μια ανισότητα. Εξαρτάται δηλαδή από το καθηγητή κάθε φορά τι θα διδάξει και δεν ακολουθείται σε όλα τα σχολεία το ίδιο πρόγραμμα.»
- Σ9: «Άλλα κυρίως το πρόβλημα εστιάζεται στις υποδομές, στον εξοπλισμό, στους καθηγητές που αλλάζουν κάθε χρόνο και δε μονιμοποιούνται ποτέ... Πολλά σχολεία δεν έχουν δικό τους κτήριο και φιλοξενούνται σε άλλα σχολεία ή κάνουν σε λυόμενα. Τα προβλήματα δηλαδή εστιάζονται στην πολιτεία, η οποία πρέπει να στηρίζει περισσότερο αυτά τα σχολεία και στις υποδομές και στους καθηγητές.»
- Σ11: «Και σε πολλά σχολεία είναι το θέμα της στέγασης, των κτηρίων και του εξοπλισμού. Δεν υπάρχουν οι σωστές εγκαταστάσεις και οι χώροι που θα έπρεπε. Και σε γενικά σχολεία υπάρχει αυτό, αλλά ίσως στα μουσικά είναι η πλειοψηφία των σχολείων που έχει τέτοια προβλήματα.»
- Σ2: «Η πολιτεία δε στηρίζει καθόλου τα μουσικά σχολεία...Ενώ έχουν τέτοια θέληση οι μαθητές τα σχολεία είναι αφημένα στην τύχη τους, ενώ είναι κοιτίδες πολιτισμού.»

Η εκπαιδευτικός Σ5 έχει μια διαφορετική ερμηνεία για την αδυναμία της πολιτείας να βοηθήσει στο να λυθούν τα παραπάνω προβλήματα.

- Σ5: *«Νομίζω δε ξέρουνε τι πρέπει να στηρίζουνε. Γενικά νομίζω η ελληνική κοινωνία δε ξέρει ή δεν καταλαβαίνει τι πρέπει να κάνει για να στηρίξει τη μουσική παιδεία...»*

Τέλος, εκφράστηκαν και δύο γνώμες που εστίασαν σε άλλα θέματα. Η εκπαιδευτικός Σ6 σχολίασε το ρόλο των μουσικών ως εκπαιδευτικοί, λέγοντας:

- Σ6: *«...Ηθελα να πω και πως παρ' ότι πολλοί μουσικοί είναι εξαιρετικοί σολίστες, συμμετέχουν σε κοντσέρτα, έχουν πολλά βίντεο στο youtube και τους θαυμάζεις, καμιά φορά δεν έχουν τη διάθεση ή τον τρόπο εκτός από μουσικοί να λειτουργήσουν και σαν εκπαιδευτικοί. Γιατί πρέπει να ασχολείσαι και με γραφειοκρατικά ή πρακτικά θέματα της καθημερινότητας του σχολείου...»*

Η εκπαιδευτικός Σ13 έδωσε μια διαφορετική διάσταση για το ρόλο των εκδηλώσεων του σχολείου στη συμπεριφορά και στην προσωπικότητα των μαθητών, μια άποψη που δεν εκφράστηκε από κανέναν στις σχετικές ερωτήσεις που αναλύσαμε παραπάνω.

- Σ13: *«Αυτό που παρατηρώ τουλάχιστον στο δικό μας σχολείο είναι ότι μερικές φορές τα παιδιά έχουν μεγαλύτερη έπαρση. Σα να γίνονται λίγο... «ψώνια». Σε αυτήν τη μικρή ηλικία με την έκθεσή τους στο κοινό στις εκδηλώσεις, ίσως κάπου καβαλάνε λίγο το καλάμι. Θέλει μια καλή ισορροπία στο να έχεις θράσος στη σκηνή, αλλά κάτω από αυτήν να παραμένεις ταπεινός. Δεν πρέπει να παρασυρθείς δηλαδή επειδή σε χειροκρότησε το κοινό και σου είπαν μπράβο. Καμιά φορά το βλέπεις αυτό σε κάποια παιδιά. Αυτό το θεωρώ αρνητικό.»*

6.8.3 Οι διαφορές με τα γενικά σχολεία

Στην ερώτηση που αφορούσε τις διαφορές των μουσικών με τα υπόλοιπα συμβατικά σχολεία, τονίστηκαν περισσότερο και πάλι όλα εκείνα τα στοιχεία που αναφέρθηκαν στην ενότητα 6.6.2 σε σχέση με την ανάπτυξη του χαρακτήρα και της προσωπικότητας των μαθητών, το κλίμα του σχολικού περιβάλλοντος, καθώς και στην ενότητα 6.4 για τη σπουδαιότητα και τον ρόλο των μουσικών συνόλων.

Φυσικά, όπως προκύπτει και από τα παραπάνω, σημαντικό στοιχείο του μουσικού σχολείου αποτελεί και οι ευκαιρίες για ανάπτυξη οριζόντιων δεξιοτήτων όπως η επικοινωνία, η δημιουργικότητα και η φαντασία. Για παράδειγμα:

- Σ7: *«Η μεγάλη διαφορά είναι στην επικοινωνία μεταξύ των παιδιών. Ακόμα και αν δεν κάνουν παρέα ή είναι φίλοι, πολλές φορές παρατηρείς ακόμα και στα διαλείμματα να παίζουν μαζί παιδιά από διαφορετικές τάξεις για να διασκεδάσουν και όχι επειδή πρέπει να διαβάσουν για το μάθημα. Η μουσική σε κάνει πιο λογικό, πιο έξυπνο, πιο ευαισθητοποιημένο άνθρωπο. Το γενικό*

σχολείο είναι συνήθως πιο τυποποιημένο και πιο «άχρωμο», δεν έχεις χώρο να αναπτύξεις τη δημιουργικότητά σου, τη φαντασία σου και να έρθεις πιο κοντά με τους γύρω σου.»

- Σ9: *«... Είναι η μέρα με τη νύχτα σε σχέση με τα γενικά σχολεία... Χωρίς να θέλω να υποτιμήσω τα γενικά σχολεία, είναι όλο το περιβάλλον και τα μαθήματα – όπως πχ η βυζαντινή- που άμεσα ή έμμεσα πλάθουν ένα καλύτερο χαρακτήρα.»*

Μια σημαντική διαφορά που παρατηρούν κάποιοι από τους συμμετέχοντες είναι το μεγαλύτερο ενδιαφέρον των μαθητών, αφού ήταν δικιά τους επιλογή να φοιτήσουν σε μουσικό σχολείο.

- Σ3: *«...Ένα σημαντικό πλεονέκτημα είναι πως όλα τα παιδιά που έρχονται στο μουσικό επειδή ακριβώς έχουν περάσει από τις εξετάσεις ενδιαφέρονται να είναι εκεί και προσπαθούν να το κατακτήσουν, είναι συνειδητοποιημένα. Άρα κάνεις μάθημα σε ένα κοινό που δεν έχει τα εντελώς αδιάφορα παιδιά όπως σε άλλα σχολεία.»*
- Σ11: *«Πρώτα από όλα κάνουν κάτι που τους αρέσει, κάτι που τους ενδιαφέρει. Δεν είναι κάτι που σε έβαλαν με το ζόρι να το κάνεις. Αυτοί επέλεξαν να είναι εκεί, οπότε το αντιμετωπίζουν αλλιώς. Χαίρονται που είναι στο σχολείο αυτό.»*

Λόγω των εισαγωγικών εξετάσεων και του ενδιαφέροντος για τη μουσική, ο εκπαιδευτικός Σ4 πιστεύει ότι το ομοιογενές δυναμικό των μαθητών, λόγω των κοινών ενδιαφερόντων και της επιθυμίας για φοίτηση στο μουσικό σχολείο, μπορεί να φέρει καλύτερα μαθησιακά αποτελέσματα.

- Σ4: *«Για εμένα μέσω των μουσικών μαθημάτων η διαπαιδαγώγηση ενός παιδιού και η διαμόρφωση του χαρακτήρα του γίνεται καλύτερα και ευκολότερα. Και αυτό συμβαίνει όχι μόνο λόγω της μουσικής αλλά και γιατί όπως είπα και πριν έχουν δώσει εξετάσεις για να μπουν, έχουν ίδια ενδιαφέροντα. Έχουμε δηλαδή άτομα με ίδια σκέψη και ίδια νοοτροπία, ενώ στα γενικά σχολεία υπάρχουν μεγάλες αποκλίσεις σε αυτό. Εγώ αυτή θεωρώ τη σημαντικότερη διαφορά γιατί στα μουσικά σχολεία η όλη εκπαιδευτική διαδικασία μπορεί να γίνει πιο ομαλά και να είναι πιο αποτελεσματική.»*

Τέλος, ο εκπαιδευτικός Σ1 αναφέρεται στις περισσότερες ευχάριστες αναμνήσεις που μπορεί να δημιουργήσει στους μαθητές ένα μουσικό σχολείο σε σχέση με τα υπόλοιπα.

Σ1: *«Από εκεί και πέρα, για εμένα το μεγαλύτερο πλεονέκτημα είναι οι αναμνήσεις... Σε ένα γενικό σχολείο ένας μαθητής που γράφει καλά σε ένα διαγώνισμα του λένε μπράβο, αλλά την επόμενη μέρα ίσως αυτό ξεχνιέται. Αν κάνεις όμως μια συναυλία, μια εκδήλωση, δημιουργήσεις κάτι από το μηδέν, είναι κάτι που το θυμάσαι σε όλη σου τη ζωή. Μπορείς να το βλέπεις ξανά στο βίντεο, να θυμάσαι όλα εκείνα τα συναισθήματα και πάλι. Εγώ ακόμα συγκινούμαι από τις συναυλίες ως μαθητής. Εμένα αυτά μου*

έχουν μείνει από τα σχολικά μου χρόνια. Είναι και αναμνήσεις αλλά και εφόδια για να προχωρήσεις στη ζωή σου. Εγώ λέω στα παιδιά ότι δεν είναι απαραίτητο να γίνουν μουσικοί, αλλά είστε στεναχωρημένοι; Παίζετε μουσική! Είστε χαρούμενοι; Παίζετε μουσική! Είναι η μουσική σύντροφος για κάθε κατάσταση»... «Δε νομίζω ότι το παιδί μετά από χρόνια θα έχει να θυμάται κάτι άσχημο. Τις συναυλίες, τα σύνολα, τα ταξίδια, το καλό σχολικό κλίμα... Δε ξέρω αν υπάρχει παιδί που ακόμα και χρόνια μετά δεν παίζει ή δεν τραγουδάει στην καθημερινότητά του. Το μουσικό σχολείο νομίζω πως πάνω από όλα σε κάνει τα παιδιά να αγαπήσουν τη μουσική αληθινά.»

6.9 Το μουσικό σχολείο ως χώρος εργασίας

Αν και δε ρωτήθηκαν συγκεκριμένα, σε αρκετές περιπτώσεις κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων, εκπαιδευτικοί που έχουν εργαστεί και στους δύο τύπους σχολείων και ιδιαίτερα οι εκπαιδευτικοί των γενικών μαθημάτων, έδειξαν πως προτιμούν να βρίσκονται στα μουσικά σχολεία. Χαρακτηριστική είναι η απάντηση της Σ3:

- Σ3: «...Έχω δουλέψει σε πολύ καλά σχολεία... Θεωρώ όμως το μουσικό το καλύτερο σχολείο που έχω δουλέψει.»... «Είναι το αγαπημένο μου σχολείο και το καλύτερο σχολείο που έχω δουλέψει... «Μου δίνει χαρά. Τι να συγκρίνω; Είχα δουλέψει σε ΕΠΑΛ και κάθε μέρα όταν έφευγα τραγουδούσα από μέσα μου «Άλλη μια μέρα χωρίς σκοπό»...»
- Σ12: «Η εμπειρία μου είναι μικρή στο μουσικό σχολείο. Άλλα έχω αλλάξει πολλά σχολεία και λόγω εργασίας του συζύγου. Θυμάμαι που άκουγα από συναδέλφους που έχουν δουλέψει σε μουσικό ότι είναι καταπληκτική εμπειρία. Έτσι ήρθε η ώρα που το τόλμησα και εγώ και πραγματικά δεν το αλλάζω με τίποτα. Δε ξέρω αν ισχύει και για τα άλλα μουσικά σχολεία, αλλά αυτό το σχολείο είναι σαν οικογένεια. Παρ' ότι είναι ένα σχολείο που δε μου δίνει πολλά μόρια, αυτό το παραβλέπω, δε θέλω να το χάσω.»
- Σ9: «Είναι η μέρα με τη νύχτα. Είναι τελείως διαφορετικό να κάνεις γενικής παιδείας μουσική σε μεγάλα τμήματα με το να κάνεις ατομικό μάθημα οργάνου. Άλλο περιβάλλον, άλλη η νοοτροπία των μαθητών., Είναι πολύ πιο ευχάριστο για έναν εκπαιδευτικό μουσικής το μουσικό σχολείο. Και στα γενικά σχολεία είναι ένα μονόωρο μάθημα που έχεις να κάνεις με 24-25 παιδιά. Τι να προλάβεις να κάνεις; Είναι τεράστιες οι διαφορές των δύο σχολείων.»

Κλείνοντας, θα πρέπει να επισημάνουμε πως κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων κάποιοι από τους συμμετέχοντες, για να τονίσουν την αξία των μουσικών σχολείων, εξέφρασαν την επιθυμία να υπήρχε μια αντίστοιχη μουσική παιδεία σε όλα τα σχολεία, ώστε να αποκομίσουν όλοι οι μαθητές τα οφέλη που μπορεί να προσφέρει στον άνθρωπο και στην κοινωνία.

- Σ5: *«Μακάρι τα μουσικά σχολεία να ήταν γενικής παιδείας, για όλα τα παιδιά. Και μακάρι να ήταν από το δημοτικό. Γιατί τότε θα ήταν εντελώς διαφορετικό το επίπεδο της νεολαίας. Θα μπορούσαν να επιλέγουν, να κρίνουν τις μουσικές που ακούνε, τους τρόπους τους, τη συμπεριφορά τους...»*
- Σ1: *«Κατ' αρχάς για εμένα θα έπρεπε να δίνεται η δυνατότητα σε όλα τα παιδιά να μάθουν μουσική. Όπως για παράδειγμα όλα τα παιδιά μαθαίνουν αγγλικά. Η μουσική είναι η καλύτερη θεραπεία της ψυχής, το καλύτερο «ψυχοφάρμακο»... «Για μένα μουσικά σχολεία θα έπρεπε να μην υπάρχουν ώστε όλα τα σχολεία να είναι μουσικά σχολεία. Τις απογευματινές ώρες θα έπρεπε να υπάρχουν εκπαιδευτικοί που να κάνουν πολιτιστικές και καλλιτεχνικές δράσεις. Αυτό γίνονταν για παράδειγμα στην Ολλανδία που πήγαμε. Εμείς νομίζαμε πως ήταν μουσικό γυμνάσιο, ενώ ήταν ένα κανονικό – γενικής παιδείας σχολείο...»*

Στα σχολεία του εξωτερικού αναφέρθηκε και ο Σ4, ο οποίος έχει εργαστεί στην Αγγλία, τονίζοντας την ανάγκη για μεγαλύτερη στήριξη της πολιτείας και συμμετοχή σε μαθήματα μουσικών οργάνων από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

- Σ4: *«...Στην Αγγλία που ήμουν εγώ υπήρχε μεγάλη βοήθεια και συνεργασία από την κυβέρνηση, από τους δήμους, με προγράμματα σπουδών και με καλή οργάνωση. Ήδη στα δημοτικά σχολεία διδάσκονται μουσικά όργανα τα παιδιά που ενδιαφέρονται να ασχοληθούν με αυτά μετά από τα γενικά μαθήματα. Και εννοώ στα δημόσια σχολεία, δεν υπάρχει η έννοια του εξειδικευμένου μουσικού σχολείου αλλά του γενικού σχολείου με μουσικά μαθήματα.»*

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την παραπάνω ανάλυση του κάθε ερευνητικού άξονα, θα αναλυθούν στο τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΣΥΖΗΤΗΣΗ

7.1 Συμπεράσματα

α. Εισαγωγή

Επιχειρώντας ένα αρχικό σχόλιο μετά την ανάλυση που προηγήθηκε, θα μπορούσαμε να πούμε πως πολλά από τα τεκμήρια που ανέκυσαν από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας για τα μουσικά σχολεία όπως παρουσιάστηκαν στο τέταρτο κεφάλαιο της εργασίας, συμφωνούν σε μεγάλο βαθμό με τα ευρήματα της παρούσας έρευνας. Αρχικά, οι αφηγήσεις των εκπαιδευτικών ανέδειξαν σε μεγάλο βαθμό τη μειωμένη εμφάνιση παραβατικών συμπεριφορών και επιθετικότητας στο περιβάλλον των μουσικών σχολείων. Επιπλέον, επισημάνθηκε ιδιαίτερα η μεγαλύτερη διάθεση για συνεργασία και επικοινωνία μεταξύ των μαθητών κυρίως μέσα από τις ομαδικές δραστηριότητες, καθώς και οι ευνοϊκότερες συνθήκες για κοινωνικοποίηση που προσφέρει η μουσική και οι ποικίλες δράσεις του σχολείου, σε σχέση με τα υπόλοιπα γενικά σχολεία. Τέλος, η διάσταση του μουσικού σχολείου ως φορέα και εκφραστή του πολιτισμού, αποδεικνύεται μέσα από την επαφή των μαθητών με ποικιλία καλλιτεχνικών ερεθισμάτων και την αξιοποίησή αυτών στις εκπαιδευτικές πρακτικές, καθώς και από τη μετάδοση πολιτιστικών στοιχείων της παράδοσής μας, τόσο μέσα από τα αντίστοιχα μαθήματα του προγράμματος σπουδών, όσο και από τις εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται με τη συμμετοχή των μαθητών.

β. Πολιτισμικό κεφάλαιο

Γενικότερα, παρατηρείται μια ευρεία αποδοχή του μουσικού σχολείου ως τόπος ανάπτυξης, ενίσχυσης και μετάδοσης πολιτισμικού κεφαλαίου στους μαθητές. Μέσα από την πολυδιάστατη μουσική παιδεία που παρέχεται με τα μαθήματα μουσικής θεωρίας και πράξης, καθώς και τη διεξαγωγή συναυλιών και εκδηλώσεων, δημιουργούνται δίκτυα πρόσβασης στα πολιτισμικά στοιχεία με δημιουργικό και βιωματικό τρόπο, ενώ καλλιεργούνται θετικές στάσεις ως προς την αποδοχή των διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων. Μεγάλη έμφαση δίνεται στη δυνατότητα καλύτερης οπτικής της ιστορίας, της μεταβίβασης και της διατήρησης της

πολιτισμικής μας κληρονομιάς μέσα από την επαφή με τη παραδοσιακή, βυζαντινή και λαϊκή ελληνική μουσική. Η δημιουργία θετικής στάσης απέναντι σε αυτά τα μουσικά είδη, η συνεργασία με επαγγελματίες μουσικούς, αλλά και η συνεισφορά πολλών αποφοίτων των μουσικών σχολείων ως επαγγελματίες μουσικοί που ασχολούνται με τα συγκεκριμένα μουσικά είδη, επιβεβαιώνουν τη μεγάλη αξία που αποκτούν οι αντίστοιχες σπουδές στο μουσικό σχολείο.

Η στάση των εκπαιδευτικών ως προς το ρόλο του μουσικού σχολείου όπως προκύπτει από την ανάλυση των ευρημάτων, στρέφεται περισσότερο στην ευρύτερη μουσική καλλιέργεια και παιδεία, καθώς και στη συμβολή του στην ανάπτυξη και τη διαμόρφωση του χαρακτήρα των μαθητών, παρά στις καθαυτές μουσικές γνώσεις και ικανότητες που παρέχονται. Τονίζεται δηλαδή η διάσταση της μουσικής αγωγής ως μέσο διάπλασης υγιών και ισορροπημένων προσωπικοτήτων.

Αν και έρευνες σαν και αυτή δεν επιτρέπουν τη γενίκευση των συμπερασμάτων, οφείλουμε να επισημάνουμε πως υπήρξε μια καθολική ομοφωνία από τους συμμετέχοντες ως προς τα μειωμένα επίπεδα παραβατικότητας και επιθετικών συμπεριφορών στα μουσικά σχολεία. Χαρακτηριστικό είναι πως όλοι αναφέρθηκαν σε ελάχιστα, σπάνια ή ακόμα και μηδαμινά περιστατικά επιθετικότητας, ρατσισμού και σχολικού εκφοβισμού στο σχολείο τους, αποδίδοντάς το στο καλό σχολικό κλίμα και στα οφέλη από την επαφή των μαθητών με την τέχνη της μουσικής κυρίως στις ομαδικές δραστηριότητες.

Επιπλέον, κάτι που τονίστηκε αρκετά συχνά ήταν το ήρεμο κλίμα μέσα στη σχολική τάξη και η καλή ποιότητα των σχέσεων μεταξύ των μαθητών. Γενικότερα, αποδόθηκαν αρκετοί συγκριτικοί σε σχέση με τα γενικά σχολεία χαρακτηρισμοί για τη συμπεριφορά των παιδιών των μουσικών σχολείων. Κάποιοι από αυτούς ήταν: «πιο συγκεντρωμένα», «πιο πρόθυμα», «πιο συνεργάσιμα», «πιο ευγενικά», με μεγαλύτερη «σοβαρότητα», «πειθαρχία» και «ενσυναίσθηση». Πολλά από τα παραπάνω διαπιστώθηκαν και μέσα από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση για τα οφέλη της μουσικής παιδείας, αλλά η έρευνα αναδεικνύει ως σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης των παραπάνω και το ευρύτερο κλίμα που αναπτύσσεται στο περιβάλλον των μουσικών σχολείων. Το κοινό ενδιαφέρον για τη μουσική, οι μουσικές ζυμώσεις και συμπράξεις με τη συνεργασία των μαθητών στα μουσικά σύνολα προκαλούν μια ιδιαίτερα θετική στάση για αυτούς ως προς το σχολείο και τις εκπαιδευτικές διαδικασίες. Επίσης, θα πρέπει να συνυπολογίσουμε πως οι περισσότεροι μαθητές επέλεξαν οι ίδιοι το μουσικό σχολείο περνώντας από τη διαδικασία των εξετάσεων,

οπότε είναι λογικό να υπάρχει μεγαλύτερο ενδιαφέρον και διάθεση από την πλευρά τους. Σε κάθε περίπτωση, σκιαγραφείται ένα πλαίσιο καλών τρόπων συμπεριφοράς μέσα από όλα τα παραπάνω, κάτι που αποτελεί βασικό πυλώνα έκφρασης του πολιτισμικού κεφαλαίου.

Μέσα από την ανάλυση των δεδομένων, ένα από τα σημαντικότερα θέματα που φαίνεται να παίζει κομβικό ρόλο στα όσα έχουν σχολιαστεί, είναι αυτό των μουσικών συνόλων. Η σημασία τους και τα οφέλη που προκύπτουν από τη συμμετοχή των μαθητών σε αυτά, αποτέλεσε βασικό σημείο αναφοράς των εκπαιδευτικών στις θέσεις τους για το πολιτισμικό κεφάλαιο, καθώς και για την αποτελεσματικότερη επίτευξη των κοινωνικοποιητικών στόχων του σχολείου. Μέσω των μουσικών συνόλων μαθητές όλων των τάξεων ενός μουσικού σχολείου έρχονται πιο κοντά μεταξύ τους, ενώ μαθαίνουν να καλλιεργούν επικοινωνιακές και συνεργατικές δεξιότητες μέσα από την προσπάθεια επίτευξης κοινών στόχων. Η συνεργασία, η πειθαρχία και ο συντονισμός που απαιτούνται σε ένα μουσικό σύνολο βοηθούν τους μαθητές να αναπτύξουν οριζόντιες δεξιότητες οι οποίες έχουν αποκτήσει βαρύνουσα σημασία στα σύγχρονα κείμενα των εκπαιδευτικών πολιτικών.

Απ' την άλλη πλευρά, στη συζήτηση για τη διαμόρφωση της προσωπικότητας των μαθητών θα πρέπει να εντάξουμε και τη χρησιμότητα της εξατομικευμένης διδασκαλίας στα μουσικά όργανα η οποία προσφέρει καλύτερη επικοινωνία μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητή, όχι μόνο ως προς το γνωστικό, αλλά και ως προς το ψυχολογικό και κοινωνικό ρόλο του εκπαιδευτικού, αφού στο ατομικό μάθημα ο εκπαιδευτικός κερδίζει ευκολότερα την εμπιστοσύνη του μαθητή, έρχεται πιο κοντά στις ανάγκες του, μπορεί να τον ακούσει και να τον συμβουλευτεί δημιουργώντας μια ποιοτικότερη σχέση μαζί του.

Ας μη ξεχνάμε βέβαια, ότι αναφερόμαστε σε μαθητές στην κρίσιμη ηλικία της εφηβείας και πέρα από τα παραπάνω, οι μουσικές εμπειρίες είτε ατομικές είτε ομαδικές, μπορούν να λειτουργήσουν ευεργετικά και για τη ψυχική ισορροπία των μαθητών μέσω της ψυχαγωγίας, της εκτόνωσης και της ευεξίας που μπορούν να προσφέρουν, συμβάλλοντας στη μείωση του άγχους και στην τόνωση της αυτοπεποίθησης και της αυτοεκτίμησης.

γ. Κοινωνικές και εκπαιδευτικές ανισότητες

Ένα σημαντικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι αυτό της θετικής στάσης των μαθητών των μουσικών σχολείων απέναντι στη διαφορετικότητα. Η συζήτηση που προηγήθηκε για το κλίμα ομαδικότητας και συνεργασίας στο περιβάλλον του σχολείου αποδεικνύεται και από τις απόψεις των εκπαιδευτικών για την έλλειψη περιστατικών περιθωριοποίησης των μαθητών με ιδιαιτερότητες ή μαθητών που προέρχονται από διαφορετικές χώρες ή θρησκείες, αλλά ακόμα και μαθητών με διαφορετικές σχολικές επιδόσεις («καλοί» και «κακοί» μαθητές).

Σε πολλές από τις αφηγήσεις των εκπαιδευτικών φάνηκε να αναγνωρίζεται η ύπαρξη των αναπαραγωγικών μηχανισμών για τις ανισότητες στην εκπαίδευση. Παρ' όλα αυτά το μουσικό σχολείο δείχνει πως προσπαθεί να κλείσει την απόσταση μεταξύ του μορφωτικού και του πολιτισμικού κεφαλαίου των μαθητών, άρα και την απόσταση μεταξύ της οικογένειας και της θεσμικής εκπαίδευσης. Το ενδιαφέρον και η αγάπη των μαθητών για τη μουσική ως κοινή γλώσσα έκφρασης και δημιουργίας, σαφώς και μπορεί να φέρει πιο κοντά τους μαθητές μεταξύ τους. Η συνύπαρξή τους στα σύνολα και τις υποχρεωτικές ομαδικές δραστηριότητες χωρίς να αξιολογούνται για τις επιδόσεις τους σε αυτές, φανερώνει και τη νοοτροπία διαμόρφωσης μιας διαφορετικής σχολικής κουλτούρας που συναντάται μόνο σποραδικά στα γενικά σχολεία. Αναφορές επίσης έγιναν και σε παραδείγματα που αφορούν τις επιδόσεις μαθητών από διαφορετικά κοινωνικά στρώματα. Αν και στις εισαγωγικές εξετάσεις και τον πρώτο χρόνο φοίτησης οι διαφορές αντικατοπτρίζουν τις διαφορές στην κοινωνική τάξη, έγινε λόγος για ανατροπή των διαφορών αυτών στις επιδόσεις στα επόμενα χρόνια της φοίτησής τους στο μουσικό σχολείο.

Απ' την άλλη πλευρά, το ζήτημα των εισαγωγικών εξετάσεων σαφώς και εγείρει ζήτημα κοινωνικών ανισοτήτων. Φαίνεται πως τα παιδιά που είναι καλύτερα προετοιμασμένα αποκτούν ένα προβάδισμα τη στιγμή που δεν υπάρχει μια καλά οργανωμένη διαδικασία προετοιμασίας από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Παρ' όλα αυτά οι εξετάσεις δε θεωρούνται ιδιαίτερα δύσκολες και το φαινόμενο του έντονου ανταγωνισμού μεταξύ των μαθητών αναφέρθηκε περισσότερο για τα μεγαλύτερα σχολεία των κέντρων και όχι για τα αντίστοιχα της επαρχίας. Γενικότερα, με αφορμή το παραπάνω ζήτημα εκφράστηκαν έντονα οι μεγάλες διαφορές που συναντώνται στο επίπεδο των μαθητών μεταξύ των μουσικών σχολείων της Αθήνας και της επαρχίας.

δ. Habitus

Σύμφωνα με τον Μπουρντιέ, το habitus συμβάλλει στην καθιέρωση των κοινωνικών πρακτικών και της ταξικής θέσης στην κοινωνική ιεραρχία. Οι έξεις, έστω και δύσκολα, μπορούν να αλλάξουν κάτω από διαφορετικές πολιτισμικές και εκπαιδευτικές συνθήκες. Η έρευνα απέδειξε πως τα μουσικά γούστα και οι προτιμήσεις των μαθητών μπορούν να επηρεαστούν και να διευρυνθούν από την ποικιλία μουσικών ερεθισμάτων με τα οποία έχουν την ευκαιρία να έρθουν σε επαφή κατά τις σπουδές τους στο μουσικό σχολείο. Αν και η οικογένεια παίζει τον κυρίαρχο ρόλο στην ελεύθερη κουλτούρα που αναπτύσσουν οι μαθητές μέσα από τις οσμωτικές διαδικασίες, το μουσικό σχολείο δείχνει πως μπορεί να συντελέσει στη διαμόρφωση προτιμήσεων και στάσεων προς μουσικά είδη με τα οποία έρχονται οι μαθητές σε επαφή και που πολλοί από αυτούς δεν είχαν την ευκαιρία να γνωρίσουν στο οικογενειακό τους περιβάλλον. Τουλάχιστον λοιπόν σε αυτό το επίπεδο το μουσικό σχολείο και κυρίως τα ευρύτερα οφέλη που έχει για τον άνθρωπο η ενασχόληση με μια τέχνη όπως η μουσική, μπορεί να παίζει ως ένα βαθμό ρόλο στη διαμόρφωση των έξεων και κατ' επέκταση στις προτιμήσεις που αντανακλούν το πολιτισμικό κεφάλαιο των μαθητών.

Είναι ενδιαφέρον πως κάποιοι εκπαιδευτικοί ανέφεραν ότι και οι ίδιοι κατάφεραν να εμπλουτίσουν το πολιτισμικό κεφάλαιο τους μέσα από το μουσικό σχολείο, καθώς είχαν την ευκαιρία να διευρύνουν τα ακούσματά τους και να γνωρίσουν νέα μουσικά είδη, κάτι που αποδεικνύει την ποικιλία μουσικών ερεθισμάτων που μπορεί να προσφέρει το μουσικό σχολείο.

ε. Εκπαιδευτικοί

Ο θεσμός των μουσικών σχολείων φαίνεται πως επηρεάζει τη στάση των εκπαιδευτικών ως προς τη μουσική και την εκπαίδευση, καθώς και τις πρακτικές που ακολουθούν στη διδασκαλία τους. Η προσπάθεια διαμόρφωσης μιας διαφορετικής σχολικής κουλτούρας κατά την εκπαιδευτική διαδικασία γίνεται αντιληπτή μέσα από τις απαντήσεις και των εκπαιδευτικών της μουσικής, αλλά και των εκπαιδευτικών των μαθημάτων γενικής παιδείας. Ενδεικτικές είναι οι μαρτυρίες των εκπαιδευτικών γενικής παιδείας οι οποίοι προσπαθούν να εμπλέκουν τη μουσική στις μεθόδους διδασκαλίας που χρησιμοποιούν, αναγνωρίζοντας πως οι μαθητές αγαπούν τη

μουσική και με αυτό τον τρόπο θα κινήσουν περισσότερο το ενδιαφέρον τους. Αλλά και στα μουσικά μαθήματα φανερώνεται μια διαφορετική φιλοσοφία για τη μουσική παιδεία, τόσο σε σχέση με τον τρόπο που διδάσκεται η μουσική στα γενικά σχολεία, αλλά κυρίως και με τη διδασκαλία μουσικών οργάνων σε άλλες δομές όπως τα ωδεία. Σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς, οι μουσικές εμπειρίες που προσφέρονται στο σχολείο, στοχεύουν πρωτίστως στο να αγαπήσουν οι μαθητές τη μουσική και να εκφραστούν μέσα από αυτή, αναπτύσσοντας πολύπλευρα την προσωπικότητά τους.

Η έρευνα έδειξε επίσης ότι η αισθητική κρίση και οι μουσικές προτιμήσεις των εκπαιδευτικών, επηρεάζουν τις πρακτικές και τις οπτικές τους στη διδασκαλία τους. Δηλαδή τα ερεθίσματα που παρέχουν στους μαθητές τους εξαρτώνται από το δικό τους *habitus*. Σε αυτό συμβάλλει και το γεγονός ότι πολλά μουσικά μαθήματα δεν έχουν κάποιο καλά καθορισμένο πλαίσιο ύλης για τον εκπαιδευτικό, και έτσι επαφίεται στον ίδιο το ρεπερτόριο που θα χρησιμοποιήσει στο μάθημά του. Σε αυτές τις περιπτώσεις οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί παραδέχονται πως χρησιμοποιούν υλικό που προτιμούν οι ίδιοι. Αυτό παρατηρείται κυρίως στα μουσικά σύνολα και στις χορωδίες που υπάρχει μεγάλη ευελιξία ως προς το ρεπερτόριο που θα επιλεγθεί, καθώς και στα λαϊκά μουσικά όργανα. Αντίθετα στα όργανα της δυτικοευρωπαϊκής μουσικής φαίνεται να ακολουθείται μια πιο συντηρητική τάση, καθώς ως μη ξεχνάμε πως τα όργανα αυτά έχουν ένα καλά καθορισμένο πρόγραμμα σπουδών στα ωδεία και στους άλλους φορείς μουσικής εκπαίδευσης, πρόγραμμα που σαφώς και οι εκπαιδευτικοί γνωρίζουν και πιθανότατα χρησιμοποιούν σε κάποιο βαθμό ως οδηγό και για το μουσικό σχολείο. Βέβαια, τονίστηκε έντονα από τους εκπαιδευτικούς της έρευνας το γεγονός πως στρέφονται περισσότερο προς ρεπερτόριο που αρέσει στους μαθητές και κινεί το ενδιαφέρον τους, αποδεικνύοντας τη στάση τους για το ρόλο και το χαρακτήρα που πρέπει να έχουν οι σπουδές στο μουσικό σχολείο, όπως αναφέρθηκε παραπάνω.

στ. Σχολική Επίδοση

Οι επιδόσεις των μαθητών ικανοποιούν τους εκπαιδευτικούς, ιδιαίτερα σε ότι αφορά τα γενικά μαθήματα. Η συνεισφορά της μουσικής παιδείας στις επιδόσεις κρίνεται σημαντική, τόσο στη χρήση της γλώσσας και του λόγου (ρυθμός, άρθρωση, έκφραση, τονισμός) όσο και στα μαθηματικά (ανάπτυξη μαθηματικής λογικής). Στοιχεία που αναφέρθηκαν από τους εκπαιδευτικούς όπως η καλύτερη μνήμη, η

γρηγορότερη αντίληψη, η χρησιμοποίηση περισσότερων αισθήσεων, η καλύτερη συγκέντρωση και οργάνωση, καθώς και η ανάπτυξη της αποκλίνουσας σκέψης είναι ορισμένα στα οποία η ενασχόληση με τη μουσική μπορεί να συμβάλει σημαντικά για την κατάκτηση των ακαδημαϊκών γνώσεων. Υπήρξαν όμως και περιπτώσεις εκπαιδευτικών που εξέφρασαν την άποψη πως υπάρχουν πολλά παραδείγματα μαθητών που δεν έχουν ανάλογες επιδόσεις στα μουσικά με τα γενικά μαθήματα, υποστηρίζοντας πως δεν παρατηρούν ένα καλύτερο επίπεδο επιδόσεων στα γενικά μαθήματα λόγω των μουσικών σπουδών.

Ικανοποιημένοι είναι και οι εκπαιδευτικοί των μουσικών μαθημάτων, τονίζοντας όμως ότι η άποψη αυτή αφορά τις δεδομένες συνθήκες που επικρατούν στη διδασκαλία των μουσικών μαθημάτων, εκφράζοντας παράπονα για το πρόγραμμα σπουδών, για την έλλειψη καθηγητών ή μουσικών οργάνων, τις υποδομές και το ωρολόγιο πρόγραμμα.

Γενικότερα, οι εκπαιδευτικοί δε θεωρούν πως το μουσικό σχολείο είναι ικανό να βγάλει επαγγελματίες μουσικούς, όπως αναφέρεται στον ιδρυτικό νόμο, χωρίς οι μαθητές να ακολουθούν σπουδές και εκτός σχολείου. Όπως αναφέραμε, θεωρούν το ρόλο του μουσικού σχολείου πιο γενικό, με την παροχή μουσικής παιδείας και καλλιέργειας και τα οφέλη που αυτή μπορεί να προσφέρει. Παρ' όλα αυτά, θεωρείται πως το μουσικό σχολείο μπορεί να προετοιμάσει κατάλληλα τους μαθητές που επιθυμούν να εισαχθούν στα τμήματα μουσικών σπουδών της ανώτερης εκπαίδευσης. Μάλιστα, είναι τα μοναδικά σχολεία που μπορούν να το κάνουν, καθώς στα γενικά σχολεία τα εξεταζόμενα μαθήματα δε διδάσκονται.

Τέλος, παρατηρείται μια διχογνωμία στους εκπαιδευτικούς στο ζήτημα του διευρυμένου ωρολογίου προγράμματος. Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί θεωρούν πως οι αυξημένες ώρες και τα περισσότερα μαθήματα κουράζουν τους μαθητές, οι οποίοι εκτός των άλλων έχουν λιγότερο διαθέσιμο χρόνο καθημερινά για μελέτη, κάτι που μπορεί να επηρεάσει τις επιδόσεις τους. Απ' την άλλη εκφράστηκε και η άποψη πως η ποικιλία μαθημάτων και η επαφή με τα μουσικά όργανα και τα σύνολα ανάμεσα στις ώρες των γενικών μαθημάτων λειτουργούν ευεργετικά, δίνοντας χαρά και περισσότερη ενέργεια στα παιδιά τα οποία δε χάνουν το ενδιαφέρον τους, με αποτέλεσμα να είναι πιο συγκεντρωμένα στις ώρες των γενικών μαθημάτων.

Το ζήτημα του διευρυμένου ωραρίου φαίνεται να αφορά περισσότερο τις μεγαλύτερες τάξεις. Οι εκπαιδευτικοί κατηγορούν τη γενικότερη νοοτροπία στη χώρα μας που θέλει τους μαθητές να στρέφονται στα εξωσχολικά φροντιστήρια ώστε να

προετοιμαστούν για τις πανελλήνιες εξετάσεις, καθώς οι μαθητές «αναγκάζονται» να αλλάξουν σχολείο ώστε να έχουν λιγότερες ώρες καθημερινά και να μπορούν να ανταπεξέλθουν στο πρόγραμμα αυτό. Παρ' όλα αυτά, επισημαίνεται πως ο μικρός αριθμός μαθητών που μένουν στις τελευταίες τάξεις του λυκείου, ειδικά στα μουσικά σχολεία της επαρχίας, λειτουργεί θετικά για αυτούς καθώς η εκπαιδευτική διαδικασία μπορεί να γίνει περισσότερο αποτελεσματική. Σε κάθε περίπτωση όμως, η διαρροή των μαθητών στις λυκειακές τάξεις, η οποία οφείλεται στο διευρυμένο ωρολόγιο πρόγραμμα, αναγνωρίζεται ως ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα των μουσικών σχολείων.

ζ. Μειονεκτήματα

Η έρευνα επιβεβαίωσε όλα τα μειονεκτήματα ή τα αρνητικά στοιχεία που αναφέρονται για τα μουσικά σχολεία στην ελληνική βιβλιογραφία. Συγκεκριμένα αυτά είναι: το διευρυμένο ωράριο, η μεγάλη απόσταση που διανύουν πολλοί μαθητές, η έλλειψη πιστοποίησης των μουσικών σπουδών, ή μη σαφώς καθορισμένη ύλη σε πολλά μουσικά μαθήματα, τα προβλήματα στις υποδομές και στα υλικοτεχνικά μέσα, και η έλλειψη μόνιμου διδακτικού προσωπικού. Πρέπει να τονιστεί πως τα αρνητικά αυτά στοιχεία δεν έχουν να κάνουν άμεσα με το ρόλο του σχολείου ως προς το παρεχόμενο πολιτισμικό κεφάλαιο, αλλά σαφώς και μπορούν να επηρεάσουν καθοριστικά την εύρυθμη λειτουργία του και το βαθμό της αποτελεσματικότητάς του ως προς την επίτευξη των εκπαιδευτικών στόχων.

η. Σύνοψη

Τα μουσικά σχολεία, ως θεσμός της δημόσιας εκπαίδευσης αλλά και ως «κύτταρα πολιτισμού» της κοινωνίας, δίνουν τη δυνατότητα σε μαθητές που προέρχονται από διάφορα κοινωνικά στρώματα να σπουδάσουν μουσική και να συμμετέχουν ενεργά και ισότιμα σε ατομικές και ομαδικές μουσικές εμπειρίες. Ως εξειδικευμένα σχολεία παρέχουν πληθώρα καλλιτεχνικών ερεθισμάτων συμβάλλοντας στην ανάπτυξη και τη συγκρότηση των πολιτισμικών ταυτοτήτων των μαθητών.

Ίσως απέχουμε πολύ ακόμα από το όραμα για μια ολιστική ανθρωπιστική παιδεία, αλλά ο θεσμός του μουσικού σχολείου θα μπορούσαμε να πούμε πως δείχνει

σε κάποιο βαθμό μια τάση να ξεφύγει από το φορμαλιστικό πλαίσιο της σύγχρονης εκπαίδευσης, δημιουργώντας παράλληλα ένα ποιοτικότερο σχολικό περιβάλλον και μια διαφορετική σχολική κουλτούρα σε σχέση με τα υπόλοιπα γενικά σχολεία. Οι θέσεις που επιβεβαιώνουν τον παραπάνω ισχυρισμό είναι:

- η ανάπτυξη πολλαπλών δεξιοτήτων και η μάθηση μέσα από την υψηλή αισθητική αξία που προσφέρει η μουσική και γενικότερα οι τέχνες
- οι δυνατότητες για καλλιτεχνική δημιουργία και έκφραση μέσα από την επαφή με τα μουσικά όργανα
- η ολιστική προσέγγιση της μουσικής παιδείας μέσω της παράλληλης σπουδής της δυτικοευρωπαϊκής και της παραδοσιακής μουσικής
- η διεύρυνση του γούστου μέσα από την ποικιλία ερεθισμάτων και τη γνωριμία με διαφορετικά μουσικά είδη και πολιτισμούς
- η επαφή με την τοπική κουλτούρα και τα στοιχεία της πολιτισμικής παράδοσης και κληρονομιάς
- οι ευκαιρίες για κοινωνικοποίηση και η κουλτούρα συνεργασίας μεταξύ των μαθητών από όλες τις τάξεις (και ηλικίες) μέσω της συμμετοχής στα μουσικά σύνολα, καθώς και η αίσθηση του «ανήκειν».
- η δημιουργία εκδηλώσεων με τη συμμετοχή των μαθητών και το «άνοιγμα» του σχολείου στην τοπική κοινωνία
- τα χαμηλότερα επίπεδα παραβατικών και επιθετικών συμπεριφορών στο σχολικό περιβάλλον και η αποτροπή του σχολικού εκφοβισμού
- η ανοχή στη διαφορετικότητα και την περιθωριοποίηση
- η ανάπτυξη καλών τρόπων και συμπεριφορών στο περιβάλλον του σχολείου.
- η δημιουργία όμορφων αναμνήσεων και εμπειριών στους μαθητές ως εφόδια για τη μετέπειτα ζωή.

Ο επαναπροσδιορισμός του ρόλου των πολιτισμικών πρακτικών και γενικότερα του ζητήματος της διδασκαλίας των τεχνών στα δεδομένα της σύγχρονης εκπαίδευσης, όπως αυτή καθορίζεται από τις επιταγές της σημερινής κοινωνίας του άκρατου νεοφιλελευθερισμού, μοιάζει πιο αναγκαίος από ποτέ. Η αποτύπωση των

απόψεων και των εμπειριών των εκπαιδευτικών της έρευνας αυτής, οφείλει να λειτουργήσει ως αφορμή για την περαιτέρω διερεύνηση του θέματος σε επίπεδο χάραξης εκπαιδευτικής πολιτικής στη χώρα μας.

Η αξιοποίηση των καλών πρακτικών στο σχολείο, η ελευθερία της έκφρασης, η ανάπτυξη της δημιουργικότητας, το ευχάριστο μαθησιακό περιβάλλον και η μεγαλύτερη ροπή προς την ανθρωπιστική διάσταση της παιδείας είναι ζητήματα που θα πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπ' όψιν, όχι μόνο για τα εξειδικευμένα σχολεία, αλλά γενικότερα για το σύνολο του εκπαιδευτικού συστήματος.

7.2 Προτάσεις

Η παρούσα εργασία επιχείρησε να διερευνήσει τη μετάδοση πολιτισμικού κεφαλαίου στα μουσικά σχολεία μέσα από τις απόψεις των εκπαιδευτικών. Για την πληρέστερη όμως κάλυψη του θέματος, προτείνεται να εξεταστούν τα ζητήματα τα οποία αναλύθηκαν, μέσα και από την οπτική πλευρά των μαθητών. Οι δικές τους απόψεις και εμπειρίες από τη φοίτηση στο μουσικό σχολείο θα μπορούσαν να αποφέρουν ακόμα πιο ολοκληρωμένα συμπεράσματα, καθώς αποτελούν τους αμεσότερους δέκτες της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Οι θέσεις των μαθητών για θέματα που συζητήθηκαν όπως οι σχολικές επιδόσεις και η συμβολή της μουσικής παιδείας σ' αυτές, το σχολικό περιβάλλον και οι σχέσεις με συμμαθητές και εκπαιδευτικούς, καθώς και οι πιθανές αλλαγές που έχει επιφέρει στις προτιμήσεις, στους τρόπους και γενικότερα στη ζωή τους το μουσικό σχολείο μπορούν να φωτίσουν ακόμα περισσότερο όλες τις πτυχές των θεμάτων που εξετάστηκαν, αλλά και να δημιουργήσουν νέες οπτικές οι οποίες δεν αναφέρθηκαν από την πλευρά των εκπαιδευτικών.

Επιπλέον, όσον αφορά τα παραπάνω αλλά και για τη καλύτερη κατανόηση των εκπαιδευτικών πρακτικών που χρησιμοποιούνται στα μουσικά σχολεία, θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη η έρευνα με τη μέθοδο της παρατήρησης, καθώς με αυτό τον τρόπο θα μπορούσαμε να εμβαθύνουμε στις συνθήκες, τις σχέσεις και τη νοοτροπία που αναπτύσσεται στα μουσικά σχολεία για εκπαιδευτικούς και μαθητές.

Ένα επίσης σημαντικό θέμα που είναι απαραίτητο να διερευνηθεί περαιτέρω είναι αυτό της γονεϊκής επιλογής του σχολείου. Στην έρευνα αυτή, εκφράστηκε η άποψη πως για να επιλέξουν οι γονείς να στείλουν το παιδί τους σε μουσικό σχολείο, συνήθως διαθέτουν και οι ίδιοι ένα αρκετά ανεπτυγμένο μορφωτικό και πολιτισμικό

κεφάλαιο. Θα πρέπει λοιπόν να εστιάσουμε και στις οικογένειες μαθητών των μουσικών σχολείων για τους λόγους που επέλεξαν το μουσικό σχολείο, τις προσδοκίες τους από αυτό, καθώς και τη δικιά τους σχέση με τη μουσική παιδεία.

Τέλος, θα πρέπει να παρατηρήσουμε πως οι συμμετέχοντες αρκετές φορές εξέφρασαν την επιθυμία τους για μια ανάλογη μουσική παιδεία από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, με εκμάθηση μουσικών οργάνων και στα δημοτικά σχολεία. Όσοι συμμετέχοντες έχουν διδάξει στο εξωτερικό, αναφέρθηκαν στη μεγαλύτερη μέριμνα των εκπαιδευτικών συστημάτων των ξένων χωρών ως προς τη μουσική παιδεία από τις μικρότερες βαθμίδες. Μάλιστα, εντύπωση προκαλεί το γεγονός πως στη συνομιλία με τον ερευνητή μετά το πέρας της συνέντευξης, όσοι εκπαιδευτικοί είχαν διδάξει μουσική στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση στο παρελθόν, ανέφεραν ότι δεν έχουν και τις καλύτερες εμπειρίες από τα δημοτικά σχολεία και πως προτιμούν με διαφορά τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και ειδικά το περιβάλλον των μουσικών σχολείων. Για αυτό το λόγο, είναι κρίσιμο να διερευνηθούν οι πρακτικές και οι απόψεις των εκπαιδευτικών της μουσικής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση ως προς την αποτελεσματικότητα του μαθήματος της μουσικής παιδείας σε σχέση με τα θέματα που αναλύθηκαν, καθώς και για το αν το μάθημα της μουσικής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση καταφέρνει να προετοιμάζει κατάλληλα τους μαθητές που θέλουν να συμμετέχουν στις εισαγωγικές εξετάσεις των μουσικών σχολείων.

Κλείνοντας, είναι απαραίτητο να εξεταστούν οι τρόποι και οι δυνατότητες μεταφοράς των καλών πρακτικών των μουσικών σχολείων που αναδείχθηκαν από τα αποτελέσματα της έρευνας και στα γενικά σχολεία. Για παράδειγμα, μία από αυτές είναι η υποχρεωτική συμμετοχή των μαθητών σε ομαδικές δημιουργικές δραστηριότητες χωρίς να αξιολογούνται, όπως συμβαίνει με τα μουσικά σύνολα. Γενικότερα όμως, το συμβατικό σχολείο οφείλει να επαναπροσδιορίσει τη στάση του απέναντι στα καλλιτεχνικά και ανθρωπιστικά μαθήματα, στοχεύοντας σε μια περισσότερο δομική παρουσία τους στα προγράμματα σπουδών.

Βέβαια, για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο δεν επαφίεται μόνο στους εκπαιδευτικούς και σε επίπεδο σχολικής μονάδας, αλλά αφορά και μια διαφορετική προσέγγιση των μαθημάτων αυτών σε επίπεδο χάραξης εκπαιδευτικής πολιτικής. Άλλωστε, η μουσική και οι τέχνες γενικότερα, οφείλουν να λειτουργούν ανατρεπτικά και απελευθερωτικά για να μπορούν να συμβάλουν ζωτικά στην ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου και εν τέλει στην ανθρώπινη ευτυχία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αργυρίου, Μ. (2018). *Η μουσική παιδεία ως εφαρμοσμένη πολιτιστική πολιτική και πρακτική στο χώρο της εκπαίδευσης*. Θεσσαλονίκη: Γράφημα.

Αργυρίου, Μ. (2013). *Πολιτιστική πολιτική και μουσική παιδεία: η διερεύνηση των τάσεων της πολιτιστικής πολιτικής για τη μουσική εκπαίδευση όπως αυτές προκύπτουν από τις αποφάσεις Ευρωπαϊκών – Διεθνών οργανισμών*. Διδακτορική Διατριβή. Κέρκυρα: Τμήμα Μουσικών Σπουδών. Ιόνιο Πανεπιστήμιο.

Ασκούνη, Ν. (2007). *Κοινωνικές ανισότητες στο σχολείο*. Κλειδιά και Αντικλειδιά. Αθήνα: Υ.Π.Ε.Π.Θ. – Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Bell, J. (1999). *Μεθοδολογικός Σχεδιασμός Παιδαγωγικής και Κοινωνικής Έρευνας*. Αθήνα: Gutenberg.

Bourdieu, P. (1994). *Κείμενα Κοινωνιολογίας* (Παναγιωτόπουλος, Ν. - επιμ.) Αθήνα: Δελφίνι.

Bourdieu, P. & Passeron, JCl. (1996). *Οι κληρονόμοι. Οι φοιτητές και η κουλτούρα* (Παναγιωτόπουλος Ν. και Βιδάλη, Μ. – μτφρ.). Αθήνα: Καρδαμίτσα.

Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Creswell, J. W. (2011). *Η έρευνα στην εκπαίδευση: Σχεδιασμός, διεξαγωγή και αξιολόγηση της ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας* (Τζορματζούδης, Χ.- επιμ.). Αθήνα: Ίων.

Γραμματάς, Θ., Τζαμαργιάς, Τ., (2004), *Πολιτιστικές Εκδηλώσεις στο Σχολείο*.
Αθήνα: Ατραπός.

Δελγιάννη, Α. (1998, Οκτώβριος). *Μουσικά Σχολεία: Δομή και Λειτουργία – Προοπτικές*. Ανακοίνωση / εισήγηση στο 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο της Ε.Ε.Μ.Ε. Θεσσαλονίκη, σσ. 18 -21.

Διονυσίου, Ζ. (2002). Προσέγγιση στη διδασκαλία της ελληνικής παραδοσιακής μουσικής. *Πρακτικά του 3ου Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε., «Διδασκαλία της Μουσικής. Μοντέλα, Στρατηγικές, Μέθοδοι: Από τη Θεωρία στην Πράξη»*. (Βόλος, 28-30 Ιουνίου, 2002) (σσ. 154-168). Θεσσαλονίκη: Ελληνική Ένωση για τη Μουσική Εκπαίδευση.

Ζεπάτου, Β. (2014). Θεσμικά χαρακτηριστικά των Μ.Σ. της Ελλάδας: Η σημασία τους και η ανίχνευση αντιστοιχιών με Διεθνείς και Ευρωπαϊκές ατζέντες για την εκπαίδευση στις Τέχνες και ειδικότερα στη μουσική. Στο Κ. Κασιμάτη & Μ. Αργυρίου (Επιμ.), *Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Τάσεις στην εκπαίδευση: Οι επιρροές τους στο Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα*. Τόμος Β' (σσ. 157-168). Πρακτικά 5ου Διεθνούς Συνεδρίου EduPolicies 2014, Αθήνα, 26-28/9/2014. Αθήνα: ΑΣΠΑΙΤΕ & ΕΕΜΑΠΕ.

Ζορμπά, Β., 2006, *Η ίδρυση και λειτουργία των μουσικών σχολείων στην Ελλάδα*, Διπλωματική Εργασία στο Πανεπιστήμιο Πατρών.

Ζορμπά, Μ. (2014). *Πολιτική του Πολτισμού*. Αθήνα: Πατάκη.

Ζυγούρας, Σ. (2007). Τομή Παιδείας και Μουσικής - Μια διερεύνηση της προοπτικής των Μουσικών Σχολείων. Ανακτήθηκε από <http://users.sch.gr/szygouras/themata/tomi-paideias-mousikis.htm>

Hargreaves, D. (2004). Έ. Μαρκοπούλου (επιμ.) *Η Αναπτυξιακή Ψυχολογία της Μουσικής*. Αθήνα: Fagotto.

Θάνος, Θ. (2012). *Εκπαίδευση και κοινωνική αναπαραγωγή στη μεταπολεμική Ελλάδα (1950-2010). Ο ρόλος της ανώτατης εκπαίδευσης* (Ν. Παναγιωτόπουλος, πρόλογος). Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.

Θάνος, Θ. Καμαριανός, Ι., Κυρίδης, Α. & Φωτόπουλος, Ν. (2017). *Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης. Εισαγωγή σε βασικές έννοιες και θεματικές*. Αθήνα: Gutenberg.

Ιωσηφίδης, Θ. (2008). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.

Καποκαβάδης, Α., (2017), *Η μουσική ως πράξη φυσιολογική, Τα Μουσικά Σχολεία της Αττικής-Η ανεπίσημη θεσμοθέτηση της προφορικότητας στην επίσημη μουσική εκπαίδευση*. Αθήνα: Γαβριηλίδης.

Κοκκίδου, Μ. κ.α., (2008). *Η προσχολική εκπαίδευση στον 21ο αιώνα*, (Κακανά Δ.-, Σιμούλη Γ. επιμ.), Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

Κοκκίδου, Μ. (2006). Σχολική Μουσική Εκπαίδευση: Το ζήτημα της αισθητικής απόλαυσης της μουσικής. Στο Α. Καρτασίδου & Α. Στάμου (επιμ.), *Μουσική Παιδαγωγική – Μουσική Εκπαίδευση στην Ειδική Αγωγή – Μουσικοθεραπεία- Σύγχρονες τάσεις και προοπτικές*. Πρακτικά Ημερίδας (σ. 25-34). Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

Κολιάδη-Τηλιακού, Α. (2009). Μουσική Αυτοαντίληψη, Αυτοεκτίμηση και Κοινωνική Συμπεριφορά παιδιών σχολικής ηλικίας. Διδακτορική Διατριβή, Τ.Μ.Σ., Ε.Κ.Π.Α. Δημοσιευμένη στο Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης.

Κολιάδη-Τηλιακού, Α. (2007). Η σχέση της μουσικής αυτοαντίληψης με την αυτοεκτίμηση μαθητών μουσικών γυμνασίων. *Μουσικοπαιδαγωγικά*, Τεύχος 5, σ. 50-75.

Κυριαζικίδου, Π. (1998). *Τα Μουσικά Σχολεία στην Ελλάδα: Θεσμικό πλαίσιο και σχολική πραγματικότητα*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.

Κυρίδης, Α. (1996). *Εκπαιδευτική ανισότητα: Οριοθέτηση και προσπάθειες θεωρητικής προσέγγισής της*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης.

Λυκουρέντζος, Α. (2007). Πρόλογος. Στα Πρακτικά 1^{ου} Επιστημονικού Συνεδρίου, *Τα Μουσικά Σχολεία στην Ελλάδα. Μουσική και Παιδεία – Αναδρομή, αξιολόγηση και προοπτικές*, 16-17 Μαρτίου 2007, Ξάνθη. Πανελλήνια Ένωση Γονέων Μουσικών Σχολείων.

Μαρκέα, Γ. (2003). “Η ευρωπαϊκή διάσταση στο μάθημα της μουσικής”. Στο: Γ. Μπαγάκης (Επιμ.), *Ο εκπαιδευτικός και η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Μεταίχμιο, σ. 211 – 217.

Μπουρντιέ, Π. (2002). *Η διάκριση: κοινωνική κριτική της καλαισθητικής κρίσης* (Καψαμπέλη, Κ. –μτφρ.). Αθήνα: Πατάκης.

Μυλωνάς, Θ. (1994). «Εισαγωγικές επισημάνσεις πάνω στη θεωρία του Pierre Bourdieu» στο Λαμπίρη- Δημάκη, Ι. και Παναγιωτόπουλος, Ν. (επιμ.). *Pierre Bourdieu: κοινωνιολογία της παιδείας*. Αθήνα: Καρδαμίτσα- Δελφίни.

Νόβα- Καλτσούνη, Χ. (2010). *Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης*. Αθήνα: Gutenberg.

Ντούρου, Μ. (2014). Τα Μουσικά Σχολεία σήμερα. Η αυγή μιας νέας εποχής; Στο Κ. Κασιμάτη & Μ. Αργυρίου (Επιμ.). *Διεθνείς και Ευρωπαϊκές τάσεις στην εκπαίδευση: Οι επιρροές τους στο Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα*. Τόμος Β΄ (σσ. 169-180). Πρακτικά 5^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου EduPolicies 2014, Αθήνα, 26-28/9/2014. Αθήνα: ΑΣΠΑΙΤΕ & ΕΕΜΑΠΕ.

Παϊζης, Ν. & Θεοδωρίδης, Μ. (1995). *Εκπαίδευση και Πολιτισμός. Πρόγραμμα Μελίνα*. Αθήνα: Υ.Π.Ε.Π.Θ. – ΥΠ. ΠΟ.- Γ.Γ.Λ.Ε.

Πουλοπούλου, Τ. (2019). Η συμβολή των Μουσικών Σχολείων στην πολιτιστική και κοινωνική ζωή. Στο Θ. Ράπτης & Δ. Κόνιαρη (Επιμ.), *Μουσική Εκπαίδευση και Κοινωνία: νέες προκλήσεις, νέοι προσανατολισμοί*. Πρακτικά 8ου Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε. (σσ. 334-342). Θεσσαλονίκη: Ε.Ε.Μ.Ε.

Παπαζαρή, Θ. (1999). *Μουσική μάθηση και εκπαίδευση*. Αθήνα: Παπαζήση.

- Παπαπαναγιώτου, Ξ. (2006). «Η ηλικία και η μουσική εκπαίδευση ως παράγοντες διαμόρφωσης των μουσικών προτιμήσεων Ελλήνων μαθητών», *Μουσικοπαιδαγωγικά*, τ.3, σ.5-26.
- Πασχαλίδης, Γ., Χαμπούρη-Ιωαννίδου, Αικ., (2002), *Οι διαστάσεις των πολιτιστικών φαινομένων*, Εισαγωγή στον Πολιτισμό, τόμος Α΄, Πάτρα: ΕΑΠ.
- Πατερέκα, Χ. (1986). *Βασικές έννοιες των Pierre Bourdieu και Jean-Claude Passeron σε θέματα κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Robinson, K. (1999). *Οι τέχνες στα σχολεία. Αρχές, πρακτικές, προβλέψεις* (Α. Ζαφειρίου – μτφ.). Αθήνα: Καστανιώτης.
- Ρήτου, Κ., & Ακογιούνου, Μ. (2019). Διερεύνηση της εμπειρίας μαθητών μουσικού σχολείου στο πλαίσιο του μαθήματος μουσικού οργάνου. Στο Θ. Ράπτης & Δ. Κόνιαρη (Επιμ.), *Μουσική Εκπαίδευση και Κοινωνία: νέες προκλήσεις, νέοι προσανατολισμοί. Πρακτικά 8ου Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε.* (σσ. 368–377). Θεσσαλονίκη: Ε.Ε.Μ.Ε.
- Small, C. (1983), *Μουσική- Κοινωνία- Εκπαίδευση*, (Μ. Γρηγορίου- μτφ.). Αθήνα: Νεφέλη.
- Smith, P. (2006). *Πολιτισμική θεωρία - Μια εισαγωγή* (Μπούμπαρης, Ν.- επιμ, Κατσίκερ, Θ. – μτφρ.). Αθήνα: Κριτική.
- Σακελλαρίδης, Γ. (2008). *Διαπολιτισμική Μουσική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ατραπός.
- Σέρρη, Λ. (1994). *Θέματα μουσικής και μουσικής παιδαγωγικής*. Αθήνα: Gutenberg.
- Τσαούσης, Δ. (2007). *Η Εκπαιδευτική Πολιτική των Διεθνών Οργανισμών: Παγκόσμιες και Ευρωπαϊκές Διαστάσεις*. Αθήνα: Gutenberg.
- Τσαούσης, Δ. (1993). *Η κοινωνία του ανθρώπου: Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία*. Αθήνα: Gutenberg.

- Τσιούκα, Ε. (2014). *Το Εσωτερικό και Εξωτερικό Περιβάλλον του Μουσικού σχολείου. Η Επίδρασή του στη διαμόρφωση και την επίτευξη των στόχων του. Έρευνα στα Μουσικά σχολεία της Περιφέρειας Θεσσαλίας*. Πάτρα: ΕΑΠ.
- Υφαντή, Α., & Ζορμπά, Β. (2010). Τα εξειδικευμένα Μουσικά Σχολεία στην Ελλάδα: Μια μελέτη περίπτωσης. *Το Βήμα Κοινωνικών Επιστημών*, 57, 119- 144.
- Φραγκουδάκη, Α. (1985). *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης. Θεωρίες για την κοινωνική ανισότητα στο σχολείο*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Φωτόπουλος, Ν. (2018). Τέχνες και πολιτισμικές πρακτικές στη σχολική εκπαίδευση: Κοινωνιολογικές προβολές και αποτυπώσεις της πραγματικότητας στο Δημόσια και Ιδιωτική Εκπαίδευση. *Πρακτικά 3^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης*. Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου, σ. 813-822.
- Χρυσοστόμου, Σ. (2007). Μουσική Εκπαίδευση: Επιλογή ή αναγκαιότητα στο Αργυρίου Μ. & Διονυσίου, Ζ. (Επιμ.), *1ο Πανελλήνιο Συνέδριο Μουσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ΕΕΜΑΠΕ), 15-17 Απριλίου 2005* (σελ. 74-80). Αθήνα: Gutenberg.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Bourdieu, P., & Passeron, J.-C. (1977). *Reproduction in education, society, and culture*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Bourdieu, P. (1986). "The forms of capital" στο *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Westport, CT: Greenwood, 15-29.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006), "Using thematic analysis in psychology" στο *Qualitative Research in Psychology*, No. 3, σ. 77-101.

Campbell, P.S., Connell, C., & Beegle, A. (2007). Adolescents' expressed meanings of music in and out of school. *Journal of Research in Music Education*, 55(3), 220 - 236.

Clough, P. and Nutbrown, C. (2002), *A students guide to methodology: justifying inquiry*, London: Sage.

Hallam S, (2010) "The power of music: Its impact on the intellectual, social and personal development of children and young people", *International Journal of Music Education* 28(3), pp.269–289.

Harland, J. (2000). *Arts Education in Secondary Schools: Effects and Effectiveness*. Slough: National Foundation for Educational Research.

Harrell, M. and Bradley, M. (2009), *Data Collection Methods: Semi – Structured Interviews and Focus Groups*, RAND Corporation.

Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods (3rd ed.)*. Thousand Oaks: Sage Publications.

Petress, K. (2005). "The Importance of Music Education", *Education*, v126 n1.

Small, C. (1998). *Musicking: The meanings of performing and listening*. Middletown: Wesleyan University Press.

Tsimpouri, T. & Vaioulli, P. (2017). "Music ensembles and their role in the psycho-social growth of students in Greek music schools". Paper presented at the 1st European Music School Research Symposium, October 6th & 7th, University of Music and Performing Arts, Vienna.

Tsimpouri, T. & Koliadi-Tiliakou, A. (2019). "The collaboration among schools as a prerequisite for students' artistic development: The case of the Music School of Rhodes". Paper presented at the 2nd European Music School Symposium, October

10th & 11th, University of Music and Performing Arts, Department of Music Education Research, Music Didactics and Elemental Music Making, Vienna.

Vaughn, K.(2000),“Music and mathematics: Modest support for the oft-claimed relationship”, *Journal of Aesthetic Education*, 34(3-4), pp.149-166 .

Wright, R. (2008). Kicking the habitus: power, culture and pedagogy in the secondary school music curriculum. *Music Education Research*, 10(3), 389-402.

Yeorgouli-Bourzoukou, S. (2004). *Examining the role of Composing and Improvising in Greek Music Education with particular reference to the Musika Gymnasia*. Ph.D Thesis, University College Winchester, University of Southampton.

Zillmann, D., & Gan, S.-l. (1997). “Musical taste in adolescence”, στο D. J. Hargreaves & A. C. North (Eds.), *The social psychology of music* (p. 161-187). New York, NY, US: Oxford University Press.

Νόμοι και λοιπές Διατάξεις

N.1824/ΦΕΚ 296/30-12-1988. Ίδρυση και Λειτουργία Μουσικών Σχολείων.

N.4610/2019 και N.4692/2020. Επιστημονικές Επιτροπές Μουσικής και Καλλιτεχνικής Παιδείας.

Υ.Α. Γ2/3850/16-6-1998. Λειτουργία Μουσικών Σχολείων.

Υ.Α. 58167/Δ2/24-04-2018. Λειτουργία Μουσικών Σχολείων (Β' 1371).

Υ.Α. 73186/Δ2/16-05-19. Τροποποίηση της 58167/Δ2/13-04-2018 υπουργικής απόφασης (Β' 1371) με θέμα: «Λειτουργία Μουσικών Σχολείων».

Υ.Α. 73173/Δ2/16-05-19. Τροποποίηση της 58168/Δ2/13-04-2018 υπουργικής απόφασης (Β' 1365) με θέμα «Λειτουργία Καλλιτεχνικών Γενικών Λυκείων».

Υ.Α. 3345/12-09-1988. Ίδρυση και Λειτουργία Μουσικών Σχολείων.

Φ.Ε.Κ 1304/Β/2.7.2009. Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Μαθημάτων Μουσικής Παιδείας για τα Μουσικά Σχολεία (Γυμνάσια).

ΦΕΚ 1817/2015. Ωρολόγιο πρόγραμμα μαθημάτων Μουσικών Γυμνασίων και Μουσικών Λυκείων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πρωτόκολλο συνέντευξης

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ:

Φύλο:

Ηλικία:

Ειδικότητα:

Έτη προϋπηρεσίας σε μουσικό / γενικό σχολείο:

Μεταπτυχιακές σπουδές:

1^{ος} ερευνητικός άξονας

ΜΟΥΣΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ

- Ποια η σχέση σας με τη μουσική και γενικότερα με τις τέχνες;
.....
- Έχει αλλάξει ο τρόπος που προσεγγίζετε τη μουσική και την μουσική εκπαίδευση λόγω της εμπειρίας σας στο μουσικό σχολείο;
.....
- Έχετε αλλάξει κάτι στις εκπαιδευτικές σας μεθόδους λόγω του ότι διδάσκετε σε μουσικό σχολείο;
.....
- Πώς θα χαρακτηρίζατε τη μουσική εκπαίδευση που παρέχει το μουσικό σχολείο; Μπορεί να προετοιμάσει μαθητές για να γίνουν επαγγελματίες μουσικοί;
.....
- Το δικό σας habitus επικαθορίζει τις εκπαιδευτικές σας πρακτικές και αν ναι με ποιον τρόπο;
.....
- Ποια η γνώμη σας για την ύπαρξη των εξατομικευμένων μαθημάτων στα μουσικά όργανα, καθώς και για τα μουσικά σύνολα;
.....

2^{ος} ερευνητικός άξονας

ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΠΙΔΟΣΗ

- Ποια η επίδραση της μουσικής εκπαίδευσης στις ακαδημαϊκές επιδόσεις των μαθητών;
.....
- Πώς πιστεύετε ότι επηρεάζονται οι επιδόσεις στα γενικά μαθήματα από το διευρυμένο πρόγραμμα σπουδών;
.....
- Πώς κρίνετε τις επιδόσεις τους στο δικό σας μάθημά;
.....

3^{ος} ερευνητικός άξονας

ΜΟΥΣΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

- Ποιος ο ρόλος των μουσικών σχολείων στη μετάδοση πολιτισμικού κεφαλαίου; Υπάρχουν διαφορές σε σχέση με τα γενικά σχολεία;
.....
- Συμβάλλει στη διατήρηση και μεταβίβαση της πολιτιστικής κληρονομιάς και παράδοσης και με ποιον τρόπο;
.....
- Θεωρείτε ότι η μουσική παιδεία που παρέχεται στο μουσικό σχολείο φέρνει τους μαθητές σε επαφή με διαφορετικές κουλτούρες και πολιτισμούς;
.....

- Πώς πιστεύετε ότι επηρεάζει την προσωπικότητα των μαθητών η φοίτηση σε ένα μουσικό σχολείο; Σε ποιους τομείς παρατηρείτε να ωφελεί τους μαθητές;
.....
- Ποια θεωρείτε πως είναι η στάση των μαθητών σε ζητήματα διαφορετικότητας/ ανθρώπινων δικαιωμάτων/ ρατσισμό/ βίας/ ξενοφοβίας κ.α; Διαδραματίζει κάποιο ρόλο το μουσικό σχολείο και οι μουσικές σπουδές στη διαμόρφωση τέτοιων στάσεων;
.....
- Έχετε παρατηρήσει να αλλάζουν τα μουσικά γούστα των μαθητών μέσα από τις μουσικές σπουδές του σχολείου;
.....

4^{ος} ερευνητικός άξονας

ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ

- Πώς κρίνετε το σύστημα εισαγωγής στο μουσικό σχολείο; Θεωρείτε ότι αποτελεί ένα μέσο αποκλεισμού από τις μουσικές σπουδές για κάποια παιδιά;
.....
- Πιστεύετε πως το μουσικό σχολείο μπορεί να γεφυρώσει το χάσμα ανάμεσα στις μορφωτικές και πολιτισμικές ανισότητες των μαθητών;
 Αν ναι με ποιόν τρόπο;
 Αν όχι εξηγήστε γιατί;
- Ποιες θεωρείτε τις σημαντικότερες διαφορές ανάμεσα στα μουσικά και γενικά σχολεία;
.....
- Ποιά θεωρείτε τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα και ποιά τα σημαντικότερα μειονεκτήματα για ένα μουσικό σχολείο και τη φοίτηση σε αυτό;
.....

Απομαγνητοφωνήσεις Συνεντεύξεων

Συνέντευξη 1:

Φύλο: Αντρας
 Ηλικία: 40
 Ειδικότητα: Μουσικός ΠΕ 79.01
 Διδακτικό αντικείμενο στο μουσικό σχολείο: Πιάνο, χορωδία.
 Προϋπηρεσία σε μουσικά/ γενικά σχολεία: 13 / 0 έτη.
 Μεταπτυχιακές σπουδές: ΝΑΙ

E: Καλημέρα. Στη συνομιλία μας σας εξήγησα τους λόγους για τους οποίους γίνεται αυτή η συνέντευξη και θέλω να σας ευχαριστώ πολύ που δεχτήκατε να βοηθήσετε στην έρευνά μου. Μπορούμε να ξεκινήσουμε;

Σ1: Καλημέρα. Είναι χαρά μου να βοηθήσω. Ας ξεκινήσουμε.

E: Πώς θα περιγράφατε τη σχέση σας με τη μουσική και γενικότερα με τις τέχνες;

Σ1: Από μικρός ήθελα να γίνω μουσικός. Θυμάμαι πως πάντα έδειχνα ενδιαφέρον για όλα τα καλλιτεχνικά δρώμενα στην περιοχή μου. Μ' αρέσει πάρα πολύ ο χορός. Ο χορός και η μουσική είναι μέσα στη ζωή μου. Αγαπώ και το θέατρο. Συνθέτω μουσική για ταινίες και βιντεοκλίπ. Μ' αρέσει πολύ και η ζωγραφική και έχω ασχοληθεί λίγο και με την αγγειοπλαστική.

E: Τα δικά σας ακούσματα και οι προτιμήσεις σας στη μουσική επηρεάζουν τις εκπαιδευτικές σας πρακτικές; Πώς τα αξιοποιείτε στο μάθημά σας;

Σ1: Σίγουρα κάποια πράγματα αποτελούν βιώματα. Οπότε θέλοντας και μη περνάνε και στα παιδιά. Παρ' όλα αυτά προσπαθώ να ακολουθώ και τις τάσεις της εποχής, τους στόχους των παιδιών αλλά φυσικά και τους στόχους του σχολείου, ώστε να διαμορφώσω μια πλούσια εκπαιδευτική δράση.

E: Η εμπειρία του μουσικού σχολείου έχει αλλάξει τον τρόπο που αντιμετωπίζετε τη μουσική και τη μουσική εκπαίδευση;

Σ1: Το να είσαι με παιδιά που ενδιαφέρονται για τη μουσική πολλές φορές σε εκπλήσσει. Τα ίδια τα παιδιά πολλές φορές σου ζητάνε να τους διδάξεις πράγματα που ίσως να μην τα σκεφτόσουν εσύ. Από τέτοια ερεθίσματα σίγουρα επηρεάζεσαι και ανακαλύπτεις συνεχώς νέες εμπειρίες.

E: Έχετε αλλάξει κάτι στις εκπαιδευτικές σας πρακτικές στα χρόνια που διδάσκετε στο μουσικό σχολείο;

Σ1: Εγώ προσωπικά στο τέλος κάθε χρονιάς ρωτάω τα παιδιά τι τους άρεσε, τι όχι, τι θα ήθελαν να αλλάξουν στο μάθημα. Οι απαντήσεις που παίρνω με βοηθούν και εμένα να βελτιωθώ και έχει τύχει να αλλάξω τον τρόπο που θα προσεγγίσω ένα θέμα που μπορεί να αφορά την τεχνική του οργάνου ή το ρεπερτόριο.. Και συχνά μου λένε πράγματα που ούτε καν τα είχα προσέξει. Θέλω να πω ότι πολλές φορές τελικά τα ίδια τα παιδιά σε βοηθούν να κάνεις καλύτερα το μάθημά σου.

E: Ποιες θεωρείτε τις βασικές διαφορές ενός μουσικού και ενός γενικού σχολείου, πέρα από τη γενικότερη διάρθρωσή του όσον αφορά τον τρόπο λειτουργίας του;

Σ1: Κατ' αρχάς για εμένα θα έπρεπε να δίνεται η δυνατότητα σε όλα τα παιδιά να μάθουν μουσική. Όπως για παράδειγμα όλα τα παιδιά μαθαίνουν αγγλικά. Η μουσική είναι η καλύτερη θεραπεία της ψυχής, το καλύτερο «ψυχοφάρμακο». Αυτό που παρατηρώ εγώ είναι ότι τα παιδιά στο μουσικό σχολείο είναι πιο ήρεμα. Δεν έχουμε επιθετικές συμπεριφορές, bullying.. Τα παιδιά μέσα από τη μουσική μαθαίνουν να συνεργάζονται, να προσπαθούν με επιμονή να καταφέρουν στόχους. Επειδή και εγώ φοίτησα σε μουσικό σχολείο, αυτό που θέλω να επισημάνω είναι πως ένα μουσικό σχολείο σου αφήνει πολύ καλές αναμνήσεις. Σε ένα γενικό σχολείο ένας μαθητής που γράφει καλά σε ένα διαγώνισμα του λένε μπράβο, αλλά την επόμενη μέρα ίσως αυτό ξεχνιέται. Αν κάνεις όμως μια συναυλία, μια εκδήλωση, δημιουργήσεις κάτι από το μηδέν, είναι κάτι που το θυμάσαι σε όλη σου τη ζωή. Μπορείς να το βλέπεις ξανά στο βίντεο, να θυμάσαι όλα εκείνα τα συναισθήματα και πάλι. Εγώ ακόμα συγκινηθώμαι από τις συναυλίες ως μαθητής. Εμένα αυτά μου έχουν μείνει από τα σχολικά μου χρόνια. Είναι και αναμνήσεις αλλά και εφόδια για να προχωρήσεις στη ζωή σου. Εγώ λέω στα παιδιά ότι δεν είναι απαραίτητο να γίνουν μουσικοί, αλλά είστε στεναχωρημένοι; Παίξτε μουσική! Είστε χαρούμενοι; Παίξτε μουσική! Είναι η μουσική σύντροφος για κάθε κατάσταση.

E: Ο ιδρυτικός στόχος του μουσικού σχολείου αναφέρει πως προετοιμάζει τα παιδιά που θέλουν να ακολουθήσουν επαγγελματικά τη μουσική. Θεωρείτε ότι οι σπουδές στο μουσικό σχολείο το καταφέρνουν αυτό;

Σ1: Για ένα παιδί που θέλει να ασχοληθεί η μουσική εκπαίδευση σε ένα σχολείο είναι επαρκής. Όχι ιδανική, αλλά επαρκής. Έχουμε αρκετές περιπτώσεις παιδιών που χωρίς καθόλου εξωσχολικά μαθήματα έχουν περάσει σε μουσικά πανεπιστήμια ή μουσικές ακαδημίες του εξωτερικού. Επίσης, παρατηρείται το φαινόμενο στις τάξεις του λυκείου αρκετά παιδιά να φεύγουν λόγω της απόστασης ή για να έχουν πιο λίγες ώρες μαθημάτων σε ένα γενικό σχολείο και έτσι τα παιδιά που μένουν επειδή είναι πιο λίγα είναι σα να κάνουν ιδιαίτερο. Αν αποφασίσουν να περάσουν σε μουσική σχολή τότε ακριβώς επειδή είναι λίγα άτομα, οι καθηγητές είναι από πάνω τους και έτσι συνήθως τα καταφέρνουν. Στα μουσικά πανεπιστήμια της χώρας οι περισσότεροι φοιτητές προέρχονται από μουσικά σχολεία. Απ' την άλλη όσον αφορά τα όργανα το μεγάλο πρόβλημα είναι ότι η πολιτεία δε δίνει το δικαίωμα για να κατοχυρώσουν τις σπουδές αυτές. Θα έπρεπε τα παιδιά να μπορούν μέσω δωρεάν εξετάσεων να πιστοποιούν τις γνώσεις τους, με έναν τίτλο ή τουλάχιστον να αναγνωρίζεται σε ποιο επίπεδο είναι. Αυτή τη στιγμή για να το καταφέρεις αυτό πρέπει να πας σε ωδείο. Είναι μεγάλο πρόβλημα αυτό. Γιατί όλος αυτός ο χρόνος και η προσπάθεια για να παίξεις ένα μουσικό όργανο δεν αναγνωρίζεται.

E: Όλα αυτά τα μουσικά μαθήματα και το διευρυνόμενο ωράριο επηρεάζουν τους μαθητές στα μαθήματα της γενικής παιδείας;

Σ1: Και εγώ απ' όσο θυμάμαι σα μαθητής, ειδικά στις τελευταίες τάξεις ήταν πιο δύσκολο, γιατί ακριβώς αν βάλεις και τα φροντιστήρια μετά δε μένει καθόλου χρόνος για διάβασμα. Αν το αγαπάς όμως βρίσκεις το χρόνο. Και κάτι που παρατηρώ είναι πως όταν ένα παιδί ενδιαφέρεται για κάποια σχολή που δεν έχει σχέση με τη μουσική στη Δευτέρα και Τρίτη λυκείου οι καθηγητές των μουσικών μαθημάτων είναι λίγο πιο ελαστικοί, ώστε τα παιδιά να αξιοποιούν το χρόνο τους περισσότερο σε αυτό που έχουν ως στόχο.

E: Η ενασχόληση με τη μουσική στο μουσικό σχολείο μπορεί να συμβάλλει σε καλύτερες επιδόσεις στα γενικά μαθήματα;

Σ1: Είμαι βέβαιος πως ναι. Έχω δει περιπτώσεις παιδιών που τα ίδια ήρθαν απ' ότου πέρασαν στο πανεπιστήμιο και μας είπαν πως «αν δεν ήμασταν σε αυτό το σχολείο δε θα είχαμε περάσει στη σχολή». Αλλά και η ίδια η μουσική παίζει το ρόλο της. Όταν μαθαίνεις ένα όργανο ουσιαστικά χρησιμοποιείς σχεδόν όλες σου τις αισθήσεις. Άλλα παιδιά είναι ακουστικοί τύποι, άλλα οπτικοί. Αυτό το εκπαιδεύεις μέσα από τη μουσική. Για παράδειγμα, οι μουσικές φράσεις, οι ανάσες, ο ρυθμός σου δείχνουν τον τρόπο που πρέπει να διαβάζεις ένα κείμενο. Εγώ παρατηρώ πως μετά την πρώτη χρονιά στο σχολείο τα παιδιά αρχίζουν και μιλάνε πιο όμορφα, δε βιάζονται, τονίζουν πιο σωστά τις λέξεις.

E: Στο δικό σας το μάθημα, το πιάνο, πώς κρίνετε το επίπεδο και τις επιδόσεις των μαθητών σας;

Σ1: Με βάση αυτά που τους προσφέρουμε, με τη δομή που υπάρχει σαν πολιτεία, εγώ θεωρώ πως είναι αρκετά ικανοποιητικό. Έχουμε μόνο 1 ώρα την εβδομάδα. Με αυτό το κριτήριο το λέω, γιατί νομίζω ότι με 1 ώρα αγγλικά την εβδομάδα δε μαθαίνεις αγγλικά, πόσο μάλλον ένα μουσικό όργανο. Αλλά στις εκδηλώσεις και τις συναυλίες βλέπουμε ένα πολύ ικανοποιητικό αποτέλεσμα. Υπάρχουν και παιδιά - ταλέντα που με μία ώρα την εβδομάδα κάνουν θαύματα, αλλά υπάρχουν και παιδιά που θεωρώ ότι μία ώρα δεν αρκεί.

E: Το δικό σας μάθημα είναι εξατομικευμένο. Αυτό είναι κάτι που δε συναντάμε στα γενικά σχολεία. Βοηθά αυτό στη σχέση με τους μαθητές και στην εκπαιδευτική διαδικασία;

Σ1: Εγώ θεωρώ τον εαυτό μου πολύ τυχερό γιατί καταφέρνω με αυτόν τον τρόπο να έρθω κοντά με τα παιδιά και φυσικά και αυτά με μένεα. Δεν υπάρχουν εντάσεις μέσα στο μάθημα, τους αρέσει αυτό γιατί ξέρετε ότι τα παιδιά θέλουν να έχεις την προσοχή απάνω τους. Τα παιδιά ανοίγονται σου λένε πράγματα πιο προσωπικά που δε θα λέγανε σε όλη την τάξη. Δημιουργείται μια παραγωγική ατμόσφαιρα. Επειδή κάνω θεωρία σε τάξη, μπορεί να πω κάτι στο μάθημα και να μην το κατανοήσει ένα παιδί και να πω το ίδιο ακριβώς πράγμα με τα ίδια λόγια στο ατομικό μάθημα του πιάνου «κοιτώντας το στα μάτια» και λένε «Α, τώρα το κατάλαβα!».

E: Και από την άλλη πλευρά έχουμε τα μουσικά σύνολα...

Σ1: Τα μουσικά σύνολα είναι το σημαντικότερο που έχουν τα μουσικά σχολεία. Αυτή είναι η μαγεία του μουσικού σχολείου. Εκεί μαθαίνει κάποιος μουσική. Μουσικός δεν είναι αυτός που παίζει μόνος του αλλά αυτός που μπορεί να παίζει και να συνεργάζεται με άλλους. Τα παιδιά έρχονται πιο κοντά μεταξύ τους. Σε κανένα άλλο σχολείο δε θα δεις να κάνει παρέα ένα παιδί πρώτης γυμνασίου με ένα παιδί δευτέρας λυκείου. Πουθενά! Και υπάρχει και μεγάλη ποικιλία. Ροκ, κλασική, παραδοσιακή, λαϊκά, βυζαντινή μουσική... Βλέπεις να ενώνει τα παιδιά η μουσική και έτσι κάνουν παρέα και στο διάλειμμα και έξω από το σχολείο. Δεν υπάρχουν κλίκες στο σχολείο. Πολύ σπάνια βλέπεις παιδιά να μένουν μόνα τους στα διαλείμματα.

E: Άρα λέτε ότι είναι σημαντικό και για την κοινωνικοποίηση και τη διαμόρφωση της προσωπικότητας των παιδιών.. Σε ποιους τομείς τα ωφελεί;

Σ1: Τα τελευταία χρόνια έχουμε και παιδιά με «αδιαίτητες δεξιότητες» που όταν πρωτοήρθαν από άλλα σχολικά περιβάλλοντα και αντιμετώπιζαν πολλά προβλήματα, αλλά μέσα σε λίγο καιρό άλλαξαν. Ήρθαν οι γονείς τους και έλεγαν «ευχαριστούμε». Και τα υπόλοιπα παιδιά τα αγκαλιάζουν, κάνουν παρέα μαζί τους. Όταν δέχεται αγάπη, τη γυρίζεις πίσω και τώρα και αργότερα στην κοινωνία που θα βγει. Τα παιδιά δέχονται τη διαφορετικότητα σε ένα τέτοιο περιβάλλον. Δέχονται να ακούνε πολλά διαφορετικά είδη μουσικής. Μαθαίνουν να ακούνε τη μουσική για αυτό που είναι, χωρίς «ταμπέλες».

E: Μπορεί το μουσικό σχολείο να συμβάλει στη διατήρηση και μεταβίβαση της παραδοσιακής κληρονομιάς και κουλτούρας;

Σ1: Σε πολύ μεγάλο βαθμό. Οι περισσότεροι νέοι επαγγελματίες μουσικοί που παίζουν παραδοσιακά είναι απόφοιτοι μαθητές μουσικών σχολείων. Επίσης, δίνεται η δυνατότητα να γνωρίσουν τα παιδιά τη βυζαντινή μουσική, με την οποία πολύ σπάνια θα ασχοληθεί κάποιος που δεν είναι σε μουσικό. Φυσικά, είναι και οι συναυλίες, οι εκδηλώσεις με παραδοσιακή μουσική που κάθε χρόνο γίνονται, το υποχρεωτικό παραδοσιακό όργανο.. Θεωρώ ότι η παραδοσιακή μουσική μέσα στο σχολείο είναι ισάξια με την ευρωπαϊκή μουσική.

E: Η μουσική στο σχολείο τους φέρνει σε επαφή και με άλλες κουλτούρες και πολιτισμούς;

Σ1: Αναμφισβήτητα. Έχουμε κάνει τρία ταξίδια ανταλλαγής με παρόμοια σχολεία στο εξωτερικό τα πέντε τελευταία χρόνια. Αυτό είναι πολύ σπουδαία εμπειρία για τα παιδιά. Βλέπουν πως; δουλεύουν στην πράξη τα παιδιά, πως ζουν, τις μουσικές που ακούν και παίζουν... Τι καλύτερος τρόπος για να έρθεις σε επαφή με άλλους λαούς;

E: Ποιος ο ρόλος των μουσικών σχολείων στη διαμόρφωση του πολιτισμικού κεφαλαίου των μαθητών; Παίζει κάποιο ρόλο τελικά περισσότερο από τα γενικά σχολεία ή όχι;

Σ1: Να σας πω ένα παράδειγμα. Έχουν έρθει γονείς και μου είπαν αστεειύμενοι «μην κάνετε τόσο καλά το μάθημά σας γιατί το παιδί θέλει να γίνει πιανίστας και εμείς θέλουμε να περάσει στην ιατρική». Τελικά, το παιδί έγινε πιανίστας και οι γονείς του ήρθαν μετά και με ευχαρίστησαν. Και το παιδί αυτό είναι χαρούμενος που έγινε πιανίστας. Οπότε ναι, μπορεί να συμβάλλει σε αυτό. Και αυτό το κάνουν και οι φιλαρμονικές και οι πολιτιστικοί σύλλογοι και τα ωδεία, οι θεατρικοί σύλλογοι. Παίρνεις ερεθίσματα και μέσα απ' αυτά διαμορφώνεις και την προσωπικότητά σου και τις προτιμήσεις σου και γενικότερα τον τρόπο που σκέφτεσαι και αντιλαμβάνεσαι τον κόσμο. Στο πιάνο ξέρεις πολύ καλά ότι δεν έχει σημασία μόνο να παίζεις τη σωστή νότα αλλά και με ποιον τρόπο. Τους χρωματισμούς. Εγώ θεωρώ ότι όταν μαθαίνεις να έχεις χρωματισμούς στον τρόπο που παίζεις, μαθαίνεις να έχεις χρωματισμούς και στη ζωή σου. Δε ξέρω αν καταλαβαίνεις τι θέλω να πω...

E: Πώς κρίνετε το σύστημα εισαγωγής στο μουσικό σχολείο και τις εξετάσεις που γίνονται; Μπορεί αυτό να αποτελέσει ένα μέσο αποκλεισμού για κάποια παιδιά;

Σ1: Εγώ θα ήθελα όλα τα παιδιά να μπορούν να έχουν πρόσβαση σε ένα μουσικό σχολείο. Στην πράξη όμως αυτό δε μπορεί να γίνει όταν υπάρχει ένα μουσικό σχολείο σε κάθε νομό. Και κάποια παιδιά διανύουν κάθε μέρα πάνω από 120 χιλιόμετρα για να έρθουν. Οι εξετάσεις για μένα θα έπρεπε να γίνονται με ακόμα πιο απλό τρόπο. Όχι ότι είναι δύσκολα αλλά κάποιες ασκήσεις μπορεί να μπερδέψουν τα παιδιά. Οπότε από την άποψη ότι κάποιο παιδί που είναι πιο καλά προετοιμασμένο στο τι να περιμένει στις εξετάσεις αυτές ίσως έχει πλεονέκτημα. Και όταν απ' τα 120 παιδιά πρέπει να πάρεις τα 50 οι διαφορές στο τέλος για πολλά παιδιά είναι πάρα πολύ μικρές και σίγουρα είναι άδικο για κάποια παιδιά που μένουν έξω.

E: Θεωρείτε ότι η μουσική, το περιβάλλον, τα μαθήματα του μουσικού σχολείου μπορούν να γεφυρώσουν το μορφωτικό και πολιτισμικό χάσμα των παιδιών; Γιατί κάθε χρόνο φοιτούν παιδιά από διάφορες οικονομικές και κοινωνικές τάξεις;

Σ1: Τις διαφορές αυτές τις βλέπεις και στις εισαγωγικές εξετάσεις. Αλλά πολύ συχνά μετά από δύο – τρία χρόνια αυτό μπορεί να αντιστραφεί. Παιδιά που δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να κάνουν όργανο σε ωδείο να προχωράνε με την επιμονή τους πολύ περισσότερο από τα παιδιά που και κάνουν εξωσχολικά μαθήματα και μπόρταν πιο εύκολα στο μουσικό σχολείο. Και από αυτό βγαίνουν κερδισμένοι όλοι. Γιατί και τα άλλα παιδιά βλέπουν ότι αυτός γίνεται καλύτερος από μένα χωρίς ιδιαίτερο. Άρα σου λένε μήπως πρέπει να διαβάσω και εγώ παραπάνω;

E: Τα γούστα τους και οι μουσικές τους προτιμήσεις βλέπετε να αλλάζουν μέσα στο μουσικό σχολείο;

Σ1: Όταν έκανα χορωδία τους έδωσα κάποιο κλασικό κομμάτι που όταν πρώτη φορά τα είδαν δε θέλανε και λέγανε «που ζούμε στο 1800;». Όταν όμως το μαθαίνουν θέλουνε να το λένε συνέχεια και το θυμούνται και το ζητάνε και τις επόμενες χρονιές. Είναι σα να σου φέρνουν ένα καινούργιο φαγητό που δεν έχεις δοκιμάσει ποτέ. Στην αρχή θα σου φανεί παράξενο, μετά το συνηθίζεις και στο τέλος το ζητάς από μόνος σου. Όταν δώσεις στα παιδιά κάτι που καταλαβαίνουν πως έχει αξία, το αποδέχονται ακόμα και αν δεν τους αρέσει.

E: Τι σας έχει μείνει όλα αυτά τα χρόνια από το μουσικό σχολείο; Είναι κάτι που καταφέρατε και είστε περήφανος για αυτό; Είτε αφορά το μάθημά σας είτε το σχολείο γενικότερα..

Σ1: Θα σας φανεί παράξενο αλλά εγώ για αυτό που είμαι περήφανος είναι πως πολλοί απόφοιτοι που έχουν τελειώσει το σχολείο και ασχολούνται με άλλα αντικείμενα, όχι με τη μουσική, έρχονται συχνά και παρακολουθούν τις εκδηλώσεις του σχολείου και πολλές φορές ζητούν να συμμετέχουν και αυτά ξανά. Και μάλιστα από παιδιά από τα οποία δε θα περίμενα κάτι τέτοιο. Εκτιμούν αυτό που πήρανε από το σχολείο.

E: Κλείνοντας, αν και μιλήσαμε για πολλά από αυτά, ποια θα λέγατε επιγραμματικά ότι είναι τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα και ποια τα μειονεκτήματα για ένα μουσικό σχολείο;

Σ1: Το μεγάλο μειονέκτημα εκτός από αυτό που σας είπα για την πιστοποίηση των μουσικών σπουδών, είναι η απόσταση που πρέπει να διανύσει κάποιο παιδί για να φτάσει στο ένα και μοναδικό σχολείο κάθε νομού. Για μένα μουσικά σχολεία θα έπρεπε να μην υπάρχουν ώστε όλα τα σχολεία να είναι μουσικά σχολεία. Τις απογευματινές ώρες θα έπρεπε να υπάρχουν εκπαιδευτικοί που να κάνουν πολιτιστικές και καλλιτεχνικές δράσεις. Αυτό γίνονταν για παράδειγμα στην Ολλανδία που πήγαμε. Εμείς νομίζαμε πως ήταν μουσικό γυμνάσιο, ενώ ήταν ένα κανονικό – γενικής παιδείας σχολείο. Εκεί τα παιδιά κάνανε τέτοιες δράσεις τα απογεύματα. Έβλεπα μάθημα που είχε να κάνει με το πώς στήνεις και ξεστήνεις μια μουσική σκηνή. Παιδιά γυμνασίου στήνανε ηχητικά, φώτα, σκηνικά. Έβλεπες παιδιά 14 χρονών να χειρίζονται εξαιρετικά μια κονσόλα ήχου που εδώ δεν μπορούν να το κάνουν σωστά επαγγελματίες. Μπορεί να μην ακολουθήσουν αυτό στη ζωή τους, αλλά έχουν μάθει πως δημιουργείται από το μηδέν μια παράσταση, έχουν βιώσει όλο τον κόπο που χρειάζεται για να στηθεί και έχουν κατανοήσει την αξία και το ρόλο όσων εργάζονται για να κάνουν αυτή τη δουλειά.

Από εκεί και πέρα, για εμένα το μεγαλύτερο πλεονέκτημα είναι οι αναμνήσεις. Δε νομίζω ότι το παιδί μετά από χρόνια θα έχει να θυμάται κάτι άσχημο. Τις συναυλίες, τα σύνολα, τα ταξίδια, το καλό σχολικό κλίμα... Δε ξέρω αν υπάρχει παιδί που ακόμα και χρόνια μετά δεν παίζει ή δεν τραγουδάει στην καθημερινότητά του. Το μουσικό σχολείο νομίζω πως πάνω από όλα σε κάνει τα παιδιά να αγαπήσουν τη μουσική αληθινά.

E: Σας ευχαριστώ πολύ και πάλι για το χρόνο σας!

Σ1: Και εγώ ευχαριστώ, να είστε καλά.

Συνέντευξη 2:

Φύλο: Άντρας

Ηλικία: 35

Ειδικότητα: Μουσικός ΠΕ 79.01

Διδακτικό αντικείμενο στο μουσικό σχολείο: Μπουζούκι, λαϊκά μουσικά σύνολα.

Προϋπηρεσία σε μουσικά/ γενικά σχολεία: 11 / 0 έτη.

Μεταπτυχιακές σπουδές: ΝΑΙ

E: Καλησπέρα. Στην τηλεφωνική μας συζήτηση σας ανέφερα τους λόγους για τους οποίους γίνεται αυτή η συνέντευξη. Θα ήθελα να σας ευχαριστήσω για ακόμα μία φορά για το χρόνο που αφιερώνετε και που κάνουμε αυτήν τη συνέντευξη έστω και κάτω από αυτές τις συνθήκες.

Σ2: Καλησπέρα, κανένα πρόβλημα.

E: Ας ξεκινήσουμε λοιπόν. Κατ' αρχάς πόσα χρόνια διδάσκετε στο μουσικό σχολείο;

Σ2: Διδάσκω μπουζούκι και λαϊκά σύνολα σε μουσικά σχολεία 11 χρόνια.

E: Ξέρω ότι πέρα από την εκπαιδευτική δραστηριότητα ασχολείστε και επαγγελματικά με τη μουσική εκτέλεση. Θέλετε να μου πείτε για τη σχέση σας με τη μουσική και γενικότερα με τις τέχνες;

Σ2: Ναι, εκτός από τη διδασκαλία δουλεύω και σε νυχτερινά κέντρα, στούντιο, ηχογραφήσεις, συναυλίες ως performer.

E: Οι σπουδές σας στη μουσική ποιες είναι; Το λέω γιατί το μπουζούκι είναι ένα λαϊκό όργανο και πολλοί μαθαίνουν εμπειρικά.

Σ2: Οι σπουδές μου είναι επάνω στη μουσική, στην τριτοβάθμια εκπαίδευση με ειδικότητα στο μπουζούκι, στο πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

E: Οι μουσικές σας προτιμήσεις σχετίζονται με τα λαϊκά τραγούδια; Ποια είναι τα ακούσματά σας;

Σ2: Ακούω τα πάντα, αλλά ναι κυρίως μ' αρέσει η λαϊκή μουσική, για αυτό αγαπάω και αυτό το όργανο.

Ε: Αρα και στις εκπαιδευτικές πρακτικές ακολουθείτε κυρίως αυτό το ρεπερτόριο για τη διδασκαλία;

Σ2: Ναι, στο μουζούκι δεν υπάρχει κανένας οδηγός σπουδών απ' το υπουργείο, οπότε δυστυχώς ο εκάστοτε καθηγητής κάνει ό,τι κρίνει εκείνος. Συνήθως θα κάνω ρεμπέτικα και λαϊκά τραγούδια. Παρ' όλα αυτά έχει τύχει στα σύνολα να πάρω ακόμα και ρόκ, κινηματογραφική μουσική ή ελαφρά τραγούδια. Γενικώς ό,τι χρειάζεται για να καλύψω και τις ανάγκες του σχολείου.

Ε: Έχετε αλλάξει τον τρόπο που προσεγγίζετε τη μουσική εκπαίδευση από όλη αυτήν την εμπειρία του μουσικού σχολείου;

Σ2: Φυσικά. Κυρίως σε ότι έχει να κάνει με τον τρόπο διδασκαλίας της. Αλλάζει το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο της εποχής οπότε προσαρμοζόμαστε και εμείς σ' αυτό. Νέες τεχνολογίες, νέες γενιές. Όσον αφορά εμένα, εγώ στην αρχή έκανα ένα πολύ στατικό μάθημα και έδινα ρεπερτόριο. Τώρα χρησιμοποιώ τις νέες τεχνολογίες. Ακούμε πια πολλή μουσική, ακούμε βαλκανική μουσική, μουσικές της ανατολικής Μεσογείου. Εγώ θέλω οι μαθητές να έχουν άποψη για τη μουσική.

Ε: Στον ιδρυτικό νόμο των μουσικών σχολείων αναφέρεται πως στόχος εκτός των άλλων να προετοιμάσει τους μαθητές που θέλουν να ακολουθήσουν επαγγελματική πορεία στη μουσική. Θεωρείτε με βάση την εμπειρία σας ότι αυτό μπορεί να επιτευχθεί στο σημερινό μουσικό σχολείο;

Σ2: Όχι. Και θεωρώ ότι το μουσικό σχολείο δεν είναι κονσερβατόριο, να προετοιμάζει δηλαδή μελλοντικούς μουσικούς. Η μουσική είναι πρώτα παιδεία και μετά τέχνη. Δε σημαίνει ότι όταν θα πας σε ένα μουσικό σχολείο θα βγεις μουσικός.

Ε: Ποιες θεωρείτε τις βασικές διαφορές σε σχέση με ένα γενικό σχολείο;

Σ2: Έχει αρκετές διαφορές με ένα γενικό σχολείο. Ας πούμε γίνονται περισσότερα μαθήματα άρα περισσότερες ώρες την εβδομάδα. Άλλα και τα άλλα μαθήματα δεν πάνε πίσω. Για παράδειγμα, απ' την περσινή Τρίτη λυκείου μόνο 2 παιδιά ακολούθησαν τη μουσική, και πολλά παιδιά πέρασαν σε σχολές με πολύ υψηλές βάσεις. Ιατρικές, νομικές.. Άλλα το μουσικό σχολείο είναι μια διέξοδος. Κάνεις μουσικά όργανα, όργανα που επιλέγεις εσύ, τα μουσικά σύνολα που είναι πολύ σημαντικά...

Ε: Απ' τη μία έχουμε ένα εξατομικευμένο μάθημα όπως το μάθημα του οργάνου και απ' την άλλη έχουμε τα μουσικά σύνολα, κάτι που δεν παρατηρούμε στα γενικά σχολεία. Πώς λειτουργούν όλα αυτά; Το ατομικό μάθημα θεωρείτε ότι ωφελεί το μαθητή;

Σ2: Αδιαμφισβήτητα. Και όχι μόνο στο τι μαθαίνει, αλλά και στη σχέση που έχουμε. Σκέψου ότι ξέρω πράγματα που ίσως δεν τα ξέρουν ούτε οι γονείς, γιατί στο ατομικό μάθημα το παιδί ανοίγεται πιο εύκολα. Θεωρώ όμως ότι το πιο σημαντικό είναι τα σύνολα. Γιατί με τα σύνολα πέρα από όλα τα άλλα επιτυγχάνεται και η εξάλειψη του bullying. Σκεφτείτε ότι ένα παιδί της πρώτης γυμνασίου συμμετέχει στο ίδιο σύνολο με το ίδιο ρεπερτόριο με ένα παιδί της τρίτης λυκείου. Τόσο μεγάλο χάσμα και όμως καλούνται να συνεργαστούν μαζί.

Ε: Θεωρείτε ότι το μουσικό σχολείο μπορεί να συμβάλλει σε θέματα διαφορετικότητας/ επιθετικής συμπεριφοράς/ ρατσισμού/ ξενοφοβίας..;

Σ2: Εγώ αυτά δεν τα έχω βιώσει ποτέ σε μουσικά σχολεία. Ξέρω πολύ καλά πως αυτά υπάρχουν σε άλλα σχολεία, όπως και έντονα στοιχεία παραβατικότητας. Εμείς δεν είχαμε ποτέ τέτοια.

Ε: Αρα το μουσικό σχολείο μπορεί να διαμορφώσει και τις κατάλληλες στάσεις;

Σ2: Δεν είναι τόσο το σχολείο, όσο ότι μιλάνε όλοι την ίδια γλώσσα και όλοι έχουν κοινή διέξοδο, οπότε όλα «ξεσπάνε» στη μουσική.

Ε: Είπατε πριν ότι έχετε πολλές περιπτώσεις παιδιών που πέρασαν σε σχολές «υψηλού κύρους». Πιστεύετε ότι οι μουσικές σπουδές παίζουν ρόλο στις ακαδημαϊκές γνώσεις;

Σ2: Βέβαια. Σε κάνει πιο διαυγή, βοηθά στη μνήμη, σε κάνει πιο υπομονετικό, ομαδικό, διαμορφώνει χαρακτήρα.

Ε: Απ' την άλλη πλευρά όμως πολλά παιδιά φεύγουν συνήθως στο λύκειο. Πιστεύετε ότι επηρεάζει το διευρυμένο πρόγραμμα σπουδών;

Σ2: Αυτό γίνεται λόγω της παραεκπαίδευσης. Και μόνο. Επειδή τα φροντιστήρια ξεκινάνε στις τρεις η ώρα..

Ε: Στο δικό σας μάθημα είστε ικανοποιημένος με το επίπεδο που υπάρχει, με τη δουλειά που γίνεται και τις επιδόσεις των μαθητών;

Σ2: Στα τόσα χρόνια που διδάσκω τα ταλέντα, πραγματικά ταλέντα όμως, έχω βρει ελάχιστα. Όλοι είναι σε κακό επίπεδο και μόνο λίγοι σε μέτριο επίπεδο. Αλλά προσπαθούμε για το καλύτερο και όντως βλέπεις να κάνουν σπουδαία πράγματα στο τέλος. Αλλά δε στέκομαι εκεί. Το βασικό είναι ότι έρχονται σε επαφή με τη μουσική. Αυτό με ενδιαφέρει. Είναι μια διέξοδος για τα παιδιά, όποιος θέλει να μάθει, θα μάθει.

E: Ποιος θεωρείτε ότι είναι ο ρόλος των μουσικών σχολείων στη διαμόρφωση του πολιτισμικού κεφαλαίου των μαθητών;

Σ2: Για μένα τα μουσικά σχολεία παράγουν πολιτισμό. Δε νομίζω ότι έχει να κάνει με τα μουσικά μαθήματα όσο με το περιβάλλον. Οι συζητήσεις μεταξύ των μαθητών και οι μουσικές «ζυμώσεις» που γίνονται στα σύνολα ή ακόμα και στα διαλείμματα. Αυτή η ανταλλαγή απόψεων που γίνεται με άξονα τη μουσική είναι πολύ πιο σημαντική από το ίδιο το μάθημα.

E: Το δικό σας το μάθημα έχει να κάνει με τη λαϊκή μουσική. Θεωρείτε ότι μέσα από τα ερεθίσματα, τα ακούσματα, τον τρόπο που γίνεται το μάθημα μπορούμε να πούμε ότι διατηρείται και μεταβιβάζεται η λαϊκή παράδοση;

Σ2: Δυστυχώς αυτό εξαρτάται αποκλειστικά από τον εκπαιδευτικό των μαθημάτων αυτών, ο οποίος είναι ελεύθερος να κάνει ό,τι θέλει. Εμένα δε μ' αρέσει αυτό. Θα έπρεπε να ήταν πιο οργανωμένο το πλαίσιο. Αυτό είναι ένα κενό για τα μουσικά σχολεία. Το τι θα μάθεις εξαρτάται από το ποιον καθηγητή θα έχεις, αφού το υπουργείο δε δίνει καμία ύλη σ' αυτά τα μαθήματα.

E: Είπατε πριν ότι στα σύνολα χρησιμοποιείτε διάφορα μουσικά είδη. Είναι αυτό κάτι που χαρακτηρίζει τα μουσικά σχολεία; Να φέρνει δηλαδή τους μαθητές σε επαφή με διάφορα μουσικά είδη και κουλτούρες;

Σ2: Φυσικά. Βέβαια, με λύπη θα εκφράσω ότι σε όσα μουσικά σχολεία έχω δουλέψει στηρίζεται κυρίως η κλασική μουσική. Γενικότερα θεωρώ ότι το λαϊκό τραγούδι θα έπρεπε να αναδεικνύεται περισσότερο στην εκπαίδευση. Παρ' όλα αυτά τα τελευταία χρόνια βλέπω μια στροφή προς την παράδοση και τις ρίζες αλλά αυτό μπορεί να έχει να κάνει και γενικότερα λόγω της παγκοσμιοποίησης ή της πολυπολιτισμικότητας της σημερινής εποχής. Βλέπεις όμως ότι τα τελευταία χρόνια και οι μαθητές είναι πιο ανοικτοί και ίσως πιο δεκτικοί. Αλλά και οι καθηγητές ακόμα. Μπορεί να δεις έναν καθηγητή του κλασικού πιάνου να έρθει στα σύνολα να παίξει λαϊκό πιάνο για να πάρει την εμπειρία. Οπότε μετά μπορεί και ο καθηγητής να δείξει στο μαθητή ότι υπάρχει και αυτό το είδος από το οποίο μπορείς να πάρεις πράγματα.

E: Το μουσικό σχολείο μπορεί να αλλάξει/ διαμορφώσει την προσωπικότητα ενός μαθητή; Και αν το κάνει πόσο παραπάνω μπορεί να το επιτύχει σε σχέση με ένα γενικό σχολείο;

Σ2: Θα σας πω μιλώντας με τις δικές μου εμπειρίες. Όταν ήμουν μαθητής ήμουν σε γενικό λύκειο της Αθήνας. Εκεί υπήρχαν κακές παρέες, απαγορευμένες ουσίες, bullying και δυστυχώς σε κάποια απ' αυτά είχα παρασυρθεί και εγώ. Και ήταν στο κέντρο της Αθήνας. Εγώ τώρα έχω διδάξει και σε μουσικά σχολεία της επαρχίας αλλά και μέσα στην Αθήνα. Πραγματικά προκαλώ οποιονδήποτε που μπορεί να βλέπει αρνητικά τα μουσικά σχολεία, να έρθει να δει ένα διάλειμμα στο μουσικό σχολείο. Θα δει τους μαθητές να παίζουν με μουσικά όργανα στο προαύλιο, να παίζουν ρεπερτόριο που εκείνοι επιλέγουν, θα δει όμορφες εικόνες που απέχουν πολύ από αυτά που έβλεπα στο δικό μου λύκειο σαν μαθητής.

E: Για να μπουν στο μουσικό σχολείο οι μαθητές δίνουν εξετάσεις. Αυτό μπορεί να αποτελεί ένα μέσο αποκλεισμού για κάποια παιδιά;

Σ2: Εντάξει, δε νομίζω ότι γίνεται και κάποια πολύ σοβαρή διαλογή ή υπάρχει κάποια αδικία. Απλά δε μπορούν να τους πάρουν όλους οπότε αναγκαστικά κάποιοι μένουν εκτός. Δε νομίζω ότι οι εξετάσεις αυτές απαιτούν μεγάλη προετοιμασία. Πολύ γενικά ζητήματα εξετάζουν.

E: Παρ' όλα αυτά οι μαθητές που μπαίνουν όπως είναι φυσικό προέρχονται από διάφορα κοινωνικά στρώματα με διαφορετικά «εφόδια». Θεωρείτε ότι η μουσική, το περιβάλλον, τα μαθήματα του μουσικού σχολείου μπορούν να γεφυρώσουν αυτό το χάσμα;

Σ2: Δεν το συζητώ. Νομίζω ότι είναι το νούμερο ένα σχολείο που μπορεί να καταφέρει κάτι τέτοιο. Είπα και πριν ότι υπάρχουν μαθήματα που έρχονται όλα τα παιδιά και γίνονται ένα. Υποχρεωτικά. Οπότε βρίσκουν πράγματα που τους ενώνουν και αναγκάζονται να μιλήσουν την ίδια γλώσσα, να μάθουν ο ένας τον άλλον, αφού πρέπει να παίζουν μαζί μουσική.

E: Από το δικό σας μάθημα, υπάρχουν στιγμές που νιώσατε περήφανος για κάτι που καταφέρατε και αν ναι τι είναι αυτό;

Σ2: Δε θεωρώ ότι έχω καταφέρει κάτι σπουδαίο. Οι μαθητές τα κάνουν όλα. Εγώ είμαι ευτυχισμένος που ενώ έρχονται παιδιά που δεν έχουν ιδέα από τη λαϊκή μουσική, το ρεπερτόριο του οργάνου, την παράδοση και τη

ζύμωση με το παρελθόν τα περισσότερα φτάνουν να αγαπάνε τη μουσική αυτή. Μετά έρχεται το αν θα μάθουν μουζούκι.

E: Άρα το μουσικό σχολείο μπορεί να «αλλάξει» τις προτιμήσεις και το γούστο των μαθητών;

Σ2: Είναι τόσα πολλά τα παιδιά που έρχονται χωρίς καθόλου μουσικά βιώματα από την οικογένεια και όμως θέλουν να μάθουν, ακούνε, ψάχνουν... Αυτό είναι πολύ σημαντικό. Απ' την άλλη βλέπεις και παιδιά που είναι «ταγμένα» στη μουσική απ' την πρώτη στιγμή..

E: Ρωτώ γιατί είναι αλήθεια ότι τα περισσότερα παιδιά σήμερα δεν ακούν αυτά τα μουσικά είδη.

Σ2: Αυτό έχει να κάνει και με την ηλικία και με την εποχή και τη μόδα. Δε μπορεί ένας ανήλικος να «φιλτράρει» το τι ακούει. Δεν υπάρχει η παιδεία για να το κάνει. Στο μουσικό σχολείο τους δίνεται η ευκαιρία να αποκτήσουν την παιδεία για να μπορούν να αποκτήσουν άποψη και για αυτά τα μουσικά είδη.

E: Νομίζω ότι τα περισσότερα τα αναφέραμε, αλλά φτάνοντας προς το τέλος πείτε μου από τη δικιά σας εμπειρία ποια θεωρείτε τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του μουσικού σχολείου;

Σ2: Τα πλεονεκτήματα είναι: ομαδικότητα, κουλτούρα, συνεργασία, παιδεία, πολιτισμός. Τα αρνητικά είναι πολλά αλλά δεν έχουν να κάνουν με τους μαθητές, ούτε και τους εκπαιδευτικούς. Είναι υλικοτεχνικής φύσεως. Κτήρια, οργάνωση στον οδηγό σπουδών, υλικά μέσα...

E: Άρα θεωρείτε ότι η πολιτεία θα έπρεπε να στηρίζει περισσότερο το θεσμό;

Σ2: Η πολιτεία δε στηρίζει καθόλου τα μουσικά σχολεία. Ενώ είναι πολύ επιτυχημένα σχολεία. Βλέπεις παιδιά που κάθε μέρα κάνουν 100 χιλιόμετρα για να έρθουν στο σχολείο. Έρχονται απ' την άλλη άκρη του νομού. Ενώ έχουν τέτοια θέληση οι μαθητές τα σχολεία είναι αφημένα στην τύχη τους, ενώ είναι κοιτίδες πολιτισμού.

E: Σας ευχαριστώ πάρα πολύ για το χρόνο σας και για τη βοήθεια σας στην έρευνα αυτή.

Σ2: Και εγώ σας ευχαριστώ, να είστε καλά.

Συνέντευξη 3:

Φύλο: Γυναίκα

Ηλικία: 52

Ειδικότητα: Μαθηματικός Π.Ε. 03

Διδακτικό αντικείμενο στο μουσικό σχολείο: Μαθηματικά

Προϋπηρεσία σε μουσικά/ γενικά σχολεία: 5/ 16 έτη.

Μεταπτυχιακές σπουδές: ΝΑΙ

E: Καλησπέρα. Σας ευχαριστώ πολύ που δεχτήκατε να βοηθήσετε στην ερευνά μου. Σας έχω εξηγήσει στην συνομιλία μας τους λόγους για τους οποίους κάνουμε αυτή την συνέντευξη. Εάν δεν έχετε κάποια απορία μπορούμε να ξεκινήσουμε;

Σ3: Καλησπέρα. Χαρά μου να σε βοηθήσω. Ας ξεκινήσουμε.

E: Πόσα χρόνια διδάσκετε σε μουσικό σχολείο και πόσα στη γενική εκπαίδευση;

Σ3: Φέτος είναι ο 5^{ος} χρόνος σε μουσικό. Γενικότερα είναι ο 21^{ος} χρόνος στη δημόσια εκπαίδευση. Παλαιότερα ακόμα δούλευα σε φροντιστήριο. Η εκπαίδευση είναι το μεράκι μου. Λατρεύω το σχολείο, τα μαθηματικά, την επικοινωνία με τα παιδιά. Έχω περάσει πολλές δυσκολίες στη ζωή μου και το στήριγμα ήταν πάντα η δουλειά μου.

E: Δε γνωριζόμαστε καλά, αλλά βλέποντας τις αναρτήσεις σας στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αντιλαμβάνομαι πως έχετε μια ιδιαίτερη σχέση με τη μουσική και τις τέχνες.

Σ3: Ναι μ' αρέσει πολύ η μουσική, παίζω και λίγο κιθάρα, αλλά αγαπάω όλες τις τέχνες, το θέατρο, τον κινηματογράφο, το χορό. Μ' αρέσει να παρακολουθώ συναυλίες, παραστάσεις..

E: Η εμπειρία του μουσικού σχολείου αυτά τα 5 χρόνια έχει αλλάξει καθόλου τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζετε τη μουσική;

Σ3: Η μουσική είναι το χόμπι μου, το μεράκι μου. Η εμπειρία του μουσικού σχολείου νομίζω περισσότερο από τη μουσική με έχει κάνει πολύ...ευτυχί και σαν εκπαιδευτικό. Θεωρώ ότι το μουσικό σχολείο τόσο σαν σχολείο όσο και σαν θεσμός είναι ό,τι καλύτερο υπάρχει στη δημόσια εκπαίδευση. Έχω δουλέψει σε πάρα πολλά σχολεία. Μπορώ να τα συγκρίνω μόνο με κάποια μικρά σχολεία στις Κυκλάδες τα οποία εκτιμώ πολύ καθώς εκεί γίνονταν πολύ καλή δουλειά. Το μουσικό υπερτερεί έναντι των άλλων σχολείων γιατί είναι και οι έξι τάξεις. Ξεκινά το παιδί απ' την πρώτη γυμνασίου και δεν αλλάζει σχολικό περιβάλλον μέχρι και την Τρίτη λυκείου. Επίσης, όλα τα παιδιά είναι καλλιεργημένα, είναι ήρεμα αφού η μουσική αποτελεί για αυτά διέξοδο. Βρίσκονται και στην έντονη φάση της εφηβείας και η μουσική βοηθά πολύ σε αυτό. Μαθαίνουν να συνεργάζονται, έχουν κοινούς σκοπούς, σέβονται ο ένας τον άλλον, δεν υπάρχει bullying, είναι χαρούμενα.. Είναι πολύ σημαντικό ότι ανάμεσα στα δικά μας μαθήματα που είναι λίγο πιο «στεγνά» και θεωρητικά υπάρχουν τα μαθήματα των μουσικών οργάνων ή των μουσικών συνόλων που τα κάνει και ξεφεύγουν. Οι εκδηλώσεις και οι εκδρομές λόγω της μουσικής κάτι που τα άλλα σχολεία κάνουν μόνο στις σχολικές δραστηριότητες.

E: Αρα θεωρείτε ότι αναπτύσσει την προσωπικότητα των μαθητών και διαμορφώνει στάσεις σε μεγαλύτερο βαθμό απ' ότι ένα γενικό σχολείο;

Σ3: Είμαι σίγουρη για αυτό. Έχω δουλέψει σε πολύ καλά σχολεία.. Δούλευα στο κέντρο της Αθήνας με πολύ καλό επίπεδο στα παιδιά, όπως και στις Κυκλάδες που σας είπα που έχει λίγα παιδιά και αναπτύσσονται καλύτερες σχέσεις με τους μαθητές. Εκεί έχει και νεότερους εκπαιδευτικούς που έχουν όρεξη. Θεωρώ όμως το μουσικό το καλύτερο σχολείο που έχω δουλέψει.

E: Θεωρείτε πως το διευρυμένο πρόγραμμα σπουδών του μουσικού σχολείου επηρεάζει τους μαθητές;

Σ3: Επηρεάζει τους μαθητές γιατί πολλοί απ' αυτούς διανύουν καθημερινά μεγάλη απόσταση για να έρθουν από το σπίτι τους. Ειδικά όταν φτάνουν στις τελευταίες τάξεις με «πόννο» αφήνουν το μουσικό και πηγαίνουν σε πιο κοντινά σχολεία για να μπορούν να παρακολουθούν τα φροντιστήρια και να προετοιμαστούν για τις πανελλήνιες. Υπάρχουν όμως και παιδιά που συνεχίζουν. Αυτό θα ήταν το σωστό για όλα τα παιδιά αλλά δεν το καταλαβαίνουν. Το μουσικό σχολείο τους δίνει μεγάλη δύναμη, γιατί είναι πολύ σημαντικό πως αφήνουν λίγο το μυαλό τους ελεύθερο από τα άλλα μαθήματα και κάνουν μουσική κατά τη διάρκεια της ημέρας. Αυτό ανατροφοδοτεί την ενέργεια τους. Με πολλή χαρά σας λέω ότι πέρσι τα 19 από τα 20 παιδιά πέρασαν σε πολύ καλές σχολές που αποτελούσαν την πρώτη ή τη δεύτερη επιλογή τους. Ιατρικές, πολυτεχνεία, φιλολογίες... Άρα θεωρώ ότι έχουν καλύτερες ευκαιρίες από τα άλλα παιδιά γιατί είναι πιο λίγα στην τάξη και έχουν αυτά τα «διαλείμματα χαράς» με τη μουσική.

E: Θεωρείτε ότι τα μουσικά μαθήματα δηλαδή μπορούν να επηρεάσουν τις ακαδημαϊκές γνώσεις και να φέρουν καλύτερες επιδόσεις στα γενικά μαθήματα;

Σ3: Σίγουρα, γιατί αποκτούν πολύπλευρη μόρφωση. Και μόνο το να προσεγγίσουν ένα μουσικό όργανο και να μελετούν τις νότες θέλει μεγάλη αυτοπειθαρχία. Και εγώ που προσπαθώ να μάθω τις νότες στην κιθάρα βλέπω πόσο δύσκολο είναι. Είναι μαθηματική λογική αυτή που χρειάζεται για να τα καταφέρεις. Για εμένα είναι συγκλονιστική η προσπάθεια αυτή των παιδιών και είμαι σίγουρη ότι βιώνοντάς το έχει αντίκτυπο και στη μαθηματική νοημοσύνη τους.

E: Πώς κρίνετε το επίπεδο στο δικό σας μάθημα;

Σ3: Κατ' αρχάς είναι ένα σχολείο που δίνει και στον καθηγητή χαρά γιατί τα παιδιά είναι περισσότερο πρόθυμα. Εγώ προσπαθώ να εμπλέκω και τη μουσική και τα καλλιτεχνικά για να κάνω πιο ενδιαφέρον το μάθημα και θεωρώ ότι αυτό αποδίδει. Και θεωρώ ότι έχουμε πολύ ικανοποιητικά αποτελέσματα. Σας είπα πριν για τις επιτυχίες που είχαμε πέρσι. Θυμάμαι ακόμα πόσο εντυπωσιάστηκαν όταν έκανα μάθημα με ένα λογισμικό που μπορείς να οπτικοποιήσεις τα μαθηματικά και να μετατρέψεις μια συνάρτηση σε ήχο. Με αυτό τρελάθησαν τα παιδιά.

E: Ποιος θεωρείτε ότι είναι ο ρόλος των μουσικών σχολείων στη μετάδοση πολιτισμικού κεφαλαίου; Υπάρχουν διαφορές με τα γενικά σχολεία;

Σ3: Δε μπορεί να συγκριθεί με τα άλλα σχολεία από άποψη πολιτισμού. Στα μουσικά μπορείς να δεις τα παιδάκια της πρώτης γυμνασίου να έχουν παρέες και καλές σχέσεις με παιδιά της τρίτης λυκείου. Όλα τα παιδιά είναι μια ομάδα. Παίζουν μαζί στα ίδια μουσικά σύνολα. Δεν υπάρχει ο «μικρός» και ο «μεγάλος» όπως σε άλλα σχολεία που θα δεις τα μεγαλύτερα να σνομπάρουν τα μικρότερα παιδιά. Θεωρώ ότι η έννοια του πολιτισμού είναι σε πολύ καλύτερο επίπεδο από ότι στα άλλα σχολεία.

E: Πολλοί λένε πως για το πολιτισμικό κεφάλαιο το σημαντικότερο ρόλο έχει η οικογένεια και το σχολείο δύσκολα μπορεί να το αλλάξει αυτό...

Σ3: Σαφώς η οικογένεια έχει κάποιο ρόλο. Αλλά οι οικογένειες που κατευθύνουν τα παιδιά στο μουσικό σχολείο είναι συνήθως οι οικογένειες που αποτελούνται από σκεπτόμενα μέλη. Πρέπει και οι ίδιοι οι γονείς να έχουν μια καλλιέργεια για να πάνε τα παιδιά στο μουσικό σχολείο. Και το σχολείο όμως έχει σημαντικό ρόλο.

E: Θεωρείτε ότι μπορεί να διαμορφώσει στάσεις για τα παιδιά σε ζητήματα διαφορετικότητας, επιθετικής συμπεριφοράς, ρατσισμού, bullying...;

S3: Βέβαια. Βλέπω πολύ μεγάλες διαφορές. Μ' αρέσει πολύ να συζητάω με τα παιδιά και το βλέπω στις απόψεις τους. Είναι πολύ δεκτικά να ακούσουν, να καταλάβουν την αξία που υπάρχει στη διαφορετικότητα. Επειδή κάθε χρόνο κάνω προγράμματα σχολικών δραστηριοτήτων περνάω πολύ χρόνο με τα παιδιά. Έχω δει πως δουλεύουν για τις γιορτές που κάνουμε σε σχέση με τα παιδιά άλλων σχολείων.

E: Θεωρείτε πως το μουσικό σχολείο συμβάλει στη διατήρηση και μεταβίβαση της πολιτισμικής κληρονομιάς και παράδοσης;

S3: Εγώ ανεβάζω στο ιστολόγιο του σχολείου τις δραστηριότητες που γίνονται. Να, σήμερα ανεβάσαμε τα κάλαντα των φώτων όπου συνεργάστηκαν εξ αποστάσεως τα παιδιά των βυζαντινών χωρών από τέσσερα μουσικά σχολεία μέσα στα οποία και το δικό μας. Κάνουν απίστευτα πράγματα. Υπό κανονικές συνθήκες βγαίνουν κάθε χρόνο από μόνα τους σε ομάδες και λένε τα κάλαντα εκπροσωπώντας το σχολείο. Είναι αυτό που σας έλεγα πριν: ομάδα. Τα παιδιά από άλλα σχολεία δεν έχουν καμία επαφή με όλα αυτά.

E: Υπάρχουν ερεθίσματα και για επαφή με διαφορετικές κουλτούρες και πολιτισμούς ή βλέπετε η μουσική εκπαίδευση να εξαντλείται στο δίπολο δυτικοευρωπαϊκής και παραδοσιακής μουσικής;

S3: Να σας πω ότι τα δύο προηγούμενα χρόνια είχαμε κάνει μια συνεργασία με ένα πρωτότυπο κολέγιο από την Αμερική που έφερε σε επαφή τα παιδιά με το bodymusic. Πρόπερσι είχαν πάει στο Βέλγιο και φιλοξενήθηκαν από ένα αντίστοιχο σχολείο. Είδαν τον τρόπο ζωής των άλλων παιδιών. Κάνανε μουσική στο δρόμο, μαγείρεψαν όλα μαζί παραδοσιακά φαγητά και ένα σωρό άλλα πράγματα. Υπάρχουν (ή υπήρχαν όσο είχαμε κανονικές συνθήκες) πολλές τέτοιες δράσεις που με αφορμή τη μουσική ήρθαν σε επαφή με χώρες του εξωτερικού.

E: Πάμε λίγο στο ζήτημα της εισαγωγής στο μουσικό σχολείο που γίνεται μέσω μιας διαδικασίας εξετάσεων. Αυτός ο τρόπος θεωρείτε ότι αποτελεί ένα μέσο αποκλεισμού για κάποια παιδιά που ίσως δεν έχουν τη δυνατότητα να προετοιμαστούν κατάλληλα;

S3: Δε γνωρίζω αν είναι σωστές αυτές οι εξετάσεις γιατί δεν είναι το αντικείμενό μου αλλά έχω ρωτήσει και μου έχουν πει πως ο στόχος δεν είναι να δούμε αν τα παιδιά ξέρουν μουσική αλλά αν έχουν κάποια κλίση προς τη μουσική. Με δεδομένο αυτό, πιστεύω πως αφού τα παιδιά θα ασχοληθούν κάθε μέρα 2-3 ώρες με τη μουσική είναι λογικό να πρέπει να έχουν μια αντίληψη στη μουσική. Θυμάμαι κάποιες περιπτώσεις παιδιών που ξέρω από πρώτο χέρι πως η οικογένειά τους είχε τεράστια οικονομικά προβλήματα. Αυτά τα παιδιά μπήκαν γιατί είχαν μια κλίση στη μουσική και όχι γιατί είχαν προετοιμαστεί για τις εξετάσεις αυτές κάνοντας μαθήματα.

E: Με βάση το ότι υπάρχει ένα μουσικό σχολείο στο νομό κάθε χρόνο περνούν παιδιά από διάφορες περιοχές, από διάφορες οικονομικές και κοινωνικές τάξεις. Θεωρείτε πως αυτές οι ανισότητες με τις οποίες εισέρχονται τα παιδιά στο μουσικό σχολείο μπορεί το σχολείο και η μουσική ως κοινή γλώσσα έκφρασης να τις μειώσει; Να γεφυρώσει δηλαδή το χάσμα μεταξύ τους και σε μορφωτικό και σε πολιτισμικό επίπεδο;

S3: Βέβαια. Και όχι μόνο στους μαθητές από τα διάφορα κοινωνικά στρώματα, αλλά και στους μαθητές οι οποίοι έχουν μαθησιακές δυσκολίες, αυτισμό κλπ. Βλέπεις πόσο τα βοηθά η μουσική να εκφραστούν με ένα διαφορετικό τρόπο. Και έτσι αισθάνονται πιο «ισχυρά» και αποκτούν αυτοπεποίθηση. Και το σημαντικότερο είναι αυτό που είπες πριν. Η μουσική είναι μια κοινή γλώσσα, όπως είναι και τα μαθηματικά. Παίζοντας μουσική στο ίδιο περιβάλλον καταφέρνεις να έρθεις δίπλα με τον άλλον και να γίνεις αυτό που λέγαμε πριν ομάδα.

E: Στον ιδρυτικό νόμο των μουσικών σχολείων αναφέρεται ότι στόχος είναι να προετοιμάσει τα παιδιά που θέλουν να ακολουθήσουν μια επαγγελματική πορεία στη μουσική. Θεωρείτε ότι αυτό μπορεί να επιτευχθεί;

S3: Δεν είναι υποχρεωτικό. Ξέρω πολλά παιδιά που απέκτησαν μουσική παιδεία, που είναι πολύ σημαντικό για την ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους, και στη συνέχεια ακολούθησαν τελείως διαφορετικά επαγγέλματα. Αλλά η μουσική τους δίνει χαρά και ακόμα μετά από τόσα χρόνια ασχολούνται με τη μουσική.

E: Κλείνοντας αν και αναφέραμε πολλά, επιγραμματικά ποια θεωρείτε τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα και ποια τα μειονεκτήματα του μουσικού σχολείου;

S3: Ένα σημαντικό πλεονέκτημα είναι πως όλα τα παιδιά που έρχονται στο μουσικό επειδή ακριβώς έχουν περάσει από τις εξετάσεις ενδιαφέρονται να είναι εκεί και προσπαθούν να το κατακτήσουν, είναι συνειδητοποιημένα. Άρα κάνεις μάθημα σε ένα κοινό που δεν έχει τα εντελώς αδιάφορα παιδιά όπως άλλα σχολεία. Είπαμε, για τα υπόλοιπα, το σεβασμό, την ομαδικότητα και τη συνεργασία.. Σημαντικό είναι επίσης και το ότι είναι χαρούμενα γιατί δημιουργούν μαζί πράγματα. Θεωρώ επίσης ότι είναι πολύ όμορφο το ότι τρώνε μαζί! Είναι μια κατάσταση που άλλα παιδιά δεν έχουν τη δυνατότητα να τη ζήσουν. Και αυτό τους φέρνει πιο κοντά. Στα μειονεκτήματα θα έλεγα την υλικότεχνική υποδομή που είναι αρκετή κακή στο σχολείο που είμαι εγώ και την απόσταση που διανύουν πολλά παιδιά για να έρθουν. Αυτό όμως από μια άλλη άποψη προστατεύει το σχολείο

γιατί αν ήταν προσιτό πχ μες στο κέντρο της πόλης, τότε δε θα έρχονταν μόνο τα παιδιά που έχουν μεράκι για να έρθουν και το θέλουν αλλά και άλλα παιδιά μόνο και μόνο επειδή είναι μουσικό. Και ένα άλλο αρνητικό είναι πως κάθε χρόνο αργούν να τοποθετήσουν εκπαιδευτικούς ειδικά στα μουσικά όργανα.

Αλλά δε μπορώ να βρω αρνητικά που να αφορούν το ίδιο το σχολείο. Είναι το αγαπημένο μου σχολείο και το καλύτερο σχολείο που έχω δουλέψει. Μου δίνει χαρά. Τι να συγκρίνω; Είχα δουλέψει σε ΕΠΑΑ και κάθε μέρα όταν έφευγα τραγουδούσα από μέσα μου «Άλλη μια μέρα χωρίς σκοπό»..(γέλια)..Απελπισία...

E: Τι είναι αυτό που θυμάστε και κρατάτε περισσότερο από το μουσικό σχολείο;

Σ3: Είναι πολλές οι αναμνήσεις. Αυτό που με έχει εντυπωσιάσει περισσότερο είναι πως σε όσες εκδρομές και σε όσα φεστιβάλ έχω πάει με το σχολείο βλέπω πόσο συνεργάσιμα είναι τα παιδιά. Πόσο πειθαρχημένα και με πόση υπευθυνότητα, με σεβασμό και σοβαρότητα. Εγώ αυτό δε θεωρώ ότι δεν έχει να κάνει με την οικογένεια που με ρώτησε πριν αλλά με το σχολείο. Έχω δουλέψει σε σχολεία με παιδιά από πολύ καλές οικογένειες αλλά αυτό δεν το βλέπεις σε τέτοιο βαθμό.

E: Νομίζω ότι καλύψατε όλες τις ερωτήσεις μου. Σας ευχαριστώ πολύ!

Σ3: Και εγώ σε ευχαριστώ. Καλή επιτυχία στην προσπάθειά σου.

Συνέντευξη 4:

Φύλο: Άντρας

Ηλικία: 39

Ειδικότητα: Μουσικός ΠΕ 79.01

Διδακτικό αντικείμενο στο μουσικό σχολείο: Κλαρινέτο, θεωρητικά ευρωπαϊκής μουσικής, μουσικά σύνολα.

Προϋπηρεσία σε μουσικά/ γενικά σχολεία: 8 /1 έτη.

Μεταπτυχιακές σπουδές: ΝΑΙ

E: Καλησπέρα. Σας ευχαριστώ πολύ που δεχθήκατε να συμμετάσχετε στην έρευνά μου. Στη συνομιλία που κάναμε σας ανέφερα τους λόγους για τους οποίους διεξάγεται αυτή η συνέντευξη και τον τρόπο με τον οποίο θα γίνει. Αν δεν έχετε κάποια απορία, μπορούμε να ξεκινήσουμε;

Σ4: Καλησπέρα. Και εγώ σας ευχαριστώ για την τιμή που μου κάνετε να συμμετέχω. Μπορείτε να ξεκινήσετε.

E: Κατ' αρχάς πόσα χρόνια διδάσκετε στο μουσικό σχολείο; Έχετε διδάξει και στη γενική εκπαίδευση;

Σ4: Έχω διδάξει 8 χρόνια σε μουσικά σχολεία και της Αθήνας και της επαρχίας. Το αντικείμενό μου είναι το ευρωπαϊκό κλαρινέτο και τα μουσικά σύνολα. Τα τρία τελευταία χρόνια διδάσκω και θεωρητικά ευρωπαϊκής μουσικής. Στη γενική εκπαίδευση έχω διδάξει μόλις μια χρονιά στην πρωτοβάθμια ως αναπληρωτής.

E: Ποια η γενικότερη σχέση σας με τη μουσική και τις τέχνες;

Σ4: Από παιδί μου άρεσε η κλασική μουσική και τα πνευστά όργανα. Σπούδασα κλαρινέτο εδώ στην Ελλάδα και συνέχισα τις σπουδές μου στην Αγγλία όπου έκανα διδακτορικό επάνω στο κλαρινέτο. Έχω συμμετάσχει σε ορχήστρες κλασικής μουσικής. Μια δεύτερη αγάπη μου όμως είναι και η παραδοσιακή μουσική. Γενικότερα, δεν αντιμετωπίζω τη μουσική μονοδιάστατα. Ασχολούμαι με τη διεύθυνση ορχήστρας, την ενορχήστρωση...Ξέρετε ότι η μουσική είναι ένας κλάδος με πολλές κατευθύνσεις.

E: Η εμπειρία των μουσικών σχολείων σας έχει κάνει να αλλάξετε τον τρόπο που προσεγγίζετε τη μουσική εκπαίδευση σήμερα;

Σ4: Η αλήθεια είναι ότι η εμπειρία μου στο εξωτερικό καθόρισε αρκετά τον τρόπο με τον οποίο είδα και τα μουσικά σχολεία εδώ στην Ελλάδα. Στην Αγγλία είχα δουλέψει σε μουσικό σχολείο του Μάντσεστερ, από τα κορυφαία στη Βρετανία, καθώς και στο Βασιλικό Κολλέγιο μουσικής. Εκεί είδα όλη τη φιλοσοφία της εκπαίδευσης ενός πρότυπου μουσικού σχολείου, το οποίο είχε και πολύ υψηλά διδάκτρα και μεγάλα ταλέντα. Ερχόμενος εδώ, δούλεψα στο Μουσικό Παλλήνης που θεωρείται από τα καλύτερα στην Ελλάδα, μου φάνηκε πολύ μέτριο τολμώ να πω σαν σχολείο, λόγω αυτής της προηγούμενης εμπειρίας. Και τα σχολεία της επαρχίας έχουν χαμηλότερο ίσως επίπεδο. Αντιλαμβάνομαι όμως το χαρακτήρα της μουσικής εκπαίδευσης ως «παιδευτικό» και όχι με απώτερο στόχο να βγάλει επαγγελματίες μουσικούς. Αν το κρίνουμε έτσι είμαι πολύ ικανοποιημένος με αυτό που έχουμε στην εκπαίδευση του μουσικού σχολείου.

E: Στον ιδρυτικό στόχο των μουσικών σχολείων αναφέρεται ότι απευθύνεται σε μαθητές που θέλουν να ακολουθήσουν μια επαγγελματική σταδιοδρομία στη μουσική. Πιστεύετε ότι αυτό δε μπορεί να επιτευχθεί μέσα από τις σπουδές στο μουσικό σχολείο;

Σ4: Πιστεύω οι συνθήκες που επικρατούν στην Ελλάδα όσον αφορά στην εκπαίδευση δε βοηθούν. Στα ωδεία ας πούμε υπάρχει συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών, ανά τάξη, ανά όργανο, ανά επίπεδο. Υπάρχουν δηλαδή προκαθορισμένα προσόντα ανά επίπεδο και για το μαθητή και για τον εκπαιδευτικό που θα διδάξει. Στα μουσικά σχολεία δεν υπάρχει συγκεκριμένο και εγκεκριμένο πλάνο ύλης για τα περισσότερα όργανα που να ισχύει για όλα τα σχολεία. Επίσης, οι καθηγητές που προσλαμβάνονται δεν έχουν το ίδιο επίπεδο γνώσεων και οι περισσότεροι αλλάζουν σχολείο κάθε χρόνο. Άρα ένα παιδί συνήθως δεν ακολουθεί τη φιλοσοφία ενός καθηγητή στη διάρκεια των σπουδών του αλλά πολλών. Και πολλούς καθηγητές ειδικά για τα όργανα τους παίρνουν στη μέση της χρονιάς και όχι στην αρχή συνήθως. Για αυτό είναι δύσκολο ένα παιδί να ακολουθήσει ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα σπουδών για να μπορεί να επιτευχθεί ο στόχος που είπατε.

Ε: Αρα θεωρείτε πως οι προτιμήσεις και τα ακούσματα του εκπαιδευτικού επικαθορίζουν και τις εκπαιδευτικές του πρακτικές; Εσείς ποια λογική ακολουθείτε;

Σ4: Ναι. Όταν δεν υπάρχει κάποιος να μου καθορίσει τι θα διδάξω στο παιδί θα το κατευθύνω εγώ. Εγώ προσωπικά προσαρμόζομαι πάνω στο παιδί, τι του αρέσει, τι προτιμά. Αλλά στο κλασικό κλαρινέτο ακολουθώ το ρεπερτόριο της κλασικής μουσικής και σπάνια πάω σε άλλα είδη όπως παραδοσιακή, τζαζ.. Βέβαια, βλέπουμε τα τελευταία χρόνια μουσικούς με απόφοιτους του τμήματος που αφορά τη λαϊκή και παραδοσιακή μουσική να προσλαμβάνονται στα σχολεία για να διδάξουν κλασικό όργανο πχ σε όργανα όπως η τρομπέτα ή τα κρουστά και αυτό είναι μεγάλο λάθος γιατί δεν έχουν καμία σχέση το ένα είδος με το άλλο.

Ε: Πώς κρίνετε το επίπεδο των επιδόσεων των μαθητών στο δικό σας αντικείμενο;

Σ4: Επειδή τα τελευταία τρία χρόνια είμαι στο ίδιο σχολείο έχω ένα μέτρο σύγκρισης της εξέλιξης των μαθητών και μπορώ να πω ότι είναι αρκετά ικανοποιητικό το επίπεδο. Αλλά παραδοσιακά στην επαρχία επειδή τα παιδιά δεν έχουν τα τόσα πολλά ερεθίσματα (πχ παραστάσεις, συναυλίες) είναι δύσκολο το επίπεδο να είναι υψηλό. Στα μουσικά της Αθήνας ήταν πολύ καλύτερο το επίπεδο γιατί εκεί όλα τα παιδιά πήγαιναν και σε ωδεία, είχαν γενικά περισσότερο ζήλο και... καλώς εννοούμενο ανταγωνισμό για τη μουσική. Προσπαθώ και από τη στάση μου και από τη δική μου δραστηριότητα με συμμετοχή σε συναυλίες και εκδηλώσεις να δίνω το καλό παράδειγμα ώστε να προσπαθούν για το καλύτερο.

Ε: Θεωρείτε ότι η μουσική εκπαίδευση όπως αυτή παρέχεται στο μουσικό σχολείο μπορεί να ωφελήσει τους μαθητές και στις επιδόσεις τους στα γενικά μαθήματα;

Σ4: Τα μουσικά σχολεία έχουν το καλό ότι τα παιδιά περνάνε από εξετάσεις για να μουν οπότε έχουν ένα κοινό επίπεδο σκέψης και ερεθισμάτων. Από συζητήσεις που κάνω και με συναδέλφους θεωρώ τα μουσικά μαθήματα βοηθάνε και για τα γενικά, γιατί διαμορφώνουν το χαρακτήρα, τους ηρεμούν.. Τα γενικής παιδείας μαθήματα πολλές φορές κουράζουν τα παιδιά, οπότε με ένα διάλειμμα για μία ώρα μάθημα ατομικού οργάνου ή μουσικό σύνολο μπορούν και αναζωογονούν τη σκέψη τους.

Βέβαια όσον αφορά τους βαθμούς, υπάρχουν και περιπτώσεις που βλέπεις παιδιά να είναι εξαιρετικοί στα μουσικά μαθήματα και να έχουν κάτω από τη βάση στις γενικές. Και το αντίθετο βέβαια. Και εκεί λέμε «τόρα τι κάνουμε, θα περάσει την τάξη»;

Ε: Το διευρυνόμενο πρόγραμμα μπορεί να επηρεάσει τις επιδόσεις τους;

Σ4: Ναι, ίσως να τους επηρεάζει.. Αλλά μπορεί να αποτελεί και μια δικαιολογία. Στην Αθήνα μπορεί να χρειάζονταν και μιάμιση – δύο ώρες για να φτάσουν στο σχολείο από το σπίτι. Στην επαρχία είναι περίπου τριάντα με σαράντα λεπτά. Εγώ δε θεωρώ ότι τους κουράζουν τα μαθήματα τόσο πολύ. Είναι και στη δίαιτα και στη διάθεση του παιδιού να ακολουθεί αυτό το πρόγραμμα. Το ότι βλέπουμε πολλά παιδιά να φεύγουν στη δεύτερα και τρίτη λυκείου είναι θέμα του γενικότερου εκπαιδευτικού συστήματος που τους θέλει να αφοσιώνονται περισσότερο στις πανελλήνιες.

Ε: Ποιες θεωρείτε ότι είναι οι σημαντικότερες διαφορές ανάμεσα στο μουσικό και το γενικό σχολείο;

Σ4: Για εμένα μέσω των μουσικών μαθημάτων η διαπαιδαγώγηση ενός παιδιού και η διαμόρφωση του χαρακτήρα του γίνεται καλύτερα και ευκολότερα. Και αυτό συμβαίνει όχι μόνο λόγω της μουσικής αλλά και γιατί όπως είπα και πριν έχουν δώσει εξετάσεις για να μουν, έχουν ίδια ενδιαφέροντα. Έχουμε δηλαδή άτομα με ίδια σκέψη και ίδια νοοτροπία, ενώ στα γενικά σχολεία υπάρχουν μεγάλες αποκλίσεις σε αυτό. Εγώ αυτή θεωρώ τη σημαντικότερη διαφορά γιατί στα μουσικά σχολεία η όλη εκπαιδευτική διαδικασία μπορεί να γίνει πιο ομαλά και να είναι πιο αποτελεσματική.

Ε: Ποιος ο ρόλος των μουσικών σχολείων στη μετάδοση πολιτισμικού κεφαλαίου;

Σ4: Το σχολείο έχει το ρόλο να εκπαιδεύσει ένα παιδί. Να του δώσει ερεθίσματα, να το καθοδηγήσει να διαμορφώσει τις στάσεις του, να πλάσει το χαρακτήρα του. Σε ένα γενικό σχολείο για παράδειγμα το μάθημα της μουσικής είναι κάτι θεωρητικό, δε δίνονται τα ερεθίσματα στο παιδί για να εμβαθύνει στην πράξη, όπως γίνεται στο μουσικό. Δηλαδή στο μουσικό σχολείο υπάρχει πιο ενεργητική συμμετοχή του παιδιού. Και λειτουργεί σαν

μια μικρή κοινωνία που αποτελείται από άτομα όχι διαφορετικών... «κόσμων» άλλα με κοινά ενδιαφέροντα και κοινό τρόπο σκέψης. Και αυτό βοηθά πολύ στο να διαμορφώσει το χαρακτήρα, τη συμπεριφορά τους και την κοινωνικότητά τους.

E: Πώς σχολιάζετε τον εξατομικευμένο τρόπο διδασκαλίας που προσφέρει το μουσικό σχολείο στο μάθημα του μουσικού οργάνου;

Σ4: Ε σίγουρα είναι καλύτερο από το να μεις σε ένα τμήμα με 20-25 παιδιά γιατί η προσοχή σου είναι στραμμένη μόνο σε έναν και του μαθητή επίσης σε εσένα οπότε αυτά που θα πω θα τα καταλάβει πολύ πιο εύκολα απ' ό τι ήταν σε ένα τμήμα. Επίσης στο δικό μου μάθημα, το κλαρινέτο το έχουν επιλέξει οι ίδιοι οι μαθητές, οπότε σπάνια να μην ενδιαφέρεται για το μάθημα το παιδί.

E: Απ' την άλλη έχουμε και τα μουσικά σύνολα, κάτι που δε συναντούμε στα γενικά σχολεία...

Σ4: Ναι, μέσω των μουσικών συνόλων ένα παιδί μπορεί να αναπτύξει πολύ την κοινωνικότητά του. Πρέπει να συντονιστεί με όλα τα άλλα παιδιά, να ακούσει τους διπλανούς του, να υπακούσει στις οδηγίες του «μαέστρου». Ακόμα και αν υπάρχει διαφορά στο επίπεδο των μαθητών που συμμετέχουν βλέπουμε πολλές φορές οι μεγαλύτεροι και εμπειρότεροι μαθητές να «τραβάνε» τους μικρότερους και έτσι να τους βοηθάνε να εξελιχτούν αλλά και να τους δημιουργήσουν κίνητρα για να προσπαθούν να γίνουν καλύτεροι. Και τα μεγαλύτερα παιδιά μαθαίνουν να έχουν υπομονή και να συνεργάζονται με τους άλλους.

E: Θεωρείτε ότι το μουσικό σχολείο μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στη μετάδοση της πολιτιστικής κληρονομιάς και παράδοσης;

Σ4: Αυτό το έχω δει στην πράξη στους μουσικούς αγώνες του Υπουργείου Παιδείας. Από εκεί γνώρισα και τα μουσικά σχολεία και τη δουλειά που κάνουν πάνω στην παραδοσιακή μουσική. Έβλεπα τα παιδιά να απολαμβάνουν την παραδοσιακή μουσική. Ειδικά σε κάποια σχολεία πχ στα νησιά ξέρω ότι δίνεται μεγαλύτερη βαρύτητα στην παραδοσιακή και στην τοπική μουσική, πολύ περισσότερο απ' ό τι στην κλασική.

E: Θεωρείτε ότι το μουσικό σχολείο στέκεται περισσότερο στα δύο αυτά είδη μουσικής (δυτικοευρωπαϊκή – παραδοσιακή) ή μπορεί να φέρει τα παιδιά σε επαφή και με διαφορετικές κουλτούρες και πολιτισμούς;

Σ4: Διδακτικά, το πρόγραμμα σπουδών περιλαμβάνει κυρίως αυτές τις δύο κατευθύνσεις, όπου στα περισσότερα σχολεία διδάσκονται ισάξια. Πολύ συχνά όμως μουσικά σχολεία από την Ελλάδα συμμετέχουν σε συναυλίες στο εξωτερικό ή καλούν σχολεία από διάφορες χώρες για συνεργασία και έτσι έχουμε «συναντήσεις» διαφορετικής κουλτούρας. Το σχολείο στο οποίο είμαι εγώ έχει κάνει πολλές συνεργασίες από χώρες όπως Αυστραλία, Αμερική όπου έπαιζαν τζαζ... Τα παιδιά είχαν την ευκαιρία να δουν τη φιλοσοφία των άλλων παιδιών, να ακούσουν τη μουσική τους...

E: Τα μαθήματα, το περιβάλλον και το «κλίμα» του μουσικού σχολείου με ποιον τρόπο θεωρείτε ότι μπορεί να διαμορφώσει την προσωπικότητα ενός μαθητή;

Σ4: Σε πολλούς τομείς. Μέσα από τη μουσική αποκτάς ρυθμό, άρα πειθαρχία, υπομονή, συνεργασία. Καλλιεργείται η μουσικότητα, μαθαίνει να «βάζει χρώμα» στη ζωή του και εννοώ τον τρόπο που μιλάει, το πώς συμπεριφέρεται, τις ευαισθησίες που αναπτύσσει... Δεν αποξενώνει το παιδί, δε μπαίνει σε ένα «καλούπι».. Αυτός για μένα είναι ο σημαντικότερος ρόλος του μουσικού σχολείου και θεωρώ πως επιτυγχάνεται 100%. Αν και κάποιοι που «κρίνουν» τα μουσικά σχολεία ενδιαφέρονται περισσότερο στο επαγγελματικό και στις μουσικές δεξιότητες που αποκτούν οι μαθητές παρά στο αν γίνονται καλύτεροι άνθρωποι.

E: Πιστεύετε ότι η φοίτηση στο μουσικό σχολείο μπορεί να διαμορφώσει στάσεις και συμπεριφορές σε ζητήματα όπως η διαφορετικότητα, η επιθετικότητα, το bullying, ο ρατσισμός;

Σ4: Αναμφισβήτητα. Ακόμα και αν κάποια παιδιά δείχνουν μια τέτοια τάση για τέτοιες συμπεριφορές, επειδή συμμετέχουν στα μουσικά σύνολα από την πρώτη μέχρι και την τελευταία μέρα που θα είναι στο μουσικό σχολείο, μαθαίνουν να συνεργάζονται, να συμβιώνουν με τους άλλους. Όλοι έχουν μια κοινή γραμμή. Βλέπεις ότι όταν πάει να δημιουργηθεί μια τέτοια κατάσταση, πολλές φορές οι ίδιοι οι συμμαθητές τους επεμβαίνουν για να την αποτρέψουν και όχι κάποιος εκπαιδευτικός. Φυσικά, όμως υπάρχουν και οι εξαιρέσεις. Μη ξεχνάτε και ότι στο μουσικό φοιτούν και παιδιά με ιδιαιτερότητες ή ειδικών ερεθισμάτων οπότε κάποιο παιδί που έχει κάποιες ευαισθησίες ή είναι αντικοινωνικό μπορεί να αντιμετωπίσει κάποιο τέτοιο πρόβλημα κακής συμπεριφοράς. Αλλά είναι ελάχιστες οι περιπτώσεις. Πολύ σπάνια να φτάσει κάποιο παιδί στο γραφείο του διευθυντή για τέτοια ζητήματα.

E: Θα ήθελα και ένα σχόλιο για το μάθημα και τις επιδόσεις των μαθητών στο αντικείμενο της ευρωπαϊκής θεωρίας που διδάσκετε...

Σ4: Στη θεωρία το μεγάλο πρόβλημα είναι πως πολλά παιδιά που ασχολούνται με τη μουσική έχουν ήδη της γνώσεις ή και περισσότερες και άρα βαριούνται γιατί το μάθημα τους είναι πολύ εύκολο. Και απ' την άλλη είναι

και παιδιά που δεν έχουν αυτές τις γνώσεις οπότε είναι δύσκολο να εξισορροπήσεις την κατάσταση. Οι επιδόσεις εξαρτώνται και από τους καθηγητές. Όταν κάθε χρόνο ο καθηγητής αλλάζει ή δεν υπάρχει καθόλου και προσλαμβάνεται στα μέσα της χρονιάς, είναι δύσκολο για το μαθητή να προχωρήσει όπως θα έπρεπε.

E: Πώς κρίνετε το σύστημα εισαγωγής στο μουσικό σχολείο και τη διαδικασία των εξετάσεων; Θεωρείτε ότι μπορεί να αποτελεί ένα μέσο αποκλεισμού για κάποια παιδιά που ίσως να μην είναι κατάλληλα προετοιμασμένα για τις εξετάσεις αυτές;

S4: Αυτό είναι κάτι που συμβαίνει στα μεγαλύτερα σχολεία όπως αυτά της Αθήνας, όπου περνά περίπου ένας στους τέσσερις και ο τελευταίος έχει ένα ποσοστό κοντά στο 92-93% συνήθως. Υπάρχει μεγάλος συναγωνισμός, περιορισμένες θέσεις και τεράστια ζήτηση, γι' αυτό πολλά παιδιά προετοιμάζονται σε ωδεία ακόμα και δύο ή και τρία χρόνια για αυτό. Στην επαρχία όμως οι αιτήσεις που γίνονται είναι πολύ λιγότερες. Υπάρχει και μια λογική του ότι δε χρειάζεται κάποιος να κοπιήσει και τόσο πολύ για να μπει στο μουσικό σχολείο. Πολλές φορές σε εμένα έχει τύχει να μπαίνουν όλα ή σχεδόν όλα τα παιδιά γιατί ο αριθμός των αιτήσεων είναι ίδιος με τον αριθμό των εισακτέων. Στην Αθήνα είναι ένα άλλο καθεστώς και δεν πρέπει να τα συγκρίνουμε. Στην επαρχία δεν έχει τόσο μεγάλη επιρροή και βλέπεις συνήθως τα παιδιά που δεν περνούν να έχουν πολύ χαμηλούς βαθμούς στις εξετάσεις.

E: Μπορεί το μουσικό σχολείο να γεφυρώσει το χάσμα των ανισοτήτων (μορφωτικών και πολιτισμικών) με τις οποίες εισέρχονται οι μαθητές σε αυτό;

S4: Ναι το κάνει. Υπάρχουν παιδιά που δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να αγοράσουν ένα μουσικό όργανο, παιδιά που δεν έχουν την ίδια αντίληψη ή «ευστροφία».. Το μουσικό σχολείο προσπαθεί να γεφυρώσει αυτά τα χάσματα ή καλύτερα δεν τα βλέπει. Αυτός είναι ο σωστός όρος. Δε ξεχωρίζει κανένα παιδί. Εφ' όσον μπήκε στο σχολείο σημαίνει ότι είναι ικανό να βρίσκεται εκεί. Βέβαια, εγώ αν δω ότι κάποιο παιδί βρίσκεται σε κάποιο επίπεδο στο όργανο θα προσπαθήσω να το πάω ένα σκαλοπάτι παραπάνω. Δε θα ξεκινήσω από το μηδέν ώστε να κάνω τα ίδια με ένα παιδί που δεν έχει ξαναφυσήσει ποτέ κλαρινέτο στη ζωή του. Οπότε όλα είναι σχετικά.

E: Τι σας μένει περισσότερο από όλα αυτά τα χρόνια εμπειρίας στο μουσικό σχολείο;

S4: Είναι πολλές οι στιγμές. Θυμάμαι περισσότερο κάποιες εκδηλώσεις, όπως τον εορτασμό των 25 χρόνων του μουσικού της Παλλήνης με όλα τα σύνολα στη σκηνή. Ήταν κάτι το φαντασμαγορικό... Οι συνεργασίες με καταξιωμένους καλλιτέχνες.. Στην επαρχία το σημαντικότερο ήταν τα ταξίδια στο εξωτερικό όπου σταθήκαμε αξιοπρεπέστατα σε μουσικά φεστιβάλ...

E: Αναφερθήκαμε στα περισσότερα από αυτά αλλά επιγραμματικά θα ήθελα να μου πείτε ποια θεωρείτε τα μεγαλύτερα πλεονεκτήματα και τα μεγαλύτερα μειονεκτήματα του μουσικού σχολείου;

S4: Στα θετικά είναι η καλύτερη δυνατή διαπαιδαγώγηση ενός παιδιού, μέσα και από τα μουσικά και καλλιτεχνικά μαθήματα που προσφέρει. Και το ότι έχει άτομα ίδιας σκέψης και ευαισθησίας ώστε να λειτουργεί πιο αποτελεσματικά για τη μάθηση. Τα μειονεκτήματα δεν έχουν να κάνουν με το ρόλο του μουσικού σχολείου. Δεν υπάρχει έγκαιρη και μόνιμη στελέχωση προσωπικού. Και οι συνθήκες δεν είναι ιδανικές. Πολλά κτήρια έχουν προβλήματα, ειδικά στην επαρχία. Και φυσικά η έλλειψη σταθερής ύλης στα μουσικά όργανα.

E: Κλείνοντας, θα ήθελα να σας ρωτήσω επειδή στην αρχή αναφερθήκατε στην εμπειρία σας από το εξωτερικό εάν υπάρχει κάτι από τα σχολεία που δουλέψατε εκεί και που δεν έχουμε εμείς, που θα θέλατε να υπήρχε και στα ελληνικά μουσικά σχολεία;

S4: Εάν τα μουσικά σχολεία της Ελλάδας δούλευαν σωστά.. και είναι πολύ μεγάλο το αν, δε θα είχαν να ζηλέψουν τίποτα από τα σχολεία του εξωτερικού. Εγώ νομίζω πως καθηγητές και μαθητές κάνουν μεγάλη προσπάθεια. Το πρόβλημα είναι στις μεταβλητές που ανέφερα παραπάνω. Στην Αγγλία που ήμουν εγώ υπήρχε μεγάλη βοήθεια και συνεργασία από την κυβέρνηση, από τους δήμους, με προγράμματα σπουδών και με καλή οργάνωση. Ήδη στα δημοτικά σχολεία διδάσκονται μουσικά όργανα τα παιδιά που ενδιαφέρονται να ασχοληθούν με αυτά μετά από τα γενικά μαθήματα. Και εννοώ στα δημόσια σχολεία, δεν υπάρχει η έννοια του εξειδικευμένου μουσικού σχολείου αλλά του γενικού σχολείου με μουσικά μαθήματα.

E: Νομίζω καλύψαμε όλα τα ζητήματα. Και πάλι σας ευχαριστώ πολύ για το χρόνο σας.

S4: Και εγώ σας ευχαριστώ πολύ για την ωραία αυτή συνέντευξη και ελπίζω να βοηθήσει στην καλύτερη λειτουργία των μουσικών σχολείων και της εκπαίδευσης γενικότερα.

Συνέντευξη 5:

Φύλο: Γυναίκα

Ηλικία: 47

Ειδικότητα: Μουσικός Π.Ε. 79.01

Διαδικτικό αντικείμενο στο μουσικό σχολείο: κλασικό βιολί, χορωδία.

Προϋπηρεσία σε μουσικά/ γενικά σχολεία: 4/ 6 έτη.

Μεταπτυχιακές σπουδές: ΝΑΙ

Ε: Καλησπέρα σας. Ευχαριστώ πολύ που δεχθήκατε να συμμετέχετε στην έρευνά μου και για το χρόνο που διαθέτετε ώστε να κάνουμε τη συνέντευξη αυτή. Σας έχω αναφέρει όλες τις λεπτομέρειες για τη διαδικασία. Υπάρχει κάποια απορία πριν ξεκινήσουμε;

Σ5: Καλησπέρα. Χαρά μου να βοηθήσω όπως μπορώ. Είμαι έτοιμη για τις ερωτήσεις σας.

Ε: Ποια η σχέση σας με τη μουσική και γενικότερα με τις τέχνες;

Σ5: Είμαι από παιδί μέσα στη μουσική. Είναι η ζωή μου. Η πρώτη μου ιδιότητα είναι καλλιτέχνης συμφωνικής ορχήστρας. Αλλά εργάζομαι και πολλά χρόνια ως μουσικοπαιδαγωγός και σε σχολεία και σε ωδεία. Μεγάλωσα και σπούδασα στην τότε Σοβιετική Ένωση. Εκεί από το δημοτικό μας έβαζαν να ασχολούμαστε με τη μουσική και μας προετοίμαζαν μέσα στα σχολεία για να προχωρήσουμε για σολίστες. Επίσης ήταν υποχρεωτικό από μικροί να μαθαίνουμε πιάνο ή ακορντεόν για να συνοδεύουμε το τραγούδι και να ασχολούμαστε με παιδική χορωδία.

Ε: Πόσα χρόνια έχετε στην εκπαίδευση και πόσα στο μουσικό σχολείο;

Σ5: Στην Ελλάδα εργάζομαι 10 χρόνια στην εκπαίδευση εκ των οποίων τα 4 σε μουσικό σχολείο. Βέβαια έχω και άλλα περίπου 10 χρόνια που δίδαξα στο εξωτερικό. Στο μουσικό σχολείο διδάσκω κλασικό βιολί και χορωδία.

Ε: Η εμπειρία των τελευταίων χρόνων που είστε στο μουσικό σχολείο έχει αλλάξει καθόλου τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζετε τη μουσική και τη μουσική εκπαίδευση;

Σ5: Ναι φυσικά. Στο εξωτερικό εγώ είχα μάθει το σύστημα εκείνο που θέλει να προετοιμάζεις μελλοντικούς μουσικούς. Εδώ είναι διαφορετικά γιατί περισσότερο προετοιμάζεις τους μαθητές να έχουν μια γενική «μουσική καλλιέργεια». Άρα υπάρχει μια τελείως διαφορετική φιλοσοφία στη μουσική εκπαίδευση στα σχολεία της Ελλάδας.

Ε: Άρα δε θεωρείτε πως τα μουσικά σχολεία μπορούν να προετοιμάσουν τους μαθητές να ακολουθήσουν μια επαγγελματική σταδιοδρομία στη μουσική;

Σ5: Νομίζω είναι δύσκολο αυτό. Ειδικά σε όργανα όπως το βιολί δε μπορεί να γίνει αν το παιδί δεν πηγαίνει σε κάποιο ωδείο. Ένα παιδί πρώτης γυμνασίου είναι αδύνατο μέσα σε τρία χρόνια να βγάλει το πρόγραμμα σπουδών το οποίο θέλει πολλά χρόνια για να ολοκληρώσει και να φτάσει στο πτυχίο ή στο δίπλωμα. Είναι ελάχιστα τα άτομα που ξεκίνησαν σε μεγάλη ηλικία και γίνανε σολίστες σε τέτοια κλασικά όργανα.

Ε: Οι δικές σας προτιμήσεις και τα δικά σας ακούσματα επηρεάζουν τις εκπαιδευτικές σας πρακτικές;

Σ5: Εγώ πάντα προσπαθώ να διαλέγω μουσική που να αρέσει στο παιδί. Συνήθως παίζω στο παιδί δύο τρία κομμάτια και το αφήνω να επιλέξει ποιο του άρεσε περισσότερο. Στη σημερινή εποχή τα παιδιά πρέπει να παίζουν και πιο σύγχρονο ρεπερτόριο οπότε επιλέγω συχνά κομμάτια που να έχουν ενδιαφέρον για το παιδί και μέσα από αυτό να περάσω τα στοιχεία που θέλω σε τεχνικό και καλλιτεχνικό επίπεδο. Μέσα σε αυτό το ρεπερτόριο που προτιμούν τα παιδιά βάζω και κανένα πιο κλασικό ή πιο τεχνικό κομμάτι.

Ε: Έχετε αλλάξει κάτι στις εκπαιδευτικές σας πρακτικές στο μουσικό σχολείο σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια της εμπειρίας σας στη μουσική εκπαίδευση;

Σ5: Ο βασικός κορμός είναι ο ίδιος, δηλαδή σε ό,τι αφορά την τοποθέτηση, την τεχνική του οργάνου. Από εκεί και πέρα εξαρτάται από το παιδί. Το κάθε παιδί μαθαίνει με το δικό του τρόπο οπότε εγώ προσαρμόζομαι με βάση την αντίληψη και το επίπεδο του παιδιού είτε διδάσκω στο μουσικό είτε σε ωδείο..

Ε: Ποιες θα λέγατε ότι είναι οι σημαντικότερες διαφορές ανάμεσα σε ένα μουσικό και σε ένα γενικό σχολείο;

Σ5: Πιστεύω ότι στο μουσικό υπάρχει περισσότερο αυτό το κλίμα ομαδικότητας. Δεν υπάρχει ανταγωνισμός αλλά συναγωνισμός. Υπάρχουν τα σύνολα στα οποία αγωνίζονται όλοι για ένα κοινό αποτέλεσμα. Δρουν λιγότερο εγωιστικά. Δεν υπάρχει το «εγώ είμαι καλύτερος, ξέρω καλύτερα το μάθημα». Και υπάρχει υπευθυνότητα απέναντι στην ομάδα. Τα παιδιά μαθαίνουν να συνεργάζονται μεταξύ τους.

Ε: Πώς κρίνετε την ύπαρξη εξατομικευμένων μαθημάτων στο μουσικό σχολείο; Εσείς κάνετε στο βιολί ατομικά μαθήματα..

Σ5: Ναι όταν κάνεις ένα μουσικό όργανο είναι αναγκαίο να κάνεις ατομικά. Γιατί εξηγείς στο κάθε παιδί ξεχωριστά και το κάθε παιδί έχει διαφορετικό ρυθμό για να προχωρήσει. Και πολλά παιδιά έχουν κάνει ήδη βιολί οπότε είναι σε διαφορετικό επίπεδο από τα άλλα. Εάν κάνανε κάθε μέρα όργανο επιλογής τότε θα μπορούσε ίσως να γίνει και ομαδικό μάθημα, αλλά με δύο ώρες την εβδομάδα δε γίνεται. Αλλά το ατομικό μάθημα βοηθά και στο να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις των μουσικών συνόλων.

Ε: Η μουσική εκπαίδευση όπως παρέχεται στο μουσικό σχολείο μπορεί να επηρεάσει τις επιδόσεις των μαθητών και στα μαθήματα γενικής παιδείας;

Σ5: Νομίζω ότι εξαρτάται από το παιδί, από το ζήλο, από τη θέληση που έχει και τη μελέτη που κάνει. Και πολλοί που δεν κάνουν μουσική είναι άριστοι μαθητές και κάποιοι που κάνουν μουσική δεν είναι, αλλά και το αντίθετο. Εγώ θα έλεγα πως αν είχαμε καλή μουσική παιδεία από την πρώτη δημοτικού με όργανα, με χορωδίες κλπ θα είχαμε και άλλα παιδιά, άλλη νεολαία. Και στη μόρφωση και στο χαρακτήρα.

Ε: Το διευρυνόμενο πρόγραμμα σπουδών θεωρείτε ότι επηρεάζει τους μαθητές; Πολλά παιδιά εγκαταλείπουν το μουσικό σχολείο στο λύκειο...

Σ5: Δε νομίζω ότι τους κουράζει γιατί τα μαθήματα γίνονται με τέτοιο τρόπο ώστε να ξεκουράζονται με τη χορωδία, το όργανο κλπ. Πιο κουραστικό είναι να έκαναν μόνο μαθηματικά, φυσική, χημεία... Το ότι φεύγουν παιδιά εξαρτάται από το σύστημα. Φεύγουν γιατί θέλουν να προετοιμαστούν για τις πανελλήνιες οπότε πάνε στα φροντιστήρια. Δε ξέρω βέβαια αν όλο αυτό τους κάνει καλό, αλλά έτσι είναι η εκπαίδευση στην Ελλάδα.

Ε: Πώς κρίνετε το επίπεδο και τις επιδόσεις στο δικό σας μάθημα, το βιολί;

Σ5: Εντάξει δε μπορείς να περιμένεις ότι ένα παιδί θα φτάσει στο δίπλωμα αλλά τα παιδιά μπορούν να φτάσουν να παίζουν ικανοποιητικά. Και πάλι όμως εξαρτάται από το παιδί και από το πόσο μελετάει στο σπίτι. Υπάρχουν και παιδιά που προσπαθούν πολύ και άλλα που προσπαθούν λιγότερο.

Ε: Ποιος ο ρόλος των μουσικών σχολείων στη μετάδοση του πολιτισμικού κεφαλαίου;

Σ5: Μακάρι τα μουσικά σχολεία να ήταν γενικής παιδείας, για όλα τα παιδιά. Και μακάρι να ήταν από το δημοτικό. Γιατί τότε θα ήταν εντελώς διαφορετικό το επίπεδο της νεολαίας. Θα μπορούσαν να επιλέγουν, να κρίνουν τις μουσικές που ακούνε, τους τρόπους τους, τη συμπεριφορά τους... Θα έλεγα όμως ότι όταν έρχονται τα παιδιά στην πρώτη γυμνασίου είναι λίγο «δύσκολα» παιδιά. Έχουν συνηθίσει αυτό το χάος, αυτό το «χύμα» που επικρατεί στο δημοτικό...

Ε: Υπάρχει πολλές φορές η άποψη ότι η οικογένεια είναι αυτή που διαμορφώνει αυτές τις προτιμήσεις και το σχολείο δεν έχει τον τόσο ουσιαστικό ρόλο..

Σ5: Ναι, πιστεύω ότι η οικογένεια παίζει μεγάλο ρόλο. Αλλά αυτό δεν ισχύει πάντα γιατί βλέπεις και παιδιά από φτωχές και «δύσκολες» οικογένειες, μόνα τους αγωνίζονται και φτάνουν ψηλότερα από παιδιά από οικογένειες που είναι συνεχώς από πάνω τους. Και έχουμε πολλά παιδιά κάθε χρόνο από «δύσκολες» οικογένειες που είναι πολύ ταλαντούχα..

Ε: Πώς επηρεάζει το μουσικό σχολείο την προσωπικότητα των παιδιών; Σε ποιους τομείς τα ωφελεί;

Σ5: Μα η ίδια η μουσική βοηθά το παιδί να είναι πιο καλλιεργημένο, πιο εύστροφο και να έχει καλούς τρόπους και σωστή συμπεριφορά. Αυτό όμως που θέλω να πω είναι πως εξαρτάται και από τους εκπαιδευτικούς. Από τη στιγμή που οι μουσικοί είμαστε καλλιτέχνες πρέπει να φερόμαστε και σαν καλλιτέχνες στο παιδί. Εγώ το ξεκαθαρίζω από την αρχή, δε βλέπω τον εαυτό μου σαν παντογνώστη και ότι οι μαθητές είναι... κατώτεροι, αλλά τους λέω είμαστε όλοι καλλιτέχνες. Μπορεί σε λίγα χρόνια να είστε καλύτεροι από μένα. Εγώ δε συνιστώ να είναι κάποιος αυστηρός με το παιδί. Πρέπει να έχουμε και σεβασμό και υπομονή. Αυτό είναι που πρέπει να βλέπουν τα παιδιά.

Ε: Σε ζητήματα που έχουν να κάνουν με τη διαφορετικότητα, το ρατσισμό, την επιθετική συμπεριφορά ή το bullying τι παρατηρείτε στο σχολείο σας; Μπορεί το μουσικό σχολείο να διαμορφώσει στάσεις ως προς όλα αυτά;

Σ5: Δεν έχω αντιληφθεί κάτι. Όταν ίσως πάει να ξεκινήσει κάποια φασαρία εκεί επεμβαίνουμε και λέμε ότι «εσείς επιλέξατε να μπειτε στο μουσικό, δώσατε αγώνα για να μπειτε. Από τη στιγμή που είστε εδώ είμαστε όλοι το ίδιο». Η μουσική δίνει χαρά, είναι διασκέδαση οπότε είναι και πιο δύσκολο να γίνουν φασαρίες στα διαλείμματα ή στις τάξεις..

Ε: Το μουσικό σχολείο πιστεύετε ότι μπορεί να συμβάλει στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και παράδοσης;

Σ5: Ήθελα να το πω για τη βυζαντινή μουσική που είναι υποχρεωτικό μάθημα. Για μένα κάθε Έλληνας πρέπει να ξέρει βυζαντινή μουσική. Η βυζαντινή μουσική είναι κάτι το μοναδικό και υπάρχει μόνο στην Ελλάδα. Σπάνια

ακούγεται στις εκκλησίες σωστή βυζαντινή μουσική. Οι περισσότεροι είναι εμπειρικοί ψάλτες. Για αυτό είναι πολύ σημαντικό να ξέρουν όλοι βυζαντινή μουσική. Μακάρι να μπορούσαν να μάθουν όλοι και όχι μόνο τα παιδιά του μουσικού σχολείου.

E: Το μουσικό σχολείο μπορεί να φέρει σε επαφή τους μαθητές και με διαφορετικές κουλτούρες και πολιτισμούς πέρα από τη δυτικοευρωπαϊκή και τη βυζαντινή μουσική;

Σ5: Στο μάθημα της χορωδίας τραγουδάνε κομμάτια από πολλά και διαφορετικά είδη. Και μάλιστα τραγουδάνε όχι μεταφρασμένους στίχους αλλά στην πρωτότυπη γλώσσα. Αυτό είναι το πιο σημαντικό. Υπάρχουν επίσης πολλά προγράμματα με ανταλλαγές μαθητών στο εξωτερικό και συναυλίες με παραδοσιακές μουσικές από διάφορες χώρες. Αυτό θυμάμαι και εγώ από τις δικές μου σπουδές. Τα ταξίδια, τις συναυλίες γιατί διασκεδάσαμε και βρισκόμασταν με ξένους ανθρώπους που είχαμε κοινά ενδιαφέροντα και τραγουδούσαμε εμείς τα δικά μας και αυτοί τα δικά τους...

E: Να πάμε λίγο στο σύστημα εισαγωγής στο μουσικό σχολείο και στις εξετάσεις που διενεργούνται. Θεωρείτε ο τρόπος αυτός αποτελεί ένα μέσο αποκλεισμού από τις μουσικές σπουδές για κάποια παιδιά;

Σ5: Όπως είπα, μακάρι να ήταν όλα τα σχολεία έτσι. Είναι λίγα τα σχολεία και σε κάποιες πόλεις υπάρχει πολύ μεγάλος ανταγωνισμός. Για παράδειγμα στο μουσικό γυμνάσιο του Ιλίου είναι 11 παιδιά για μια θέση. Με κάποιο τρόπο και κάποια κριτήρια πρέπει να διαλέξεις οπότε είναι αναγκαίες αυτές οι εξετάσεις.

E: Το μουσικό σχολείο μπορεί να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ των μορφωτικών και πολιτισμικών ανισοτήτων που υπάρχουν ανάμεσα στους μαθητές, οι οποίοι προέρχονται από διαφορετικές κοινωνικές και οικονομικές τάξεις;

Σ5: Ναι γιατί τους ενώνει το κοινό ενδιαφέρον, η μουσική. Και στη μουσική δεν υπάρχει το ότι ο πατέρας σου είναι γιατρός ή δικηγόρος. Μπορεί ένα παιδί από πολύ φτώχη οικογένεια να έχει τέτοιο ταλέντο που να το θαυμάζουν όλοι και αυτοί που ίσως τον έβλεπαν σαν κατώτερο τους.

E: Φτάνοντας προς το τέλος, είναι κάτι το οποίο θεωρείτε σημαντικό επίτευγμα για εσάς ή για το σχολείο σε αυτά τα χρόνια που διδάσκετε στο μουσικό;

Σ5: Θυμάμαι περισσότερο από όλα τη χορωδία που είχα φτιάξει την πρώτη χρονιά σε μουσικό, τότε που ήμουν στο μουσικό Αγρινίου. Είχαμε καταφέρει να τραγουδάμε εξαιρετικά τρίφωνα και τετράφωνα κομμάτια μέσα σε 2-3 μήνες.

E: Μιλήσαμε για πολλά από αυτά αλλά σαν επίλογο επιγραμματικά ποια θα λέγατε ότι είναι τα πλεονεκτήματα και ποια τα μειονεκτήματα του μουσικού σχολείου;

Σ5: Για εμένα τα μουσικά σχολεία βοηθάνε στο να έχουμε μια περισσότερο καλλιεργημένη κοινωνία. Είναι όλα αυτά τα μαθήματα, το περιβάλλον που μπορούν να το καταφέρουν αυτό. Και είναι το σημαντικότερο. Αυτό θα ήθελα όχι μόνο για μένα αλλά και για τα παιδιά μου. Το πιο αρνητικό είναι ότι δεν έχουμε καθηγητές, δε φτάνουν στην ώρα τους, δεν υπάρχει ύλη για να ξέρουν τι να κάνουν. Επίσης, τα κτήρια και οι υποδομές δεν είναι καλές...

E: Άρα θεωρείτε ότι η πολιτεία δε στηρίζει τα σχολεία αυτά;

Σ5: Νομίζω δε ξέρουνε τι πρέπει να στηρίζουνε. Γενικά νομίζω η ελληνική κοινωνία δε ξέρει ή δεν καταλαβαίνει τι πρέπει να κάνει για να στηρίζει τη μουσική παιδεία...

E: Νομίζω πως καλύψατε όλες τις ερωτήσεις μου. Σας ευχαριστώ πολύ για αυτήν τη συνέντευξη.

Σ5: Και εγώ ευχαριστώ πολύ. Καλή επιτυχία στην έρευνά σου.

Συνέντευξη 6:

Φύλο: Γυναίκα

Ηλικία: 45

Ειδικότητα: Γαλλικών ΠΕ 05

Διδακτικό αντικείμενο στο μουσικό σχολείο: Γαλλικά.

Προϋπηρεσία σε μουσικά/ γενικά σχολεία: 3/19 έτη.

Μεταπτυχιακές σπουδές: ΝΑΙ

E: Καλησπέρα. Σας ευχαριστώ πολύ που δεχθήκατε να μιλήσουμε σήμερα και να με βοηθήσετε στην έρευνα αυτή. Στη συνομιλία μας σας εξήγησα τους λόγους και το πλαίσιο στο οποίο γίνεται η συνέντευξη αυτή. Έχετε κάποια απορία;

Σ6: Καλησπέρα. Χαρά μου να συμμετέχω στην έρευνα αυτή. Δεν υπάρχει κάποια απορία, μπορούμε να ξεκινήσουμε.

E: Πόσα χρόνια διδάσκετε σε γενικά και πόσα σε μουσικά σχολεία;

Σ6: Διδάσκω Γαλλικά 19 χρόνια στη γενική εκπαίδευση και τα προηγούμενα 3 χρόνια στο μουσικό σχολείο του νομού.

E: Στον ιδρυτικό νόμο των μουσικών σχολείων αναφέρεται ότι οι εκπαιδευτικοί γενικής παιδείας πρέπει να έχουν κάποια σχέση με τη μουσική ή γενικότερα με τις τέχνες (σπουδές, καλλιτεχνικές δράσεις κ.ά.). Ποια η δική σας σχέση με τα παραπάνω;

Σ6: Ναι. Για να πάρεις απόσπαση ή μετάθεση σε ένα μουσικό σχολείο απαιτείται να έχεις κάποιες μουσικές σπουδές. Εγώ έχω κάνει κάποια χρόνια πιάνο στο ωδείο Αθηνών και χρησιμοποιώ τη βεβαίωση των σπουδών αυτών ως προσόν για να μπορώ να προσληφθώ σε ένα μουσικό σχολείο. Αλλά δε λειτουργεί μόνο ως προσόν αλλά και ως αγαθό. Αγαπώ πολύ τη μουσική και θεωρώ ότι ένας άνθρωπος είναι πιο ολοκληρωμένος εάν έχει σπουδές και επαφή με τη μουσική.

E: Η εμπειρία του μουσικού σχολείου σας άλλαξε τον τρόπο που «βλέπετε» τη μουσική εκπαίδευση σήμερα;

Σ6: Ναι. Υπάρχει μεγάλη διαφορά ανάμεσα στη δουλειά που κάνουν οι μουσικοί στα γενικά σχολεία και στη δουλειά που κάνουν οι μουσικοί των μουσικών σχολείων. Είναι «η μέρα με τη νύχτα». Για να μπορεί ένας μουσικός να οργανώσει ένα σύνολο, μια παράσταση, μια συναυλία, δουλεύει πάρα πολύ σε ένα μουσικό σχολείο.

E: Εσείς έχετε αλλάξει κάτι στις εκπαιδευτικές σας πρακτικές λόγω του ότι διδάσκατε σε μουσικό σχολείο;

Σ6: Ο τρόπος διδασκαλίας μου όχι δεν άλλαξε ιδιαίτερα. Μπορώ να πω όμως πως ήμουν πιο ήρεμη. Και το να ακούς μουσική από κάποια διπλανή τάξη ή κάποιο σύνολο δε με ενοχλούσε. Αντίθετα, με βοηθούσε πάρα πολύ και εμένα και τα παιδιά θα έλεγα. Η τάξη ήταν πιο ήρεμη.

E: Ποιες θεωρείτε τις σημαντικότερες διαφορές ανάμεσα σε ένα μουσικό και ένα γενικό σχολείο έχοντας εργαστεί και στα δύο;

Σ6: Το μουσικό σχολείο είναι ένα σχολείο παρεξηγημένο. Δε στηρίζεται τόσο από το κράτος. Ενώ δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να γίνουν πολύ πιο πειθαρχημένα, πιο συγκροτημένα, βάζουν στόχους.. μαθαίνουν όργανα, μπαίνουν στη διαδικασία να παρουσιάζουν τη δουλειά τους στις συναυλίες.. Όλα αυτά βοηθάνε τα παιδιά στο να ολοκληρωθούν ως προσωπικότητες. Όμως δεν υπάρχουν τα κίνητρα ώστε τα παιδιά να συνεχίσουν αυτές τις μουσικές σπουδές. Εάν υπήρχε η δυνατότητα να δίνεται μια πιστοποίηση για αυτές τις σπουδές θα ήταν πολύ καλύτερα. Βέβαια, υπάρχει και η αντίληψη να πάει ένα παιδί στο μουσικό γιατί είναι πιο απλά τα πράγματα. Δεν ισχύει αυτό. Η γενική παιδεία δεν είναι καθόλου υποβαθμισμένη λόγω των μουσικών μαθημάτων.

E: Αρα θεωρείτε ότι είναι ικανοποιητικό το επίπεδο στις επιδόσεις των μαθητών στο δικό σας μάθημα;

Σ6: Ναι. Για να μην πω οι καλύτεροι, θα πω με βεβαιότητα ότι ήταν από τους καλύτερους μαθητές που είχα. Συνεργάζονταν, ήταν συνεπείς, είχαν αντίληψη. Θεωρώ ότι ήταν από τα καλύτερα σχολεία που πέρασα. Και είναι ένα μουσικό σχολείο της επαρχίας που δε θεωρείται και από τα καλύτερα μουσικά της Ελλάδας.

E: Πιστεύετε ότι τα μουσικά μαθήματα που διδάσκονται στο μουσικό σχολείο μπορούν να βελτιώσουν τις επιδόσεις των μαθητών και στα γενικά μαθήματα;

Σ6: Δε θεωρώ ότι κάποιος που ασχολείται με τη μουσική είναι απαραίτητα και καλός μαθητής. Σίγουρα το να μαθαίνεις μουσική βοηθά στην καλύτερη συγκέντρωση, στην πειθαρχία, στη μνήμη.. είναι πολύ πιο ήρεμα από τα παιδιά της γενικής παιδείας.., αλλά αυτό δε σημαίνει ότι θα είναι και άριστοι στις επιδόσεις τους. Υπάρχουν παιδιά που είναι πολύ καλά στα μουσικά όργανα που μαθαίνουν αλλά δεν αποδίδουν το ίδιο καλά και στα άλλα μαθήματα του σχολείου. Νομίζω ότι η μουσική έχει μεγαλύτερη επίδραση στο χαρακτήρα τους, στο ταπεραμέντο τους και όχι τόσο στις επιδόσεις τους.

E: Το διευρυμένο ωράριο επηρεάζει τους μαθητές;

Σ6: Ναι. Θεωρώ πως είναι αρκετά απαιτητικό και κουραστικό το ωράριο. Αν ακολουθείται ακριβώς το πρόγραμμα, είναι για μαθητές οι οποίοι έχουν αρκετές αντοχές. Όταν τελειώνουν κάποιες μέρες 3:30 και 4 η ώρα, είναι δύσκολο για τους μαθητές και για αυτό το λόγο βλέπουμε πως υπάρχει μεγάλη διαρροή στο λύκειο.

Κουράζει πολύ τα παιδιά και ακριβώς επειδή έχουν τόσα πολλά να κάνουν αυτό μπορεί να επηρεάσει και το χρόνο που έχουν για να διαβάσουν μετά.

Ε: Παρατηρείτε ότι οι μουσικές σπουδές στο σχολείο αυτό αρκούν για να ακολουθήσει κάποιος αφού αποφοιτήσει επαγγελματική σταδιοδρομία στη μουσική;

Σ6: Ναι, θεωρώ πως ένα μουσικό σχολείο μπορεί να προετοιμάσει καλά τα παιδιά στα ειδικά μαθήματα για να δώσουν πανελλήνιες και να περάσουν σε ένα μουσικό πανεπιστήμιο. Αυτό δηλαδή είναι το αβαντάζ του μουσικού σχολείου σε σχέση με τα άλλα για τη μουσική. Και μάλιστα στο λύκειο (τουλάχιστον αυτό που ήμουν εγώ) είναι λίγα τα παιδιά και η προετοιμασία μοιάζει σαν ιδιαίτερο. Έτσι μπορούν να κάνουν τα παιδιά καλύτερη δουλειά και στα μουσικά μαθήματα και στη γενική παιδεία. Από εκεί και πέρα όμως δεν υπάρχει καμία πρόβλεψη για τη μουσική. Δεν υπάρχει καμία πιστοποίηση, ούτε με κάποιο τρόπο να κατευθύνει το υπουργείο το παιδί.

Ε: Ποιος ο ρόλος του μουσικού σχολείου στη μετάδοση πολιτισμικού κεφαλαίου; Με ενδιαφέρει και η άποψή σας για τις διαφορές με τα γενικά σχολεία επάνω σε αυτό το ζήτημα.

Σ6: Στο μουσικό τα παιδιά ασχολούνται με όλα τα είδη της μουσικής. Άρα γνωρίζουν και εμβαθύνουν σε πολλά μουσικά είδη, άρα και στο μεγαλύτερο μέρος του πολιτισμού. Έχουν πολύ καλύτερη «πρόσβαση» στο να γνωρίσουν τα πολιτιστικά στοιχεία, τις παραδόσεις, ακριβώς γιατί ασχολούνται και με την ιστορία της τέχνης και με τη μουσική παράδοση. Έχουν καλύτερη «οπτική» της ιστορίας και της παράδοσης σε σχέση με τους μαθητές των γενικών σχολείων.

Ε: Υπάρχει και η άποψη ότι η οικογένεια παίζει το σημαντικότερο ρόλο στη μετάδοση πολιτισμικού κεφαλαίου...

Σ6: Η οικογένεια σίγουρα έχει το κυριότερο ρόλο. Άλλωστε η οικογένεια αποφασίζει αν ένα παιδί θα ακολουθήσει ένα μουσικό σχολείο ή όχι. Άρα το καθοδηγεί στο να ακολουθήσει τέτοιους δρόμους σε σχέση με τη μουσική. Και τα παιδιά που τελειώνουν σήμερα ένα μουσικό σχολείο είμαι σίγουρη πως σε κάποια χρόνια θα θέλουν να εμψυχήσουν αυτή την κουλτούρα στα δικά τους παιδιά.

Ε: Σε ποιους τομείς έχετε παρατηρήσει να ωφελεί και να αναπτύσσει την προσωπικότητα των παιδιών το μουσικό σχολείο;

Σ6: Δεδομένα αναπτύσσει πολλές δεξιότητες. Αυτό που παρατηρώ είναι πως είναι πολύ πιο ήρεμα από τα παιδιά της γενικής παιδείας.. και πιο συγκεντρωμένα. Επίσης, είναι πολύ πρόθυμα να ετοιμάσουν μια παράσταση. Και παίζουν μουσική στον ελεύθερο χρόνο τους, στα διαλείμματα για να διασκεδάσουν, όχι απαραίτητα για το μάθημα. Συνεργάζονται και επικοινωνούν καλύτερα μεταξύ τους αλλά και με τους καθηγητές. Πλάθεται λοιπόν ένας καλύτερος χαρακτήρας.

Ε: Διαδραματίζει κάποιο ρόλο στις στάσεις των μαθητών σε ζητήματα διαφορετικότητας, ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ρατσισμού, βίας, ξενοφοβίας κλπ; Πώς κρίνετε τη στάση τους σε όλα αυτά;

Σ6: Είπαμε πως η μουσική μπορεί να διαμορφώσει ένα καλύτερο χαρακτήρα. Άρα σίγουρα μπορεί να μην εξαλείφονται, αλλά μειώνονται τα ποσοστά bullying, κακής συμπεριφοράς... Όχι ότι δεν υπάρχουν, αλλά μειώνονται αισθητά σε σχέση με τα σχολεία γενικής παιδείας όπου βλέπεις τέτοιες συμπεριφορές πολύ πιο συχνά.

Ε: Το μουσικό σχολείο φέρνει σε επαφή τους μαθητές με διαφορετικές κουλτούρες και πολιτισμούς μέσω της μουσικής;

Σ6: Δε μπορώ να σας πω για τα μουσικά μαθήματα αλλά τα παιδιά έρχονται σε επαφή με άλλους πολιτισμούς με τα προγράμματα Erasmus, τα οποία είναι πιο συχνά από ότι στα γενικά σχολεία. Οι συναντήσεις που έχουν με τα άλλα παιδιά του εξωτερικού έχουν κοινό θέμα τη μουσική. Σε άλλα σχολεία γίνεται ανταλλαγή μαθητών, εδώ γίνεται κάτι περισσότερο. Ανταλλαγή και πολιτισμού, ακουσμάτων και παράδοσης λόγω της μουσικής και της συμμετοχής σε συναυλίες.

Ε: Θα ήθελα και την άποψή σας για τον τρόπο εισαγωγής στο μουσικό σχολείο μέσω των εξετάσεων. Πιστεύετε ότι μπορεί να αποτελεί ένα μέσο αποκλεισμού για κάποια παιδιά που θέλουν άλλα δεν έχουν τη δυνατότητα να προετοιμαστούν για αυτές τις εξετάσεις;

Σ6: Οι εξετάσεις πρέπει να υπάρχουν. Δεν είναι τόσο αυστηρές. Πρέπει να γίνει επιλογή. Δεν έχουν όλοι το ταλέντο και την ικανότητα να εξελιχθούν αυτές τις δυνατότητες. Δε μπορεί κάποιος να λέει ότι θέλω να μπω στο μουσικό γιατί μ' αρέσει το περιβάλλον ή γιατί είναι πιο προστατευμένο σχολείο ή γιατί έχει και φαγητό.. Πρέπει να έχει και μια αντίληψη ώστε να μπορεί να εξελιχθεί στη μουσική. Άρα μπορεί να γίνεται ας πούμε μια περιθωριοποίηση κάποιων μαθητών, αλλά για να πούμε ότι έχουμε σωστό μουσικό σχολείο πρέπει να υπάρχει μια οριοθέτηση. Αν δεν «πιάνει καθόλου το χέρι μου» και δε ξέρω να ζωγραφίζω γιατί να πάω σε ένα καλλιτεχνικό σχολείο; Για να περάσω την ώρα μου;

E: Πιστεύετε πως η μουσική μέσα από το μουσικό σχολείο, ως κοινή γλώσσα έκφρασης, μπορεί να γεφυρώσει το χάσμα ανάμεσα στις μορφωτικές και πολιτισμικές ανισότητες των μαθητών;

Σ6: Τα κριτήρια για να μπει κάποιος σε ένα μουσικό σχολείο είναι αυστηρά μουσικά. Δε θεωρώ πως υπάρχουν διακρίσεις με βάση την κοινωνική τάξη του καθενός. Στο σχολείο που ήμουν είχαμε παιδιά από διάφορες τάξεις. Για να καταφέρει να γεφυρώσει το σχολείο αυτές τις αποστάσεις όμως πρέπει και οι γονείς αλλά και οι ίδιοι οι μαθητές να είναι δεκτικοί. Δε θα πρέπει να βρίσκουν δικαιολογίες οι μαθητές για παράδειγμα να πουν «επειδή δεν έχω στο σπίτι αρμόνιο δε μπορώ να διαβάσω». Πρέπει γονείς, μαθητές και σχολείο να συνεργάζονται.

E: Κλείνοντας, θα ήθελα επιγραμματικά αν και αναφέρθηκαν αρκετά από αυτά να μου πείτε τα κυριότερα πλεονεκτήματα αλλά και τα μειονεκτήματα που έχει το μουσικό σχολείο.

Σ6: Θεωρώ ότι βοηθά τους μαθητές να «χτίσουν» μια ολοκληρωμένη προσωπικότητα, όλα αυτά που αναφέραμε για το χαρακτήρα τους. Επίσης, είναι σημαντικό το ότι συνηθίζουν στην έκθεση στο κοινό μέσα από τις συναυλίες. Για μένα ένα παιδί που θέλει να ασχοληθεί με τη μουσική, πρέπει να πάει σε μουσικό σχολείο. Στα μειονεκτήματα θα έλεγα το ωράριο που δε βοηθά στο να υπάρχει μεγαλύτερη συμμετοχή μαθητών στα μουσικά σχολεία. Και φυσικά η μέριμνα από το κράτος. Πολλές φορές το υπουργείο στέλνει πολύ αργά αναπληρωτές και συνήθως μειωμένου ωραρίου ενώ θα μπορούσε να καλύψει τα κενά. Αυτό δημιουργεί προβλήματα στη λειτουργία του σχολείου. Ήθελα να πω και πως παρ' ότι πολλοί μουσικοί είναι εξαιρετικοί σολίστες, συμμετέχουν σε κοντσέρτα, έχουν πολλά βίντεο στο youtube και τους θαυμάζεις, καμιά φορά δεν έχουν τη διάθεση ή τον τρόπο εκτός από μουσικοί να λειτουργήσουν και σαν εκπαιδευτικοί. Γιατί πρέπει να ασχολείσαι και με γραφειοκρατικά ή πρακτικά θέματα της καθημερινότητας του σχολείου. Τέλος, ένα από τα σημαντικότερα μειονεκτήματα που ανέφερα και πριν είναι και ότι δεν παρέχεται κάποια πιστοποίηση για όλα αυτά τα μουσικά μαθήματα που γίνονται οπότε δε δίνεται και ένα μεγαλύτερο κίνητρο στα παιδιά να ασχοληθούν σοβαρότερα με τη μουσική.

E: Τι σας έχει μείνει περισσότερο από την εμπειρία σας στο μουσικό σχολείο;

Σ6: Η εξαιρετική συνεργασία με τους μαθητές μου. Νομίζω δεν είναι μόνο δική μου παρατήρηση ότι οι μαθητές των μουσικών σχολείων έχουν πολύ μεγάλη διαφορά σε επίπεδο όχι τόσο μαθησιακό – που λίγο πολύ παντού είναι το ίδιο – αλλά σε σχέση με τη συμπεριφορά τους, γιατί είναι πολύ πιο ήρεμοι, πολύ πιο πειθαρχημένοι και συγκεντρωμένοι και πολύ πιο δεκτικοί στη μάθηση.

E: Ευχαριστώ πάρα πολύ για το χρόνο σας. Να είστε καλά!

Σ6: Ευχαριστώ και εγώ. Ελπίζω να βοηθήσα.

Συνέντευξη 7:

Φύλο: Άντρας

Ηλικία: 34

Ειδικότητα: Μουσικής ΤΕ 16

Διδακτικό αντικείμενο στο μουσικό σχολείο: τρομπέτα, σύνολα πνευστών, θεωρητικά ευρωπαϊκής μουσικής.

Προϋπηρεσία σε μουσικά/ γενικά σχολεία: 10 / 0 έτη.

Μεταπτυχιακές σπουδές: ΟΧΙ

E: Καλησπέρα. Μιλήσαμε πριν λίγες μέρες για την έρευνα που κάνω και σας ευχαριστώ πολύ που δεχθήκατε να συμμετέχετε σ' αυτήν. Είστε έτοιμος να ξεκινήσουμε;

Σ7: Καλησπέρα. Ναι, ας ξεκινήσουμε.

E: Πόσα χρόνια διδάσκετε στο μουσικό σχολείο;

Σ7: Έχω διδάξει 10 χρόνια κυρίως τρομπέτα ως όργανο επιλογής, σύνολα πνευστών οργάνων και για 2 χρόνια θεωρητικά ευρωπαϊκής μουσικής.

E: Ποια η σχέση σας με τη μουσική και τις τέχνες πέρα από το επάγγελμά σας ως εκπαιδευτικός;

Σ7: Ξεκίνησα τη μουσική από μικρή ηλικία ερασιτεχνικά ως μέλος της φιλαρμονικής του δήμου. Άρχισα να μαθαίνω πνευστά όργανα και αργότερα πιάνο. Έχω μεγάλη αγάπη για τη μουσική, ξεκίνησα ως χόμπι αλλά γρήγορα κατάλαβα πως θέλω να ασχοληθώ πιο σοβαρά. Όταν πήγα στην Αθήνα και έκανα μαθήματα με επαγγελματίες μουσικούς, συμμετείχα σε ορχήστρες και η πειθαρχία και η μεγαλύτερη αυστηρότητα των μεγάλων ωδείων με έκανε να διαμορφώσω μια πιο σοβαρή και εμπειριστατωμένη άποψη για τη μουσική, τη μελέτη της μουσικής αλλά και τη διδασκαλία. Σήμερα παίζω σε ορχήστρες και σε διάφορους χώρους της περιοχής και διδάσκω εκτός από το σχολείο, σε φιλαρμονικές και χορωδίες του νομού.

E: Η εμπειρία του μουσικού σχολείου σας άλλαξε τον τρόπο που προσεγγίζετε τη μουσική και τη μουσική εκπαίδευση με κάποιον ίσως ανάλογο τρόπο όπως αναφέρατε και για τα ωδεία της Αθήνας;

S7: Η διδασκαλία σε ένα ωδείο με τη διδασκαλία σε ένα μουσικό σχολείο είναι εντελώς διαφορετικά πράγματα. Η προσωπική μου διδασκαλία έχει επηρεαστεί πάρα πολύ θετικά. Μαθαίνεις πώς να κατευθύνεις τα παιδιά να κατανοήσουν πιο γενικές έννοιες όπως το «τι είναι η μουσική», να τα εμπνεύσεις και να τα κάνεις να αγαπήσουν την τέχνη αυτή. Στο μουσικό σχολείο δηλαδή δεν υπάρχει και δεν πρέπει να υπάρχει αυτή η «αυστηρότητα» - η οποία βέβαια είναι με την καλή έννοια- που μπορείς να δεις σε ένα ωδείο.

E: Το πρόγραμμα σπουδών και ο τρόπος λειτουργίας του σχολείου σας έχουν κάνει να αλλάξετε κάποιες από τις εκπαιδευτικές σας μεθόδους αυτά τα χρόνια;

S7: Ναι, άλλαξα πολλά πράγματα. Εγώ είχα στο μυαλό μου ότι η διδασκαλία στο μουσικό σχολείο θα ήταν όπως σε ένα ωδείο, αλλά δεν είναι έτσι. Οπότε από την αρχή άλλαξα τις εκπαιδευτικές μεθόδους. Γιατί έχεις να κάνεις με παιδιά που δεν είναι σε μια μουσική ακαδημία ή ένα μουσικό πανεπιστήμιο αλλά σε σχολείο όπου παράλληλα γίνονται και τα άλλα μαθήματα. Πρέπει λοιπόν να είσαι πιο ελαστικός, να έχεις λιγότερες απαιτήσεις και ίσως πιο αργούς ρυθμούς για να υπάρχει μια ισορροπία σε όλα αυτά τα μαθήματα που έχει το πρόγραμμα σπουδών του σχολείου.

E: Ο στόχος του μουσικού σχολείου –όπως περιγράφεται στον ιδρυτικό νόμο- να προετοιμάσει μαθητές για να ακολουθήσουν αργότερα μια επαγγελματική πορεία στη μουσική πιστεύετε ότι μπορεί να επιτευχθεί;

S7: Το κακό στο μουσικό σχολείο είναι πως με το που πάει ένα παιδί από το δημοτικό στο μουσικό γυμνάσιο «φορτώνεται» με πάρα πολλά μαθήματα. Έχει να μάθει 3!! όργανα μαζί με το όργανο επιλογής, πρέπει να είναι στη χορωδία και στα σύνολα, πρέπει να μάθει θεωρητικά ευρωπαϊκής, θεωρητικά βυζαντινής μουσικής... Όλα αυτά να μην δίνουν μια ευρεία αντίληψη στη μουσική αλλά για να επικεντρωθεί κάποιος σε αυτό που τον ενδιαφέρει περισσότερο ώστε να ασχοληθεί μελλοντικά δεν είναι εύκολο. Βέβαια, υπάρχουν και παιδιά που δε δείχνουν ενδιαφέρον στην αρχή και αργότερα συνεχίζουν τις σπουδές τους στα μουσικά πανεπιστήμια ή στο όργανο που παίζουν. Ίσως θα έπρεπε να υπάρχει πιο συγκεκριμένο πρόγραμμα με λιγότερα αντικείμενα και περισσότερες ώρες στις μεγαλύτερες τάξεις στο αντικείμενο που ενδιαφέρει περισσότερο κάποια παιδιά και που θέλουν να ασχοληθούν με αυτό αργότερα επαγγελματικά.

E: Άρα θεωρείτε πως το διευρυμένο πρόγραμμα σπουδών επηρεάζει τους μαθητές;

S7: Ναι βεβαίως. Τα παιδιά γυρνάνε αργά από το σχολείο και έχουν και άλλες εξωσχολικές δραστηριότητες. Έτσι, δεν έχουν καθόλου χρόνο για μελέτη στη μουσική και αν δεν αφιερώνουν αρκετό χρόνο για μελέτη είναι δύσκολο να προχωρήσουν.

E: Πώς κρίνετε το επίπεδο και τις επιδόσεις των μαθητών στο δικό σας μάθημα;

S7: Το επίπεδο είναι ικανοποιητικό. Αλλά με δεδομένο ότι οι μαθητές δεν είναι σε ένα ωδείο που ασχολούνται αποκλειστικά με τη μουσική. Όπως είπα και πριν από την αρχή «βομβαρδίζονται» με πολλά και διαφορετικά μαθήματα. Αν δεν υπήρχαν τόσα πολλά μαθήματα, σίγουρα στο όργανο που οι ίδιοι επιλέγουν θα είχαν καλύτερες επιδόσεις γιατί θα είχαν και περισσότερο χρόνο για μελέτη. Και όχι μόνο στα όργανα αλλά και στα άλλα μαθήματα.

E: Τα δικά σας ακούσματα και οι δικές σας προτιμήσεις καθορίζουν τις εκπαιδευτικές σας πρακτικές;

S7: Υπάρχουν πολλοί μουσικοί που ασχολούνται ή έχουν διδαχθεί μόνο ένα είδος μουσικής και καταπιάνονται αποκλειστικά με αυτό, αλλά πιστεύω ότι στην εποχή μας ένας μουσικός πρέπει να είναι «ανοιχτόμυαλος» και να ασχολείται με πολλά είδη μουσικής. Εγώ προσπαθώ να δίνω στους μαθητές πολλά και διαφορετικά ερεθίσματα, όπως προσπαθώ να κάνω και σε προσωπικό επίπεδο για να διευρύνω συνεχώς τις γνώσεις μου. Αυτό προσπαθώ να το περάσω και στα παιδιά γιατί είναι σημαντικό να έχουν μια ευρεία αντίληψη για το τι είναι μουσική.

E: Εσείς στο δικό σας σχολείο παρατηρείτε να γίνεται αυτό; Να έρχονται δηλαδή τα παιδιά σε επαφή και με άλλες κουλτούρες και πολιτισμούς;

S7: Ναι, διότι τα παιδιά εκτός από τα ατομικά μαθήματα συμμετέχουν στα σύνολα διαφορετικών μουσικών ειδών. Για παράδειγμα ένα παιδί που μαθαίνει κλασικό πιάνο μπορεί να παίζει πιάνο σε μια λαϊκή ορχήστρα σε μια εκδήλωση του σχολείου. Άρα έρχεται σε επαφή με ένα άλλο είδος μουσικής που δε διδάσκεται στο μάθημά του. Επίσης, στο δικό μου σχολείο τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει πολλά ταξίδια στο εξωτερικό και έχουν έρθει και εδώ παιδιά από διάφορες χώρες. Έτσι, ο ένας ακούει και γνωρίζει τη μουσική του άλλου, ανταλλάσει ιδέες για τη μουσική και τον πολιτισμό του καθενός και διευρύνει τα ακούσματά του.

E: Προφανώς καταλαβαίνω πως θεωρείτε σημαντικό στοιχείο του μουσικού σχολείου την ύπαρξη των συνόλων...

Σ7: Βέβαια. Μουσική δεν είναι να είναι κάποιος μόνος του που μελετάει σε ένα δωμάτιο. Παίζοντας με άλλους (και με μεγαλύτερους ή μικρότερους) υπάρχει αυτός ο υγιής ανταγωνισμός και η συνεργασία με τους άλλους.

E: Το εξατομικευμένο μάθημα στα μουσικά όργανα θεωρείτε ότι βοηθά τους μαθητές καλύτερα;

Σ7: Ναι γιατί τους βοηθά να είναι πιο συγκεντρωμένοι και δεν αποσπάται η προσοχή τους. Αυτό που θα μπορούσε να γίνει κατά την άποψή μου θα ήταν να υπήρχαν άλλα παιδιά που να συμμετέχουν ως ακροατές στα ατομικά μαθήματα. Γιατί και αυτό είναι ένα σπουδαίο μάθημα που μπορείς να πάρεις πολλά. Και για τους μαθητές που ακούνε αλλά και για το παιδί που κάνει μάθημα. Γιατί το βοηθά να συνηθίζει και να αποβάλλει το άγχος που υπάρχει συνήθως όταν πρέπει να παίζεις μπροστά σε κοινό.

E: Οι μουσικές σπουδές όπως αυτές παρέχονται από το μουσικό σχολείο, μπορούν να συμβάλλουν και στις επιδόσεις στα γενικά μαθήματα;

Σ7: Ναι. Γενικά είναι πολλές οι έρευνες που έχουν δείξει πόσο βοηθά η μουσική ειδικά στις μικρές ηλικίες στην καλύτερη αντίληψη, στην ταχύτητα της σκέψης, στη μνήμη. Έτσι, πιστεύω ότι μέσα από την ενασχόληση με τη μουσική γίνονται και πιο κατανοητά και πιο εύκολα και τα υπόλοιπα μαθήματα. Και από την εμπειρία μου βλέπω παιδιά που είναι καλοί στη μουσική να τα πηγαίνουν εξαιρετικά και στα άλλα μαθήματα του σχολείου.

E: Ποιος είναι ο ρόλος των μουσικών σχολείων στη μετάδοση του πολιτισμικού κεφαλαίου; Θεωρείτε πως υπάρχουν διαφορές με τα γενικά σχολεία;

Σ7: Και τα δύο σχολεία μπορούν να μεταδώσουν στα παιδιά πολιτισμικά στοιχεία. Το μουσικό σχολείο όμως έχει όλες αυτές τις εκδηλώσεις και συναυλίες. Κάθε χρόνο τα παιδιά καλούνται να παίξουν σε μέρη που ίσως να πήγαιναν ποτέ, όπως μουσεία, θέατρα, εκδρομές σε χώρες του εξωτερικού. Η μουσική πολλές φορές τους δίνει το εισιτήριο να γνωρίσουν και άλλες κουλτούρες και να πάρουν στοιχεία από αυτές. Και τα άλλα σχολεία ίσως το κάνουν αυτό, αλλά σε μικρότερο βαθμό και πιο «τυποποιημένα». Η μουσική βοηθά στο να μη γίνεται τόσο «τυποποιημένα» η μετάδοση των διαφόρων πολιτισμικών στοιχείων. Επίσης, μέσω της μουσικής υπάρχει μεγαλύτερη επικοινωνία και οικειότητα μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών, οπότε ο εκπαιδευτικός μπορεί να λειτουργεί και σαν φίλος ή ακόμα και σαν «δεύτερος γονιός». Δε θα πάει να διδάξει ένα τμήμα με 20-25 άτομα και θα φύγει, αλλά θα μιλήσει προσωπικά με το παιδί, θα το ακούσει, θα το συμβουλέψει και θα του μεταβιβάσει κάποιες γενικότερες αξίες πέρα από τη μουσική.

E: Πώς πιστεύετε ότι επηρεάζει το μουσικό σχολείο την προσωπικότητα των μαθητών; Σε ποιους τομείς βλέπετε να ωφελεί περισσότερο;

Σ7: Επηρεάζει γιατί πλάθει το χαρακτήρα του παιδιού. Και μιλάμε για μια δύσκολη περίοδο όπως είναι η εφηβεία. Στο σχολείο αυτό μαθαίνεις να σέβεται το διπλανό σου, να συμπεριφέρεσαι με καλό τρόπο...και ίσως και στον τρόπο που γενικά αντιμετωπίζεις την κοινωνία, αν υποθέσουμε πως το σχολείο είναι μια μικρογραφία της κοινωνίας.

E: Μπορεί να διαμορφώσει και στάσεις σε θέματα όπως η διαφορετικότητα, ο ρατσισμός, η βία, ο σεξισμός, η ξενοφοβία, το bullying; Έχετε παρατηρήσει τέτοια φαινόμενα στο σχολείο σας;

Σ7: Από τη δική μου εμπειρία δεν έχω παρατηρήσει κάποιο σοβαρό περιστατικό και αν γίνει κάποιο, αυτό συμβαίνει σπάνια. Η μουσική ενώνει. Δεν υπάρχουν αγιμαχίες, τσακωμοί και διαφορές. Παιδιά από διαφορετικές χώρες παίζουν μαζί, την ίδια μουσική. Έτσι μαθαίνεις και ως άνθρωπος να μη σκέφτεσαι διαφορετικά για το συνάνθρωπό σου, είτε έχει να κάνει με το χρώμα του, είτε με τη θρησκεία του, είτε με τις προτιμήσεις του. Όταν γνωρίζεις μέσα από τη μουσική και άλλες κουλτούρες και άλλους λαούς, για παράδειγμα η επαφή με την τζαζ ή την αφρικανική μουσική, μαθαίνεις και να αναγνωρίζεις το διαφορετικό και αποβάλλεις τις προκαταλήψεις που πιθανόν μπορεί να έχεις για τους άλλους. Στο μουσικό σχολείο ο στόχος πάντα είναι η μουσική και η επαφή με το διπλανό μας μέσω της μουσικής οπότε όλα αυτά μένουν στην άκρη.

E: Άρα θεωρείτε πως το η μουσική όπως διδάσκεται στο μουσικό σχολείο μπορεί να γεφυρώσει τις πολιτισμικές, αλλά και τις μορφωτικές ανισότητες με τις οποίες εισέρχονται τα παιδιά σε αυτό και με ποιον τρόπο;

Σ7: Στη μουσική δεν υπάρχει το «είμαι πλούσιος άρα είμαι καλύτερος μουσικός ή είμαι φτωχός άρα χειρότερος». Εγώ προσωπικά προσπαθώ να βρω τρόπος για να μελετάν οι μαθητές μαζί σε μικρές ομάδες, ακόμα και το ατομικό όργανο. Θεωρώ τη μουσική ομαδικό άθλημα. Είναι μοναχικό στη μελέτη αλλά στην πράξη και στην εκτέλεσή της είναι ομαδικό. Άρα για να είσαι μουσικός πρέπει να μπορείς να συναναστρέφεται και να συνυπάρχεις με άλλους μουσικούς, από οποιαδήποτε χώρα προέρχονται ή από οποιοδήποτε οικονομική κατάσταση και αν βρίσκεται η οικογένειά τους. Όλα αυτά είναι κριτήρια που η ίδια η μουσική και η αγάπη για τη μουσική δεν επιτρέπει να καθορίζουν την ουσία της.

E: Το μουσικό σχολείο συμβάλλει στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και παράδοσης;

Σ7: Βεβαίως και συμβάλλει. Στην Ελλάδα υπάρχει μεγάλη ιστορία στην παράδοση και ο κάθε τόπος έχει τα δικά του χαρακτηριστικά. Κάθε μουσικό σχολείο έχει ως υποχρεωτική και την εκμάθηση ενός παραδοσιακού οργάνου. Στην Κρήτη υπάρχει η κρητική λύρα, στην Πελοπόννησο ο ταμπουράς, στην Ήπειρο διδάσκεται και το παραδοσιακό κλαρίνο, σε κάποια νησιά το σαντούρι.. Επίσης γίνονται συνεργασίες με καταξιωμένους μουσικούς της παραδοσιακής μουσικής και τα παιδιά συμμετέχουν μαζί τους σε συναυλίες. Έτσι μένουν αλλά και εξελίσσονται τα ήθη και τα έθιμα του τόπου. Και πολλά παιδιά αναθεωρούν τη στάση τους απέναντι στην παραδοσιακή μουσική, που για τα περισσότερα δεν περιλαμβάνεται στα ακούσματά τους, ακριβώς επειδή έχουν την ευκαιρία να τη γνωρίσουν καλύτερα μέσα από το σχολείο.

E: Πώς κρίνετε το σύστημα εισαγωγής στο μουσικό σχολείο; Μπορεί να αποτελεί ένα μέσο αποκλεισμού για κάποια παιδιά που δεν έχουν ίσως την οικονομική δυνατότητα να προετοιμαστούν για τις εξετάσεις;

Σ7: Οι εξετάσεις δεν είναι ιδιαίτερα δύσκολες. Τις περισσότερες φορές όμως τα παιδιά δεν έχουν κάνει μαθήματα μουσικής και θέλουν μέσα από το σχολείο να έρθουν σε επαφή με τη μουσική. Κατά τη γνώμη μου θα έπρεπε να υπήρχε μια διαφορετική διαδικασία. Εννοώ δηλαδή πως δεν είναι καλό που μέσα στα πέντε λεπτά των εξετάσεων καθορίζεται το αν είσαι άξιος να είσαι στο μουσικό σχολείο ή όχι. Είναι ίσως άδικο για ένα παιδί που δεν έκανε πχ σωστά το ρυθμό την ώρα των εξετάσεων να χάνει το δικαίωμα να μάθει μουσική. Χρειάζεται να υπάρχει μεγαλύτερη ελαστικότητα. Άλλωστε οι εξετάσεις είναι πέντε λεπτά και η μουσική ολόκληρη η ζωή.

E: Ποιες θεωρείτε τις σημαντικότερες διαφορές ανάμεσα σε ένα μουσικό και σε ένα γενικό σχολείο;

Σ7: Η μεγάλη διαφορά είναι στην επικοινωνία μεταξύ των παιδιών. Ακόμα και αν δεν κάνουν παρέα ή είναι φίλοι, πολλές φορές παρατηρείς ακόμα και στα διαλείμματα να παίζουν μαζί παιδιά από διαφορετικές τάξεις για να διασκεδάσουν και όχι επειδή πρέπει να διαβάσουν για το μάθημα. Η μουσική σε κάνει πιο λογικό, πιο έξυπνο, πιο ευαίσθητο άνθρωπο. Το γενικό σχολείο είναι συνήθως πιο τυποποιημένο και πιο «άχρωμο», δεν έχει χώρο να αναπτύξει τη δημιουργικότητά σου, τη φαντασία σου και να έρθεις πιο κοντά με τους γύρω σου.

E: Κλείνοντας, αν και αναφερθήκαμε σε αρκετά από αυτά, επιγραμματικά ποια θα λέγατε ότι είναι τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα και ποια τα μειονεκτήματα για ένα μουσικό σχολείο και τη φοίτηση σε αυτό;

Σ7: Στα πλεονεκτήματα θεωρώ ως βασικότερα τη συνεργασία, την καλή επικοινωνία και το μεγαλύτερο δέσιμο λόγω των προβών και των συνόλων, η έκθεση στο κοινό στις συναυλίες όπου μαθαίνεις να έχεις αυτοπεποίθηση, να μην έχεις άγχος. Φυσικά μαθαίνεις μια τέχνη, κάτι που δεν μπορείς να κάνεις στο γενικό σχολείο. Στα μειονεκτήματα θα έλεγα το πιεστικό ωράριο, τα πολλά μουσικά μαθήματα που έχει και ο λίγος χρόνος που μένει για προσωπική μελέτη σε όλα αυτά. Ένα άλλο μειονέκτημα είναι για κάποια μουσικά σχολεία όπως και αυτό στο οποίο είμαι εγώ, η μεγάλη απόσταση που διανύουν πολλά παιδιά για να φτάσουν κάθε μέρα. Ίσως θα έπρεπε τα μουσικά σχολεία να στεγάζονται σε πιο κεντρικές περιοχές κάθε νομού για να είναι ευκολότερη η πρόσβαση για τα περισσότερα παιδιά και μικρότερος ο χρόνος για τη μεταφορά τους.

E: Ευχαριστώ πολύ για το χρόνο σας. Να είστε καλά!

Σ7: Και εγώ σας ευχαριστώ πολύ.

Συνέντευξη 8:

Φύλο: Γυναίκα

Ηλικία: 46

Ειδικότητα: Χημικός ΠΕ 04

Διδακτικό αντικείμενο στο μουσικό σχολείο: Χημεία, Φυσική, Γεωγραφία

Προϋπηρεσία σε μουσικά/ γενικά σχολεία: 7 / 13 έτη.

Μεταπτυχιακές σπουδές: ΝΑΙ

E: Καλησπέρα. Στη συνομιλία μας νωρίτερα μου αναφέρατε πως δεν έχετε μεγάλη άνεση χρόνου αυτόν τον καιρό για αυτό και σας ευχαριστώ πολύ που δεχθήκατε να βοηθήσετε στην έρευνα αυτή σήμερα, παρά το φορτωμένο σας πρόγραμμα. Θα προσπαθήσω να είμαι σύντομος. Είστε έτοιμη να ξεκινήσουμε;

Σ8: Καλησπέρα. Είναι χαρά μου να σε βοηθήσω. Ναι φυσικά, ας ξεκινήσουμε.

E: Ποιά η σχέση σας με τη μουσική και γενικότερα με τις τέχνες;

Σ8: Αγαπάω τη μουσική, ακούω πολλά είδη μουσικής. Συμμετέχω σε χορωδία, μου αρέσει πολύ να τραγουδώ. Επίσης τα τελευταία χρόνια ασχολούμαι λίγο και με το χορό.

E: Έχει αλλάξει ο τρόπος που προσεγγίζετε τη μουσική λόγω της εμπειρίας σας στο μουσικό σχολείο;

Σ8: Βέβαια, γιατί στο μουσικό σχολείο ήρθα σε επαφή με πολλές και διαφορετικές μουσικές, που κάποιες από αυτές δεν τις είχα ακούσει ποτέ. Έχω πλέον πολύ μεγαλύτερη ποικιλία ακουσμάτων άλλα και γνώσεων πάνω στα μουσικά είδη.

Ε: Έχετε αλλάξει κάτι στις εκπαιδευτικές σας μεθόδους λόγω του ότι διδάσκετε σε μουσικό σχολείο;

Σ8: Επειδή ξέρω πως όλα τα παιδιά που είναι εκεί αγαπάνε τη μουσική, κάνω πολύ συχνά αναφορές στη μουσική. Στη φυσική σε ό, τι έχει να κάνει με τον ήχο και στη χημεία αναφορά σε αναλογίες στον περιοδικό πίνακα και στις οκτάβες. Αλλά ακόμα και στη γεωγραφία συνδέω το μάθημα με τις μουσικές πχ της μεσογείου ή μουσικά κομμάτια από διάφορες περιοχές.

Ε: Το διευρυνόμενο ωρολόγιο πρόγραμμα θεωρείτε πως επηρεάζει τους μαθητές;

Σ8: Η αλήθεια είναι πως το να έχεις 8 και 9 αντικείμενα την ημέρα είναι άθλος. Βέβαια περνά πιο ευχάριστα η ώρα από τα γενικά σχολεία με τα ατομικά και τα μουσικά μαθήματα, τις συνεργασίες με συμμαθητές διαφόρων ηλικιών, τα μουσικά σύνολα και τα συχνά projects.

Ε: Θεωρείτε ότι τα μουσικά μαθήματα έχουν κάποια επίδραση στις επιδόσεις των μαθητών και στα γενικά μαθήματα όπως το δικό σας;

Σ8: Η μουσική από την αρχαιότητα είχε σημαντικό ρόλο στην εκπαίδευση. Σίγουρα δίνει διέξοδο έκφρασης, ευκαιρίες συνεργασία, βοηθά στην καλή ψυχική υγεία και διδάσκει πειθαρχία. Όλα αυτά μπορεί να μην φαίνονται ότι σχετίζονται άμεσα με τις επιδόσεις στα γενικά μαθήματα, αλλά παίζουν καθοριστικό ρόλο για την κατάκτηση γνώσεων.

Ε: Πώς κρίνετε τις επιδόσεις των μαθητών στο δικό σας μάθημα;

Σ8: Είμαι ευχαριστημένη με τις επιδόσεις των περισσότερων μαθητών στο μάθημά μου. Με χαροποιεί που βλέπω την πορεία τους από την Α' γυμνασίου έως την Γ' λυκείου. Επίσης πολλά παραδείγματα υπάρχουν που παρακολουθούμε την πορεία τους στις σπουδές τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και τις επιτυχίες τους πχ με μεταπτυχιακές σπουδές, στην επιστήμη της χημείας ή σπουδές στην ιατρική και φυσικά στα μουσικά πανεπιστήμια και της Ελλάδας και του εξωτερικού. Χαίρομαστε για όλους γιατί είμαστε σαν οικογένεια. Χαίρομαι ιδιαίτερα και για τους μαθητές που χωρίς καμία εξωσχολική βοήθεια πέρασαν σε σχολές που ήθελαν και μάλιστα σχολές αξιόλογες.

Ε: Επηρεάζονται οι επιδόσεις από το διευρυνόμενο πρόγραμμα σπουδών και με ποιον τρόπο;

Σ8: Για μονόωρα μαθήματα όπως η χημεία, η διδασκαλία τις τελευταίες ώρες – ειδικά την 9^η – είναι επιβαρυντικός παράγοντας καθώς όλοι είμαστε κουρασμένοι. Χρειάζεται και μια πιο ορθολογική κατανομή ωρών και αντικειμένων. Θα πρότεινα λιγότερα αντικείμενα ανά ημέρα και περισσότερες ώρες ανά αντικείμενο.

Ε: Ποιος είναι ο ρόλος του μουσικού σχολείου στη μετάδοση πολιτισμικού κεφαλαίου; Υπάρχουν διαφορές σε σχέση με τα γενικά σχολεία;

Σ8: Σίγουρα υπάρχουν σε μικρό ή μεγάλο βαθμό διαφορές. Μουσικά μαθήματα όπως η βυζαντινή μουσική, η ιστορία της μουσικής ή η διδασκαλία παραδοσιακών οργάνων φέρνουν σε επαφή τους νέους με τομείς του πολιτισμού και παλαιότερων και τωρινών περιόδων καθώς και τοπικών και ευρύτερων πολιτισμών. Και μέσω αυτής της επαφής διαμορφώνονται οι προτιμήσεις, το γούστο και τα αισθητικά κριτήρια των μαθητών.

Ε: Θεωρείτε δηλαδή πως το μουσικό σχολείο μπορεί να συμβάλλει στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και παράδοσης...

Σ8: Βέβαια. Είναι όλα αυτά που σας είπα. Συμβάλλει και στους μαθητές και στις οικογένειές τους και στην τοπική κοινωνία με τις δράσεις που γίνονται. Γιατί κάθε χρόνο, εκτός φυσικά από φέτος, γίνονται εκδηλώσεις. Και όχι μόνο αυτό, αλλά σε αυτές τις συναυλίες πολλές φορές συμμετέχουν και επαγγελματίες καλλιτέχνες που παίζουν μαζί με τα παιδιά. Επίσης γίνονται φεστιβάλ που συμμετέχουν πολλά μουσικά σχολεία και γίνονται συνεργασίες μεταξύ τους, εκπαιδευτικά ταξίδια και συναυλίες.

Ε: Θεωρείτε ότι εκτός από αυτές τις συνεργασίες που είπατε, η παρεχόμενη μουσική παιδεία φέρνει σε επαφή τους μαθητές με διαφορετικές κουλτούρες και πολιτισμούς;

Σ8: Βέβαια, και ως γονέας από φέτος μαθητή της Α' γυμνασίου μουσικού σχολείου, διαπιστώνω αυτές τις ευκαιρίες που δίνονται στους μαθητές να έρθουν σε επαφή με ποικιλία πολιτισμών και κουλτούρων μέσα από τα μουσικά μαθήματα.

Ε: Πώς πιστεύετε ότι επηρεάζει την προσωπικότητα των μαθητών η φοίτηση σε ένα μουσικό σχολείο; Σε ποιους τομείς παρατηρείτε να ωφελεί τους μαθητές;

Σ8: Στο μουσικό σχολείο τα παιδιά εντάσσονται σε ομάδες και συνεργάζονται μεταξύ τους. Δέχονται την ποικιλομορφία και τη διαφορετικότητα. Μαθαίνουν να μετριάζουν τις βίαιες συμπεριφορές. Βρίσκουν ανθρώπους να μιλήσουν και οι εκπαιδευτικοί είναι δίπλα τους, ειδικά στα ατομικά μαθήματα. Μπορούν να ανοίγουν τους οριζώντες τους και να γνωρίζονται με πληθώρα ειδικοτήτων αλλά και με συμμαθητές τους από άλλες μακρινές περιοχές του νομού. Διευρύνεται δηλαδή και ο κοινωνικός τους κύκλος, οι εμπειρίες τους και οι επιλογές τους. Φυσικά και με τις εκδηλώσεις καλλιεργεί υπεύθυνες στάσεις, ομαδικό πνεύμα και πρωτοβουλίες..

Ε: Σε ότι έχει να κάνει με ζητήματα διαφορετικότητας, ρατσισμού, βίας, ξενοφοβίας και bullying θεωρείτε ότι μπορεί να διαμορφώσει στάσεις; Τι έχετε παρατηρήσει;

Σ8: Η διεύρυνση των οριζόντων που παρέχει αυτό το σχολείο σε συνδυασμό με ένα καλό κλίμα στη σχολική μονάδα βοηθάει στην αποδοχή και αξιοποίηση των ιδιαιτεροτήτων κάθε ατόμου. Στο σχολείο μας πολλά ιδιαίτερα παιδιά λόγω χρώματος ή καταγωγής ή σωματικής διάπλασης ή και πνευματικής κατάστασης έγιναν αποδεκτά μέσα στην κοινότητα. Πολύ σπάνια έτυχε να δω περιπτώσεις περιθωριοποίησης κάποιου παιδιού. Μπορώ μάλιστα να σας πω ότι μερικά από αυτά τα παιδιά γίνανε τόσο αγαπητά σε σημείο που να ψηφίζονται στο δεκαπενταμελές.

Ε: Πώς κρίνετε το σύστημα εισαγωγής στο μουσικό σχολείο; Μπορεί να αποτελεί ένα μέσο αποκλεισμού από τις μουσικές σπουδές για κάποια παιδιά;

Σ8: Είναι αναγκαίες αυτές οι εξετάσεις. Μακάρι να ήταν τόσα τα μουσικά σχολεία ώστε όποιος επιθυμούσε να μπορούσε να βρίσκεται σε αυτά. Με τα σχολεία που έχουμε δεν υπάρχει αυτή η δυνατότητα οπότε πρέπει κάποια παιδιά αναγκαστικά μένουν εκτός.

Ε: Πιστεύετε ότι η μουσική και το μουσικό σχολείο μπορεί να γεφυρώσει το χάσμα ανάμεσα στις μορφωτικές και πολιτισμικές ανισότητες των μαθητών;

Σ8: Ναι. Διότι η μουσική είναι μια διεθνής γλώσσα, όπως άλλωστε και η χιμεία. Η μουσική μιλά στο συναίσθημα και στην ψυχή. Και η ψυχή για μένα δεν έχει να κάνει με την τσέπη ή την καταγωγή κάποιου. Αν κάτι έχει τη δύναμη να παραμερίσει τις διαφορές μεταξύ των ανθρώπων σίγουρα αυτό είναι η μουσική.

Ε: Κλείνοντας, θα ήθελα επιγραμματικά να μου αναφέρετε ποια θεωρείτε εσείς τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα και τα σημαντικότερα μειονεκτήματα για το μουσικό σχολείο και τη φοίτηση σε αυτό.

Σ8: Το σημαντικότερο στοιχείο είναι το καλό κλίμα που παρατηρούμε μεταξύ των μαθητών, μεταξύ των εκπαιδευτικών αλλά και των γονέων. Σκεφτείτε ότι οι ίδιοι οι γονείς επιλέγουν αυτό το σχολείο άρα έχουν πάντα την καλή διάθεση να συνεργαστούν με τους ανθρώπους του σχολείου. Όταν υπάρχει μια τέτοια καλή συνεργασία από όλους τότε σίγουρα και τα αποτελέσματα της εκπαιδευτικής διαδικασίας είναι καλύτερα. Όσον αφορά τα μειονεκτήματα, όπως ανέφερα και πριν μπορεί να είναι η απόσταση και ο χρόνος που χάνεται στη μετακίνηση των μαθητών καθώς και τα πολλά αντικείμενα που καλούνται οι μαθητές να διδαχθούν σε μια σχολική ημέρα. Για αυτό το λόγο βλέπουμε και πολλούς μαθητές να φεύγουν στις τάξεις του λυκείου, όταν προετοιμάζονται για τις πανελλήνιες. Θα έπρεπε να ήταν λιγότερες οι ώρες και τα μαθήματα.

Ε: Σας ευχαριστώ πάρα πολύ για το χρόνο που διαθέσατε ώστε να κάνουμε τη συνέντευξη αυτή. Να είστε καλά!

Σ8: Ήταν χαρά μου που βοήθησα. Καλή συνέχεια!

Συνέντευξη 9:

Φύλο: Άντρας

Ηλικία: 38

Ειδικότητα: Μουσικός Π.Ε. 79.01

Διδακτικό αντικείμενο στο μουσικό σχολείο: Παραδοσιακά κρουστά

Προϋπηρεσία σε μουσικά / γενικά σχολεία: 12/2 έτη.

Μεταπτυχιακές σπουδές: ΝΑΙ

Ε: Καλησπέρα. Σας ευχαριστώ πολύ που δεχθήκατε να μιλήσουμε σήμερα και να με βοηθήσετε στην έρευνα που κάνω. Στην επικοινωνία που είχαμε πριν λίγες μέρες σας εξήγησα τη φύση και τους στόχους της έρευνας αυτής, οπότε αν δεν έχετε κάποια απορία μπορούμε να ξεκινήσουμε.

Σ9: Καλησπέρα. Χαρά μου να βοηθήσω γιατί αγαπώ πολύ τα μουσικά σχολεία και φέτος που με πήρανε στη γενική εκπαίδευση μετά από τόσα χρόνια σε αυτά, πραγματικά νιώθω να μου λείπουν.

Ε: Ποιες διαφορές παρατηρείτε και το λέτε αυτό;

Σ9: Είναι η μέρα με τη νύχτα. Είναι τελείως διαφορετικό να κάνεις γενικής παιδείας μουσική σε μεγάλα τμήματα με το να κάνεις ατομικό μάθημα οργάνου. Άλλο περιβάλλον, άλλη η νοοτροπία των μαθητών., Είναι πολύ πιο

ευχάριστο για έναν εκπαιδευτικό μουσικής το μουσικό σχολείο. Και στα γενικά σχολεία είναι ένα μονόωρο μάθημα που έχεις να κάνεις με 24-25 παιδιά. Τι να προλάβεις να κάνεις; Είναι τεράστιες οι διαφορές των δύο σχολείων.

E: Θα επανέλθουμε σε αυτά που αναφέρατε γιατί βάλατε αρκετά σημαντικά ζητήματα, αλλά θα ήθελα να ξεκινήσω από την ερώτηση που αφορά τη δική σας γενικότερη σχέση με τη μουσική και τις τέχνες;

S9: Εγώ μεγάλωσα με τη μουσική. Πρώτα έμαθα τις νότες και μετά την αλφαβήτα. Ξεκίνησα πιάνο από πολύ μικρός και έφτασα στο επίπεδο του πτυχίου, πήγα και εγώ σε μουσικό σχολείο και αργότερα στο μουσικό πανεπιστήμιο όπου πήρα την ειδίκευση στα παραδοσιακά κρουστά, τα οποία μου άρεσαν πολύ. Μ' αρέσει η παραδοσιακή μουσική, αλλά έχω σπουδάσει και δυτικοευρωπαϊκή μουσική. Επίσης, παίζω κρουστά σε εκδηλώσεις, μαγαζιά είτε παραδοσιακά είδη είτε έντεχνα. Δε θέλω να μένω μόνο στη διδασκαλία...

E: Η εμπειρία του μουσικού σχολείου σας έχει αλλάξει τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζετε τη μουσική εκπαίδευση αλλά και ευρύτερα τη μουσική;

S9: Η προσέγγιση για μένα στη μουσική είτε έχει να κάνει με εκπαίδευση είτε όχι, βασίζεται στην αγάπη για αυτήν. Ακριβώς επειδή ξεκίνησε για μένα ως χόμπι που έγινε επάγγελμα. Άρα στο πώς προσεγγίζω τη μουσική δεν άλλαξε κάτι.

E: Έχετε αλλάξει κάτι στις εκπαιδευτικές σας πρακτικές λόγω της διδασκαλίας σε μουσικά σχολεία;

S9: Τεχνικά όχι. Στα παραδοσιακά κρουστά υπάρχει μεθοδολογία, πλάνο για όλες τις τάξεις. Το θέμα είναι όμως ότι εμείς οι αναπληρωτές κάθε χρόνο αλλάζουμε σχολείο, δεν υπάρχει σταθερότητα ώστε να συνεχιστεί το έργο που ξεκινάς μια χρονιά. Άρα ξαναρχίζεις στην ουσία από την αρχή.

E: Τα δικά σας ακούσματα και το δικό σας γούστο στη μουσική καθορίζει και τις εκπαιδευτικές πρακτικές που ακολουθείτε;

S9: Στα παραδοσιακά μαθήματα δεν υπάρχει μια επίσημη ύλη από το υπουργείο. Οπότε σε αφήνει να κάνεις το μάθημα όπως θέλεις εσύ. Αυτό έχει το θετικό ότι μπορείς να προσαρμόσεις τις ανάγκες σου στο κάθε μαθητή και πολλές φορές στις δικές του προτιμήσεις. Εγώ το κάνω αυτό. Δηλαδή δεν είσαι αναγκασμένος να ακολουθήσεις ένα πλάνο τάξης. Ο κάθε μαθητής προχωρά με το δικό του ρυθμό.

E: Άρα θεωρείτε σημαντική την ύπαρξη εξατομικευμένων μαθημάτων στα όργανα...

S9: Σαφώς. Επιβάλλεται να είναι ατομικό. Το όργανο έχει να κάνει με πράξη και όπως είπα ο καθένας έχει το δικό του ρυθμό να προχωρά.

E: Απ' την άλλη υπάρχουν και τα μουσικά σύνολα. Ποια η γνώμη σας για αυτά;

S9: Είναι πολύ σημαντικά. Διότι ο μαθητής εφαρμόζει στην πράξη αυτά που μαθαίνει στο ατομικό μάθημα. Μαθαίνει να παίζει και να συνεργάζεται με τους άλλους.

E: Πιστεύετε ότι μπορούν οι μαθητές μόνο μέσω των σπουδών στο μουσικό σχολείο να ακολουθήσουν αργότερα και μια επαγγελματική πορεία στη μουσική;

S9: Αυτό εξαρτάται από τον κάθε μαθητή. Αυτός που το αγαπά θα βρει τον τρόπο να το κάνει. Θα μελετήσει, θα προσπαθήσει να γίνεται όλο και καλύτερος. Για μένα όμως δεν είναι αυτός ο στόχος του σχολείου, αλλά η μουσική παιδεία.

E: Το διευρυμένο πρόγραμμα επηρεάζει τους μαθητές;

S9: Και αυτό εξαρτάται από τους μαθητές κατά τη γνώμη μου. Υπάρχουν και μαθητές που ήταν σε μουσικά σχολεία και πέρασαν σε μεγάλες σχολές (ιατρική, νομική κ.ά), υπάρχουν και μαθητές που το πρόγραμμα μπορεί να αποτελεί και μια δικαιολογία για να μην κάτσουν να διαβάσουν. Αν θέλει ένας μαθητής να βρίσκεται στο σχολείο αυτό, δε νομίζω πως τον επηρεάζει το πρόγραμμα. Το πρόβλημα είναι κυρίως στο ότι πολλά παιδιά έρχονται από μακρινές περιοχές του νομού και χάνουν πολύ χρόνο καθημερινά στη μετακίνησή τους από και προς το σχολείο.

E: Θεωρείτε ότι τα μουσικά μαθήματα μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές και στις επιδόσεις τους στα γενικά μαθήματα;

S9: Μπορεί να βοηθήσει με την έννοια ότι μέσω της μουσικής διαμορφώνεται ένας καλύτερος χαρακτήρας. Οπότε μπορεί να είναι πιο συνειδητοποιημένος ώστε να αποδίδει καλύτερα και στα άλλα μαθήματα. Κυρίως όμως τα μουσικά σχολεία διαμορφώνουν χαρακτήρα. Για μένα τα σχολεία αυτά βγάζουν πιο καλά παιδιά στην κοινωνία. Για αυτό και σπάνια παρατηρούμε bullying στα μουσικά σχολεία ή επιθετικές συμπεριφορές. Στα ατομικά

μαθήματα ο καθηγητής μπορεί να προσεγγίσει καλύτερα τα παιδιά και να τους μιλήσει και για θέματα συμπεριφοράς στο σχολείο. Οπότε τα παιδιά είναι «πιο μαζεμένα», έχουν καλύτερη συμπεριφορά.

E: Άρα πιστεύετε ότι το σχολείο μπορεί να διαμορφώσει στάσεις σε ζητήματα διαφορετικότητας, ρατσισμού, ξενοφοβίας, επιθετικότητας; Τι έχετε παρατηρήσει;

Σ9: Είναι η μέρα με τη νύχτα σε σχέση με τα γενικά σχολεία. Και νομίζω αυτό έχει αποδειχθεί και σε έρευνες. Χωρίς να θέλω να υποτιμήσω τα γενικά σχολεία, είναι όλο το περιβάλλον και τα μαθήματα – όπως πχ η βυζαντινή- που άμεσα ή έμμεσα πλάθουν ένα καλύτερο χαρακτήρα.

E: Πώς επηρεάζει λοιπόν την προσωπικότητα των μαθητών το σχολείο; Σε ποιους τομείς βλέπετε να τους ωφελεί;

Σ9: Η άποψή μου είναι πως αν παίρναμε τον ίδιο μαθητή της έκτης δημοτικού και πήγαινε σε ένα γενικό σχολείο και ο ίδιος μαθητής να πήγαινε σε ένα μουσικό μέχρι την τρίτη λυκείου θα είχαμε σε πολλούς τομείς ένα διαφορετικό άτομο. Είμαι σίγουρος. Είναι υποθετικό αυτό που λέω, αλλά το πιστεύω ακράδαντα αυτό. Αυτό κάνει το μουσικό σχολείο, διαμορφώνει το χαρακτήρα και μάλιστα στις δύσκολες ηλικίες της εφηβείας. Όταν βγαίνουν στις συναυλίες με τα σύνολα και ο μαέστρος κάνει νόημα τότε να ανοίξουν όλοι μαζί το ντοσιέ, τότε θα ανέβουν ή θα κατέβουν από τη σκηνή, όλα αυτά είναι μεγάλα μαθήματα για την ανάπτυξη της προσωπικότητας και του χαρακτήρα, για την πειθαρχία, την ομαδικότητα...

E: Ποιος ο ρόλος των μουσικών σχολείων στη μετάδοση πολιτισμικού κεφαλαίου στους μαθητές τους; Υπάρχουν διαφορές σε σχέση με τα γενικά σχολεία;

Σ9: Τα μουσικά σχολεία είναι κατ' αρχάς η καλύτερη διαφήμιση του πολιτισμού για κάθε τόπο. Κάθε χρόνο πραγματοποιούνται πολλές εκδηλώσεις όχι μόνο μέσα στα σχολεία αλλά και στην τοπική κοινωνία. Μέσα από τις εκδηλώσεις αυτές τα παιδιά μαθαίνουν όχι μόνο τον πολιτισμό, αλλά και αξίες και τρόπους συμπεριφοράς.. Τα γούστα τους και οι προτιμήσεις τους διαμορφώνονται μέσα από τις εμπειρίες που τους προσφέρει το μουσικό σχολείο και αυτές οι εμπειρίες είναι πολλές. Από τις συναυλίες και τα προγράμματα ανταλλαγής μαθητών με άλλες χώρες ή πόλεις, μέχρι και τα καθημερινά μουσικά μαθήματα.

E: Εσείς διδάσκετε ένα μάθημα παραδοσιακής μουσικής. Με μαθήματα όπως το δικό σας μπορεί το μουσικό σχολείο να συμβάλλει στη διατήρηση και μεταβίβαση της πολιτιστικής κληρονομιάς και παράδοσης;

Σ9: Τα μουσικά σχολεία παίζουν καθοριστικό ρόλο σε αυτό. Είναι βέβαια ισάξια με την δυτική μουσική, αλλά υπάρχει και το υποχρεωτικό παραδοσιακό όργανο το οποίο σε πολλά σχολεία καθορίζεται από την τοπική παράδοση. Για παράδειγμα στη Χαλκίδα έχουν το λαϊκό βιολί, στην Ήπειρο το παραδοσιακό κλαρίνο, στη Λέσβο το σαντούρι. Αυτό είναι πολύ καλό. Τα παιδιά έρχονται σε επαφή όχι μόνο με τη μουσική αλλά και με την ιστορία του τόπου τους. Έχει ανέβει σε μεγάλο βαθμό το επίπεδο των μουσικών της παραδοσιακής μουσικής τα τελευταία χρόνια και σε αυτό έχουν διαδραματίσει σημαντικό ρόλο τα μουσικά σχολεία.

E: Στο δικό σας μάθημα πώς κρίνετε το επίπεδο και τις επιδόσεις των μαθητών;

Σ9: Οι επιδόσεις είναι καθαρά θέμα του μαθητή. Εμείς πάντα πρέπει να προσπαθούμε να κάνουμε τα παιδιά να αγαπήσουν το μουσικό όργανο που επέλεξαν και να τους κινούμε το ενδιαφέρον. Υπάρχουν όμως και παιδιά που είναι αδιάφορα. Οπότε οι επιδόσεις ποικίλλουν ανάλογα και με τους μαθητές. Όμως θέλω να τονίσω ότι πολλές φορές οι συνθήκες του μαθήματος είναι άθλιες. Όταν ο μαθητής κάνει μάθημα σε υπερβολικά μικρές αίθουσες, δε βλέπει εξοπλισμό.. μπορεί να «ξενερώνει». Παίζουν και αυτοί οι εξωτερικοί παράγοντες πολλές φορές ρόλο στις επιδόσεις τους.

E: Εκτός από το δίπολο ευρωπαϊκή – παραδοσιακή μουσική, έχετε δει το σχολείο να φέρνει σε επαφή τους μαθητές με διαφορετικές κουλτούρες και πολιτισμούς;

Σ9: Αυτό ίσως είναι και θέμα κάθε σχολείου ξεχωριστά ή θέμα διεύθυνσης. Υπάρχουν όμως και τα προγράμματα συναδέλφωσης και ανταλλαγής σχολείων από άλλες χώρες. Πέρυσι στο σχολείο που ήμουν είχε έρθει ένα σχολείο από την Αμερική και παίζανε και ένα κομμάτι από κοινού με τους δικούς μας μαθητές. Όλα αυτά διαμορφώνουν όπως είπα και πριν τον χαρακτήρα των παιδιών.

E: Πώς κρίνετε το σύστημα εισαγωγής στα μουσικά σχολεία; Μπορεί να αποτελεί και ένα μέσο αποκλεισμού για κάποια παιδιά που δεν έχουν ίσως τη δυνατότητα να προετοιμαστούν κατάλληλα για τις εξετάσεις;

Σ9: Εδώ δε μπορώ να πω τίποτα. Για να μην υπάρχει αυτό θα πρέπει να γίνει ολόκληρη αλλαγή συστήματος. Το ίδιο ισχύει και για ένα παιδί από γενικό σχολείο που θέλει να περάσει σε μουσικό πανεπιστήμιο. Το γενικό σχολείο δε διδάσκει τα ειδικά μαθήματα που καλείται να δώσει στις πανελλήνιες. Άρα αποκλείεται από αυτές τις σχολές. Θέλω να πω ότι είναι γενικότερα έτσι το σύστημα. Είναι μεγάλη συζήτηση, αλλά είναι σα να λέμε να καταργήσουμε τις πανελλήνιες... Στη Γερμανία για παράδειγμα απ' όσο ξέρω δίνουν κλίση από μικρές ηλικίες στα παιδιά και προχωρούν χωρίς εξετάσεις στα αντικείμενα που τους ενδιαφέρουν.. Είναι θέμα συστήματος δηλαδή.

E: Πιστεύετε ότι το μουσικό σχολείο μέσα από τις μουσικές σπουδές μπορεί να γεφυρώσει το χάσμα ανάμεσα στις μορφωτικές και πολιτισμικές ανισότητες των μαθητών;

S9: Αυτό εξαρτάται από το κάθε σχολείο, τους εκπαιδευτικούς, τη διεύθυνση. Αυτό υπάρχει και στα γενικά σχολεία. Αλλά στα μουσικά είναι καλύτερο το περιβάλλον και το προσωπικό είναι πιο κοντά στους μαθητές. Μπορεί να βοηθήσουν τα μουσικά μαθήματα, γιατί τα παιδιά παίζουν μουσική όλοι μαζί στα σύνολα και έρχονται πιο κοντά μέσα από τις μουσικές εμπειρίες. Όπως και τα ατομικά μαθήματα, γιατί εκεί το παιδί μπορεί να μιλήσει πιο ανοιχτά με τον καθηγητή και ο εκπαιδευτικός μπορεί να καταλάβει καλύτερα το παιδί στο πως σκέφτεται για τους άλλους.

E: Φτάνοντας προς το τέλος, αν και συζητήσαμε πολλά από αυτά, θα ήθελα επιγραμματικά την άποψή σας για τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα, αλλά και τα σημαντικότερα μειονεκτήματα του μουσικού σχολείου.

S9: Το μουσικό σχολείο «πλάθει χαρακτήρες» μέσω της μουσικής παιδείας. Για εμένα «βγάζει στην κοινωνία» καλύτερους ανθρώπους. Αυτό είναι το σημαντικότερο. Επίσης, συμβάλλει στη διάδοση και διάσωση του πολιτισμού πολύ περισσότερο από τα γενικά σχολεία, γιατί δίνει πολύ περισσότερα πολιτιστικά ερεθίσματα στα παιδιά. Στα αρνητικά θεωρώ είναι η μεγάλη απόσταση για πολλούς μαθητές καθώς υπάρχει ένα σχολείο σε κάθε νομό. Αλλά κυρίως το πρόβλημα εστιάζεται στις υποδομές, στον εξοπλισμό, στους καθηγητές που αλλάζουν κάθε χρόνο και δε μονιμοποιούνται ποτέ... Πολλά σχολεία δεν έχουν δικό τους κτήριο και φιλοξενούνται σε άλλα σχολεία ή κάνουν σε λυόμενα. Τα προβλήματα δηλαδή εστιάζονται στην πολιτεία, η οποία πρέπει να στηρίζει περισσότερο αυτά τα σχολεία και στις υποδομές και στους καθηγητές.

E: Σας ευχαριστώ πολύ για τη συνέντευξη που κάναμε!

S9: Ευχαριστώ και εγώ. Καλή επιτυχία στην έρευνά σου.

Συνέντευξη 10:

Φύλο: Γυναίκα

Ηλικία: 42

Ειδικότητα: Μουσικός Π.Ε. 79.01

Διδακτικό αντικείμενο στο μουσικό σχολείο: Θεωρητικά ευρωπαϊκής μουσικής.

Προϋπηρεσία σε μουσικά / γενικά σχολεία: 5 / 6 έτη.

Μεταπτυχιακές σπουδές: ΝΑΙ

E: Καλησπέρα. Ευχαριστώ πολύ που δεχθήκατε να κάνουμε αυτή την συνέντευξη σήμερα. Στην επικοινωνία μας πριν μιλήσαμε για το λόγο και τις συνθήκες διεξαγωγής αυτής της συνέντευξης. Υπάρχει κάποια απορία που θέλετε να διευκρινίσουμε;

S10: Καλησπέρα. Όχι, μπορούμε να ξεκινήσουμε. Ελπίζω να βοηθήσω στην έρευνά αυτή όπως μπορώ.

E: Κατ' αρχάς πόσα χρόνια διδάσκετε στη γενική εκπαίδευση και πόσα στο μουσικό σχολείο;

S10: Αυτή είναι η πέμπτη χρονιά σε μουσικό σχολείο. Έχω διδάξει ιστορία της μουσικής, οργανολογία, μορφολογία και αρμονία (θεωρητικά ευρωπαϊκής μουσικής). Στη γενική εκπαίδευση έχω διδάξει άλλα έξι χρόνια εκ των οποίων τα πέντε στην πρωτοβάθμια. Και έχω και κάποια χρόνια που δίδαξα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

E: Ποια η γενικότερη σχέση σας με τη μουσική και τις τέχνες πέρα από την επαγγελματική διάσταση;

S10: Η μουσική είναι στη ζωή μου από παιδί. Και όλη μου τη ζωή θα μαθαίνω μουσική. Παίζω καθημερινά, ακούω, διαβάζω... Και οι σπουδές μου είναι όλες επάνω στη μουσική. Πτυχίο και μεταπτυχιακό στη μουσικολογία, διδακτορικό στο μουσικό θέατρο, συγγραφή, έρευνα, συμμετοχές σε επιστημονικά συνέδρια... Ασχολούμαι πολύ με το μουσικό θέατρο, την όπερα..

E: Τα δικά σας ακούσματα και οι προτιμήσεις σας, όπως για παράδειγμα η αγάπη σας για την όπερα, επηρεάζουν και τις εκπαιδευτικές πρακτικές σας;

S10: Εννοείται ότι τις επηρεάζουν. Σε μεγάλο βαθμό. Ειδικά στο μάθημα της ιστορίας. Τα κομμάτια που θα επιλέξω να ακούσουν τα παιδιά, που θα αναλύσω στο μάθημα.. Επίσης, η αγάπη που έχω για το θέατρο φαίνεται και από το ότι έχουμε κάνει ένα θεατρικό σύνολο με τα παιδιά και ασχολούμαστε με το μουσικό θέατρο. Ο καθένας σε αυτό που ξέρει καλύτερα θα μιλήσει με μεγαλύτερο ενθουσιασμό, μπορεί να μεταδώσει περισσότερα στοιχεία, οπότε και να παρακινήσει περισσότερο τα παιδιά.

E: Ακολουθείτε όμως και το πρόγραμμα του υπουργείου στα μαθήματά σας;

Σ10: Σαφώς. Άλλα πολλές φορές δίνω έμφαση σε αυτά που μου αρέσουν.

E: Μέσα από την εμπειρία του μουσικού σχολείου έχει αλλάξει καθόλου ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίζετε τη μουσική εκπαίδευση και τη μουσική γενικότερα;

Σ10: Κάθε χρονιά έχεις απέναντί σου διαφορετικά παιδιά, οπότε προσαρμόζεις κάθε φορά τον τρόπο με τον οποίο διδάσκεις ανάλογα με τα δικά τους χαρακτηριστικά και τις δικές τους ανάγκες. Ακόμα και στο ίδιο σχολείο είναι διαφορετικά από τμήμα σε τμήμα. Μπορεί να διαφέρει το επίπεδο και οι ανάγκες των μαθητών. Και φυσικά λόγω των συνθηκών, φέτος έχουμε αναπροσαρμόσει όλα τα μαθήματα. Τα τελευταία χρόνια χρησιμοποιώ συνέχεια τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές στο μάθημα. Δεν υπάρχει περίπτωση να κάνω ιστορία ή μορφολογία χωρίς προτζέκτορα και υπολογιστή.

E: Πώς αντιμετωπίζουν οι μαθητές αυτά τα μαθήματα που αφορούν μεν τη μουσική, αλλά είναι θεωρητικά; Διαφέρουν δηλαδή από τα μαθήματα των μουσικών οργάνων;

Σ10: Οι δικοί μου μαθητές πάντα τα αντιμετωπίζουν με ενδιαφέρον. Ίσως είναι ο δικός μου ενθουσιασμός για τα αντικείμενα αυτά που μεταφέρεται και στους μαθητές. Και επειδή πάντα δείχνω, βάζω να ακούσουν για ότι συζητάμε, είναι ζωντανό το μάθημα. Τους αρέσει. Ακόμα και η ιστορία τους αρέσει, δεν είναι καθαρά θεωρητικό. Ακόμα και στην αρμονία προσπαθώ να συσχετίσω αυτά που κάνουμε με τα ακούσματά τους. Να το συνδυάσω με το πώς μας βοηθάει στο όργανο, πώς ακούμε καλύτερα στη μορφολογία. Νομίζω καταλαβαίνουν ότι όλα αυτά συνδέονται και με το μουσικό όργανο και με τα άλλα μαθήματα.

E: Έχετε δει διαφορές στο γούστο και τις προτιμήσεις των μαθητών μέσα από τη φοίτησή τους στο μουσικό σχολείο;

Σ10: Δυστυχώς εγώ συνήθως γνωρίζω τα παιδιά για 9 μήνες το πολύ, καθώς κάθε χρόνο είμαι και σε άλλο σχολείο. Ωστόσο, τα βλέπω πρόθυμα να θέλουν να πειραματιστούν με νέα για αυτά ακούσματα. Ενώ στην αρχή είναι πάρα πολύ κλειστά και ακούς πολλές φορές να λένε «Τι είναι αυτά; Βάλτε μας κάτι πιο σύγχρονο». Στη συνέχεια βλέπεις ότι θέλουν να ακούσουν κάτι το διαφορετικό. Δε λέω ότι θα το αγαπήσουν, αλλά είναι επιτυχία το ότι μπορούν να ακούσουν κάτι με το οποίο δεν είναι εξοικειωμένα στο μουσικό σχολείο.

E: Πιστεύετε ότι το μουσικό σχολείο μπορεί να βγάλει απόφοιτους που θα ακολουθήσουν αργότερα μια επαγγελματική σταδιοδρομία στη μουσική μέσα από το πρόγραμμα σπουδών του;

Σ10: Δε νομίζω ότι αυτός είναι ο σκοπός των μουσικών σχολείων. Περισσότερο στοχεύει στο να δώσει στα παιδιά μια μουσική παιδεία, μια καλλιέργεια. Από εκεί και πέρα αν ένα παιδί θέλει να ασχοληθεί επαγγελματικά, δε νομίζω ότι το μουσικό σχολείο έτσι όπως λειτουργεί σήμερα θα του δώσει τα απαραίτητα εφόδια. Θα πρέπει να ανατρέξει αλλού, στα ωδεία... Στο σχολείο είναι πιο γενική η εκπαίδευση, γιατί απευθύνεται και σε όλα τα παιδιά...

E: Στα δικά σας μαθήματα πώς κρίνετε το επίπεδο και τις επιδόσεις τους;

Σ10: Πάντα υπάρχουν πολύ καλοί μαθητές, άλλοι μέτριοι και άλλοι που δεν ενδιαφέρονται τόσο, όπως σε κάθε σχολείο. Δε μπορώ να πω ότι οι επιδόσεις είναι εξαιρετικές. Θα έλεγα μέτριες προς καλές.

E: Θεωρείτε ότι η μουσική εκπαίδευση όπως παρέχεται στο μουσικό σχολείο, μπορεί να βοηθήσει και στις καλύτερες επιδόσεις στα γενικά μαθήματα;

Σ10: Σαφώς. Η μουσική λειτουργεί θετικά γιατί οργανώνει τη σκέψη των παιδιών. Βοηθά να είναι πιο συγκεντρωμένα, να ενεργοποιεί ταυτόχρονα πολλές λειτουργίες του σώματος... Στη μορφολογία όταν αναλύουμε ένα κομμάτι προσπαθούμε να δούμε πίσω από τις νότες. Αυτή η αναλυτική σκέψη θα τους βοηθήσει και σε πολλά άλλα μαθήματα. Μαθαίνει τρόπους σκέψης. Και νομίζω ότι όντως τα περισσότερα παιδιά σε μουσικά σχολεία έχουν καλύτερες επιδόσεις στα γενικά μαθήματα.

E: Το διευρυμένο πρόγραμμα σπουδών πιστεύετε ότι επηρεάζει αρνητικά;

Σ10: Ναι. Κουράζει και πολλές εξαντλεί τους μαθητές. Είναι ένας σοβαρός λόγος που «χάνουμε» μαθητές στο λύκειο. Και μάλιστα συχνά φεύγουν και παιδιά που είναι εξαιρετικοί μουσικοί. Είναι πιεστικό πολύ το ωράριο...

E: Πώς μπορεί το μουσικό σχολείο να συμβάλει στη μετάδοση πολιτισμικού κεφαλαίου στους μαθητές του;

Σ10: Μέσα από τα ακούσματα, μέσα από τη δουλειά που γίνεται στα μουσικά σύνολα, από το ρεπερτόριο που διδάσκεται. Αυτό εξαρτάται και από το ανθρώπινο δυναμικό κάθε φορά. Πόσο καλά και ο εκπαιδευτικός κατέχει το αντικείμενό του και το τι θα μεταφέρει στο μαθητή.

E: Σε σχέση με τα γενικά σχολεία ποιες θεωρείτε ότι είναι οι σημαντικότερες διαφορές;

Σ10: Εγώ θεωρώ σημαντικότερο τα σύνολα. Τα βοηθάει και σαν.. υπάρξεις. Δένονται μεταξύ τους, συνεργάζονται μεταξύ τους, το ένα γνωρίζει καλύτερα το άλλο, μαθαίνουν να ακούνε το ένα το άλλο που είναι πολύ βασικό.. Λειτουργούν ακριβώς σαν σύνολο και όχι σαν μονάδες. Αυτό το στοιχείο δεν το συναντά κανείς εύκολα στα σχολεία της γενικής παιδείας. Αυτός είναι και ένας από τους βασικούς λόγους που προτιμώ και εγώ να δουλεύω σε μουσικό. Πώς να το πω; Είναι πιο καλά παιδιά, πιο ευγενικά, πιο συνεργάσιμα. Και μ' αρέσει που είναι δεμένα μεταξύ τους. Το ένα στηρίζει το άλλο. Πιστεύω ότι αυτό το μαθαίνουν μέσα από τα σύνολα.

Ε: Άρα σε ποιους τομείς βλέπετε να ωφελεί την προσωπικότητα των μαθητών το μουσικό σχολείο;

Σ10: Περισσότερο σε κοινωνικούς τομείς. Κάνουν επίσης και πολλά ταξίδια. Τα μουσικά παρέχουν περισσότερες ευκαιρίες σε σχέση με τα γενικά. Βγαίνουν μπροστά στον κόσμο να παίξουν. Με αυτό αποκτούν αυτοπεποίθηση, διώχνουν τις ανασφάλειές τους, εκθέτουν τον εαυτό τους.. Δέχονται το χειροκρότημα, λειτουργούν σαν ομάδα. Είναι πάρα πολλά τα στοιχεία που αναπτύσσει το μουσικό στην προσωπικότητα των παιδιών.

Ε: Έχετε παρατηρήσει να διαμορφώνονται και στάσεις απέναντι σε ζητήματα όπως διαφορετικότητα/ ανθρώπινα δικαιώματα/ ρατσισμό/ βία/ ξενοφοβία, bullying. Διαδραματίζει κάποιο ρόλο το μουσικό σχολείο;

Σ10: Για το ρατσισμό και τη ξενοφοβία εξαρτάται από το τι υλικό έχουμε και πως είναι δομημένη η κοινωνία των παιδιών. Σε ότι αφορά τη βία, θεωρώ ότι τα παιδιά είναι πολύ πιο ήρεμα, δεν έχουν εκρήξεις και επιθετικές συμπεριφορές όπως έχω δει στα σχολεία της γενικής παιδείας. Είναι πιο εξευγενισμένα, σίγουρα και λόγω της μουσικής παιδείας που αναπτύσσουν. Πάντως εγώ δεν έχω συναντήσει ποτέ περιπτώσεις bullying στα μουσικά. Στα γενικά έχω δει..

Ε: Θεωρείτε ότι για αυτό παίζει ρόλο η ενασχόληση με τη μουσική ή και το γενικότερο περιβάλλον του σχολείου;

Σ10: Όλα. Είναι άδικο να λέμε ότι η μουσική το κάνει αυτό. Έχει να κάνει και με τους καθηγητές και με τη διεύθυνση... Σαφώς η μουσική και η τέχνη ηρεμεί τα ήθη και τα πάθη. Σίγουρα παρατηρώ πως τα παιδιά ενός μουσικού είναι πιο ευγενικά..

Ε: Ποια η γνώμη σας για το πρόγραμμα σπουδών στον τομέα που διδάσκετε, τη δυτικοευρωπαϊκή μουσική; Θεωρείτε πως είναι καλά δομημένο;

Σ10: Το πρόγραμμα σπουδών είναι υπεραισιόδοξο. Πολλοί από τους στόχους είναι πρακτικά ανέφικτοι. Ζητά πράγματα από τα παιδιά που δεν μπορούν να κάνουν. Δεν είναι εύκολο για παράδειγμα στη μορφολογία να καταφέρουν τα παιδιά να αναγνωρίζουν δομές ή να συνθέτουν μοτίβα. Στα περισσότερα σχολεία δεν υπάρχει και ο απαιτούμενος εξοπλισμός. Δεν υπάρχει σταθερό προσωπικό. Στη μουσική δεν είναι καλό να δουλεύεις με έναν μαθητή για λίγους μήνες, αλλά όλα τα χρόνια των σπουδών του.

Ε: Πιστεύετε ότι καλύπτεται ισάζια το δίπολο δυτικοευρωπαϊκή και παραδοσιακή μουσική;

Το μεγαλύτερο βάρος πέφτει στη δυτική μουσική. Ενδεχομένως θα μπορούσε να υπάρχει σαν επιλογή και η ιστορία της ελληνικής μουσικής (παραδοσιακή, ρεμπέτικο, λαϊκό, δημοτικό).. Δίνεται μεγάλο βάρος στη βυζαντινή η οποία όμως δεν είναι το ίδιο με την παραδοσιακή μουσική.

Ε: Θεωρείτε ότι το μουσικό σχολείο φέρνει σε επαφή τους μαθητές και με διαφορετικές κουλτούρες και πολιτισμούς;

Σ10: Βέβαια. Ακόμα και στο πλαίσιο της ιστορίας της μουσικής ή της κριτικής ακρόασης. Αυτός είναι ο σκοπός. Να ακούσουν τα παιδιά πράγματα που δεν ακούν στο σπίτι. Να τους δώσουμε ερεθίσματα και από εκεί και πέρα να διαλέξουν ότι θέλουν. Αυτό νομίζω ότι το κάνουμε.

Ε: Πώς κρίνετε το σύστημα εισαγωγής στο μουσικό σχολείο; Θεωρείτε ότι μπορεί να αποτελεί ένα μέσο αποκλεισμού από τις μουσικές σπουδές για κάποια παιδιά που δεν έχουν τη δυνατότητα να προετοιμαστούν για τις εξετάσεις;

Σ10: Υπάρχουν σχολεία στην πρωτεύουσα ή στα μεγάλα κέντρα που το επίπεδο είναι πολύ υψηλό και εκεί υπάρχει τρομερός ανταγωνισμός για τις θέσεις. Ωστόσο σε κάποια σχολεία της επαρχίας δε νομίζω ότι παίζει μεγάλο ρόλο. Συνήθως μπαίνουν όλα τα παιδιά και μάλιστα ξεκινάνε από το μηδέν. Μπορούν να μπουν στο μουσικό σχολείο παιδιά χωρίς καμία γνώση μουσικής και το σχολείο να το υποστηρίζει αν έχει διάθεση να μάθει. Από εκεί και πέρα εξαρτάται από το πόσους μαθητές μπορεί να στηρίζει η κάθε υποδομή.

Ε: Πιστεύετε πως το μουσικό σχολείο μπορεί να γεφυρώσει το χάσμα ανάμεσα στις μορφωτικές και πολιτισμικές ανισότητες των μαθητών;

Σ10: Πιστεύω πως κάθε σχολική μονάδα μπορεί να το κάνει αυτό και πολύ περισσότερο το μουσικό. Στο ίδιο σύνολο είναι όλα τα παιδιά...

E: Πολλές έρευνες έχουν υποστηρίξει ότι το σχολείο έχει τελικά έναν αναπαραγωγικό ρόλο ως προς την κοινωνική τάξη των μαθητών..

Σ10: Εγώ νομίζω ότι το μουσικό σχολείο παρέχει τις ίδιες ευκαιρίες σε όλα τα παιδιά. Και μάλιστα σε πολλά σχολεία εάν κάποια παιδιά δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να αγοράσουν ένα μουσικό όργανο, μπορούν να δανειστούν κάποιο όργανο για τη σχολική χρονιά. Έχω δει να δίνουν κιθάρες, ταμπουράδες, ακόμα και πνευστά... Αυτό είναι μια περίπτωση που γεφυρώνει το χάσμα..

E: Ποια τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα και ποια τα μειονεκτήματα του μουσικού σχολείου κατά τη γνώμη σας;

Σ10: Το μεγαλύτερο πλεονέκτημα είναι ότι τα παιδιά έρχονται σε επαφή με την τέχνη της μουσικής. Με ακούσματα που σε άλλη περίπτωση δε θα γνώριζαν. Είτε με τη δυτική μουσική είτε με τη μουσική του τόπου μας. Τα παιδιά μαθαίνουν βυζαντινή σημειογραφία, μουσικά όργανα.. και μάλιστα δωρεάν. Φυσικά, όπως είπα και πριν ίσως το σημαντικότερο είναι τα σύνολα. Το ότι βγαίνουν στη σκηνή, το ότι ταξιδεύουν...Είναι πολλά... Το μεγαλύτερο μειονέκτημα τώρα των μουσικών σχολείων αυτή την στιγμή θεωρώ ότι είναι η έλλειψη βιβλίων και αυτό δημιουργεί μια ανισότητα. Εξαρτάται δηλαδή από το καθηγητή κάθε φορά τι θα διδάξει και δεν ακολουθείται σε όλα τα σχολεία το ίδιο πρόγραμμα. Το άλλο είναι το εξουθενωτικό ωράριο που λέγαμε πριν. Δε γίνεται να ξεκινάς με 50 παιδιά στην πρώτη γυμνασίου και να καταλήγεις με ένα τμήμα λειψό στην τρίτη λυκείου. Αυτό πρέπει να το δούμε..

E: Σας ευχαριστώ πολύ!

Σ10: Να είσαι καλά.

Συνέντευξη 11:

Φύλο: Άντρας

Ηλικία: 27

Ειδικότητα: Μουσικός Π.Ε. 79.01

Διακτικό αντικείμενο στο μουσικό σχολείο: Θεωρητικά βυζαντινής μουσικής.

Προϋπηρεσία σε μουσικά / γενικά σχολεία: 4 / 0 έτη.

Μεταπτυχιακές σπουδές: ΟΧΙ

E: Καλησπέρα. Ευχαριστώ πολύ που δεχθήκατε να μιλήσουμε σήμερα. Στην επικοινωνία μας πριν λίγες μέρες σας εξήγησα τις λεπτομέρειες της συνέντευξης αυτής. Εάν δεν έχετε κάποια άλλη απορία, μπορούμε να ξεκινήσουμε.

Σ11: Καλησπέρα. Κανένα πρόβλημα, σε ακούω.

E: Πόσα χρόνια είστε στο μουσικό σχολείο; Έχετε διδάξει και στη γενική εκπαίδευση μουσική;

Σ11: Δεν έχω διδάξει στη γενική εκπαίδευση. Φέτος είναι η τέταρτη χρονιά σε μουσικό σχολείο όπου διδάσκω το μάθημα της βυζαντινής μουσικής.

E: Ποια η σχέση σας με τη μουσική και τις τέχνες πέρα από την εκπαιδευτική σας δράση;

Σ11: Από πολύ μικρή ηλικία άρχισα τις μουσικές μου σπουδές μου στο ωδείο. Παράλληλα όμως αγάπησα πολύ και τη βυζαντινή μουσική, μ' αρέσει πολύ να ψάλλω, για αυτό ακολούθησα και την κατεύθυνση αυτή στο πανεπιστήμιο.

E: Το ότι διδάσκετε σε μουσικό σχολείο σας έκανε να αλλάζατε σε αυτά τα τέσσερα χρόνια τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζετε τη μουσική εκπαίδευση, αλλά και τη μουσική γενικότερα;

Σ11: Η διδασκαλία είναι μια δυναμική διαδικασία. Κάνω συνεχώς την αυτοαξιολόγησή μου. Και έτσι προσπαθώ να αλλάζω τον τρόπο με τον οποίο διδάσκω, τα παραδείγματα και το υλικό που χρησιμοποιώ.. για να κάνω καλύτερο το μάθημα.

E: Πώς κρίνετε τις μουσικές σπουδές που παρέχει το σχολείο; Μπορεί να προετοιμάσει τους μελλοντικούς επαγγελματίες μουσικούς;

Σ11: Αρχικά οι μουσικές σπουδές είναι αρκετά καλές και πολύπλευρες. Υπάρχει μια καλή ισορροπία μεταξύ δυτικής και ανατολικής παραδοσιακής μουσικής. Και αν υπάρχει η άποψη ότι δίνεται μεγαλύτερη βαρύτητα στην κλασική, εγώ το καταλαβαίνω, άσχετα που δεν την εκπροσωπώ. Είναι καλό το επίπεδο, τα προβλήματα είναι με τις εγκαταστάσεις και τις υποδομές. Για το άλλο ερώτημα η γνώμη μου είναι όχι, δε μπορούν να προετοιμάσουν 100% τους μαθητές για την απόκτηση ενός πτυχίου ή για μια μελλοντική επαγγελματική ενασχόληση. Είναι πολλοί οι λόγοι, γιατί δεν είναι έτσι το πρόγραμμα ώστε να βοηθάει να τελειοποιηθείς σε ένα όργανο χωρίς άλλες

σπουδές πάνω σε αυτό, αλλά το σχολείο σου δίνει κάποιες γενικές γνώσεις σε πολλά αντικείμενα για τη μουσική ώστε να σχηματίσεις μια ευρύτερη μουσική αντίληψη.

E: Πώς κρίνετε το δικό σας μάθημα; Πώς το αντιμετωπίζουν οι μαθητές; Γνωρίζουμε πως πολλά παιδιά δεν έχουν έρθει σε επαφή με τη βυζαντινή μουσική πριν το σχολείο και δεν είναι μια μουσική που θα προτιμήσουν να ακούσουν...

Σ11: Όντως αυτό το μάθημα όταν έρχονται είναι εντελώς ξένο για τα παιδιά. Ενώ στην ευρωπαϊκή έχουν μια ιδέα. Ξέρουν πώς λέγονται οι νότες ή πώς γράφεται το κλειδί του σολ, έχουν παίξει στο μεταλλόφωνο για να μπουν.. Στη βυζαντινή ξεκινάνε εντελώς απ' το μηδέν. Οπότε ο εκπαιδευτικός πρέπει να πάει βήμα - βήμα για να μπουν στο κόσμο αυτής της μουσικής ομαλά και να την ανακαλύψουν. Από εκεί και πέρα υπάρχουν παιδιά που τους αρέσει αυτό το μάθημα με τον καιρό και αποκτούν θετική στάση για αυτό, αλλά υπάρχουν και μαθητές που δε τους νοιάζει καθόλου. Υπάρχουν και οι μαθητές που μπορεί να μην τους ενδιαφέρει τόσο η βυζαντινή, αλλά κάνουν προσπάθεια γιατί θέλουν να πάρουν υψηλό βαθμό.

E: Ο μέσος όρος στις επιδόσεις πως είναι;

Σ11: Σε κάποιους μαθητές βλέπεις με τον καιρό μεγάλη βελτίωση και να φτάνουν σε πολύ καλό επίπεδο. Στο μεγαλύτερο ποσοστό της τάξης όμως δεν το βλέπεις αυτό. Εγώ τουλάχιστον δε μπορώ να το πετύχω, νομίζω πως δε γίνεται.

E: Οι δικές σας προτιμήσεις στη βυζαντινή μουσική και τα δικά σας ακούσματα επηρεάζουν τις εκπαιδευτικές σας μεθόδους και πρακτικές;

Σ11: Ναι, περισσότερο στα παραδείγματα που χρησιμοποιώ. Αλλά συνήθως αυτά που θα χρησιμοποιήσω τα αναδιαμορφώνω ή τα απλουστεύω για να είναι πιο προσιτά στους μαθητές.

E: Πιστεύετε πως μπορούν οι μουσικές σπουδές του σχολείου να βοηθήσουν και στις καλύτερες επιδόσεις στα μαθήματα γενικής παιδείας;

Σ11: Ναι, γιατί κάνουν κάτι που τους ευχαριστεί. Και μέσα από αυτό αντλούν ενέργεια και όρεξη για τα υπόλοιπα μαθήματα. Τους ξεκουράζει που κάνουν αυτά τα μουσικά μαθήματα ανάμεσα στα άλλα.

E: Άρα δε θεωρείτε ότι το διευρυμένο πρόγραμμα μπορεί και να κουράζει τους μαθητές; Βλέπουμε και το φαινόμενο της διαρροής στο λύκειο...

Σ11: Η πραγματικότητα είναι πως επηρεάζει αρνητικά το ωράριο. Έχουμε απώλειες και είναι φυσικό επακόλουθο γιατί οι ώρες είναι πολλές όπως και οι υποχρεώσεις των παιδιών. Και μη ξεχνάμε πολλά μουσικά σχολεία βρίσκονται έξω από τις πόλεις και αυτό σημαίνει πολλά χιλιόμετρα καθημερινά για πολλούς μαθητές.

E: Ποιος ο ρόλος του μουσικού σχολείου στη μετάδοση πολιτισμικού κεφαλαίου στους μαθητές του;

Σ11: Σίγουρα. Η μουσική είναι βασικός πυλώνας του πολιτισμού. Οι μαθητές έρχονται σε επαφή με πολλά ακούσματα και πολιτισμούς μέσα από τη μουσική. Επίσης, καλούνται να προετοιμάσουν εκδηλώσεις, συναυλίες κλπ που είναι πολύ σημαντικό, διότι μαθαίνουν πως να δημιουργούν κάτι όλοι μαζί ομαδικά, άρα να κοινωνικοποιούνται.

E: Με ποιον τρόπο πιστεύετε ότι επηρεάζει την προσωπικότητα των μαθητών; Σε ποιους τομείς τους ωφελεί;

Σ11: Πρώτα από όλα κάνουν κάτι που τους αρέσει, κάτι που τους ενδιαφέρει. Δεν είναι κάτι που σε έβαλαν με το ζόρι να το κάνεις. Αυτοί επέλεξαν να είναι εκεί, οπότε το αντιμετωπίζουν αλλιώς. Χαίρονται που είναι στο σχολείο αυτό. Από εκεί και πέρα νομίζω είναι αυτό που έλεγα για την κοινωνικοποίηση, την ομαδικότητα και τη συνεργασία που αναπτύσσεται λόγω της μουσικής και λόγω των περισσότερων ερεθισμάτων που δίνονται στους μαθητές.

E: Θεωρείτε ότι μπορεί να διαμορφώσει στάσεις σε ζητήματα όπως αυτά της διαφορετικότητας, των ανθρώπων δικαιωμάτων, του ρατσισμού, της βίας, του bullying, της ξενοφοβίας; Τι έχετε παρατηρήσει στο δικό σας σχολείο;

Σ11: Δε μπορώ να πω πως δεν υπάρχουν ποτέ όλα αυτά σε ένα μουσικό σχολείο. Αλλά κατά γενική ομολογία όλες αυτές οι παραβατικές συμπεριφορές νομίζω υπάρχουν σε μικρότερο βαθμό στα μουσικά. Ίσως και λόγω της επαφής με τη μουσική, τα παιδιά είναι κάπως πιο... πολιτισμένα στη συμπεριφορά τους. Στο δικό μου το σχολείο σπάνια έχει τεθεί κάποιο τέτοιο θέμα.

E: Μιας και κάνετε ένα μάθημα που εντάσσεται στον τομέα της παραδοσιακής μουσικής, θα ήθελα την άποψή σας για το αν πιστεύετε πως το μουσικό σχολείο μπορεί με ουσιαστικό τρόπο να συμβάλει στη διατήρηση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς και παράδοσης;

S11: Προφανώς και η παραδοσιακή μας μουσική είναι ένα μεγάλο κομμάτι της πολιτιστικής μας ταυτότητας του τόπου μας και τα παιδιά στο μουσικό σχολείο έρχονται σε επαφή με αυτήν τη μουσική, μαθαίνουν τα τραγούδια κάθε περιοχής, παίζουν τα παραδοσιακά όργανα.. Μάλιστα, σε κάποια σχολεία ως υποχρεωτικό παραδοσιακό όργανο ορίζεται το όργανο που συνδέεται με την περιοχή στην οποία ανήκει το σχολείο. Για παράδειγμα, στη Θράκη απ' όπου κατάγομαι έχουν ως παραδοσιακό όργανο την γκάιντα. Αρα σκεφτείτε ότι 250 παιδιά σε ένα σχολείο, παίζουν και μαθαίνουν όλα γκάιντα. Οπότε έρχεσαι σε άμεση επαφή με την τοπική σου παράδοση.

E: Για την εισαγωγή στο μουσικό σχολείο τα παιδιά δίνουν κάποιες εξετάσεις. Θεωρείτε ότι η διαδικασία αυτή μπορεί να αποτελεί και ένα μέσο αποκλεισμού για κάποια παιδιά που δεν έχουν τη δυνατότητα να προετοιμαστούν για αυτές;

S11: Η άποψή μου είναι πως πρέπει απαραίτητα να υπάρχουν αυτές οι εξετάσεις. Για να μπορεί να ανταπεξέλθει μετά ο μαθητής στις απαιτήσεις των μουσικών μαθημάτων. Αυτό είναι που ελέγχεται. Δεν είναι καθόλου αυστηρές αυτές οι εξετάσεις και δεν είναι απαραίτητο να έχεις κάνει μαθήματα στη μουσική για να μπει. Και καμιά φορά αυτό είναι και αρνητικό για τους εκπαιδευτικούς γιατί έτσι δημιουργούνται τάξεις δύο και τριών ταχυτήτων. Τις θεωρώ λοιπόν απαραίτητες τις εξετάσεις.

E: Το μουσικό σχολείο πιστεύετε ότι μπορεί να γεφυρώσει το χάσμα ανάμεσα στις μορφωτικές και πολιτισμικές ανισότητες των μαθητών;

S11: Πιστεύω πως ναι. Όπως είπα και πριν οι συνεργασίες και οι ομάδες που φτιάχνουν και το ενδιαφέρον για τη μουσική, μπορούν να αποτελέσουν το εφαλτήριο για να έρθουν πιο κοντά και έτσι να καμφθούν οι διαφορές αυτές μεταξύ τους. Όταν παίζεις μουσική ή τραγουδάς μαζί με τον άλλον δεν έχει σημασία το μορφωτικό επίπεδο του καθενός.

E: Ποια θεωρείτε τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα και ποια τα μειονεκτήματα του μουσικού σχολείου; Αναφέραμε αρκετά από αυτά, αλλά αν θέλατε να τα συνοψίσετε επιγραμματικά, τι θα λέγατε;

S11: Είναι ένα ιδιαίτερο σχολείο, διαφέρει από τα άλλα που υπάρχουν σε όλη τη χώρα. Τα παιδιά θέλουν να πάνε εκεί, γιατί στο σχολείο θα έρθουν πιο κοντά σε αυτό που αγαπάνε, τη μουσική. Μαθαίνουν τη μουσική μέσα από πολλά και διαφορετικά αντικείμενα. Μπορούν να έρθουν στην επιφάνεια ταλέντα που τα ίδια δεν έχουν ανακαλύψει ακόμη. Έχουν τη δυνατότητα να παρουσιάσουν αυτά τα ταλέντα και να εκφραστούν μέσα από τις εκδηλώσεις, οι οποίες είναι πολλές κάθε χρόνο. Είναι συνεχώς σε συνεργασία με συμμαθητές μικρότερων ή μεγαλύτερων τάξεων. Γνωρίζω πως σε πολλά μουσικά σχολεία υπάρχουν καθηγητές που είναι κορυφαίοι στα αντικείμενά τους. Οπότε οι μαθητές τους πραγματικά έχουν την τύχη να τους διδάσκουν τέτοιες προσωπικότητες δωρεάν.

Στα αρνητικά, όπως είπαμε και πριν είναι το θέμα του ωραρίου και της απόστασης. Και σε πολλά σχολεία είναι το θέμα της στέγασης, των κτηρίων και του εξοπλισμού. Δεν υπάρχουν οι σωστές εγκαταστάσεις και οι χώροι που θα έπρεπε. Και σε γενικά σχολεία υπάρχει αυτό, αλλά ίσως στα μουσικά είναι η πλειοψηφία των σχολείων που έχει τέτοια προβλήματα.

E: Κλείνοντας, θα ήθελα να ρωτήσω τι σας έχει μείνει περισσότερο αυτά τα χρόνια από την εμπειρία σας στο μουσικό σχολείο;

S11: Με έχει εντυπωσιάσει ο κόπος και η προσπάθεια που καταβάλλουν πολλές φορές κάποιοι μαθητές για να προετοιμαστούν για μια εκδήλωση ή συναυλία. Και όπως είπαμε σε ένα άγνωστο είδος μουσικής για αυτούς. Η προσωπική τους δουλειά και μελέτη είναι που φέρνει και τα σπουδαία αποτελέσματα. Έχουμε ανεβάσει τόσα βίντεο στο youtube, βλέπεις δεκατετράχρονα παιδιά και ψάλλουν τόσο καλά που ούτε μεγάλοι δε μπορούν να ψάλλουν έτσι...

E: Σας ευχαριστώ πολύ!

S11: Και εγώ ευχαριστώ, ελπίζω να βοήθησα.

Συνέντευξη 12:

Φύλο: Γυναίκα

Ηλικία: 39

Ειδικότητα: Φιλολόγος ΠΕ 02

Προϋπηρεσία σε μουσικά / γενικά σχολεία: 3 / 13 έτη.

Μεταπτυχιακές σπουδές: ΝΑΙ

E: Καλησπέρα. Ευχαριστώ πολύ για την άμεση ανταπόκρισή σας και την προθυμία σας να πραγματοποιήσουμε τη συνέντευξη αυτή σήμερα. Στην επικοινωνία μας νωρίτερα συζητήσαμε για τους λόγους που γίνεται η συνέντευξη, καθώς και τις συνθήκες με τις οποίες θα διεξαχθεί. Είστε έτοιμη να ξεκινήσουμε;

Σ12: Μην το συζητάς. Ελπίζω να καταφέρω να συνεισφέρω στην προσπάθειά σου μέσα από τις απαντήσεις μου.

E: Κατ' αρχάς πόσα χρόνια διδάσκετε σε μουσικό σχολείο και πόσα στη γενική εκπαίδευση;

Σ12: Στη γενική εκπαίδευση είμαι από το 2005 και στο μουσικό σχολείο είναι η τρίτη χρονιά.

E: Ποια η επαφή σας με τη μουσική και τις τέχνες; Στον ιδρυτικό νόμο των μουσικών σχολείων αναφέρεται ότι οι εκπαιδευτικοί γενικής παιδείας πρέπει να έχουν κάποια σχέση με τη μουσική (όπως σπουδές ή καλλιτεχνικές δράσεις)...

Σ12: Μουσικές σπουδές δεν έχω αλλά μου αρέσει πολύ η μουσική. Με εκφράζει, με ηρεμεί και τη θεωρώ απαραίτητη στη ζωή μου. Και τα τρία μου παιδιά τα έχω ωθήσει στη μουσική, οπότε αν μη τι άλλο έχω ακούσματα.

E: Η εμπειρία σας από το μουσικό σχολείο σας έκανε να αλλάξετε τον τρόπο που προσεγγίζετε τη μουσική;

Σ12: Βέβαια, γιατί κατάφερα να έρθω σε επαφή με διάφορα είδη μουσικής που δε γνώριζα. Μου δόθηκε η ευκαιρία να ακούσω καινούργια πράγματα, να εκτιμήσω τη λαϊκή μας παράδοση. Ναι, μπορώ να πω ότι έχει αλλάξει η θεώρησή μου.

E: Έχετε αλλάξει κάτι στις δικές σας εκπαιδευτικές πρακτικές λόγω του μουσικού σχολείου;

Σ12: Κοίτα να δεις, εμένα έτσι κι αλλιώς οι πρακτικές μου είναι... «θεατρικές». Προσπαθώ να είναι απόλυτα παραστατικές. Έχουν να κάνουν με την έκφραση. Το αντικείμενό μου, η φιλολογία, έχει να κάνει με τις ανθρωπιστικές επιστήμες, οπότε έκφραση και ανθρωπισμός μπορούν να βρουν το δρόμο τους μέσω της μουσικής και των τεχνών. Άρα μπορώ να πω ότι κατάφερα στο σχολείο αυτό και εξέφρασα αυτό που είχα μέσα μου.

E: Ποιες θεωρείτε τις κυριότερες διαφορές ανάμεσα σε ένα γενικό και ένα μουσικό σχολείο;

Σ12: Η εμπειρία μου είναι μικρή στο μουσικό σχολείο. Άλλα έχω αλλάξει πολλά σχολεία και λόγω εργασίας του συζύγου. Θυμάμαι που άκουγα από συναδέλφους που έχουν δουλέψει σε μουσικό ότι είναι καταπληκτική εμπειρία. Έτσι ήρθε η ώρα που το τόλμησα και εγώ και πραγματικά δεν το αλλάζω με τίποτα. Δε ξέρω αν ισχύει και για τα άλλα μουσικά σχολεία, αλλά αυτό το σχολείο είναι σαν οικογένεια. Παρ' ότι είναι ένα σχολείο που δε μου δίνει πολλά μόρια, αυτό το παραβλέπω, δε θέλω να το χάσω.

E: Είναι το σχολικό περιβάλλον, το επίπεδο των μαθητών ή κάποιος άλλος λόγος που σας κάνει να το λέτε αυτό;

Σ12: Είναι ένα αμάγαμα όλων αυτών. Το ένα φέρνει το άλλο. Η καλή συνεργασία, οι σχέσεις κατανόησης, αλληλοβοήθειας, η πιο κοντινή επαφή με τα παιδιά.. Αυτό που μου κάνει εντύπωση είναι ότι μέσω της μουσικής από τις μικρότερες ηλικίες (πρώτη γυμνασίου) μέχρι και τις μεγαλύτερες στο λύκειο, υπάρχει φοβερή συνεργασία μεταξύ των παιδιών. Είναι σαν το μεγαλύτερο με το μικρότερο αδερφάκι. Παίζουν μαζί μουσική και είναι οικογένεια. Ενώ συνήθως φοβόμαστε να βάλουμε μεγαλύτερες με μικρότερες ηλικίες. Αυτό νομίζω ότι έχει επιτευχθεί λόγω της μουσικής και του οικογενειακού κλίματος που φέρει αυτή η νοοτροπία.

E: Άρα σε ποιους τομείς βλέπετε να ωφελεί περισσότερο την προσωπικότητα των μαθητών αυτό το σχολείο;

Σ12: Εγώ πιστεύω ότι είναι απόλυτα απαραίτητη η μουσική στο σχολείο και θα έπρεπε να δίνεται μεγαλύτερη σημασία και στο γενικό σχολείο και στις πιο μικρές ηλικίες, γιατί πραγματικά «ποιεί ήθος». Τα παιδιά είναι πιο συνεννοήσιμα, με μεγαλύτερη κατανόηση και ενσυναίσθηση, συνεννοούνται και συνεργάζονται, έχουν ανθρωπιστικά αισθήματα, αποδέχονται... Είναι τόσο καλό το κλίμα μεταξύ των παιδιών που σπάνια έχουμε φαινόμενα επιθετικών συμπεριφορών. Και σε μηδαμινά ποσοστά μαθητών. Αυτό κατά τη γνώμη μου το καταφέρνει η μουσική.

E: Οπότε θεωρείτε ότι μπορεί να διαμορφώνει και στάσεις σε ζητήματα όπως το bullying, η διαφορετικότητα, ο ρατσισμός, η ξενοφοβία;

Σ12: Απόλυτα. Και μάλιστα αναλάβαμε πρόσφατα ένα πρόγραμμα Erasmus με μουσικά σχολεία. Στο προηγούμενο το θέμα ήταν ο ρατσισμός και όσα παιδιά πήραν μέρος, όχι μόνο το απόλαυσαν σαν εμπειρία ταξιδιωτική, αλλά συνεργάστηκαν ουσιαστικά σε ένα κοινό θέμα ανθρωπιστικού περιεχομένου. Φυσικά, η μουσική είναι αποδοχή της κουλτούρας του άλλου, είναι ανάμιξη στοιχείων, πώς γίνεται να μην επηρεάζει τα παιδιά..

E: Έχετε παρατηρήσει τέτοια φαινόμενα στο σχολείο σας;

Σ12: Όχι, ούτε έχω ακούσει. Είναι και μικρό το ποσοστό ξένων μαθητών στο σχολείο από ότι σε άλλα σχολεία. Άλλα όχι, εγώ πιστεύω ότι είναι καθαρά θέμα αποδοχής και αυτό το καλλιεργεί η μουσική.

E: Μπορεί το μουσικό σχολείο να συμβάλλει στη μετάδοση πολιτισμικού κεφαλαίου;

Σ12: Ναι, το μουσικό σχολείο θα μιλήσει στη ψυχή τους, μέσω της μουσικής θα τους καλλιεργήσει τα ανθρωπιστικά τους αισθήματα.. Η προσπάθεια να πετύχουν τους στόχους τους.. όχι γιατί πρέπει αλλά γιατί το θέλουν.. Γιατί για να μπει σε ένα μουσικό σχολείο σημαίνει ότι το θες. Ξέρεις ότι θα χεις πολλά μαθήματα και πολλές ώρες. Άλλα η μουσική μιλάει στη ψυχούλα τους. Άρα τους αγγίζει, τους εκφράζει, τους ελευθερώνει, αυτό που είπαμε πριν, «ποιεί ήθος».

E: Επικρατεί όμως και η άποψη ότι η οικογένεια παίζει καθοριστικό ρόλο για το πολιτισμικό κεφάλαιο των μαθητών και το σχολείο σπάνια μπορεί να αλλάξει πολλά.

Σ12: Εγώ πιστεύω πάντα στη «μαγική δύναμη» του σχολείου. Του σχολείου με την έννοια της γνώσης. Αν προσλάβω τη γνώση και καταφέρει να με αγγίξει, να με επηρεάσει, να με μετακινήσει από τα στερεότυπά μου έστω και λίγο, αυτό είναι κέρδος. Τα παιδιά έρχονται σε μεγαλύτερη ηλικία οπότε ήδη έχουν διαμορφώσει στάσεις, αντιλήψεις και συμπεριφορές, αλλά το σχολείο μπορεί να κάνει κάποια.. βηματάκια. Εννοείται ότι η οικογένεια παίζει μεγάλο ρόλο, αλλά είναι σημαντικά και αυτά τα βηματάκια.

E: Πώς κρίνετε το επίπεδο των μαθητών και τις επιδόσεις τους;

Σ12: Δεδομένων των συνθηκών και των πολλών υποχρεώσεων των μαθητών έχουμε ένα καλό επίπεδο. Φυσικά υπάρχουν και οι αδύναμοι μαθητές, όπως σε όλα τα σχολεία, φυσικά ξεχωρίζει πάντα ένα ποσοστό με πολύ υψηλούς βαθμούς, αλλά δε μπορώ να πω ότι ο μέσος όρος είναι χαμηλός. Αντιθέτως, θεωρώ ότι έχουν καλό γνωστικό επίπεδο και μπορούν να βελτιώνονται συνεχώς γιατί παρατηρώ πως κάνουν και μεγάλη προσπάθεια.

E: Οι μουσικές σπουδές όπως παρέχονται, παρατηρείτε να έχουν κάποια επίδραση στις επιδόσεις τους στα μαθήματά σας;

Σ12: Η μουσική μπορεί να βοηθήσει το επίπεδο όλων να γίνει καλύτερο. Και η διαδικασία του να αφιερώσω χρόνο σε κάτι που αγαπώ για να το τελειοποιήσω με κάνει καλύτερο. Και φυσικά έχει αποδειχθεί, έχουν μιλήσει και ο Πυθαγόρας και ο Πλάτωνας, για να κάνω και εγώ την επίκληση στην αυθεντία μου, για την «τροποποιό» δύναμη της μουσικής. Επηρεάζει όλες τις ανθρώπινες χορδές. Από τη στιγμή που σε κάνει πιο επιδεκτικό ως άνθρωπο, γιατί ελευθερώνεις και τα συναισθήματά σου και κατανοείς και τον άλλον, κάνεις και μεγαλύτερη προσπάθεια. Το άσχημο είναι οι πολλές υποχρεώσεις, τα παιδιά είναι πολύ φορτωμένα. Αλλά κάνουν το καλύτερο που μπορούν. Έχει σημασία αυτό γιατί είναι η προσπάθεια που σε κάνει να πας ένα βήμα παραπάνω και ας μη γίνουν όλοι οι... τέλει φιλόλογοι για παράδειγμα.

E: Άρα θεωρείτε ότι το διευρυμένο πρόγραμμα σπουδών επηρεάζει αρνητικά. Παρατηρούμε και το φαινόμενο της διαρροής στο λύκειο...

Σ12: Βέβαια. Και αυτός είναι ο μεγάλος πόνος. Γιατί έχεις παιδιά για 3 χρόνια και θα ήθελες να συνεχίσεις να τα βλέπεις στο λύκειο. Και αυτά φεύγουν με πόνο γιατί απλώς δεν προλαβαίνουν.. Τους αρέσει το σχολείο, οι φίλοι τους, τα μουσικά μαθήματα. Δεν είναι ότι δεν το αγαπούν το σχολείο, ή μετάνιωσαν. Απλώς δεν προλαβαίνουν.

E: Θεωρείτε ότι το μουσικό σχολείο μπορεί να συμβάλει στη μετάδοση της πολιτισμικής κληρονομιάς;

Σ12: Πάρα πολύ. Εγώ έχω πάθει την πλάκα μου με τις εκδηλώσεις που γίνονται. Που κάνουν περάσματα από διάφορες χρονικές περιόδους, από κουλτούρες, ιδεολογίες... Και σίγουρα εκφράζει τον ελληνικό πολιτισμό. Και μόνο για αυτό αξίζει τον κόπο να πας σε ένα μουσικό σχολείο. Ο πολιτισμός έχει μια συνέχεια και εκφράζεται μέσω της μουσικής. Έχουμε αποποιηθεί τη γλώσσα μας, ας μη χάσουμε και τον πολιτισμό μας, το τραγούδι μας, την πολιτιστική μας ταυτότητα μας.

E: Πώς κρίνετε το σύστημα εισαγωγής στο μουσικό σχολείο; Θεωρείτε ότι μπορεί να αποτελεί ένα μέσο αποκλεισμού για κάποια παιδιά που θέλουν να σπουδάσουν μουσική;

Σ12: Ίσως οι εξετάσεις να είναι και αποτρεπτικός παράγοντας για τους γονείς. Μπορεί δηλαδή ο γονιός να σκέφτεται ότι αν δεν περάσει θα απογοητευτεί το παιδί, θα είναι δύσκολα και θα πρέπει να το προετοιμάσω, να πληρώσω... Μακάρι να μπορούσαν να ανοίξουν και άλλα σχολεία, αλλά εδώ έχουμε φτάσει να συζητάμε για να μην τα κλείσουμε...

E: Πιστεύετε πως το μουσικό σχολείο μπορεί να γεφυρώσει το χάσμα ανάμεσα στις μορφωτικές και πολιτισμικές ανισότητες των μαθητών με τις οποίες εισέρχονται στο σχολείο;

Σ12: Από τη στιγμή που επικοινωνούν μέσα από τη μουσική όπως είπαμε, έχουν κοινά συναισθήματα, κοινές ανησυχίες, κοινούς στόχους... Πιστεύω ότι τελικά γίνεται.. έστω σε κάποιο βαθμό. Φυσικά το σχολείο δε μπορεί

να τα λύσει όλα, αλλά η συνεργασία, η κατανόηση, η ομόνοια και η κοινωνικοποίηση είναι σημαντικά να καλλιεργηθούν. Και καλλιεργούνται. Οι ανισότητες δε θα πάψουν ποτέ, αλλά θα αμβλυθούν οι διαφορές.

E: Αν και είπατε αρκετά από αυτά, θα ήθελα μια σύνοψη για τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα του μουσικού σχολείου..

Σ12: Η ανθρωπιά, η ελευθερία έκφρασης που προσφέρει στον άνθρωπο η μουσική, το καλύτερο γνωστικό επίπεδο και κυρίως.. η επαφή με τον πολιτισμό και την κουλτούρα...

E: Στα μειονεκτήματα;

Σ12: Μειονεκτήματα δεν έχει το μουσικό σχολείο. Μειονεκτήματα έχει ο τρόπος που αντιμετωπίζουν το μουσικό σχολείο. Και προσθέστε και την απόσταση. Έχουμε παιδιά που έρχονται από την άλλη άκρη του νομού. Ξέρετε τι ώρα πηγαίνουν αυτά τα παιδιά σπίτια τους κάθε μέρα; Με όλες τις παραπάνω υποχρεώσεις και μαθήματα. Κάνουν θυσίες δηλαδή για να είναι στο σχολείο..

E: Είναι κάτι που σας μένει και θα θυμάστε από το μουσικό σχολείο;

Σ12: Θεωρώ τον εαυτό μου τυχερό γιατί πήγα σε πολλά σχολεία. Από μεγάλα σχολεία και στην Ελλάδα και στην Κύπρο, έως και απομακρυσμένα σχολεία της επαρχίας. Παντού είχα πολύ καλή επαφή με τα παιδιά και περνούσα καλά, και τα αγαπώ όλα μου τα παιδιά, άλλωστε είναι η ζωή μου το σχολείο. Όμως στο μουσικό σχολείο υπάρχει μια ιδιαίτερη σύνδεση με τα παιδιά από την πρώτη στιγμή. Δεν ξέρω πως το βίωσα και πως το έχω εισπράξει, αλλά αυτό νιώθω. Κρατάω την προσπάθεια και την αγάπη τους... Και το οικογενειακό κλίμα.. Στην οικογένειά σου θα δώσεις τον καλύτερό σου εαυτό, έτσι δεν πάει;...

E: Σας ευχαριστώ πολύ για αυτή την όμορφη συζήτηση που κάναμε.

Σ12: Και εγώ ευχαριστώ, χάρηκα πάρα πολύ και εύχομαι καλή επιτυχία!

Συνέντευξη 13:

Φύλο: Γυναίκα

Ηλικία: 40

Ειδικότητα: Μουσικός Π.Ε. 79.01

Διδακτικό αντικείμενο στο μουσικό σχολείο: Πιάνο, χορωδία.

Προϋπηρεσία σε μουσικά / γενικά σχολεία: 10 / 9 έτη.

Μεταπτυχιακές σπουδές: ΝΑΙ

E: Καλησπέρα. Σας ευχαριστώ πολύ για την άμεση ανταπόκριση και τη βοήθειά σας στην έρευνα μου. Στη συνομιλία που είχαμε νωρίτερα σας ενημέρωσα για τις συνθήκες και τη διαδικασία της συνέντευξης, οπότε εάν θέλετε μπορούμε να ξεκινήσουμε.

Σ13: Καλησπέρα. Χαρά μου που συμμετέχω στην εργασία σου, όταν μάλιστα πρόκειται για ένα θέμα όπως τα μουσικά σχολεία.

E: Πόσα χρόνια διδάσκετε σε αυτά τα σχολεία και πόσα στη γενική εκπαίδευση;

Σ13: Διδάσκω από το 2010 σε μουσικό σχολείο το μάθημα του πιάνου. Σε γενικά σχολεία ήμουν νωρίτερα για 8 χρόνια και φέτος λόγω των συνθηκών έχω πάρει απόσπαση στην πρωτοβάθμια.

E: Ποια η σχέση σας με τη μουσική και τις τέχνες πέρα από το επάγγελμα του εκπαιδευτικού μουσικής;

Σ13: Μ' αρέσουν πολύ οι τέχνες. Μου αρέσει το θέατρο, ασχολούμαι με την όπερα.. Επίσης, η ποίηση, γράφω κιόλας... ασχολούμαι και με το χορό... Γενικότερα μου αρέσει η αισθητική σε όλα τα πράγματα. Επίσης, ασχολούμαι πολύ με τις εφαρμοσμένες τέχνες. Μου αρέσει πολύ η μόδα...

E: Η εμπειρία σας από το μουσικό σχολείο άλλαξε καθόλου τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζετε γενικότερα τη μουσική, αλλά και τη μουσική εκπαίδευση;

Σ13: Ναι, πάρα πολύ. Πλέον σκέφτομαι πιο ολιστικά. Η εμπειρία μου από το μουσικό σχολείο με έκανε να καταλάβω πως η μουσική δεν είναι για τους λίγους, αλλά για όλους τους ανθρώπους. Στο μουσικό σχολείο δεν πηγαίνουμε για να βγάλουμε μουσικούς, αλλά πηγαίνουμε για να διαμορφώσουμε μια γενικότερη αισθητική. Προσπαθούμε να κάνουμε τον άνθρωπο να έρθει σε επαφή περισσότερο με τα συναισθήματά του, κάτι που στις μέρες μας είναι απίστευτα σημαντικό. Οι περισσότεροι άνθρωποι δεν έχουν ισορροπία με τα συναισθήματά τους.

Πρέπει να μάθουμε να αναγνωρίζουμε τα συναισθήματα που έχουμε μέσα μας. Οπότε, μέσα από την εκπαίδευση προσπαθώ να υπάρχει μεγαλύτερη ισορροπία μεταξύ του νου, του σώματος και της ψυχής. Αυτό σε ένα μουσικό σχολείο είναι πιο εύκολο να το διδάξεις λόγω της μουσικής και της τέχνης... Επίσης, λόγω και της κρίσης τα τελευταία χρόνια αναγκαστήκαμε να μη διδάσκουμε ατομικά, αλλά σε δύο και τρία παιδιά ταυτόχρονα μέσα σε 45 λεπτά, με έκανε να γίνω πολύ πιο γρήγορη, να σκεφτώ διαφορετικά για το μάθημα. Οπότε έγινα πιο απαιτητική, ουσιαστικά από το να ακούω το παιδί να παίζει το κομμάτι, μελετούσα μαζί του και του έδειχνα ό,τι χρειαζόταν για να μπορεί με τον ίδιο τρόπο να μελετήσει μόνο του στο σπίτι... Επίσης, δίνω πολύ μεγαλύτερη σημασία στη χαλάρωση του σώματος. Γιατί πολλά παιδιά παίζουν σφιγμένα και πολλοί δε δίνουν σημασία σ' αυτό. Μιλάμε, περπατάμε με ρυθμό. Οπότε όσο περισσότερο αποκτάμε το ρυθμό, τόσο πιο εύκολα ελέγχουμε και χαλαρώνουμε το σώμα μας, τις κινήσεις μας και αυτό σημαίνει λιγότερα προβλήματα στο μέλλον.

E: Οι δικές σας προτιμήσεις στη μουσική και στις τέχνες επηρεάζουν τις εκπαιδευτικές σας πρακτικές;

S13: Προσπαθώ πάντα να ακολουθώ το πρόγραμμα του υπουργείου ακόμα και αν κάποιες φορές διαφωνώ.. αλλά σίγουρα θα βρω έναν τρόπο να περάσω και κάτι δικό μου. Στο μάθημα του πιάνου όχι και τόσο αλλά επειδή τυχαίνει να διευθύνω και τη χορωδία του σχολείου, εκεί επειδή είναι πολύ πιο ευέλικτη η ύλη, σαφώς και τα ακούσματά μου επηρεάζουν το τι θα διδάξω. Χρησιμοποιώ πολύ «ποπ» μουσική... την «ποπ» όλων των χρόνων και των εποχών εννοώ.

E: Πιστεύετε ότι το μουσικό σχολείο καταφέρνει να προετοιμάσει κατάλληλα και τα παιδιά που ενδιαφέρονται να ασχοληθούν μελλοντικά επαγγελματικά με τη μουσική; Πώς κρίνετε τις σπουδές που παρέχει;

S13: Το μουσικό σχολείο δίνει το έναυσμα για να γίνει κάποιος μουσικός. Δεν είναι μόνο τα μουσικά όργανα. Υπάρχουν χορωδίες, σύνολα.. Αναγκάζεσαι να κάνεις πράγματα ομαδικά, να βγεις μπροστά στη σκηνή να παίζεις στην παράσταση. Μπορεί να σου πουν την άλλη εβδομάδα θα πάμε να παίξουμε σε αυτήν την εκδήλωση ως σχολείο.. Οπότε τα παιδιά μπαίνουν σε αυτό το πνεύμα του μουσικού. Άρα το μουσικό δεν προετοιμάζει πλήρως πάνω στην ειδικότητα του οργάνου όπου είναι απαραίτητη και η συνέχεια στις σπουδές, αλλά μπορεί να του διαμορφώσει τη νοοτροπία του μουσικού που θα δουλέψει επαγγελματικά. Ξέρει ότι πρέπει να μελετήσει, να πάει στην πρόβα, να βγει στη σκηνή...

E: Το διευρυνόμενο πρόγραμμα επηρεάζει τους μαθητές και τις επιδόσεις τους; Στις τάξεις του λυκείου παρατηρούμε συχνά έντονη διαρροή μαθητών..

S13: Ένας καλός μαθητής είναι καλός παντού. Βέβαια, ένας μαθητής που είναι και στο μουσικό και πάει και στο ωδείο και έχει και τις άλλες δραστηριότητες σίγουρα θα είναι κουραστικό για αυτόν. Τώρα, η καθαρά προσωπική μου γνώμη είναι ότι στο λύκειο να αν θες να χτυπήσεις κάποια σχολή με υψηλή βάση, ακόμα και η μία ώρα παραπάνω που μπορεί να κάνεις για να πας σπίτι πρέπει να αφιερώνεται στο διάβασμα. Αλλά μιλάω για δευτέρα και τρίτη λυκείου επειδή είναι έτσι δομημένο το σύστημα με τις πανελλήνιες. Μέχρι την πρώτη λυκείου θεωρώ ότι όλα τα παιδιά θα έπρεπε να πηγαίνουν σε μουσικό. Και στις μεγάλες τάξεις πάντα υπάρχει μεγαλύτερη ελαστικότητα από τους καθηγητές και όχι τόσο μεγάλες απαιτήσεις στα μουσικά μαθήματα..

E: Οι μουσικές σπουδές στο σχολείο αυτό βλέπετε να έχουν θετική επίδραση για τις ακαδημαϊκές επιδόσεις των μαθητών;

S13: Η μουσική βοηθά πολύ στη συγκέντρωση και στην πειθαρχία. Στο πώς και πόσο θα καθίσει ο μαθητής να διαβάσει τα μαθήματά του. Μαθαίνει να οργανώνει καλύτερα το διάβασμά του δηλαδή. Για μένα το πρόβλημα είναι αυτό που είπαμε πριν, το ωράριο που είναι πιο πιεστικό.

E: Στο δικό σας μάθημα πώς κρίνετε το επίπεδο και τις επιδόσεις τους;

S13: Γενικότερα είναι καλές. Εντάξει, στο πιάνο δε μπορώ να πω ότι τα παιδιά μπαίνουν στη διαδικασία της καθημερινής μελέτης με σύστημα. Ελάχιστα το κάνουν. Σε σχέση πάντως με τα ωδεία επειδή ίσως πάμε πολύ πιο γρήγορα στο σχολείο βλέπω καλά αποτελέσματα. Επειδή σου λένε ότι σε ένα μήνα έχουμε μια εκδήλωση και θέλω να παίζεις μπαίνεις στη διαδικασία να προετοιμαστείς καλά γιατί ξέρεις ότι θα εκτεθείς στο κοινό.

E: Θέλω και ένα σχόλιο για την ύπαρξη εξατομικευμένων μαθημάτων όπως το δικό σας, καθώς και για τα μουσικά σύνολα. Είναι δύο στοιχεία που δεν τα βλέπουμε σε άλλα σχολεία.

S13: Είναι ένα πολύ μεγάλο συν σε σχέση με τα γενικά σχολεία. Γιατί έρχεσαι πιο κοντά με το μαθητή, τον γνωρίζεις πολύ καλύτερα, καταλαβαίνεις τα προβλήματά του. Αυτός είναι ένας απ' τους λόγους που η παραβατικότητα στα μουσικά σχολεία είναι πολύ μικρή. Γιατί έχουμε δει στοιχεία από πιο πριν που δείχνουν ότι κάτι δεν πάει καλά, οπότε πιάνεις συζήτηση μαζί του προσωπικά.. προλαβαίνεις δηλαδή την όποια κατάσταση. Τώρα, με τα σύνολα τα παιδιά «αναγκάζονται».. γιατί μέσω της «ανάγκης» κοινωνικοποιούνται και μαθαίνουν να σέβονται τα άλλα παιδιά που μπορεί να είναι από διαφορετικά κοινωνικοπολιτισμικά και οικονομικά στρώματα. Όταν θα βρεθείς σε μία χορωδία και δε ξέρεις, ενώ ο διπλανός μπορεί να είναι φτωχός ή να έχει μια ιδιαιτερότητα ξέρει, εκεί καταλαβαίνεις ότι χρειαζόμαστε τον συνάνθρωπο. Γίνεται μέσω της «ανάγκης», αλλά το κατανοεί.

Όταν έρχεται σε επαφή με το διπλανό του στη χορωδία, θα το κάνει και στο διάλειμμα και πιο μετά στη ζωή του. Μαθαίνει πως δεν έχει σημασία το πόσο διαφορετικός είναι ο άλλος.

E: Ποιος ο ρόλος των μουσικών σχολείων στη μετάδοση πολιτισμικού κεφαλαίου; Υπάρχουν διαφορές σε σχέση με τα γενικά σχολεία;

Σ13: Κατ' αρχάς το μουσικό σχολείο προσφέρει πολύ μεγαλύτερη ηρεμία. Μεγαλύτερη αυτοπειθαρχία και επαφή με τον εαυτό μας. Παρατηρείς ότι τα παιδιά έχουν πιο καλούς τρόπους συμπεριφοράς. Ευαισθητοποιεί σε θέματα κοινωνικά και ανθρωπιστικά. Το βλέπεις αυτό στα παιδιά, έχουν μεγαλύτερες ευαισθησίες...

E: Άρα βλέπετε να διαμορφώνει στάσεις στους μαθητές σε ζητήματα όπως ο ρατσισμός, η ξενοφοβία, επιθετική συμπεριφορά, το bullying;

Σ13: Ναι. Για παράδειγμα επιθετική συμπεριφορά έχω δει μόνο μία φορά μέσα σε 10 χρόνια στο μουσικό. Ενώ στα σχολεία γενικής παιδείας που ήμουν έβλεπα συχνά. Στο μουσικό σχολείο είναι κάτι πολύ πολύ σπάνιο. Και βλέπεις και το άλλο. Αυτόν που θα τον θεωρούσαν «φυτό» στο σχολείο γενικής παιδείας ή κάποιο παιδί με αυτισμό ή άλλη ιδιαιτερότητα, το βλέπεις και το αγκαλιάζουνε όλα τα άλλα παιδιά. Τα άλλα παιδιά είναι που θα το αγκαλιάσουνε και θα προσπαθήσουνε να το φέρουνε κοντά τους. Όχι το παιδί αυτό να προσπαθεί να πλησιάσει τα άλλα. Αυτό δεν το βλέπεις σε κανένα άλλο σχολείο. Προσωπικά πιστεύω ότι αυτό γίνεται και λόγω των συνόλων για αυτό είπα ότι τα σύνολα σε «αναγκάζουν» να έρθεις κοντά με τον διπλανό σου, όποιος και αν είναι αυτός.

E: Πολλοί πιστεύουν πως η οικογένεια έχει τον κυριότερο ρόλο στη μετάδοση πολιτισμικού κεφαλαίου και το σχολείο σπάνια μπορεί να αλλάξει κάποιες παγιωμένες πεποιθήσεις ή συμπεριφορές..

Σ13: Αυτό δεν αφορά μόνο τα μουσικά σχολεία άλλα όλα. Παντού όμως μπορείς να βρεις ένα δάσκαλο που να σου διαμορφώσει τις αντιλήψεις σου και να σε κάνει να αλλάξεις τον τρόπο που σκέφτεσαι. Το μουσικό σχολείο όμως σου δίνει περισσότερα ερεθίσματα. Αν θες τα παίρνεις, αν δε θες, δεν τα παίρνεις.

E: Έχετε δει να αλλάζουν οι μουσικές προτιμήσεις των μαθητών;

Σ13: Βέβαια. Τα μουσικά ερεθίσματα του μουσικού σχολείου δεν έχουν καμία σχέση με αυτά που σου δίνει το γενικό σχολείο. Ερχόμενοι σε επαφή με άλλες μουσικές που δε γνωρίζουν, κάποιες από αυτές θα τους κεντρίσουν το ενδιαφέρον. Θα ανοίξουν το youtube και θα ψάξουν και κάτι διαφορετικό. Δε θα μείνουν σε αυτά που ακούνε όλοι. Αυτό σε ένα γενικό σχολείο θα το κάνανε ένας – δύο. Στο μουσικό σίγουρα το κάνουνε πολλοί περισσότεροι. Και μη ξεχνάμε ότι ο μόνος τόπος που διδάσκεται υποχρεωτικά η παραδοσιακή μας μουσική είναι το μουσικό σχολείο. Έτσι, έρχονται σε επαφή με την πολιτιστική μας κληρονομιά. Και βλέπουμε ότι τα τελευταία χρόνια πολλοί από τους μουσικούς σήμερα που παίζουν παραδοσιακά, προέρχονται από μουσικά σχολεία. Και εγώ που είμαι μουσικός πρώτη φορά στο μουσικό σχολείο είδα παραδοσιακά όργανα που δεν ήξερα ή άκουσα πολλά είδη από κάλαντα που δεν είχα ξανακούσει, από διάφορες περιοχές.

E: Περνάω στο θέμα της εισαγωγής στο μουσικό σχολείο. Πώς κρίνετε το σύστημα των εξετάσεων; Θεωρείτε ότι μπορεί να αποτελεί ένα μέσο αποκλεισμού για κάποια παιδιά που θέλουν να σπουδάσουν μουσική αλλά δεν καταφέρνουν να μπουν;

Σ13: ...Δεν είμαι σίγουρη.. Απ' τη μία είναι ένα μέσο αποκλεισμού έτσι όπως το θέτετε. Επειδή φέτος πήγα για πρώτη φορά σε δημοτικό θα πω πως αν λειτουργούσε καλύτερα η μουσική εκπαίδευση στο δημοτικό και γίνονταν μια καλύτερη προετοιμασία, θα μπορούσαν τα παιδιά να είναι έτοιμα για τις εξετάσεις. Οι εξετάσεις δεν είναι ούτε απαιτητικές, ούτε παράλογες. Και πρέπει να υπάρχουν εξετάσεις για να μπορεί να ανταπεξέλθει ένας μαθητής στα μαθήματα του μουσικού σχολείου. Άρα, θεωρώ ότι δεν υπάρχει η σωστή προετοιμασία από το δημοτικό για αυτό και πολλοί αναγκάζονται να κάνουν ιδιαίτερα για να προετοιμαστούν.

E: Πιστεύετε πως το μουσικό σχολείο μπορεί να γεφυρώσει το χάσμα ανάμεσα στις μορφωτικές και πολιτισμικές ανισότητες των μαθητών; Πολλές έρευνες δείχνουν τον αναπαραγωγικό ρόλο του σχολείου..

Σ13: Είπα και πριν ότι στο μουσικό σχολείο κανένας δεν απομονώνεται. Και αυτό το βλέπεις στα διαλείμματα ή στις εκδρομές πολύ πιο έντονα. Εγώ πιστεύω ότι αυτό οφείλεται σε αυτό που είπα στην αρχή για την επαφή με το συναίσθημα. Τα παιδιά έχουν μεγαλύτερη ενσυναίσθηση. Γενικότερα, οι άνθρωποι που ασχολούνται με την τέχνη θεωρώ ότι έχουν μεγαλύτερη συναισθηματική νοημοσύνη. Βέβαια, πρέπει να πω ότι στο δικό μας σχολείο δεν έχουμε έρθει σε επαφή με ρομά. Από άλλες χώρες έχουμε παιδιά που δεν περιθωριοποιούνται σε καμία περίπτωση. Αλλά αν είχαμε ρομά δε ξέρω τι θα γινόταν...

E: Μιας και έχετε δουλέψει και στους δύο τύπους σχολείων ποια θεωρείτε τις μεγαλύτερες διαφορές;

Σ13: Το σημαντικότερο είναι η πολύ πιο μειωμένη παραβατικότητα στο μουσικό. Υπάρχει πολύ μεγαλύτερη ηρεμία. Μαθαίνουν να αγαπάνε ο ένας τον άλλον περισσότερο. Υπάρχει πιο εύχαρο κλίμα στο σχολικό

περιβάλλον. Επίσης αυτό που έλεγα πριν αν είναι κάποιος πολύ καλός και διαβάζει πολύ, δεν τον θεωρούν οι άλλοι «φυτό» αλλά του λένε «παιξε μας αυτό το κομμάτι» ή «δείξε μας αυτό»...

E: Ποια τα μειονεκτήματα της φοίτησης σε ένα μουσικό σχολείο;

Σ13: Αυτό που παρατηρώ τουλάχιστον στο δικό μας σχολείο είναι ότι μερικές φορές τα παιδιά έχουν μεγαλύτερη έπαρση. Σα να γίνονται λίγο... «ψώνια». Σε αυτήν τη μικρή ηλικία με την έκθεσή τους στο κοινό στις εκδηλώσεις, ίσως κάπου καβαλάνε λίγο το καλάμι. Θέλει μια καλή ισορροπία στο να έχεις θράσος στη σκηνή, αλλά κάτω από αυτήν να παραμένεις ταπεινός. Δεν πρέπει να παρασυρθείς δηλαδή επειδή σε χειροκρότησε το κοινό και σου είπαν μπράβο. Καμιά φορά το βλέπεις αυτό σε κάποια παιδιά. Αυτό το θεωρώ αρνητικό.

E: Κλείνοντας, τι θυμάστε και τι κρατάτε περισσότερο από την εμπειρία σας στο μουσικό σχολείο;

Σ13: Περισσότερο θυμάμαι τις συναυλίες. Και τις στιγμές στο τέλος των συναυλιών, πριν το χειροκρότημα. Τη στιγμή που βλέπεις τα παιδιά να έχουν ολοκληρώσει την εμφάνισή τους και είναι τόσο χαρούμενα. Νιώθεις ότι έχεις προσφέρει κάτι πολύ σημαντικό, βλέπεις πως έχεις κάνει κάποια παιδιά να νιώθουν τόσο όμορφα εκείνη τη στιγμή...

E: Ευχαριστώ πάρα πολύ!

Σ13: Να είσαι καλά. Εύχομαι καλή επιτυχία!